

کتابت من نفیحات الفکر

جہانگیر

شیخ فخر عالم صدیقی ملوی

پبلشرز و ڈسٹریبیوٹرز
پروفیسر ذریعہ راجپوت

مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

پبلشرز و ڈسٹریبیوٹرز اسلام آباد

**Collection of Prof. Muhammad Iqbal Mujaddidi
Preserved in Punjab University Library.**

**پروفیسر محمد اقبال مجددی کا مجموعہ
پنجاب یونیورسٹی لائبریری میں محفوظ شدہ**

لمحة من نفحة القدس

بمکاشته

شیخ محمد عالم صدیقی علوی

پیشگفتار و فہارس

محمد نذیر رانجھا

مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

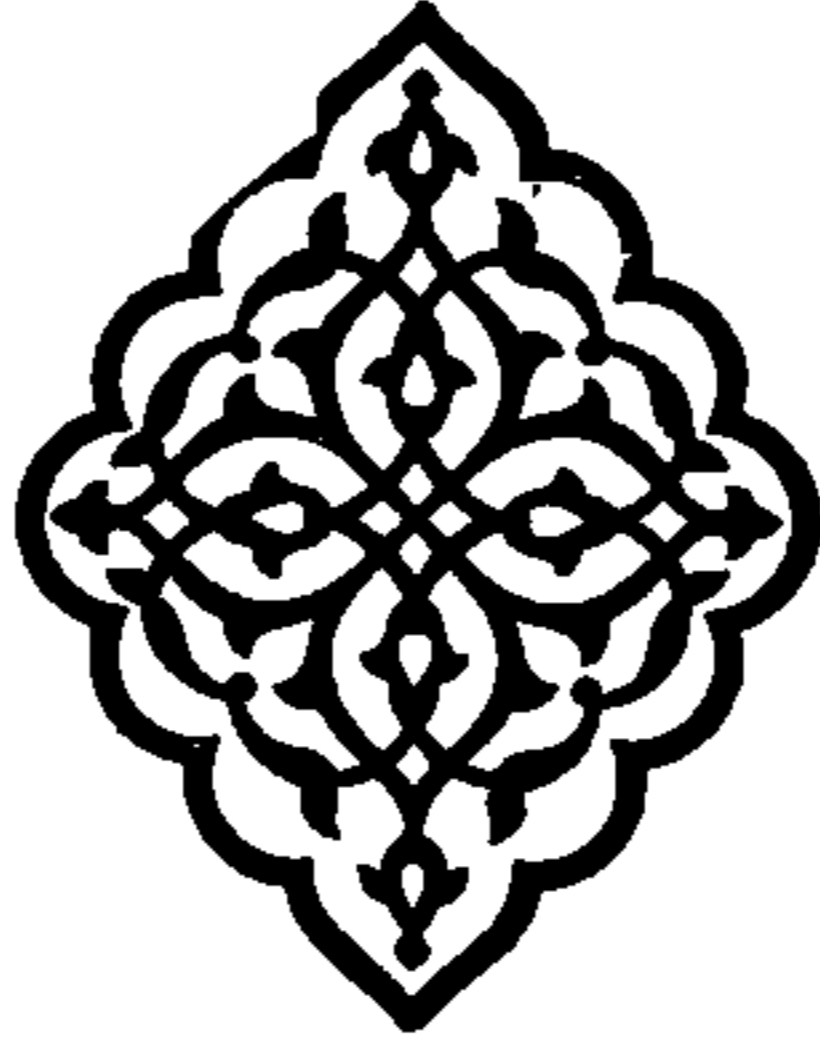
موسسہ انتشارات اسلامی لاہور

128659

شناسنامه این کتاب

نام	: لمحات من نفحات القدس
نگارنده	: شیخ محمد عالم صدیقی علویؒ
پیشگفتار و فہارس	: محمد نذیر رانجھا
ناشران	: (۱) مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، اسلام آباد (۲) مؤسسہ انتشارات اسلامی
تعداد	: ۱۰۰۰
چاپ	: مکتبۃ العلمیہ، یک روڈ، لاہور
صفحات	: ۴۴ + ۴۶۴ + ۱۵۸ = ۶۶۶
تاریخ انتشار	: ۱۴۰۶ھ، ق. / ۱۳۶۵ھ، ش. / ۱۹۸۶م.
بہا	: یکصد روپیہ پاکستانی

انتشارات مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

شماره رولیف

۸۶

تاسیس بر مبنای موافقتنامه مؤرخ آبان ماه ۱۳۵۰ مصوب دولتین ایران و پاکستان

فہرست مطالب لمحات من نفحات القدس

۴۴-۱۱	پیشگفتار
۲	آغاز متن لمحات
۷-۲	دیباچہ
	مقصد اول در بیان آیات و احادیث و روایات دالہ بر جواز و
۳۸-۷	سنت و استحباب ذکر پر سبیل جہر
	مقصود ثانی کہ در بیان مشائخ گرامی (قدس اللہ اسرارہم)
۳۸	سلسلہ زکیہ صغیہ فقیر یہ است
۳۹	زنجیرہ نسبی خواجہ احمد الیسوی
	کرامات و خوارق عادات از حضرت سلطان (خواجہ احمد الیسوی)
۱۲۳-۴۴	قدس سترہ
۱۲۹-۱۲۴	ذکر حضرت حکیم اتا قدس سترہ
۱۳۰-۱۲۹	صوفی دانشمند رحمۃ اللہ علیہ
۱۳۲-۱۳۰	بابا ماجین قدس سترہ

۱۳۵—۱۳۲	حضرت زنگی انا قدس ستره
۱۳۸—۱۳۵	حسن اوزن انا قدس ستره
۱۴۰—۱۳۸	حضرت سید انا قدس ستره
۱۴۲—۱۴۰	حضرت اسماعیل انا قدس ستره
۱۴۳—۱۴۲	اسحاق انا قدس ستره
۱۴۴—۱۴۳	حضرت صد انا قدس ستره
۱۴۵—۱۴۴	حضرت بدر انا قدس ستره
۱۴۷—۱۴۵	حضرت المین بابا قدس ستره
۱۴۷	حضرت علی شیخ قدس ستره
۱۴۸—۱۴۷	حضرت شیخ مودود قدس ستره
۱۵۱—۱۴۸	شیخ کمال الدین قدس ستره
۱۵۶—۱۵۱	حضرت شیخ سید احمد قدس ستره
۱۵۸—۱۵۶	مولانا شمس اوزکندی قدس ستره
۱۵۸	شیخ زاده کاتب قدس ستره
۱۷۷—۱۵۸	حضرت شیخ خادم علیہ الرحمۃ والرضوان
۱۶۱	ذکر ملاقات حضرت عزیزان (خادم) قدس ستره بحضرت خواجہ احرار
۱۷۷	ابراہیم شیخ قدس ستره
۱۷۹—۱۷۷	مولانا لطف اللہ رحمۃ اللہ علیہ
۱۸۴—۱۷۹	حضرت مخدومی و اسنادی و سندی و سیدی مولانا عصمتہ اللہ

۱۹۶—۱۸۴	حضرت عزیزان شیخ جمال الدینؒ
۳۱۳—۱۹۷	حضرت عزیزان شیخ خدایداد قدس سرہ
۲۳۱	ذکر ملاقات حضرت عزیزان حضرت مولانا محمد قاضی قدس سرہ
۲۳۳	ذکر ملاقات حضرت عزیزان حضرت مولانا خواجگی قدس سرہ
۲۴۱—۲۳۵	ذکر اولاد حضرت عزیزان (خدایداد) قدس سرہ
۲۴۱	زبدۃ المتورعین مولانا سیدؒ
۲۵۴—۲۴۹	ومن کلمات القدسیۃ فی الفقر
۲۵۸—۲۵۴	ومن کلمات القدسیۃ فی البذل
۲۶۰—۲۵۸	ومن کلمات القدسیۃ فی التوکل
۲۶۴—۲۶۰	ومن کلمات القدسیۃ فی الرحمۃ والشفقة
۲۶۶—۲۶۴	ومن کلمات القدسیۃ فی الذکر
۲۷۳—۲۶۶	ومن کلمات القدسیۃ فی الہمتہ
۲۷۷—۲۷۳	ومن کلمات القدسیۃ فی البعیرۃ
۲۸۰—۲۷۷	ومن کلمات القدسیۃ فی الریاضۃ
۲۸۷—۲۸۰	ومن کلمات القدسیۃ فی الطلب
۲۹۱—۲۸۷	ومن کلمات القدسیۃ فی العلم اللدنی
۲۹۲—۲۹۱	ومن کلمات القدسیۃ فی المعرفۃ
۲۹۴—۲۹۲	ومن کلمات القدسیۃ فی حسن الخلق
۲۹۷—۲۹۴	ومن کلمات القدسیۃ فی الوجد

۲۹۷-۳۰۷

ومن كلمات القدسية في المشاهدة

۳۰۷-۳۱۰

ومن كلمات القدسية في الفناء

۳۱۰-۳۱۱

ومن كلمات القدسية في التوحيد

۳۱۱-۳۱۲

ومن كلمات القدسية في البقاء

۳۱۲-۳۱۳

في تاريخه (وصال حضرت خديداً)

۳۱۳-۳۲۰

حضرت عزيزان درویش قدس سره

۳۲۰-۳۳۱

خدمت مولانا خوش محمد عزيزان قدس سره

۳۳۱-۳۳۲

ذكر آبا و اجداد گرامی حضرت ایشان وهو ابن شيخ فاضل شاه

۳۳۲-۳۴۲

فتح الله شيخ فاضل الملقب بمرست

۳۴۲

حضرت شيخ زين الدين فرزند حضرت شيخ شهاب الدين سرودي

۳۴۲

ذكر اولاد حضرت درویش شيخ قدس سره

۳۴۲-۳۴۵

طاهر محمد شيخ قدس سره ...

۳۴۵-۳۴۷

محمد مؤمن شيخ قدس سره

۳۴۷-۳۴۹

حضرت خواجہ مولانا عزيزان

۳۴۹-۳۵۱

خوجم يار صوفی

۳۵۱-۳۵۵

حضرت متجاق حافظ قدس سره

ذكر ملاقات حضرت متجاق حافظ قدس سره بحضرت مخدومی شيخ حسين

۳۵۳

النخوارزمي قدس سره.

۳۵۵-۳۵۷

مولانا خوش محمد عزيزان قدس سره

۳۴۲-۳۵۷

قبر شیخ قدس سرہ

۳۴۴-۳۶۲

بخشایش شیخ قدس سرہ

۳۴۵-۳۶۴

ذکر مولانا محمود کوشانی

۳۷۰-۳۶۵

حضرت عزیزان قاضی قدس سرہ

۳۷۱-۳۷۰

جان دولت حاجی و حضور بولدی صوفی

۳۷۵-۳۷۱

بابا کرشم دوز قدس سرہ

۳۷۵

مولانا عابد نجدوانی قدس سرہ

۳۷۶-۳۷۵

کوکی شیخ قدس سرہ

۳۷۷-۳۷۶

احمد صوفی قدس سرہ

۳۷۷

بابا خادم قدس سرہ

۳۷۸

ابوالحسن شیخ قدس سرہ

۳۷۹-۳۷۸

عارف صوفی قدس سرہ

۳۹۵-۳۷۹

حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سرہ

۴۴۵-۳۹۵

حضرت عزیزان قائم شیخ قدس سرہ

۴۵۸-۴۴۵

حضرت عزیزان بیرم شیخ قدس سرہ

۴۴۸

ذکر ارادت حضرت عزیزان ما قدس سرہ

۴۶۰-۴۵۹

ذکر حضرت مخلص خان قدس سرہ

۴۶۳-۴۶۰

حضرت افتخار شیخ قدس سرہ

* * *

۹

فہرست ہای ہشتگازہ و لمحات

۴۸۹-۴۷۷

۵۲۹-۴۹۰

۵۴۸-۵۳۰

۵۸۴-۵۴۹

۶۰۲-۵۸۵

۶۰۴-۶۰۳

۶۰۹-۶۰۵

۶۲۱-۶۱۰

فہرست آیت ہا

— حدیث ہا

— اقوال مشائخ

— اشعار عربی و فارسی و ترکی

— نام کسان و نسب ہا

— نام کتاب ہا و رسالہ ہا

— نام جای ہا

— مأخذ و منابع و اختصارات

پیشگفتار

زندگینامہ نگارندہ کتابی کہ در دست شما است، یعنی نگارندہ "لمحات من نفحات القدس" در پردہ ابہام است۔ جز آنکہ استوری در بارہ وی نام و زائیش و مرگ او تہنامی نویسد شیخ محمد عالم صدیقی علوی، زادہ در ۹۷۲ھ ق/ ۱۵۶۴م و در گذشتہ ۱۴۰۱ھ ق/ ۱۶۳۲م. می باشد۔
این ناچیز می کوشد تا زندگینامہ نامبرودہ و خاندان ایشان را تا آنجا کہ ممکن است از متن کتاب بدست آورد۔ پس "ہنز" ابن بی ہنز این بودہ کہ آنچه در بارہ این خاندان در کتاب آمدہ اینجا، یکجا گرد آورم۔

لہ: در "لمحات" (چاپ حاضر) "الصدیق" آمدہ است۔ و این حتماً سہواً قلم کتاب است زیرا کہ در "استوری" و "لمحات" چاپ تاشکنہ اسم نگارندہ "محمد عالم الصدیقی العلوی" مذکور است کہ کاملاً درست می باشد۔

ط: استوری ۱: ۹۸۳۔

نام و نسب پدری:

شیخ محمد عالم صدیقی علوی پسر محمد مؤمن شیخ ابن درویش شیخ (خلیفہ شیخ خداداد) م
 ۵۹۳۹ ق. / ۱۵۳۲ م. ابن شیخ خاندہ شاہ الملقب بسرست ابن فتح اللہ شیخ
 ابن ہبۃ اللہ شیخ ابن فتح اللہ شیخ ابن شیخ تاج الدین ابن شیخ علاو الدین ابن قطب
 الاقطاب زین الدین ابن شیخ الاسلام قدوة الانام ابی حفص شیخ شہاب الدین
 السہروردی. و حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی بسیرہ واسطہ بحضرت امیر
 المؤمنین ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ می رسند.

نسب مادری:

از سوی مادر نیز نسب مؤلف بہ امیر المؤمنین ابو بکر صدیق (رض) می رسد کہ
 خود در صفحہ ۳۷ و ۳۸ لمحات می نگارد:

۱. لمحات (چاپ حاضر): ۳۴۵.

۲. لمحات (ج ۲): ۱۹۷، ۲۸۶، ۳۱۳، ۳۱۵، ۳۶۲.

۳. لمحات (ج ۲): ۳۱۳.

۴. لمحات (ج ۲): ۳۳۱، ۳۳۳.

۵. لمحات (ج ۲): ۳۴۲.

۶. لمحات: ۳۴۲.

”چنانچہ خدمت خواجہ شاہ کلابادی رحمہ اللہ کہ از فرزند ان حضرت صوفی دانشمند
 قدس سترہ بود و بدان سبب بہ این مخلص نسبت خویشی خود را می گفت چونکہ
 جد مادری این مخلص کہ حضرت استاذ العلماء و ملاذ الفضلاء سلطان المفسرین
 حافظ سلطان محمد، نور مرقدہ الی الابد کہ مشہور بہ حافظ تاشکندی بحضرت صوفی
 دانشمند قدس سترہ کہ ایشان نیز صدیقی اند، می پیوندند“

و این نسبت مادری با حافظ تاشکندی را بار دوم در صفحہ ۳۶۰ ”لمحات“
 در حکایتی کہ از شیخ خدا داد نقل می کند، می آرد:

”و ہم حضرت عزیزان ما (شیخ خدا داد) می فرمودند کہ روزی حضرت والد
 ما قنبر شیخ بہ پیش حضرت سلطان العلماء برهان الفضلاء حافظ تاشکندی قدس
 سترہ کہ جد مادری و استاد و مخدوم این مخلص اند، رسیدند. یک از پادشاهان
 خوارزم خواست کہ بحضرت ایشان تعیین والد ما قدس سترہ بکنند. حضرت ایشان
 فرمودند کہ ای سلطان: شما متن شیخ را می دانید و ما شرح ایشان را می دانیم“

کیفیت روحانی پدر و مادر مؤلف:

پدر نگارنده، یعنی محمد مؤمن شیخ، پسر دوم درویش شیخ (م ۵۹۵۸ ق.)
 بوده است. مؤلف درباره پدرش می گوید:

لہ: لمحات: ۳۴۴.

لہ: لمحات: ۳۶.

”ایشان نیز چون برادر خود طاہر محمد شیخ از جملہ خلقای حضرت عزیزان شیخ قاسم شیخ اند. صاحب ریاضات شاقہ بودند. سعی می نمودند کہ اکثر شب بل تمام شب بیدار باشند اکثر اوقات مراقب بودند. کثرت مراقبت ایشان را خم سخته بود.

و والدہ این مخلص کہ بہ حضرت عزیزان ما ارادت داشتند و مکاشفات قبور داشتند. می فرمودند کہ والد شما بیشتر شب نشسته جس نفس کرده کلمہ طیبہ ”لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ“ را بطریق خواجگان قدس اللہ امرار ہم می گفتند.

نیای نگارندہ :

راجہ بہ جد بزرگوار خود درویش شیخ می نویسد کہ در مجلسی پیر محمد خان (از امرای بخارا) بخارا را بایشان نیاز کرده بود.

ازین روی بدست می آید کہ نیاکان او در آن ولایت نفوذ روحانی و ہم از لحاظ این جهانی معزز بودند. ولی آنان ہموارہ آخرت را بہتر از دنیا می شمردند چنانچہ از واقعہ زیر معلوم می گردد :

”و حضرت خواجہ عبدالشہید قدس سرہ از فرزندان حضرت خواجہ

---

۱. برای شرح حال ایشان رک. لمحات : ۳۹۵-۴۴۵.

۲. لمحات : ۳۴۵.

۳. لمحات : ۳۲۵.

احرار (م ۵۸۹۵ ق.) قدس سره به طاہر شیخ (عم مؤلف لمحات) گفته اند کہ از حضرت والد شہا پرسیدیم کہ شما زراعت می کنید؟ گفتند: بی ما گفتیم کہ در حدیث است کہ ہر کرا زمین باشد و در آن زراعت نکند وی مغبون است. ایشان فرمودہ اند کہ مراد از زمین، زمین دل باشد کہ ہر کہ در وی دانہ محبت نکارد، وی مغبون است۔

شیخ درویش در علیا باد (سمرقند) روی مسند ارشاد متمکن بودہ است و ہمین جا در سال ۵۹۵۸ ق. (شیخ اولیا) فوت کردہ و مدفون گشت۔
جای دیگر می نگارد کہ جد بزرگوارش در ساختن مسجد سهم داشتہ؛

و این مخلص نیز استماع دارد کہ حضرت ایشان (درویش شیخ) بر بنای مسجد حکم آید کہ یہ "انما یعمرو مساجد اللہ من امن باللہ والیوم الآخر و اقام الصلوٰۃ و اتی الزکوٰۃ و لم یحش الا اللہ فوسی اولیک ان یتکونوا من المہتدین" میل وسی تمام داشتہ اند در زمان کہ مسجد جامع تاشکند کہ مسجد عظیم بود، بنامی کردہ اند. در زمان کندن زمین آن مسجد میان گرد و خاک نشسته بودہ اند و حضرت آخون (آخوند) کلان مولانا محمد تاشکندی

۱۵: خواجہ عبید اللہ احرار جانشین و خلیفہ حضرت مولانا یعقوب چرخئی (م ۸۵۱ھ).

۱۶: همان.

۱۷: لمحات: ۳۳۱.

۱۸: التوبہ: ۱۸.

کہ اعلم العلماء وقت بوده اند بہ ملاقات حضرت ایشان رسیدہ۔ بخاطر مولانا آمدہ کہ چہ شود کہ حضرت ایشان در کنارہ بنشینند کہ گرد بہ ایشان نرسد۔ چون این خطور بخاطر ایشان راہ یافتہ حضرت ایشان قدس سترہ فرمودہ اند: آخون شما در قبر گرد نمی شوید!

نیز شیخ محمد عالم عزیزان[ؒ] می گوید کہ (بر مزار شیخ خدا داد[ؒ]) قریب صفہ ای دکہ آنجا بیشتر اہل اللہ مدفونند) حضرت عزیزان مولانا ولی[ؒ] قدس سترہ خانقاہی بنا کردہ اند۔ "و جد این مخلص حضرت عزیزان درویش شیخ قدس سترہ نیز حوضی بنا کردہ و درختان ناح (کاج) بر اطراف آن حوض در نواحی مزار فایض الانوار آن حضرت کشتہ اند۔"

خانوادہ شیخ محمد عالم عزیزان[ؒ] از لحاظ روحانی مقام بلند داشتہ و در کارهای خیر و صدقات جاریہ سہمی زیاد دارا بودہ اند و مبالغہ نیست کہ گفتہ شود زنان این خانوادہ ہم صاحب حال و مقام بودہ اند۔ مثلاً دربارہ جدہ پدری خود می نگارد:

"و والد این مخلص (شیخ مؤمن[ؒ]) می فرمودند کہ آثار ولایت در حضرت والدہ ما کہ زوجہ بزرگ ترین حضرت ایشان (درویش شیخ[ؒ]) بودند، صوبہ بودہ۔ و صاحب ذوق و شوق بودند۔ و گاہ نیم شب ایشان را وجد غلبہ می کردہ و بہ میدان حوالی خود

لہ: لمحات: ۳۲۰.

لہ: برای شرح حال ایشان رک. لمحات: ۳۷۹-۳۹۵.

لہ: لمحات: ۳۶۲.

برآمدہ در سماع می شده اند۔“

”و این مخلص استماع دارد که ایشان نیز چون حضرت جد بزرگوار (درویش شیخ) به حضرت عزیزان شیخ خدای داد قدس ستره مرید پوده اند. و حضرت عزیزان قدس ستره چون در موضع سید آہو کہ موطن حضرت عزیزان ماست خلوت نشسته اند. والدہ والا این مخلص روز و شب در خانہ خود در گریہ پوده اند. بالآخر حضرت عزیزان به حضرت ایشان گفته اند کہ فقیرہ شما ہمیشہ در خانہ در گریہ است. وی را درین خلوت حاضر سازید۔۔۔“

چون ایشان آمده اند. حضرت عزیزان بدر خانقاہ آمده اند و حضرت والدہ کلان در زیر قدم ایشان افتاده اند و حضرت عزیزان قدس ستره یک انگشت خود را بر پشت ایشان نهاده اند و در آن حین ایشان را خواب ربوده. حضرت عزیزان فرموده اند کہ این فقیرہ بہ جهت ما خواب نکرده. چون بہ پیش ما حاضر شد او را خواب در ربود. و ایشان باز در گریہ شدہ اند و می گفته اند چون انگشت مبارک آن حضرت بہ پشت من رسید و آن موضع سال ها بود کہ درد می کرد و آن درد زایل شد!

علم نگارندہ لمحات:

شیخ محمد عالم عزیزان خلی جایی ها از علم خود ظاہر محمد شیخ روایت می کند.

لمحات: ۳۴۵ الی ۳۴۷.

لمحات: ۳۱۴ و ۳۱۶.

در جانی می نگارد:

طاہر محمد شیخ قدس سرہ فرزند کبیر حضرت ایشان (درویش شیخ) قدس سرہ اند
و بعد از ایشان برخصت ایشان قائم مقام ایشان در مقام ارشاد و خلاق بوده اند
حضرت ایشان در زمان انتقال فرموده اند کہ طاہر محمد شیخ را رخصت دادیم و اگر
مکملی پیدا شود در ظل تربیت وی باشد. همانا کہ بہین نفس شریف حضرت
ایشان بالآخر منظور نظر حضرت ارشاد پناہی عزیزان قاسم شیخ قدس سرہ شدہ اند^۱
گویا طاہر محمد شیخ^۲ ہم مقامی بلند و عالی در ارشاد داشته و منظور نظر عارفان
معروف روزگار خود بوده است. شیخ محمد عالم^۳ جای دیگر آورده است کہ طاہر محمد شیخ^۴
بعد از وصال پدرش مرید حضرت عزیزان قاسم شیخ^۵ شدہ و نیز می گوید: "حضرت طاہر
محمد شیخ مقبول حضرت مولانا ولی عزیزان قدس سرہ نیز بوده اند^۶."

وصال اہل اللہ:

شیخ محمد عالم صدیقی "مؤلف" لمحات " خود یک صوفی و عارف روزگار بود و
در ہمین "لمحات" بہ رویدادہائی برمی خوریم کہ نشان می دہد، وی چاشتی عرفان
و تصوف را کاملاً چشیدہ بود. مثلاً در جانی می نگارد:

۱: لمحات : ۳۴۲.

۲: لمحات : ۱۴۳.

۳: لمحات : ۳۴۴.

”و این مخلص بر سر بالین بیشتر از اہل این سلسلہ (صوفیہ جبریہ زکیہ) رسیدیم.
دیدم کہ ذکر گویان جان دادند رقتا اللہ و ایاکم.

و از جملہ حاجی کہ (۹) بیگ قدس سترہ کہ از جملہ مریدان و یاران قدیم حضرت
عزیزان ما قدس سترہ بود و از ایشان مجاز بود و ریاضات شاقہ می کشید و در ہر سہ
روز ختم قرآن می کرد و ہر روز چارہ صد رکعات نماز، دو بیست قضای نمازہا کہ در زمان
طالب علمی گزارده بود و دو بیست دیگر نفل می گزارد. چون زمان ارتحال رسید تا زمان
کہ جان بجزء حلق وی رسیدہ، ذکر اترہ کشیدہ جان بداد. فی الحدیث ”تموتون کما
تعیشون“

برادر مؤلف:

”و برادر این فقیر ”فاضل شیخ“ کہ وی نیز مرید حضرت عزیزان ما قدس سترہ
بود و منظور نظر ایشان بود در زمان ارتحال بذوق و شوق تمام ذکر گویان انتقال
نمود؛ و نیز می گوید: ”و برادر و پدر و اہل و نسل و نسب من عشق است الہی
امیدواران را در زمان ارتحال نوید نگردانی و بغایت ازلی و لطف لم یزلی ما دوران
از گرداب ہجران بہ ساحل وصال بیکران بفضل خویش برسانی ... آمین رب العالمین“

لہ: لحات: ۳۷۳ - ۳۷۴.

لہ: لحات: ۳۷۴.

آموزش ظاہری و روحانی مؤلف "لمحات"

از بررسی این متن نام چند تن از استادان و مرتبان نگارنده "لمحات" بدست می آید که از دانشمندان و عارفان معروف آن روزگار بوده اند از آن میان از مولانا عصمت اللہ^{رحمۃ اللہ علیہ} ابن مولانا محمود سرخ^{رحمۃ اللہ علیہ} ابن نعمت اللہ^{رحمۃ اللہ علیہ} چند جا نام می برد و او را از استادان خود می خواند.

۱- مولانا عصمت اللہ رحمۃ اللہ علیہ

الف- "حضرت استاذی و استاذ العلماء مولانا عصمت اللہ قدس سرہ می فرمودند کہ یکی از اکابر طریقت را در زمان گفتن کلمہ "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" در یک مد آن بسط زمان شدہ بروحی کہ پنجاہ ہزار سال در بندگی خدا بودہ است^{رحمۃ اللہ علیہ}؛"

ب- "حضرت استاذی مہمزی و مخدومی سیادت پناہی استاذ العلماء ملاذ الفضلاء زبدة المفسرین قدوة المحدثین المولی الامعی الذکی النقی التقی الصفی کا^{شف} اسرار اللہ مولانا عصمت اللہ می فرمودند کہ چون حضرت عزیزان شیخ خادم بسر قند

۱: لمحات : ۲۰۴.

۲: لمحات : ۳۱.

۳: برای شرح ایشان رک. لمحات : ۱۵۸-۱۸۴.

تشریف نموده اند. مولانا امامی نام شخصی از اکابر سمرقند که منکر طریق ایشان بوده، محتسبان را فرستاده که حضرت شیخ قدس ستره را منع نمایند از ذکر بلند، چنانچه طریقہ شریفہ ایشان است. و حضرت عزیزان قدس ستره بہ رئیس آن محتسبان پیش از آنکہ سخن گوید خطاب کرده گفتہ اند کہ تو آمدہ ای کہ ما را از ذکر منع کنی حالاً آنکہ خود نماز با مداد نگزاردہ ای؛ آن محتسب گفتہ کہ باتفاق محتسبان در مسجد ما جماعت نماز با مداد گزاردہ ایم.

حضرت عزیزان شیخ خادم قدس ستره فرمودہ اند کہ ازار خود را نیک احتیاط کن کہ بہ خون حیض آغشته است. چون آن شخص توجہ بہ ازار کردہ دیدہ کہ ازار زنش را کہ بہ خون حیض آغشته بودہ پوشیدہ بودہ است... چون محتسبان این کرامت را از ایشان دیدہ اند، شرمندہ گشتہ بہ پیش ملا امامی آمدہ...
ج۔ در شرح حال مولانا لطف اللہ رحمۃ اللہ علیہ کہ داماد شیخ خادم بودہ آورد

است:

”از خدمت مولانا (لطف اللہ) از دختر حضرت عزیزان (شیخ خادم) علیہ الرحمۃ دختری تولد کردہ کہ آن دختر را بہ خدمت امیر زبیر کہ دانشمند روزگاہ بودہ، دادہ. و از آن دختر، دختر دیگر (تولد) شدہ کہ از آن حضرت زبدۃ العلماء و قدوۃ الفقہاء کہ استاد المتبحرین ملاذ المتاخرین الجامع بین علمی الظاہر و الباطن العارف با سرار اللہ مولانا عصمت اللہ قدس ستره تولد کردہ اند.

لہ: لمحات: ۱۵۹-۱۶۰.

از جانب والدہ حضرت مخدومی و استادی و سندی و سیدی مولانا عصمت اللہ
 حضرت عزیزان شیخ خادم قدس سترہ می رسند و از جانب پدر بحضرت خواجہ عارف
 ریوگری (م ۶۱۶ هـ. ق.) قدس سترہ کہ در سلسلہ خواجگان قدس اللہ امراریم مشہورند
 می رسند و حضرت مخدومی قدس سترہ منطور نظر اولیاء گرامی بوده اند۔

آقای سعید نفیسی تاریخ درگذشت مولانا عصمت اللہ را ... ۱۰۰۰ هـ. ق. / ۱۵۹۲ م
 یاد کرده است۔ ولی بگفتہ ابو طاہر سمرقندی "قبر مولانا معلم صاحب تصانیف مولانا
 عصمت اللہ در حظیرہ حضرت ایشان (خواجہ احرار) است۔ انتقال ایشان (مولانا
 عصمت اللہ) در یک ہزار و نہ (۱۰۰۹ هـ. ق.) بوده است۔"

۲۔ حافظ سلطان محمد عاشکنندی رحمۃ اللہ علیہ

چند جا از حافظ سلطان محمد عاشکنندی نام می برد و او را در زمرہ استادان خود
 می شمرد۔

الف۔ در شرح و تفسیر آیہ ۶۳ سورۃ الانعام می نویسد: "وہم در
 تفسیر این آیت استادی و جدی العلامۃ المعروف بالمحافظات عاشکنندی
 قدس سترہ فرمودہ اند کہ مراد از تصریح اعلان است۔"

لحاح: ۱۷۹ و نیز یک (ہمین کتاب): ۳۱۴، ۳۱۸، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۲۳، ۴۶۹، ۴۷۹
 از ہمین استاد یاد کردہ است۔

۲: نفیسی: ۱: ۰۷

۳: سمریہ: ۰۹۶

۴: لحاح: ۱۲

ب۔ "جد مادری این مخلص کہ حضرت استاد العلماء و ملاذ الفضلاء سلطان
المفسرین برهان المتدین زبدۃ المحققین قدوة المدققین حافظ سلطان محمد نور المرقدہ
الی الابد کہ مشہور بحافظ تاشکندی، بحضرت صوفی دانشمند قدس سترہ کہ ایشان نیز
صدیقی اند، می پیوندند..."

ج۔ "حضرت عزیزان ما (شیخ خدا داد) قدس سترہ می فرمودند کہ روزی حضرت
والد ما قنبر شیخ بر پیش حضرت سلطان العلماء برهان الفضلاء حافظ تاشکندی قدس
سترہ کہ جد مادری و استاد و مخدوم این مخلص اند، رسیدند، یک از پادشاهان خوارزم
خواست کہ بحضرت ایشان تعیین حضرت والد ما قدس سترہ بکنند حضرت ایشان
فرمودند کہ ای سلطان شما متن حضرت شیخ رومی دانید و ما شرح ایشان رومی دایم^۱،
د۔ "و خدمت مولانا شرتی کہ از جملہ فضلاء و ظرفا و شاگرد جدی و استادی و
استاد العلماء حافظ تاشکندی قدس سترہ بود، می گفت کہ چون حضرت مولانا عصام
الدین^۲ بحمت رنجیدن حضرت قاضی عزیزان قدس سترہ از بخارا بسمرقند آمدہ در محلہ
خواجہ کفشی^۳ کہ منزل حضرت مخزن اسرار خواجہ احرار است قدس سترہ نزول کردند

۱: برای شرح حال ایشان رک. لمحات: ۱۲۹-۱۳۰.

۲: لمحات: ۳۴۴.

۳: لمحات: ۳۶۰.

۴: گویا ملا عصام الدین ابراہیم (م ۵۹۴۳ ق) بن غریب شاہ اسفراینی کہ در ہرات
می زیستہ و از آنجا بسمرقند رفتہ و پس از اندک مدتی در آنجا درگذشتہ و
وی را در جوار مزار عبید اللہ احرار^۴ بخاک سپردہ اند. (نقیسی ۱: ۷، ۶۲۳).

۵: برای آگاہی بیشتر رک. سمریہ: ۹۵.

ہم در آن شب بیمار شدند و حضرت حافظ قدس سترہ نیز بیمار شدند و ایشان را بمدرسہ شاہ بیگ خان آوردیم و حضرت مولانا عصام الدین در روز ششم از بیماری از عالم انتقال نمودند و از بیماری حضرت حافظ قدس سترہ چہار روز گذشتہ بود کہ ایشان فرمودند کہ حضرت مولانا عصام الدین از عالم رفتہ اند و ما و سایر یاران کہ در خدمت ایشان بودیم انکار کردیم۔ ایشان فرمودند کہ الآن واقعہ دیدم کہ حضرت عزیزان قاضی قدس سترہ بر سر ما حاضر شدہ فرمودند کہ چون ما را پرتافتہ بمولانا عصام الدین رفتہ مولانا عصام الدین را کشتہ بر سر تو آمدہ ام عہد کردی کہ الآن برخاستہ پیش ما آئی و ہمان ساعت ایشان را صحت تام شدہ و بالفور بر سر تربت حضرت مولانا عصام الدین رسیدہ از آن جا بہ بخارا رسیدہ بہ ملازمت حضرت عزیزان قاضی قدس سترہ مشرف گشتہ۔

۵۔ "و حضرت جدی و مخدومی استادی و استاد العلماء حضرت حافظ التاشکندی قدس سترہ می فرمودہ اند، بزرگی پیر را از بزرگی مریدی دانند۔ چون حضرت عزیزان قاسم شیخ قدس سترہ کہ بزرگی ایشان دلیل واضح و لایح است بر بزرگی حضرت مولانا ولی عزیزان۔ و بزرگی شاگرد دال است بر بزرگی استاد۔"

۳۔ مولانا محمد صادق رحمۃ اللہ علیہ

مؤلف: ہمچنین از این مرد کہ مفتی شہر کریمینہ و معاصر عبداللہ خان (سدہ ۱۰۵۰ھ)

لہ: لمحات: ۳۶۶۔ لہ: لمحات: ۳۹۵۔ لہ: نفیسی: ۱۰۸۔

۲۴
128656

و مصاحب شیخ خدا داد (م ۹۳۹ هـ ق) بوده نام می برد و ایشان را استاد خود
میخواند:

الف: "حضرت زبده المحققین قدوة المدققین اتا ذالعلماء استاذی و
مخدومی و سندی مولانا محمد صادق نور مرقدہ می فرمودند کہ چون حضرت مولانا عصام الدین
قدس سرہ ہزار فایض الانوار حضرت خواجہ احرار قدس سرہ تشریف آورده اند،
ہمگی اکابر و علماء و فضلاء از برای ملازمت ایشان رفتہ اند و حضرت سلطان
العلماء مولانا احمد قدس سرہ بدین ایشان رفتند و ایشان را بدان سبب از حضرت
مولانا احمد باری پیدا شدہ. فرمودہ اند کہ "جمع شرکای ما در درس خدمت
مولانا مسعود از ما مستفیدی شدند، چون است کہ خدمت مولانا احمد بدین مانہ
آمده اند." و حضرت مولانا احمد شریک ایشان بوده اند."

بعدا در شرح احوال این استاد ارادت خود نسبت بہ ایشان بیان دانستہ و
چند صفحہ در احوالات ایشان سخن می گوید. و می نویسد:

"و این مخلص می خواهد کہ بعضی از اوصاف حمیدہ خصال حضرت مولانا محمد
الصادق قدس سرہ را بیان کند. چون می خواهد کہ این مجموعہ کہ در بیان اوصاف اکابر
دین است خالی از ایشان نباشد ایشان در جمیع علوم یگانہ زمان بودند و در غایت
تکمیل و وقار بودند و در غایت نیستی و شکستگی و درستی و باین طایفہ علیہ
ایشان را ارتباط تمام بود و بحضرت عزیزان ما (شیخ خدا داد) قدس سرہ اخلاص و

مصاحبت تمام داشتند و بصحبت ایشان بیارمی رسیدند و حضرت عزیزان را
برایشان التفات بسیار بود^۱

ب۔ در تفسیر آیه "ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ط" از مولانا
محمد صادق رحمۃ اللہ علیہ بدین گونه یاد می کند:

"استاذی و استاذ العلماء و جید العصر فرید الدھر مولوی محمد صادق نور مرقدہ
می فرمودند کہ مراد از امر مذکور درین آیت اباحت است زیرا کہ آیت کریمہ
"فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا" دلالت
بر جواز ذکر جبر کرده است ..."

ج۔ جای دیگر در شرح احوال مولانا ولی محمد قدس سترہ می آورد:
"حضرت استاذی و استاذ العلماء مولانا صادق قدس سترہ می فرمودند کہ در
سمرقند در مسجدی در ملازمت و صحبت حضرت عزیزان ولی قدس سترہ بودیم
و طریقہ ایشان این بود کہ بعد از خواندن قرآن از اہل علم می پرسیدند کہ این جملہ
از قرآن بحسب ترکیب چیست ؟ بعد از آن خود در سخن می شدند .
و ہم در آن مجلس بعد از خواندن قرآن پرسیدند کہ این جملہ بحسب ترکیب

۱: لمحات : ۳۶۸ .

۲: الاعراف : ۵۵ .

۳: البقرة : ۲۰۰ .

۴: لمحات : ۱۳ .

چیت ہ شخصی گفت فلان کلمہ ازین جملہ مبتداست. و دیگری گفت کہ مبتدا
 بی خبر باشد. و ازین سخن وی حال حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سترہ دگرگون
 گشتہ فرمودند کہ مبتدا بی خبر نمی باشد، مبتدی بی خبر است. حی گفتہ بذاکر آتہ
 مشغول شدند و بعد از آن در آن حلقہ ذکر چشمان آنحضرت سرخ شدہ و بر ہر کہ
 چشم می افتاد از جای می رفت و آن مسجد از اہل علم و صوفیہ و غیر ایشان پر بود
 ہمگی مستغرق شدہ سر از پانی دانستند و مجلسی عظیم را گرفت^{لے}
 د۔ واقعہ ای روحانی دیگر از ہمین استاد نقل می کند:

”روزی حضرت عزیزان (بیرم شیخ) قدس سترہ بحضرت اعلم العلماء استاذی و
 مخدومی مولانا صادق قدس سترہ گفتند کہ ما روزی در خانقاہ در ذکر بودیم. چون
 چشم گشادیم، دیدیم کہ خانقاہ از مردم پرند کہ ما این مردم را ہرگز ندیدہ بودیم. و حضرت
 مخدومی فرمودند کہ ملائکہ گرامی باشند کہ در صورت آدمیان ظاہر شدہ باشند.
 چون در حدیث است کہ ملائکہ در زمان ذکر بہ مجلس ذکر حاضر می شوند“^{لے}
 ۵۔ در شرح حال حضرت افتخار شیخ ذکر مرشد ایشان حضرت شیخ محمد بکری می آرد
 و چند واقعہ در شرح حال ایشان می نویسد منجملہ:

”حضرت استاذی و مخدومی اعلم العلماء مولانا صادق قدس سترہ بزرگ علم حدیث
 از حضرت شیخ محمد بکری مرخص بودند. می فرمودند کہ حضرت شیخ محمد قدس سترہ در جمع

لے: لمحات: ۳۸۳.

لے: لمحات: ۴۵۶.

علوم بتبحر بودند و علم ایشان بی تعلّم و تعلیم بوده. والد شریف ایشان شیخ حسن بکری قدس سره چون اواخر عمر به مدینه شریفه رسیده اند، عرض کردند که یا رسول الله، محمد عامی است و چیزی نخوانده و عمر حسن به اخیر رسیده، محمد را بشما می سپارم. آوازی از روضه شریفه بر آمده که محمد را ما اقبال نمودیم.

چون شیخ حسن به مصر که موطن ایشان است تشریف نموده اند از عالم ارتحال نموده اند و همان شب که ایشان انتقال نموده اند، چون فردا شده شیخ محمد قدس سره دانشمند روزگار ظاهر شده اند.

آموزش قرآن و عنایت شیخ قاسم رحمه الله علیه

ضمن احوالات حضرت عزیزان قاسم شیخ قدس سره می نویسد:
 "و این مخلص روزی در مجلس شریف آنحضرت بود و عم فقیر خدمت طاہر شیخ در پہلوی آنحضرت نشسته بودند، به فقیر عنایت نموده فرمودند که چه می خوانی؟ خدمت طاہر شیخ عرض کردند که "شمسیه" می خواند و قرآن یاد گرفته است. بر زبان آنحضرت سحرگت جاری شد که "او علوم ملا بولوب سان" ^{علیه}

له: لمحات: ۴۶۲-

له: "الشمسیه" در منطق از نجم الدین عمر قزوینی معروف به کاتبی، از کتاب های درسی

دکشف الطنون ۲: ۱۰۶۳.

له: یعنی پسر من حتماً ملا خواهد شد.

بعد از آن در خاطر من آمد که آشی که تناول می نمایند آن را به من عنایت نمایند
 بجزد این خاطر چه را از دست مبارک خود نهاده به خادم فرمودند که این آتش
 را به این خورد (یعنی بچم) بده. و از آن آتش خوردم. همانا که این عنایت آنحضرت
 سرمایه محبت این محبت به این طایفه علیّه گشت و هر روز محبت این مخلص بکسب
 ایشان و محبان ایشان زیاده می گردد. امیدوارم که در محبت این طایفه علیّه بمرم و
 از جمله محبان ایشان محشور گردم. "وَ كَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ"
 گوشه چشمی که مستثنا شوم ز ابنای جنس
 سگ که شد منظور نجم الدین سگان را سراسر است

زیارت سؤل مقبول صلی الله علیه و آله وسلم و حفظ کردن قرآن مجید هر روزه

و در آن وقت این مخلص سیزده ساله بود و در مقام یاد گرفتن قرآن شده بود و
 لیکن بجهت ضعفی تا زمان بیست و یک سالگی تأخیر یافت.
 و اثر نفس شریف آنحضرت (شیخ قاسم) بود که شیعی عنایت الهی از خزانة
 نامتناهی در رسیدن این بنده اشارتی دید که حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم
 نشسته اند و در پهلوی چپ آنحضرت صلی الله علیه و سلم حضرت امیر المؤمنین عمر رضی الله
 عنه نشسته اند و حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه دست این مخلص را گرفته به آنحضرت
 (ص) سپردند و آنحضرت صلی الله علیه و سلم به حضرت عمر رضی الله عنه خطاب کرده فرمودند

ع: الکف: ۱۸. ه: لمحات: ۱۸-۱۹.

کہ این فرزند ابوبکر است . بعد از آن فرمودند کہ قرآن خوان و بفرمودہ آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم چند آیات قراوت کردم و چون از آن واقعہ باز آمدم بہ عنایت
و التفات حضرت مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم قرآن عظیم در مدت ہفتاد روز زیاد شد .
الہی از شفاعت قرآن این بندہ گامی غرق در بحار عصیان را محروم نگردانی و جرم ما را
باعث دوری مانگردانی . بیت :

تو بہ علم ازل مرا دیدی
عیب من دیدی و تو بخسیدی
تو بہ علم آن ، و من بہ عیب همان
رد مکن چونکہ دیدہ بخسیدی^۱

سال نگارش کتاب :

از مطالب پیشگفتہ ، و نکتہ زیر ، سال نگارش "لمحات" بدست می آید :

"ای عزیز من بدانکہ از زمان این واقعہ مدت چهل سال گذشتہ بود کہ
این مخلص در زمان جمع مجموعہ شریفہ کہ در بیان مشایخ صفیہ است ، اشارتی دہ
کہ بہ عنایت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مصافحہ کردم . اللہم تقبل^۲ !
پیش ازین گفتہ بود : "بجست ضعفی تا زمان ۲۱ سالگی در یاد گرفتن قرآن تأخیر شد"

۱: لمحات : ۴۱۹ .

۲: لمحات : ۴۲۰ .

چون زایش نگارنده ۹۷۲ هجری است پس در سال ۹۹۳ هجری ۲۱ ساله بوده است، و اکنون می گوید که از زمان این واقعه ۶ سال گذشته بود که در روزگار تالیف "لمحات" با آنحضرت (ص) مصافحه کردم. ازین روی ۴ سال بر ۹۹۳ هجری می افزایم و ۱۰۳۳ هجری / ۱۶۲۴ میلادی سال تالیف "لمحات" بدست می آید و شیخ محمد عالم صدیقی در این روز ۶۱ ساله بوده است.

شیخ محمد عالم صدیقی در علوم ظاهری و باطنی از دانشمندان و عارفان بسیار استفاده نموده و کتاب "لمحات" پر از واقعاتی در رابطه با این گونه استفاده ها است که یاد کردن آن با به دراز می کشد.

سخنوری:

مانند بیت در "لمحات" خواندیم که هشت بیت آن عنوان "لمؤلفه" داشت و یکی بعنوان "لمحرره" در آن آمده است. و ازین معلوم می شود که شیخ محمد عالم صدیقی شعر هم می سروده است. برای شناسائی بیشتر آن نه بیت را اینجا می آوریم:

۱- گر دولت با ذکر تو همزنگ نیست

ذکر تو بر قلب تو جز زنگ نیست

(ص ۲۰۸)

۲- عشق آمد علم تو مجبول شد

عشق آمد عقل تو معقول شد (ص ۱۳۷)

۳- زهر فراق یار به هر دم کشیده اند
زان زهر زهره های شیاطین دریده اند

(ص ۲۵۸)

۴- چو منصب تعلق بود ای پسر
تعلق حجابت بود سر بسر

(ص ۲۰۷)

۵- واجب آمد ترک • لایعنی آرز
آنکه لایعنی بود آنرا گذار

”المحرره“ (ص ۲۶۱)

۶- زِ احوال غویب خود پرسی

اسیر بند و زندان ، با که گویم

۷- غریب و ناتوان در کوی بحیران

همه واصل به تو ، ما غرق حرمان

(ص ۲۵۷)

۸- جمل و عشقتش به بود از علم تو

حسرت آرد عقل تو ، هم علم تو

(ص ۳۵۷)

۹- تعلق حجابست و بیجا صلی

چو پیوندها بگلی ، واصلی

(ص ۲۰۷)

ہمسران و فرزندان:

از "لمحات" برمی آید کہ شیخ محمد عالم صدیقی[ؒ] دو دختر امیر صنع اللہ قدس سرہ[ؒ] کہ مرید و خلیفہ مجاز حضرت شیخ قاسم بود، را بہ ہمسری خود در آورده است (گویا بعد از مرگ بچی دیگری را گرفته است) مادر این امیر صنع اللہ حضرت بی بی مخدومہ دختر شیخ خداداد (م ۹۳۹ هـ. ق) بود. شیخ محمد عالم صدیقی[ؒ] ازین دو زن دو پسر داشت خواجہ عبدالرشید و امیر بہاء الدین[ؒ]. خودش می نگارد:

"از خدمت بی بی مخدومہ رحمہما اللہ خدمت امیر صنع اللہ قدس سرہ مرید و مخلص و مجاز و منظور حضرت عزیزان قاسم شیخ قدس سرہ اند و بعد از ایشان بر حضرت عزیزان ما (خواجہ خداداد) قدس سرہ مرید شدہ، از ایشان نیز مرخص بودہ اند. و از ایشان یک پسر و دو صبیبہ کہ در عقد نکاح این مخلص بودہ و ازین دو صبیبہ دو فرزند ارجمند است، خواجہ عبدالرشید و امیر بہاء الدین. علمہما اللہ تعالیٰ بفضلہ و اتقاہما بعنایتہ و جعلہما اللہ من الصالحین الراشدین. آمین[ؑ]"

وفات:

بنوشتہ داستوری شیخ محمد عالم صدیقی[ؒ] در سال ۹۷۲ هـ. ق. / ۱۵۶۴ م.

۱: امیر صنع اللہ ابن امیر شاہ از اولاد حضرت امیر و اشی قدس سرہ. (لمحات: ۲۳۷).

۲: لمحات: ۲۳۷.

۳: لمحات: ۲۴۰.

تولد یافت و در سال ۱۰۴۱ھ. ق. / ۱۶۳۲م. وفات یافت. ولی بر صوفی آخرین
 "لمحات" چاپ تاشکند (در سال ۱۳۲۷ھ. ق.) آمده است :
 " مؤلف هذا الكتاب ... عالم شیخ الصدیقی العلوی المتوفی ۱۰۵۲ھ. ق.
 فی علیا باد ..."

پس سال وفات مؤلف "لمحات" در استوری ۱۰۴۱ھ. ق. و در انجام "لمحات"
 چاپ تاشکند ۱۰۵۲ھ. ق. (۱۶۴۲م.) آمده است. این نکته را در خدمت
 خوانندگان گرامی بگویم که استوری تاریخ مذکور را بدون استناد به هیچ مأخذی
 نقل کرده و تاریخی که در آخر لمحات (چاپ تاشکند) آمده از مصححین و چاپ
 کنندگان کتاب مذکور می باشد که از سر نه من نگارنده هستند. لذا می توانیم بگویم
 که ۱۰۵۲ھ. ق. برای تاریخ مرگ آن بزرگوار درست تر است.

مزار:

شیخ ابو طاهر سمرقندی^{رحمته} "نگارنده" سمریه که بسیار از "لمحات" شیخ محمد عالم
 صدیقی بهره مند شده است، درباره "مزار فیض آثار حضرت عالم شیخ عزیزان"
 می نگارد:

له: استوری ۱: ۹۸۳.

له: لمحات (چاپ تاشکند): ۲۸۵.

له: ابو طاهر سمرقندی در سال ۱۲۵۱ھ. ق. زنده بوده است (سمریه: ۵۸).

”در موضع علی آباد از تومان شیراز که آن را تومان کا بد نیز گویند واقع است.
 ولد ارجمند حضرت مؤمن شیخ عزیزان و ایشان ولد ارجمند حضرت درویش شیخ
 عزیزان بوده اند، علیه الرحمة“

* * *

”لمحات من نفحات القدس“

سبب تالیف:

گذشته از ”قدیه“ و ”سمریه“ اسماعیل پاشا در ”ایضاح المکنون ۲: ۴۰۸“
 از این کتاب بنام ”لمحات الانسیبه فی شرح النفحات القدسیه“ یاد کرده است.
 بدون ذکر نام نگارنده و موضوع پس از آن ها استوری از آن یاد کرده است.
 و ”نسخه های فارسی“ نیز نسخی از آن را در مدینه منوره نشان داده است. و
 این ناچیز آگاهی های بدست آمده از آن منابع و آنچه را از متن کتاب بدست
 آورده ام در اینجا می آورم.

له: سمریه: ۱۱۶.

له: نسخه ها ۲: ۱۳۴۵.

سبب تالیف:

پیش از این گفتیم کہ شیخ محمد عالم صدیقی "در سال ۱۰۳۳ھ. ق. "لمحات" را تالیف کرده است. او در ذکر سبب نگارش آن می گوید:

"یارها در خاطر این مخلص می گذشت کہ بہ مضمون حدیث صحیح "تنزل الرحمۃ عند ذکر الصالحین" عمل نموده احوال و اطوار پیشوایان و مجتہان این سلسلہ معظمہ مکرمہ را کہ کبراء دین و عظماء اہل یقین اند، با وجود عدم استطاعت اعانت از ارواح مقدسہ ایشان جستہ بیان کند تا آن زمانی کہ اشارت پر بشارت از حضرت سلطان الطریقہ و برهان الحقیقہ قطب العرفاء غوث الکبراء شمس العارفین بدر الکاملین مسند العوارف مسند الطوائف الفانی فی اللہ الباقی باللہ العالم بالعلوم البرہانیتہ العارف للرموز البسیاتہ خواجہ احمد العلوی الیسوی رحمہ اللہ بہ این بندہ رسید.

لہ: وی در قصبہ بسی از توابع ترکستان تولد یافته است و خلیفہ سوم خواجہ ابو یوسف ہمدانی (م ۵۳۵ھ. ق) بوبہ و کفۃ اند کہ "ایشان را نوودہ ہزار مرید کامل مکمل بودہ" در سال ۵۶۲ھ. ق فوت کردہ، برای شرح حال او نگریدہ بہ: لمحات (چاپ حاضر) از ص ۱۲۳-۳۸ و نفحات الانس و تحفۃ الزائرین و کنوز الاتقیاء و رشحات (تقدیرہ: ۱۰۶) شیخ شمس الدین ترک (م ۷۱۹ھ. ق) از اولاد خواجہ احمد سیوطی بود کہ از ترکستان بہ ہند آمد و مرید شیخ علاء الدین احمد صابر (سدہ ۷۷ھ. ق) شد و برخی کفۃ اند کہ مدتی در ارتش سلطان عیبت الدین بلبن (۵۶۴ھ. ق/ ۱۲۶۵م) می بودہ و بکفۃ مرشد در پانی پت (ہند) قیام و ہمان جا فوت کرد. (تاریخ مشائخ چشت: ۲۱۶).

بشی این مخلص اشارتی دید که بر پشت مبارک حضرت سلطان الطریقه قدس ستره
 این بنده نشسته از معارف الٰہی سخن می کرده، بناگاه قطب وقت ظاهر گشته فریاد
 بر آورد که صی بی ادب! حضرت سلطان الطریقه قدس ستره فرمودند که ما بر آنیم که
 بر پشت مانشینید و از ما سخن گوید و آن اشارت باعث اقدام این کینه شد به
 جمع و تالیف خوارق عادات و واردات حضرت ایشان، ادا هم اللہ الی یوم القیام.
 بیت:

بدین امیدهای شاخ در شاخ
 بدرگاہ تو ما گشتیم گستاخ^۱

اهداء:

مؤلف این کتاب را بنام "النجاقان ابن النجاقان ابو الفتح امام قلی محمد بہادر
 خان (م ۱۰۵۵ھ ق) نوادہ عبداللہ خان^۲ کرده و این مطلب را در دیباچہ آورده:
 "محب علماء و درویشان بل محبوب قلوب ایشان پادشاہ جہان شہنشاہ
 زمان بحر جود و کرم الدنیائی نظرہ کالعدم و ادخواہ مظلومان و ادستان نظامان النجاقان
 ابن النجاقان ابو الفتح امام قلی محمد بہادر خان دام ظللال رافقہ علی دوران الزمان الٰہی بحر
 مشایخ کرام و اولیاء عظام توفیق رفیقش کنی و باعث ترویج شریعت عزرا و طریقت^۳

۱: لمحات: ۳.

۲: لمحات (چاپ تاشکند): ۲۸۵.

حضرت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم گردانی بدولت در دنیا و عصمت در عقبی نگاه داری
آمین رب العالمین^۱

نام کتاب:

سپس می نویسد:
"و این مؤلف مستثنی شد بلحات من نفحات القدس و مرتب گشت بر دو مقصد"^۲

نسخه های خطی "لمحات"

از لمحات نسخه های خطی زیر را می شناسیم:

۱- نسخه ای در مدینه منوره در کتابخانه عارف حکمت، به شماره ۳۵۰ ف که در نسخه
۲: ۱۳۴۵ بدون ذکری از تاریخ کتابت آن ذکر شده است.

۲- نسخه ای در کتابخانه گنج بخش (مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان)
به شماره ۸۷۲۸ که بخط نسبتعلیق خوش در ماه جمادی الثانی ۱۲۵۱ هـ ق کتابت
شده، ۴۶۴ ص. (چاپ حاضر).

علاوه بر این از نسخه چاپی "لمحات" (چاپ تاشکند در سال ۱۳۲۷ هـ ق) بر
می آید که آن چاپ با مقابله چند نسخه خطی انجام گرفته و این می رساند که نسخه های دیگری

۱: لمحات: ۶. ۲: لمحات: ۷. ۳: نسخه سوم در کتابخانه صولت بهند است
که خیراً از وجود آن با خبر شده ایم.

از این کتاب در آن منقطع وجود داشته است که شاید هنوز نیز بعضی از آنها باشد که مابیح اطلاعی در مورد آنها نداریم.

ابو طاهر سمرقندی نیز در "سمریه" چند بار از "لمحات" یاد کرده و در تالیف "سمریه" از کتاب مذکور بسیار استفاده کرده است.^۳ و این نشان می‌دهد که "لمحات" در میان صوفیان و دانشمندان روزگار و محیط وی متداول بوده و کسان زیادی از آن مستفید گردیده اند.

نخستین چاپ "لمحات"

"لمحات" بار اول به تصحیح "قاری تاشفولاد و ملا شاه احمد اشاشی" و با مقابله چند نسخه خطی در سال ۱۳۲۷ ه. ق. به وسیله مطبع علم الحسینی تاشکندی در ۲۸۵ صفحه چاپ گردید اصل کتاب در ۲۶۴ صفحه و از ص ۲۶۵ تا ۲۸۵ نیز چند رساله مختصر و نوشته‌هایی دیگر است که مطالب آن با موضوع همین کتاب بی ارتباط نیست و در صفحه ۲۸۵ نیز مصححین سطرهای چند را جمع به مؤلف نوشته اند که عیناً نقل می‌کنیم:

"مؤلف هذا الكتاب العالم الرباني والعامل الصمداني عالم شيخ الصديقي

۱: رساله سمریه احتمالاً در سال ۱۲۵۱ ه. ق. نگاشته شده است (سمریه: ۸).

۲: سمریه: ۸۶، ۱۱۱، ۱۱۵.

۳: رک: "چند یادداشت و فرست‌اعلام..." سمریه: ۱۱۹-۱۴۲.

العلوی المتوفی ۱۰۵۲ھ. ق. فی علیا بادقریة کبیرة من قری سمرقند فی عصر السلطان
ابی الفتح امام قلی محمد بها درخان حقیقہ عبد اللہ خان المشهور المتوفی ۱۰۴۵ھ. ق.
قدس اللہ اسرارہم ...^{لہ}

مرکز تحقیقات خلی کوشید کہ نسخہ ای از این چاپ را بہ دست آرد و برای
بہ دست دادن چاپ بہتری مورد استفادہ قرار دہد ولی نشد. ناچار ہمان نسخہ
خطی متعلق بہ مرکز تحقیقات برای استفادہ دانشمندان بہ صورت افسست تکثیر کردید
این حقیر نیز کار تہیہ فرست اعلام و پیشگفتار را عمدہ دارشد. با مطالعہ "سمریہ" از
چاپ "لمحات" دزناشکند آگاہ شتم. از آقای استاد احمد منزوی کہ آن روزها عازم
ایران بودند، درخواست کردم کہ "قندیہ" و نسخہ چاپ "ناشکند از" "لمحات" را برای این
کار تہیہ کنندہ "سمریہ" و فتوی "قندیہ" را آوردند ولی نشانی از لمحات نیاقتند.
در سفر لاسبور از جناب آقای محمد اقبال مجددی اطلاعاتی دربارہ "لمحات" خواستیم
و ایشان در نامہ مؤرخہ ۸/۸/۱۹۸۴م اطلاعاتی چند فرام نمودند کہ از ایشان
و اولیای مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان و ہمہ نیک مردانی کہ مراد در این کا
یاری کردہ اند سپاسگزارم.

با پوشش از این کہ چون نسخہ خطی لمحات متعلق بہ مرکز تحقیقات از سہوا ^{تقلم}
کاتب عاری نیست و نسخہ دیگری ہم برای تصحیح آن یافت نشد، ناچار چاپ حاضر
کہ از روی آن افسست گردیدہ سہوا تقلم ہائی ہم دارد و ما فقط در ضمن فارسی تو استیم
آنچہ در متن بہ صورت غلط آمدہ بہ شکل صحیح ضبط کنیم.

لہ: نامہ آقای محمد اقبال مجددی مؤرخہ ۸/۸/۱۹۸۴م.

موضوع "لمحات"

موضوع "لمحات" علاوه از توضیح در مورد ذکر جبر، شرح احوال و کرامات و اشتغالات و روابط بزرگان و عارفان سلسله زکیه جهریه سمرقند و بخارا و منطقه ترکستان است. مؤلف آن در دیباچه می نویسد:

"و این مؤلف مستفی شد به "لمحات من نفحات القدس" و مرتب گشت بر دو مقصد. مقصد اول (ص ۷-۳۸) در بیان آیات و احادیث و روایات داله بر جواز و سنت (بودن) و استحباب ذکر بر سبیل جبر. مقصد دوم (ص ۳۸-۴۶۲) در بیان خوارق عادات و واردات و المامات مشایخ کرام این سلسله شریفه جهریه قدس الله سرهم^۱:"

نگارنده در بسیار جای های "لمحات" از "صوفیه زکیه" و سلسله شریفه علییه زکیه نام برده است. و نیز می نویسد: "مقصد ثانی که در بیان مشایخ کرامی قدس الله سرهم^۲ سلسله علییه زکیه صغیره فقیرتیه است"

۱. نگارنده "لمحات" و صوفیانی که ذکر ایشان در "لمحات" مذکور است تعلق به شاخه ای از سلسله خواجگان ترکستان دانند که به ذکر جهری معتقدند و صوفیان سلسله زکیه جهریه "ذکر جهری" را به حضرت خواجه یوسف همدانی (م ۵۳۵ ه. ق.) مرشد خواجه احمد یسوی نسبت می دهند که ذکر جهری را ترویج می کرده اند (لمحات: ۴۱). و عارفان دیگر سلسله خواجگان به پیروی خواجه عبدالحق بخاراوی (م ۵۷۵ ه. ق.) مرید خواجه یوسف همدانی مریدان خود را به ذکر خفی ترغیب می کرده اند (لمحات: ۳۸).

۲. لمحات: ۷. ۳. رک: "لمحات" ص ۳، ۴، ۶، ۷، ۱۶، ۱۷، ۲۸، ۳۸، ۴۵، ۴۵۴ و غیره.

سلسلہ صوفیہ زکیۃ جہریہ

نکتہ دیگر کہ می بایست در این جا بدان اشارہ کرد، این است کہ این سلسلہ صوفیہ زکیۃ جہریہ در اصل بہمان سلسلہ خواجگان است کہ بعداً بہ نام خواجہ بہاء الدین نقشبند بہ "سلسلہ نقشبندیہ" معروف گشت۔ برای اثبات این مطلب بہ اشارت زیر توجہ کنید :

خواجہ احمد یسوی (م ۵۶۲ ھ۔ ق ۱۱۶۶ م) خلیفہ سوم خواجہ ابو یوسف ہمدانی درگذشتہ ۵۳۵ ھ۔ ق۔ یکی از نامی ترین عارفان سلسلہ خواجگان بودہ۔ زنجیرہ طریقت صوفیان زکیۃ جہریہ تا خواجہ یسوی بدین قرار است :

"شیخ خداداد خوشنگی (م ۵۹۳۹ ھ۔ ق) مرید شیخ جمال الدین مرید شیخ خادم مرید شیخ مودود مرید شیخ علی مرید شیخ ال انا مرید صدر انا مرید زنگی انا مرید حکیم انا مرید خواجہ احمد یسوی قدس اللہ اسرارہم بودہ اند"

و شرح حال ہمہ بزرگان مذکور و خلفای شیخ خداداد و آبا و اجداد نگارندہ "لمحات" در "لمحات" موجود است۔

سلسلہ خواجگان

نگارندہ "تاریخ مشائخ چشت" می نویسد :

لہ : نقیسی ۱ : ۶۰۴۔

”سلسلہ خواجگان از ہمہ سلسلہ ہای صوفیہ قدیمی تر است۔ این سلسلہ در
ترکستان بنیاد نہادہ شدہ و مشہور تر و بزرگ تر از تمام مشایخ این سلسلہ خواجہ
محمد اتا یسوی (۵۵۶۲ھ ق. / ۱۱۶۶م) است و بعد از ایشان خواجہ عبدالحق
غجدوانی (۵۵۷۵ھ ق. / ۱۱۷۹م) بودہ است۔

در این سلسلہ اصطلاحات زیر وضع گردید و مفہیم مربوط بہ آن ہا جزو لازم
نظام روحانی آن شناختہ شد۔

ہوش دردم۔ نظر بر قدم۔ سفر در وطن۔ خلوت در انجمن۔ یاد کرد۔ باز
نگاہ داشت۔ یاد داشت۔

خواجہ اتا (یسوی) و خواجہ عبدالحق غجدوانی کوششہای زیادی برای
ترویج این سلسلہ نمودند۔ ولی مقبولیت عام دادن بہ آن نصیب خواجہ بہاء الدین
نقشبند (۵۷۹۱ھ ق. / ۱۳۸۸م) بود و بعد از ایشان این سلسلہ بہ نام ”نقشبند“
مشہور گشت۔^۲

مؤلف ”لمحات“ ہر جا کہ خواجہ احمد یسوی را نام می برد ایشان را با عنوان
”سلطان الطریقہ“ یاد می کند۔ نیز در آغاز مقصد دوم کہ در بیان مشایخ گرامی سلسلہ
علیہ زکیہ و صفیہ فقیرتہ است) می نویسد:
”ای عزیز من بدانکہ معلم این سلسلہ شریفہ و سلسلہ شریفہ خواجگان قدس اللہ

۱: خواجہ احمد یسوی؟

۲: تاریخ مشایخ چشت: ۱۳۰۔

اسرار ہم حضرت خضر است علیہ السلام۔ چنانچہ صوفی دانشمند رحمۃ اللہ علیہ در مناقب
سلطان الطریقہ (احمد بیسوی) قدس سرہ فرمودہ اند کہ استاد ایشان حضرت
خضر علیہ السلام۔ و در "نفحات الانس" مذکور است کہ تعلیم ذکر را بر سبیل خفیہ
به حضرت خواجہ جہان (عبدالحق مجددانی) قدس سرہ حضرت خضر علیہ السلام کرد
اند

محمد نذیر رانچھا غفر ذنوبہ و ستر عیوبہ

۱۳۱۔ محلہ غازی آباد نزد ڈھوک سیدان۔ راولپنڈی

ذوالحجہ ۱۴۰۵ھ۔ ق
شہر پور ۱۳۶۴ھ شمس
سپتامبر ۱۹۸۵ م

۱۵: خواجہ عبدالحق مجددانی مرید خواجہ ابو یعقوب یوسف ہمدانی (م ۵۳۵ھ۔ ق)۔
۱۶: لمحات: ۳۸۔

لمحات من نفحات القدس

جگہ نشہ

شیخ محمد عالم صدیقی علوی

پیشگفتار و فہارس

محمد نذیر راجھا

مرکز تحقیقات فخر ایران و پاکستان

اسلام آباد

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 حمد و سپاس بقیاس مرخص شد و تدریجاً که عارفان
 احدیت از ادراک کمال و قاصد کاشفان بارگاه صمدیت
 از افهام مقال و فائز و آصفان مجتذبان مجتهدت از
 تبیان مجاز و کاسر فاکران بوستان معرفت از ذکر آن
 مقاصد او حاضر و درود نامت سنای بر حضرت مصطفوی

محمد توصیف: مَا نَسْطِقُ عَنِ اللّٰهِ اِنْ هُوَ اِلَّا وَّحْدٌ یُّوْحِی
 فَانَسُوْا یَوْمَ یُؤْتِی السَّاعَةَ اَلَّذِیْ یُتَمَّوْنُ فَمَنْ لِّیْ مِمَّنْ قَابَ
 لَوْحِیْنَ اِذْ اُذِنَیْ فَا وَّحِی اِلَیَّ عَسَیْ یَا وَّحِی مَا اُوْحِیَ اِلَیَّكَ الْفُوَادُ
 مَا رَاى بَدْرًا لِّدَجَائِمْ یَسُورُ نُوْرًا لِّمَدِیْ مَبْشُرًا بِبِسَارِ
 اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِیْرًا وَّ نَذِیْرًا و سِرَاجًا مُنِیْرًا و بِر
 الْکَلِمِیْ و اصحاب عظام حضرت نبوی که محمود و حمید و نجید

و بی شک و یقین با وجود آنکه خداوند عزوجل در کتاب خود
 در این باره هر چه فرموده است از آن جهت است که بعضی از
 مسلمانان در این دنیا با وجود ایمان قلبی و عملی با طاعت
 و محبت چون بر آن گمراهان و کفار و مشرکان و کافران
 شیطان در نفس شایسته این آلوده قایل گشته اند که مال کلال
 و مال است می شد تا که در عنایت از این است کسری کرده
 و توفیق فریق گشته در ظل حمایت باران است که آن سلسله
 شریفه علیت مذکوره فقریه قدسیه شده در ملک خدا و مان
 و بنده کان ایشان گردید و گلبتم باسط فرغ غنیه با وجود
 ربانی تو بعد از ازل را دیدی بحسب من دیدی تو بجز بجز
 تو بعد از آن من کعبت همان بر تو مکن چونکه دیده بخردی
 بار بار در خاطر این مخلص مسکذمت که بمضمون حدیث صحیح
 تشریح کرده عنده ذکر انصاف این عمل نموده احوال و اطوار ایشان
 و میان این سلسله متعظمه مکرره را که کبیرا دین و عظاما و اهل
 بقیع را در این عالم استقامت عانت از ارواح
 مقدسه

ایشان جستہ بیان کند تا آن درانکہ شارت پر شارت از
حضرت سلطان الطریقہ و پیران الحقیقہ قطب العرفان غوث الکبریا
شمس العارفین بدر الکاملین پسند العوارف پسند الطوائف
القائما فی اللہ الشاہ بالہ العالم بالعلوم البرہانیۃ بعارف
للیموز السجانیۃ خواجہ احمد عسکری سیوری رحمۃ اللہ علیہ
بندہ رسید شبلی بن مخلص اشارتی دید کہ بر پشت مبارک
حضرت سلطان الطریقہ و پیران این بندہ نشستہ از عارف
آئی سخن بیکر وہ بنا کا قطب وقت ظاہر شدہ فرمایا و بر او
بجی فریاد حضرت سلطان الطریقہ قدس سرہ فرمودند کہ ما برانیم کہ
بر پشت نشیند و از سخن گوید و آن شارت باعث قیام
این کہستند بر جمع و تالیف خوارق عادات و واردات
حضرت ایشان و صحابہ ایشاں ادا مع اللہ الی یوم القیام
بت بدین پسندہ شاخ و در شاخ بد کہ ہ تو ہشتیم کشاخ
ای سخن بر زمین بد کہ بہترین سعادت است کہ محبت ایشان
و عالمان شکر کہ عقاید صافیہ ایشان بنا بر اصول صحیحہ و بر

از کتب و سنت و جماع است و موید است بدلائل نقلیه و عقیده
 و این مبرهنه فوق و وجدان و صاحب کشف و عیان اند قدس قبل
 اللہ سبحانہ و جذبہ الیہ یطیقت بقت لهم منہ الحسنى و الزم
 کلمة التقوی فهو عن الله و ساروا الی الله و تعرضوا عن
 ما یبوی الله فخر الحجب الی ابرام و حالت حوال العرش الی ابرام
 و ادب اب عزیم و خواص مؤمنانند و مویدان مذہب و عقاید
 اہل سنت و جماعت اند و از بدعتها و ضلالتها دور دور
 نجوم آسمان بہت در جرم شیاطین غوطہ اند نور آگین
 فیضہ الذعنین و قمع المبتدعین و حجة لاهل السنة و المؤمنین اند
 و علی الحقیقہ این زندہ دلان آگاہ بر روش حضرت مصطفیٰ صل
 اللہ علیہ وسلم و بر روش صحابہ کرام او و تابعین و تبع تابعین
 و سلف صالحین رضی اللہ عنہم اند و حسن قند اب اخبار و صدق
 افتقار با نیاز لازمہ ایشان است و محمدن صدق التجا بحکم
 و این خبر فکری و دہا و حسن عنصام علی لدوم بفضل الہی
 و فیض الہی است با طریقیہ است و در عقاید صحیح حق صریح

۶

برایشان کشوده و سابقه عنایت از لیسہ مخ ہوا و عناد و عرق
 شرع و خلاف از دلہای ایشان بر کشیدہ و دلوہای ایشان را
 محل رحمت خود کرد و اینست چنانچہ فرمودہ **وَلَا تَزَالُ تَخْتَلِفُنَّ**
إِلَّا أِنَّ رِجْمَ رَبِّكَ و محبت ایشان باعث شرافت ازلی و
 موجب کرامت لم یزلی است چہ محبت ایشان محبت خدا
 و رسول است چنانچہ حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وسلم
 می فرماید **اللَّهُمَّ إِنِّي بِكَ حَبِيبٌ حَبِيبٌ حَبِيبٌ وَالْعَمَلُ**
الَّذِي قَرَّبَنِي بِكَ چون دیون آوان بر بنی آدم مل بر مکی
 علم واضح و لاج است کہ محبت محب علما و درویشان بل محبوب
 قلوب ایشان پادشاہ جہاں شہنشاہ زمان بحر جود
 و کرم الدنیاء نظرہ کالعدم و ادخواہ منطلومان و ادوستان
 ظالمان الخاقان ابن الخاقان ابو الفتح امام سی محمد مبارک خان
 دم ظلال را فتنہ علی دوران الزمان ایسی بحر است شیخ کرام
 و اولیاء عظام توفیق رفیقش کنہو باعث ترویج شریعت
 و طریقت حضرت مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم کرد و اندک دولت دنیا

و عصمت در عقوبت نگاه و اری من رب العالمین و این بوی شمشاد
 بهجات من بجات تقدیر مرتب کشتیر و مقصد مقصد اول
 در بیان آیات و احادیث و روایات و آله بر جواز و شست
 و استجاب کریم سبیل هر مقصد دوم در بیان خوارق عادات
 و واردات و الهامات شیخ کرام این سلسله شریفه جبریه
 قدس سرار هم آیات قوله تعالی و نادوی نوح ربه و قوله
 تعالی و ایوب اذ نادوی ربه و قوله تعالی و دمی لیلون اذ
 و هیب مغاضبا فظن ان کن نقدر علیه فناومی فی الظلمات

و قوله تعالی و ذکر یا اذ نادوی ربه رب لا تذرنی فریاً این
 آیات و لایات بر صدور و وقوع ذکر چه بر و دعا کرده از منبیا
 علیهم السلام چون نوح و ایوب و یونس و ذکر یا علیها السلام
 چه غیر مذکور صوت بیت چنانچه جویری در صحیح گفته که
 المناداء رفع الصوت و امام فخر الدین رازی در تفسیر سیر
 من شرط البیت المناداء و در حقا ف مذکور شده که المناداء الدعاء
 بأجیر الایوات و در مطلع مذکور شده که المناداء رفع الصوت

سوره شکر سوره و این
 شکر خالق لا اله الا الله
 و البرق الخالف نکره و این

بالدعاء وقوله تعالیٰ وكنتموا الحق وكنتم تعلمون حق سبحانه
 و تعالیٰ خطاب بعلما بنی اسرائیل کرده بنی می کند ایشانرا
 از پوشیدن حق و میگوید که حال آنکه ای مقتدایان بنی
 اسرائیل عالمند باحق حق تعالیٰ حق را از خلائق می پوشید
 تا جاها ان مجهول و از بند و بگوشتهای ناشنوا استماع حق
 نکنند چنانچه قاضی مضاروی قدس سره در تفسیر این مقام
 گفته که کانهم نهوا عن الاخفا علی من لم یسمع بهین جهت مقتدایان
 این جمله شریفه قدس سره را هم ذکر را بر سبیل جمع و انکار
 گویند تا گوشها بشنود و هو شها در رود پس عارف مشفق
 هوشمند باید که از برای عاقبتی بپندارستند باوار بلند
 چون فی و شر با و با کنند پت تو ز لبش و حکایتهای او
 و ز فراق و ز شکایتهای او و قوله تعالیٰ یا ایها الناس اعبدوا
 ربکم الذی قاضی مضاروی قدس سره فرموده که کلمه یا که از برای
 ندای بعیدت ذکر کرده و اشاره کرده با آنکه بنده بحق سبحانه
 بحسب بیغایت و درست و اهل محبت فرموده اند که محبت

بدین جهت ذکر را مکتوب گفته فرماید که کنند و اظهار شوق و

بهران کنند و قوله تعالی وَمَنْ لَمْ يَمُنْ بِمَا جَاءَتْهُ

أَنْ يَذُكُرْهَا آنست که معنی هر خبر است یعنی چه کسی ظالم تر است از

سایک که منع کند مساجد را از آنکه ذکر کرده شود در مساجد

نام خدای را و حی نماید و در اخبار پسندید که گویند این است دلالت

بر ذکر هر کرده چه ذکر حقیه است و تطلع نیست ظالمی آنکه منع

آن کند پس موصوفان باشد که سبک منع کند از ذکر هر

در مساجد خدای آنست ظالمترین ظالمان است و حمل ذکر صلوة

بلا ضرورت نیک نیست چنانچه نزد اهل دانش ظاهر و موبد است

و قوله تعالی فَالرَّابِغَةُ لِي صَدِيَّةٌ وَتَيْسَرِي لِي هَمْرِي وَابْنُ

عُقْدَةُ ثَمِينٍ اینست بقره اولی و اهل بی و وزیر امین اهل

هر و ن آنست که در بزرگی و تهر که بزرگتری گنی شجاعت گنیراً

و تذکر گنیراً یعنی گفت موسی علیه السلام برای پروردگارش

شرح بکن از برای من سینه مرا و همان ساز از برای من گاه

مرکب تبلیغ حکام و ارشاد نام است و بگردان از برای من و زبری

از این پس بارون را که برادر من است محکم کردان بوی یاورگی
 و شریک کردان وی در کار من که نبوت است تا آنکه تسبیح ترا
 بسیار گویم و یاد تو بسیار کنیم و ازین جا است که شیخ این
 سلسله شریفه قدس سرانند هر ایزم ذکر را بلند گویند تا ذکر
 بسیار شود چنانچه طاهرت و قوله تعالی يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
آمِنُوا بِاللَّهِ عِزَّةً هِيَ آيَةُ الْمُؤْمِنِينَ ایمان آرید عین مدوام ایمان
 و ثابت در ایمان بشید برین معنی قاضی میضای قدس سران
 تصریح نموده طریق استدلال آنکه قرار بلسان بشرط در ایمان
 و یا بشرط و جزو دران و مقصد شیخ این سلسله علیه و کتبه و کتبه
 هر ایزم آنست که ذکر را بلند گویند که وال بر ایمان است تا آنکه
 شاهد بر ایمان بسیار گردد و بجموں هر باسنوا عمل نمایند که مثل
 مرتبه هر دلالت بر استجاب میکنند چنانچه در تلویح برین تصریح نمودند
و قوله تعالی قَالَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوا اللَّهَ عِزَّةً هِيَ آيَةُ الْمُؤْمِنِينَ
وَعَالِي الْأَفْرَارِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ عِزَّةً هِيَ آيَةُ الْمُؤْمِنِينَ
 اذانیم و استغوا بیا بزم و امر و استکبر و استکبار و انتم

ای در خونم چهارم آنم ای شجاعت کنم و بهتر است کنم هزار افقت
 استغفر و از کرم آنم کان غفارا یعنی گفت لوح علیه السلام
 ای پروردگار هر خواندم قوم خود را در شب روز بسزاید نکرد
 خواندن من ایشانرا که فرار از من و بدستیکه من هر وقتیکه
 خواندم ایشانرا که در دستم ایشان خود را در گوشهای خود تا که
 نشنوند کلام حق را و کشیدند جامهای خود را بر سر خود تا که
 مرنج دادند از حد و برکشیدند و بزرگ داشتن خود را بزرگ داشتن
 و بدستیکه که خواندم قوم خود را به سلام بلند و آشکارا و نهایی
 گفتم هر نفس خواهد میدامی قوم من خود را از کنا بان خود بدستیکه
 پروردگار کند من هست پر زنده مکنان بان شمارا طریق استلال
 آنکه سعادت دایمی این نیست نیز است لا حول و عون ابر عیسی علیه
 و نهانی که نیست آنچه طریقه حضرت لوح است علیه السلام تا از
 طوفانی قفس بر منند از غرق شدن در بحر نوا او بهوس کلمات یا
 و نور حق فل من خجسته می طلمات اشیر و البحر نه غونه تصرفا
 و خفیه که بود ای هر صلی که علیه است که پس کلمات می

نما یا ز اور تار کیمای بر و بجز از شداید آن در حالی که نمیند
 خدا را آشکارا و نشان چنانچه قاضی رضاوی قدس سره
 در تفسیر این آیت این معنی تصریح نموده گفته که ای معلنین برین
 و از تفسیر کوشی منقولست که تضحیح زاری آشکارا کردن است و
 امام فخرالدین رازی مدسک در تفسیر بیه فرموده که ضرع
 فلان لفلان اذا اظهر فله و هم در تفسیر این آیت است اما
 وجدی العلامة لهروف بالی فظ التاشکندی قدس سره
 فرموده اند که مراد از تضحیح اعلان است و ازین بیان واضح و لا
 شک است که آیه او عواربکم تضرعاً و خفیةً و خفیةً دلالت برنی
 از و عابطون چه کرده است چه معنی این آیت آن باشد که بخوانید
 پروردگار خود را آشکارا و نشان و عن ابن عباس و الحسن البصری
 رضی الله عنهما و شیخ الامام الهمام نجیة و الدین عسکری
 و الفقیه ابواللیث رحمهما الله ای او عوه علانیة و تروا و شارج
 اورا و این معنی را از شیخ بیه قدس سره نیز نقل کرده است و
 از خطای شارج مصباح منقولست که خفیة از جمله اضداد است بمعنی

جبریزاد است و جویری در صحاح گفته که قال لا صبی خفیة
 و اخیة کتمة و خفیة یعنی ایزد و همون الاله او و بر تقدیر آنکه
 مراد از توضیح ایهان است این باشد چنانچه در صحاح گفته که تضرعی
 ایهان الاله و مراد از خفیة کتمان باشد چنانچه تاضی میضای
 قدس شده این معنی است تا در کشف کرده اند و نموده
 گوئیم مراد از امر ادعوا ایاجا و جوار باشد نه وجوب بنا بر جواز
 ذکر بطریق جهر چنانچه آیات سابقه دلالت بر این کرده و این
 استادی و سنا و علماء و حیدر حضرت سید الله مبروومی
 محض الصدوق نور قدس میفرمودند که مراد از امر مذکور
 آیت ایاجا است زیرا که آیت کریمه فا ذکر و ایت مذکور که ایاجا
 او اشد ذکر اولالت بر جواز ذکر جهر کرده است تا جمع بین این
 واقع شود و یا گوئیم که بر تقدیری که مراد از امر ادعوا استجاب
 و یا وجوب باشد دلالت کند بر اولویت خفا و یا وجوب دعا
 چنانچه گوئیم که الاخفاء دلیل لاطلاص و اولویت یا وجوب
 بر تقدیری است که مقصد مجرد دعا و ذکر باشد پس اما اگر

اعراض صحیحہ دیگر باشد چون استماع غیر و حفظ آن اولی است چنانچہ
 امام نوآوری قدس سرہ در تہمتہ برین معنی تصریح فرمودہ و ما کویم
 مراد از دعا غیر ذکر است فرمودہ اند کہ دعا آنست کہ شوب بطلب
 باشد و ذکر اگر ائمہ شوب بطلب نباشد بدین جهت صحیح است و ذکر
 حدیث باب الذکر و باب الدعاء گویند و حضرت خواجہ جمال
 خواجہ عبدالحق قدس سرہ در رسالہ از امام قشیری قدس سرہ
 از معنی این آیت سوال کردند امام فرمودند کہ این ترمیمی است
 از ہر رالی و قولہ تعالی لا یحیئ اللہ الجہر بالشوہ من القول
 الا من ظلم قاضی مضاوی قدس سرہ در تفسیر الا من ظلم فرمودہ کہ
 الاجہر من ظلم بالذعای علی الظالم و لظلم منہ یعنی دوست
 منیذارد خدای آواز بلند کردن بہ بدی مکرار آواز بلند
 کسیکہ مظلوم است بطریق دعای بد بر ظالم و اظهار ظلم ظالم
 چنانچہ حدیث آمدہ کہ دعای مظلوم در حق ظالم استجاب
 و بسبب نزول این آیت آنکہ مردمی مہمان قوم شد و ان قوم
 وی را طعام ندادند بدین سبب ان مرد از ان قوم شکایت کرد

در بعضی از کتب مذکور در این کتاب عیان بنو دینش کرده و این
 آیت نازل شد یعنی کتابت آن مرد و ازین قوم نکیت چنان
 مرد مظلوم است علی این آیت از جوه و لالت بر استجاب که
 جبر کرده است یک آنکه حق سبحانه و تعالی جبر را تقید بکرده است
 و علامت غیبت چون شیخ عبدالقادر ریشمی گفته اند که حسن
 آنست که نفر بر قید دارد است نه بر قید برین نسبت بر حال
 آن باشد که خداوند تعالی و دست نیست دارد و جبر بدی را
 و دست نیست دارد و جبر بخیر را چنانچه آیت و این است و اصدق
 قنعمای میگوید این معنی است و شک نیست که دعا و ذکر
 خیر است و هم آنکه تقید بواجبات اولالت میکنند که جبر بخیر جاری باشد
 زیرا که اصل در شیای جواز است پس دوم آنکه الا تسن ظلم جنایچه
 تقبیر کن گفت و لالت کرده بر استجاب عای مظلوم بر ظلم
 و ازین استیثنا بدو وجه است اول میتوان کرد بر استجاب
 و دعا و ذکر بطریق جبر اول آنکه این استیثنا بصریح و لالت کرده
 بر استجاب عای مظلوم بر ظلم بطریق جبر و دوم دعا می بطریق

جبر بر ظالم بر بقدریکه محبوب خلایق باشد و عاصی خیر بر وی
 بطریق اولی محبوب باشد چنانچه است کریمه و عباد الرحمن الذین
 یتشون علی الأراض ہوناً و اذاً خالطہم الجاہلون قالوا
 سلاً ما ولالت برین معنی دارد و ہذا بمعنی وقتی فتدبر
 و عارفان و مقدس سترہ درین مقام فرمودہ اند کہ مستحق
 ترا گویند ترا فی سالوس شکوہ ہستم و وحد جنندان
 می روند و کرا از خشم و شامت و ہندت روان شو خوش
 دل خندان می شوند و چون ذکر آنکہ اکابر این سلسلہ علیہ ذکیہ
 قدس سرہ ہر اہم بحیر ذکر طرہ دور اندن شیطان لعین منجوبند
 بس الحقیقہ ذکر جبر این طایفہ عالیہ دعای مظلوم بطریق جبر
 بر ظالم باشد لہذا می عنہ زمین بعضی از کوتاہ نظران را
 کمان است کہ است کریمہ و اذکر ربک فرقیک تضرعاً و خیفۃ
 و دون الجہر من لہول البعد و الاصال ولا تمکن من الغای
 ولت بر نہی از جہر ذکر کردہ باشد جواب آنکہ سہل تفسیر فرمودہ اند
 از ذکر درین است مراد قراءت قرآن و نماز است چون پیش از

نموده اند این آیت در جمیع صلوات بجز قرابت سبک کرده اند و درین
 آیت حکم باخفا در جمیع صلوات شده و این حکم نیز منسوخ شده است
 آیت وَلَا تَجْزِ تَصَلَاتِكَ وَلَا تَخْفِ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا
 چنانچه در بعضی صلوات مذکور است و بر تقدیری که مراد مطلق الذکر باشد
 گویم چه در این فکر که درون الجهرت تقیدیکه و هشده است به قول
 بسیر او آن باشد که جهری که بطریق قول باشد و بسیر بقصد می نیک
 نیست بر تقدیر که مراد ذکر از برای استجاب باشد چنانچه مذکور شد
 تقریر بقید و در دست والا ذکر بالقول چندان فایده نیست جهر
 عین قول است و ایضاً لفظ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ مشعر این است
 و قاضی میضای قدس سره در تفسیر دون الجهرت فرموده اند که
 مستکمالاً کلاماً فوق است و دون الجهر این سخن قاضی دلالت می کند
 بر آنکه کلمه دون مقابل فوق است بمعنی تحت بسبب آن باشد که
 فکرمین بین باید که واقع شوند در کمال اخفا و نه در کمال جهر و شیخ
 الشیوخ شیخ عبدالقادر ابوالنجیب سمرودی اصل غیر قدس سره
 این آیت را چنین تفسیر فرموده اند که تقریباً یک ترا فرقیست

و دون الحجب من نقول لا مفرطاً في الجهر الموانيد اين سخن آنکه حضرت
 پيغمبر صلی اللہ علیہ وسلم شب سیری کردند چون بمنزل حضرت
 صدیق اکبر رضی اللہ عنہ رسیدند و دیدند که ایشان قرأت
 قرآن را بغایت پست میکنند و بمنزل حضرت عمر رضی اللہ
 عنہ رسید معلوم شد که ایشان بغایت بلند قرآن را پست میکنند
 چون صبح شد از سر آن آرزو بخین بر سیده اند حضرت
 اکبر رضی اللہ عنہ عرض کرد اندک مرشتم و آنکه مرشتم و
 و حضرت عمر رضی اللہ عنہ عرض نموده اند که مقصود شیطان
 ملعین است و پدارسا سخن جنس کمان از خواب جنبه غایب
 آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم حضرت صدیق اکبر را فرمودند
 اند که می خوانند دید بلند تر خوانید و حضرت عمر را امر کردند
 که از آنکه می خوانند پست تر خوانید پس حاصل این صحبت فرات
 بین بین است و قوله تعالی و نحن نرجو کون نقدیر لک
 جمع ملک بام فلک در صواع قدس و خطایر پس از شام تا صبح
 و از فلق تا غسق بی کرد غفلت و بی شایسته شبت از فرم

تقدیر و تسبیح می سرسپند و رجحان که از مصنفات امام
ابوالقاسم است و تفسیر این بیت چنین فرموده اند که ای مرتفع
صواتنا بذكر اکرمی جان مجتبان و ذاکران حضرت است
تخلی کره به بان قدس در فضای صحراء صمدیت پرواز کنند و بر
متابعت ملائکه علی سبیل العلانیة نخبه دل شوریدگان است
صدق بچنانند و سلسله محبت را که عبارت از لاله الاله
بمزدبان رانند هر کس محبوب خواهد بود من است یقوم فهو
منهم و قوله تعالی و اذا ذکر الله وحده شمار وقت قلوب الذین
لا یؤمنون بالآخرة ذکر فراموش کن ایوا سمعوا قول
لا اله الا الله وحده لا شریک له من المؤمنین یفردونهم بعینه
چون نام حق بر زبان رانده شود اندرون ایشان گریزان
گردد و انکار در ایشان ناپدید شود و قال الله تعالی
و اذا قیل لهم لا اله الا الله یتکبرون و سماع ایشان
قول لا اله الا الله را وقتی محقق شود که مؤمنان بر سبیل علانیة
گفتار کنند و قوله تعالی و من ظلم منکم ثم یتوب فاعلم ان الله
هو الغفور الرحیم

مِنْ اَللّٰهِ وَلَا تَكْفُرُوا بِالْشَّهَادَةِ وَمَنْ كَفَرَ بِهَا فَانْتِزَعْنَا قَلْبَهُ
 وَكُفَرْنَا لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ بزرگترین شهادت است و لهذا عرفاً
 و شرفاً این کلمه را کلمه شهادت میگویند و چون گفتند قال اللّٰهُ تعالیٰ
 قُلْ اَمْرِيْ نَسِئْتُ الْاَكْبَرُ شَهَادَةُ نَسِئْتُ مَرُوءَةً اَزْكَرْتُمْ اَنْ شَهَادَتِ
 وَنَسِئْتُ تَفَاقُ صِحَابِ دَوْمٍ وَتَكَرَّرَ التَّفَاقُ صِحَابِ دَوْمٍ
 قَاعِدَهُ لَا زَمَّ اَمْدُكُمْ وَاجِبٌ بِشَدِّ عَلَيَّ الدَّوَامُ مَا وَازِلْتُمْ لَا اِلٰهَ
 اِلَّا اللّٰهُ كُفَرْنَا تَاكُمُ اَزْمِيْ وَلَا تَكْفُرُوا بِالْشَّهَادَةِ اجْتَنَابُ
 بِشَدِّ دَوْمٍ بِمِثَالِ مَرْقُو لَوْ اِلَّا اِلَّا اللّٰهُ قِيَامُ نَمُودَةُ بِشَدِّ
 وَاضْرَافِيَّةٌ خَفِيَّةٌ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ كَوْنِيَّةٌ كَمَطْلُوقِ مَجْرِيٍّ عَلَيَّ طَلَا
 مِي بِشَدِّ وَايَاتِ دَرِيَّانِ ذَكَرَ عَلَيَّ سَبِيْلَ الْاِطْلَاقِ وَدَرِيَّانِ
 مَجْ ذَاكَرَانَ وَنَدْبَتُ مَعْرُوضًا اَزْ ذَكَرْتُ لَتَرْتِ بِسَمِ مَسْلُ
 ذَكَرَ جَبْرًا شَدِّ وَاَمَّا حَدِيثُ اِلٰهٍ بِرُصْدِ وَرُذُوكِ جَبْرًا وَاَعْلَانِيَّةٌ
 اَزْ حَضْرَتِ مُحَمَّدٍ مَصْطَفَى صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَمْرُوهُ عَمْرُو اللّٰهِ
 اَلذَّبِيْرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا كَانِ رَسُوْلُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا سَلَّمَ مِنْ
 يَقُوْلُ بِصَلَوَتِهِ الْاَعْظَمِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ لَكَ الْمَلِكُ

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَاسْتَدْرِي لَاجِلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

إِلَّا اللَّهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ لِنِعْمَةِ وَهُوَ الْفَضِيلُ لَهُ الشُّكْرُ الْحَسَنُ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْتَصِبِينَ لَهُ الدِّينَ وَوَكْرَهُ لَمْ يَشْرِكُوا بِهِ رِوَاةُ

بِسْمِ اللَّهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِوَاةُ صَحِيحِ خُوَارِزْمِيِّ وَأَبِي عَبْدِ اللَّهِ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّكَ إِذَا جَلَسْتَ إِلَى صَلَاةٍ فَاصْبِرْ عَلَى صَلَاتِكَ وَمَعْنَى

رِوَايَتِكَ أَنَّكَ إِذَا جَلَسْتَ إِلَى صَلَاةٍ فَاصْبِرْ عَلَى صَلَاتِكَ وَمَعْنَى

بِسْمِ اللَّهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِوَاةُ صَحِيحِ خُوَارِزْمِيِّ وَأَبِي عَبْدِ اللَّهِ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّكَ إِذَا جَلَسْتَ إِلَى صَلَاةٍ فَاصْبِرْ عَلَى صَلَاتِكَ وَمَعْنَى

رِوَايَتِكَ أَنَّكَ إِذَا جَلَسْتَ إِلَى صَلَاةٍ فَاصْبِرْ عَلَى صَلَاتِكَ وَمَعْنَى

بِسْمِ اللَّهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِوَاةُ صَحِيحِ خُوَارِزْمِيِّ وَأَبِي عَبْدِ اللَّهِ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّكَ إِذَا جَلَسْتَ إِلَى صَلَاةٍ فَاصْبِرْ عَلَى صَلَاتِكَ وَمَعْنَى

رِوَايَتِكَ أَنَّكَ إِذَا جَلَسْتَ إِلَى صَلَاةٍ فَاصْبِرْ عَلَى صَلَاتِكَ وَمَعْنَى

بِسْمِ اللَّهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِوَاةُ صَحِيحِ خُوَارِزْمِيِّ وَأَبِي عَبْدِ اللَّهِ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّكَ إِذَا جَلَسْتَ إِلَى صَلَاةٍ فَاصْبِرْ عَلَى صَلَاتِكَ وَمَعْنَى

رِوَايَتِكَ أَنَّكَ إِذَا جَلَسْتَ إِلَى صَلَاةٍ فَاصْبِرْ عَلَى صَلَاتِكَ وَمَعْنَى

بِسْمِ اللَّهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِوَاةُ صَحِيحِ خُوَارِزْمِيِّ وَأَبِي عَبْدِ اللَّهِ

و عن عبد الرحمن بن ابرمی رضی اللہ عنہ کان یقول اذا سلم
 عن الصلوۃ سبحان الملک القدوس ثلثا و یرفع صوته بالثانی
 رواہ المتاسی یعنی بودند پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم کہ می گفتند
 در وقتیکہ سلام می دادند بعد از ادا نماز و ترسبحان
 الملک القدوس اسے بار و در مرتبہ سیوم این کلمہ شریفہ را
 باوازل بند می گفتند بعضی از محدثین منسوخ نموده اند کہ
 تسبیح تزیینت است از مذہبات ظاہریہ و تقدیس تطہیر است
 از خوابت باطنیہ یعنی حق سبحانہ و تعالی است ظاہراً
 و باطناً این حدیث صحیح است در آنکہ اخفا و جہر ہر دو طریق آں
 حضرت است صلی اللہ علیہ وسلم و از پنجاست کہ اکابر قدس اللہ
 سرار ہم و تفسیر این است کہ ادعوا از کلمہ تضرعاً و خفیۃ است
 فرمودہ اند کہ ای ادعوا مستراً و علانیۃ چنانچہ مذکور شد
 و عن ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 یقول اللہ تعالی انما عنطن عبدی بی اذا ذکر فی فان ذکرنا
 فی نفسہ و ذکرنا فی نفسہ و ان ذکرنا فی ملائکہ و ذکرنا فی ملائکہ خیر من ان ذکرنا

رضی اللہ عنہم کہ گفت کہ گفتہ اند پیر صدر اللہ علیہ السلام کہ می
 گویند خداوند تعالیٰ من نزد کمان بندہ خویشم کہ من با او
 یعنی اگر کمان نیک رود من کہ خداوند منم جزا نیک بدم
 پس اگر با او کند مرا در دل خود من کہ خداوند منم با او کنم زیرا در
 خود و اگر با او کند مرا در میان جماعت یعنی جہراً و علانیہ یا
 کتم و پرا در میان جماعت سیکہ از جماعت اولی بہتر باشد یعنی
 ارواح رسول و انبیا و ملائکہ مغربین علیہم السلام چنانکہ برین
 شہید جلال الدین اللہ لا یندر شرح مشکوٰۃ تصریح نموده و بعضی
 گویند کہ مراد از ملاخیر ارواح رسول و انبیا و شہداء علیہم السلام
 و ابوالحسن طوسی قدس سرہ در شرح مشکوٰۃ فرمودہ است کہ
 این حدیث دلالت بر فضیلت ذکر جہر کردہ بقربنہ مقابلہ
 چون مراد از ذکر فرقیہ ذکر بطریق خفیہ است پس مراد از ذکر
 فاعلاً ذکر جہر باشد مجای عن نزدیکانہ نکتہ دینی از چند
 بخاطر فاطمہ مستند افتادہ کہ درین حدیث اشارت است
 بر آنکہ سالک طریق باید کہ اولاً ظن و اعتقاد خود را نیکو گرداند

تا نخبه عبادات و ریاضات می نمره دهد و تا نیاید که
 پیمان عبادت و ریاضت مشغول شود تا آنکه نفس اماره از گردن
 نفسانیته خلاصی یابد و مطمئن گردد و ثالثاً بعد از آنکه علا
 بازشنا و خلد این مشغول گردد و فیقطن و عن ربیعہ ابن کعبی
 رضی اللہ عنہما نہ قال کنت اہت عند حجرۃ لیسہ صلی اللہ علیہ
 و سلم فلنت سمعہ اذا قام من الیل یقول سبحان العالمین
 الموتی ثم یقول سبحان اللہ و بحمدہ الموتی یعنی پسین بودم نگاه
 نزد حجرۃ شریفہ حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم کہ می شنووم
 اذان سرد و صلی اللہ علیہ وسلم در وقتیکہ از خواب برخواستند
 از شب بگفتند سبحان العالمین و در زمان طویل بعد از آن
 می گفتند سبحان اللہ و بحمدہ و در وقت طویل شب نیست کہ
 شنیدن ربیعہ رضی اللہ عنہما این اذکار را از پیغمبر صلی اللہ
 علیہ وسلم ولالت فر کنند بدانکہ در احادیث کثیرہ مذکورست کہ
 این ذکر و آیت دعا را از حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم شنیدیم
 این ہم افادہ صدور ذکر بطریق جہر از پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم

می گفت و عن ابن عباس رضي الله عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم
 دخل قبر ابيلا فخرج له سراج فاخذ من قبل القبلة وقال حياك الله
 ان كنت لا واهيا فلان لعن الله ابن عباس رضي الله عنهما
 مبيغته ما يندك مبيغته صلى الله عليه وسلم ورا من در قبر می شد
 پس از فروخته شد از برای آنحضرت صلى الله عليه وسلم هرگز پس
 از آن گرفتند پیغمبر صلى الله عليه وسلم از جانب قبله میت را
 و گفتند رحمت کند ترا خدای بدست که تو بودی در دنیا و
 با او از بندت متضرع و کثیر البكاء و کثیر الدعاء و کثیر التلاوة مرقرا ترا
 چنانچه در فتاوی ما تار خاشنه گفته که الا و آه هو الذی یرفع
 صوته بالذکر والدعاء و القرآن و کثیر التلاوة و سید
 جلال الدین الکرازی در شرح مشکوٰۃ در شرح این حدیث
 فرموده که روی ابو داودان ناسا ر و انار افر المقبره فالتوا
 فاذا هو رسول الله صلى الله عليه وسلم في القبر وهو يقول و لو ان صام
 فاذا هو رسول الله صلى الله عليه وسلم في القبر وهو يقول و لو ان صام
 قدس سره روایت فرماید که جمعی از اصحاب پیغمبر صلى الله عليه وسلم

انشی را دیدند در مقبره بس سبب ندان ایشان دیدند که
 پیغمبر صلی الله علیه و سلم در قبری نزول کرده با صحاب خود خطاب کرده
 فرموده اند که بپسید صاحب خود را معلوم شد که آن شخص مردی
 بوده که ذکر را با آواز بلند می گفته و آن سعادت بدان سبب
 بوده و این حدیث صحیح الدلائل است بر سنت بودن ذکر بطریقی
 صحیح و عن عبد الله بن عباس رضی الله عنهما قال كنت اعر
 انقضاء صلوة رسول الله عليه وسلم بالتكبير رواه البخاري و مسلم
 یعنی شاه مفسر این حدیث ابن عباس رضی الله عنهما عرض فرمودند که بود
 می شناسم تمام شدن نماز پیغمبر را صلی الله علیه و سلم تکبیر یعنی
 بعد از تمام کردن نماز الله اکبر می گفتند و این حدیث ولایت
 بر سنت بودن ذکر جهر کرده است و شایع مشکوٰۃ منظر قدس سره
 فرموده که فیہ دلیل علی جواز الجهر بالذکر عقب الصلوة بائمه از احادیث
 آنچه مذکور شد از مشکوٰۃ منقولست و بعضی از احادیث دیگر از صحاب
 تحقیق منقولست که در رساله ذکر جهر ذکر کرده است و از جمله
 این حدیث است قال النبیر صلی الله علیه و سلم من قال الا لله

و تدبیراً صورتی است که آنرا در جلال رزق و نظر الی وجهه
 پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمودند که هر کس کلمه شریفه **لا اله الا الله**
 را گوید و بکشد او را خور و رانند با او از بندگی و پادشاهی و حق
 سجانه و دروازه جلال رزق بدو برانظر کردن بذات حق
 سجانه این حدیث صحیح الدلائل است بر فضیلت ذکر جبر و از آن
 جمله آنست که معمر بن شیبه رضی الله عنه روایت میکند از پیغمبر
 صلی الله علیه وسلم که رسول علیه السلام پس هر فریضه گفته **لا اله الا الله**
الا الله وحده لا شریک له الملك وله الحمد وهو على کل شیء قدير
اللهم لا مانع لما أعطیت ولا معطى لما منعت ولا یفیع ذابجه
منک الحمد و لابد این ذکر را بلند گفته باشند که معمر ه
 شنوده باشد و روایت کرده باشد پس ذکر فعل رسول
 باشد صلی الله علیه وسلم و هر چه فعل رسول است وی شنت است
 آتی کلامه و واضح و لایح است که در کثیر از احادیث مذکور است که
 سمعت عن رسول الله صلی الله علیه وسلم کذا من الاذکار و الا
 و غیره با نظر بر این است که لایح است از احادیث است که لایح است

بودن ذکر چهره می توان گفت و از آنجمله است قال النبي صلى الله عليه
 وسلم سير و كسب المقربون قبل من المفردون يا رسول الله
 قال لذاكرون الله كثيرا والذكارات ثم تسكت أنت كما ين
 حديث معلوم شد که ذکر کثیر بواجب است و ذکر کثیر با حقیقت
 نمی شود چنانچه گفتند استی کلامه ای غریب تر من این است دلالت
 دلالت بر آن کرده که در هر است و حدیث که ذکر کثیر واقع شده است
 مراد جهر باشد و از آنجمله است که پیغمبر صلی الله علیه و سلم گفته اند که
 اذا مررتم بر یا من الجنة فارتعوا قالوا یا رسول الله و ما ریاض الجنة قال
 خلق الذکر و مرور و خلقهای که روز تبع آن قومی ممکن است که ذکر
 مسموع شود پس خلقهای ذکر بلند را ریاض الجنة خوانند ^{کلامه} استی
 و از آنجمله است که عیسی بن سلام رضی الله عنه فرمودند که
 میر یکرویم یا رسول الله اذا سمع صوتا من الوادی یقول شهید
 ان لا اله الا الله و شهد ان محمدا رسول الله فقال شهید ان
 لا اله الا الله و شهد ان محمدا رسول الله علیه السلام
 ذکر بلند را نغمه نکر و اس دلیل تفریق شریعت است چنانچه قاعده اصول

حضرت سبب ذکر بلند شد باشد متقی کلام برای علم زین از
 وجه دیگر است که زین حدیث برتینت ذکر چهار صورت است
 اول آنکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم چون ذکر بلند شود
 توصیف ذکر کردند و دوم آنکه بعد از شنیدن کلمه طیبیه مذکوره
 فرموده که لا یشهد به احد الا یری من الله کون حق سبحانه
 فرموده و لا یکتوموا شهادة بس در عبارت لا یشهد به احد
 اشارت بذکر بلند باشد چنانچه نزد علماء ذوالالفهم مویست
 سیوم آنکه درین حدیث کلمه احد که نکره است در زین لا یشهد
 واقع شده است افاده عموم کرده است یعنی هر چه در عموم باید که
 ذکر بلند گویند برین تقدیر تا آید در وقوع چهار باشد فام
 این است وجه بخاطر فائز این مخلص میرسد و از آنجمله است که
 سلمان فارسی الله عن امره که در خطبنا رسول الله صلی الله
 علیه وسلم فرأى شعبان فقال يا ايها الناس قد ظلمتم شهر مبارک
 فیسئله القدر خیر من الف شهر الحدیث و در آخر حدیث میگویند
 استکثر و اذینم اربع خصال خصلتان ترضون بهما ربکم

وخلصناك لاعتناك بكم عنهما واما اللذان ترضون بهما بكم فشما
 ان لا اله الا الله ويستغفرونه وبنائهما وقرابراعلان است
 وکلمه که باین حدیث ذکر بلند در ماه رمضان ثابت شد
 پس همه اوقات ثابت باشد لعدم القابل الفصل و عن ابن
 عباس رضی اللہ عنہما عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم انه قال خلقوا تعالی
 لکما یوم خلق السموات والارض فامرہ اللہ ان یقول لا اله الا الله
 تاواتها صوتہ لا یقطعها ولا یفسد فیها ولا یتما حتی یرس فی
 علیہ سلام فتفتح فی تصویر مقامت القیامت اگر ذکر بلند بد
 و منکر بودی دل فرشته منہی بودی اذان نہ مانور بودی
 بودی زیرا کہ سنت الہی منہی است از منکر قال اللہ تعالی و منہی عن
 الفحشاء والمنکر انتهى کلامی ہے حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم
 میفرماید کہ اگر دیدی چون سجده فرشته را در روزی کہ فرشتہ
 آسمانها وزمینها را پس فرمود آن فرشتہ را کہ بگوید کلمہ توحید را
 در حالی کہ بلند سازند بہت بان کلمہ آواز خود را قطع ہن کل کنند
 و نفس نکیر و دوران کلمہ و تمام کنند آن کلمہ را تا کہ ماہم شود ہر اہل

علیہ السلام بس نفع بکند و حضور بس قیامت قائم کرد و این حدیث
عام الدلالة است بر طریق جبر و حضرت قطب الکبریا مولانا عیون
چرخ قدس در بعضی از مصنفات خود فرموده اند که فرسنگی

از کار را بلند گویند و درین حدیث ولایتی است بر طول

کلمه لا اله الا الله حضرت استاذی و استاد العلماء مولانا
عصمته قدس میفرمودند که یکی از اکابر طریقت را در زمان
گفتن کلمه شریفه لا اله الا الله در یک آن بسط زبان شده

بر وجهی که چاه هزار سال در جسد او که خدا بوده است بعد
متطعم شده که هنوز در کتب کبیریه مد لا اله الا الله و از جمله اولی

جبرانت که حضرت رسول صلی الله علیه و آله رضی الله عنه

روایت می کنند از حضرت رسول صلی الله علیه و آله وسلم که فرمودند که
هر روز بازار رود و با او از بلند دلا اله الا الله و صد بار شکر کند

لا اله الا الله و هر کس بیست و هفتاد بار بگوید الخیر و هو علی کل شیء

قدیر گوید خداوند تعالی بیست و یک بار هزار بار شکر و بیست و یک

اعمال دمی بنویسند و هزار بار در صد در بهشت بنام وی بنا

کنندستی کلامه و بخاطر این مخلص نشان می رسد که چون بازار
 موضع غفلت است و اصل بازار غفلت است و اگر هرگاه که ذکر
 بر سبیل علانیه گفته ایشان را اعلام کند بدین سبب این سعاد
 برسد و در حدیث آمده است که ذاکر الله فر الغافلین کا لصا بر خلف
 الغافلین و از جمله استدلالات صاحب تحقیق است که از مطلق
 آیات که در شان و توصیف ذکر دار و در شده است چون است
 کرمه فا ذکر و انما ذکر کم و هیت کریمه الذین یذکرون الله
 الایة و آیت کریمه و الذکرین ایت کثیره و الذاکرات اعد الله
 لهم معقرة و اجر عظیم الا غیر ذلک و از مطلق احادیث که
 در فضیلت ذکر واقع شده چنانچه کتب احادیث مشحون است
 استدلال مذکور کرده بزمبب علماء با ضیة رضوان الله تعالی
 علیهم جمعین که مطلق مجری علی لا ینطق است بسبب آیات و
 احادیث مطلقه و ان باشد بر ذکر جبر اما قیاساً اول آنکه صاحب
 تحقیق قیاس کرده است بر تکبیر فایز این قال النبیه علیه السلام
 من قال لا اله الا الله و الله اکبر رافعا بها صوته کتب الله له

رضوانه الاکبر صلوات الله علیه و آله و سلم و این محمدا و ابراهیم و سایر اولاد
علیه السلام و کان من بنظر الی ربه بکرة و عشیاً و قال و دعا

اِذَا لَقِیْتُمْ قَوْمًا فَاصْبِرُوا وَاذْکُرُوا اَللّٰهَ کَثِیْرًا لَّعَلَّكُمْ تَفْلِحُوْنَ
این سخن معانی خوف و ترس و شمنان بود و یا بقوت و طمأنینه
و غازیان بود و این هر دو وصف در همه اوقات مطهر است

زیرا که ما همیشه با دشمن و بود نفس فرمای در جریم و نفس
بزرگترین دشمنان است چنانچه رسول صلی الله علیه و سلم فرمودند که
اتخذ احدکم نفسک الّتی بین جنبک و جهاد نفس بزرگترین جهاد است

چنانچه حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم فرمودند که رجعت من الجهاد
الا صغیر الجهاد الاکبر بس و در همه اوقات تکبیر گفتن تکبیر

بود و خاصه بعد از خوردن طعام که زمان ادا شکر است و آن
را بنیدن شیطان شود و هر چه ذکر است شکر نعمت است چنانچه

موسی علیه السلام در مناجات خود گفت که یا رب انعمت علی

کثیرا و انعمت علی منکره فاجراتت تعالی یا موسی اذکرک کثیرا

فانک اذکر منی بکثر منی و اذکر منی بکثر منی فیا رب انعمت علی من

روى عن النبي صلى الله عليه وسلم لقنوا موتاكم ان لا اله الا الله
 فانها تدمم الذنوب قالوا يا رسول الله فان قالها فحيوة قال اهدم
 اهدم واین نفس متعلیل تمیبه چهارست از رعیت و عقلت چون
 وى در آن زمان بر بخورى مبتلاست بس صاحب شریعت فرموده
 تمنعین کردن تا وى از عقلت سپدار شود بدل از زبان بذكر حق
 و کار شود تا آن سبب بهم سیئات او شود و این علمى است
 بعد از تعدیل و ذکر فان الذکرى شفع المؤمنین فذكر انما است
 مذکور و بذكر فاعلان را یاد و چون بود از حق تعالی چون چهارتن را
 از جهت عقلت تمیبه او عقلت ما یبوز بهت بس ما را ان اول که
 بالوان علمهای مهلكه چون کبر و بخل و حسد و حقد و ریا و سمع و عجب
 و غضب و شره و طعام و جماع و حب جاه و در مانده باشد بمنفین اول
 بوزیرا که غالب مروض بمرک نزدیک ترست از اهل تنبیح که اینجا
 خوف جان است و اینجا خوف زوال یان است و فراق زمین است
 و زوال یان عین مرگ است چنانچه حق سبحانه و تعالی فرماید که
 اَوَّلُ مَا كَانَتْ تَمِيَّتًا فَاجْتَمَعَتْ اِيَّهَا كَافِرَاتٌ فَمِنْهَا شُغْلٌ بِالْأَهْلِ

بحساب مگر کہ است چنانچہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمایند لا یسوا
 المؤمنی بعینہ الا عنیاء و از پنجاست کہ اول مریدان متقین ایمان
 می کنند قیام یک سیوم بر جہر و زوق و درآمدن در ولایت
 کفار قال اللہ صلی اللہ علیہ وسلم امرت ان اقاتل الناس
 حتی یقولوا لا الہ الا اللہ الحدیث علت فرصت جہر حاجت است
 بکواہ گرفتن کاینات بر شہادۃ ایمان خود تا خود و مال می
 در عصمت شود و بکواہ گرفتن ہر لحظہ محتاج است زیرا کہ بسیار از
 خلافت شہادت و می شنودہ اند از خلق محسوس و غیر محسوس
 چون فرشتگان و پریان خصوصاً خلق جدید چنانچہ رسول صلی اللہ
 علیہ وسلم فرمودہ اند کہ امن یوم الا و ہونیاوی یا ابن آدم انا
 خلق جدید و انا فیما تعمل یا انک از شرک خویش بزرگنجات نیست
 عن بعض ابن سبار رضی اللہ عنہ قال شہدت لنبی علیہ السلام
 مع ابوبکر رضی اللہ عنہ فقال اللہ صلی اللہ علیہ وسلم انک انک انک انک انک
 و جبیب المنزل ثم قال اللہ صلی اللہ علیہ وسلم الا اولک ما یدیب عنک
 صغیرک و کبیرہ فقال لبی یا رسول اللہ فقال اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

قل اللهم اني اعوذ بك من ان يشرك بك شيئاً وانا اعلم يستعويك
 عالم اعلم انما روايات دالة برشت بودن كرجهر در فتاوى تاتار
 خانیه در كتاب استخوان در وقت بازو هم مذکور شده است جل
 سمع اسم الله بحب عليه ان يعظه ويقول سبحان الله اوتبار الله
 وكذا في مختصر الحزانة وذكر في روضة العلماء و فراباب الحادى والثمانين
 وعن ابن عمر رضى الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال من
 قال في سبيل الله اكبر رافعاً لها صوتاً كتب الله تعالى له صوتاً
 الاكبر ومن كتب له صوتاً الاكبر جمع الله بينه وبين ابراهيم واسماعيل
 الا بنى افراد الجلال كان من ينظره ربه بكرة وعشياً وذكر في
 ستان ابنواوى فراباب الاذكار ان النبي صلى الله عليه وسلم
 وكان يجهر مع صحابه بصوت الله تعالى عليهم جميعاً بالاذكار
 والتسبيح والتهليل بعد الصلوة وذكر في لطائف القشيري او عوا
 تركم نظر عاوى علانية وخفية استراً وذكر في تفسير قوله
 تقدس اسماءه شيخ اسم ربك الاعلى اى ارفع صوتك وفكره
 تفسيره قوله ونحن نشجع بحمك وتقدس لك ان يرفع

رفع بصوت بالذکر و ذکر فی تفسیر الدر فی قوله شیخ محمد بن ابی
 یوسف بصوت بذكر وقد یح الله تعالیٰ انہم ان ابرہم
 قَاوَاہُ حَلِیْمُ الْاَوَاہِ ہُوَ الَّذِیْ یَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّکْرِ وَالذِّعَاوَاتِ
 وَکَثْرَةُ السَّلَاوَةِ وَفِرْقَانِی الْجَحْمِ الْمَسْجِدِیِّ لِلصَّلَاةِ وَالذِّکْرِ
 وَاسْتِجَابِ وَیَرْفَعُ الصَّوْتُ بِالْقَوَانِ مِنْ شَعَارِ الدِّینِ کَرَفَعُ الصَّوْتِ
 بِالْاَذَانِ فَاِنْ قُلْتَ ذَکْرًا عَنْ بَعْضِ الْعُلَمَاءِ اِنَّہُمْ قَالُوْا یُکْرَهُ رَفْعُ
 الصَّوْتِ بِالذِّکْرِ وَالذِّعَاوَاتِ وَہِیَ تَدْوِیَاتُ الْاٰیَاتِ مِنْ سُوْرَةِ الْاَعْرَافِ
 ہُوَ قَوْلُهُ تَعَالٰی اَوْحُوا رَبِّکُمْ تَضَرُّعًا وَخِیْفَةً وَقَوْلُهُ وَادْکُرْ رَبَّکَ
 فِی نَفْسِکَ تَضَرُّعًا وَخِیْفَةً وَذَوْنَ الْجَحْرِ مِنْ اَقْوَالِ قُلْتَ اِنْ
 نَزَلَ سُوْرَةُ الْاَعْرَافِ کَانَ بِکَ وَذَکْرُ الْاَسْمَاءِ وَالذِّرَارِ وَالذِّکْرِ
 وَکَانَ ذَکْرًا فَرِیْدًا اِسْلَامًا وَغَلْبَةً لِّلْمُشْرِکِیْنَ وَفَلَمَّا اَسْلَمَ اِنَّہُمْ
 بِاِحْسَابِ سُوْرَةِ الْاَعْرَافِ وَہِیَ تَدْوِیَاتُ الْاٰیَاتِ مِنْ سُوْرَةِ الْاَعْرَافِ
 نَزَلَتْ سُوْرَةُ الْاَعْرَافِ وَالْاَحْرَابُ الْجَمْعُ فَرِیْدٌ فَالْمَعْنٰی رَفَعُ الْقَوَائِدِ
 کَانَ بِکَ صَنِیْعًا لِّلْمُشْرِکِیْنَ اَنْ یُّطِیْعُوْنَ عَلٰی اَسْمَاءِ صَدَّقَ اَللّٰهُ عَلَیْہِمْ
 یَقُولُوْنَ لَا یَسْتَجِیْبُوْنَ لِحَدِیْقِ الْاَعْرَافِ وَیَخُوْا فِیہِمْ کَلَامًا وَوَرِیْثِیۃ

الغافلین کہ از مصنف ابواللیث بہت رحمتہ افتد مذکور است قرأت
 بسبیل جبر و در حمام مکروہ باشد اما تسبیح و تہلیل جبر اور حمام
 مکروہ نباشد و فی انہایۃ فریاب التلبیۃ واجب عندنا و از والد علی
 والا و کما الخفیۃ لایما تعلق باعلانیہ مقصود و کذا فرسخ مشکوٰۃ بنا
 عن السمۃ للام النواوی قدس سرہ و المقصود الا اعلیٰ والا سلام
 للغافل الحفظ و مثال لک ہذا ایضاً مذکور و فرسخ مذکور
 ناقلاً عن الام مذکور و ایضاً جمہور مشایخ رحمہم اللہ تعالیٰ بچہرون
 و فعل الجمہور ہو المعتمد علیہ فافترضنا ہ چون فارغ شدیم بعون اللہ
 سبحانہ از مقصدہ اول شروع کنیم و مقصدہ ثانیہ کہ در بیان شیخ
 کہ ہر قدر سن اللہ ہر ارہم سلسلہ علیہ ذکیہ صغیرہ فقیریہ است
 ای عزیز من بدانکہ معلّم این سلسلہ شریفہ و سلسلہ شریفہ خواجہ
 قدس اللہ ہر ارہم حضرت حضرت علیہ السلام چنانچہ صوفیوں نشینند
 رحمۃ اللہ علیہ و در مناقب حضرت سلطان الطریقہ قدس سرہ
 و مودہ اند کہ استا و ایشان حضرت حضرت علیہ السلام و در مناقب
 انہی مذکور است کہ تعلیم ذکر بسبیل خفیہ بجز حضرت خواجہ جہانگیر

حضرت صفحہ علیہ السلام کردہ اند حضرت خواجہ محمد مسوی قدس سرہ
 ہوساطان نظر بقیہ برہان الحقیقہ قدوۃ الکاملین زبدۃ اعیان
 خطب الکبریا غوث اعرف عالم العلوم الربانیہ کاشف الرموز الشیخ
 سند الطوائف سند عوارف فرید العصر وحید الدہرین شمس الاولیاء
 بدر الاصفیاء حجتہ اولیٰ علیہ حضرت امیر المؤمنین علی رضی اللہ
 عنہ میر سندیں وجہ کہ ہوا ابن ابراہیم شیخ بن محمود شیخ
 بن قحار شیخ بن عسیر شیخ بن عثمان شیخ بن حسن شیخ
 بن اسماعیل شیخ بن موسیٰ شیخ بن یونس شیخ بن ہارون
 شیخ بن اسحاق باب بن عبدالرحمن بن عبدالفتاح بن عبد
 الجبار بن عبدالفتاح بن الامام محمد حنفیہ بن امیر المؤمنین
 علی کرم اللہ وجہہ وترتیب ایشان از حضرت رسالت
 بناہست صلی اللہ علیہ وسلم و اسناد طریق ایشان معلوم
 حضرت حضرت علیہ السلام و پیر ایشان خواجہ یوسف است
 چنانچہ نور در کتب مشہورہ مسطور است و صاحب مناقب
 ایشان کہ ہو و زوایا سند است مگر گویند کہ ارادت ایشان بحضرت

۴۰
 شیخ شهاب الدین اشهر و رومی تصدیق قدس سره واقع
 شده است و صاحب نیلایام سخنانی قدس سره و بعضی از رسائل که در
 منقبت ایشان نوشته فرموده که بعد از اراوت ایشان بحضرت
 شیخ شهاب الدین اشهر و رومی قدس سره از حضرت شیخ قدس سره
 نامور شدند که در روش عالم خلافت نیز سلوک نمایند بدان سبب
 جالوز مراندخت اندویم امام سخنان فرموده که ایشان را
 شش هزار جالوز انداز بود و هم در آن رساله می گوید که دوازده
 هزار پادشاه نداده در ملازمت و صحبت ایشان بمقام ولایت رسید
 بوده اند و حضرت سلطان قدس سره در او ان طفولیت منظور
 نظر کمی اثر حضرت ارسلان باب قدس سره که از قدمای مشایخ
 که از این سلسله شریفه اندک شده اند و حضرت ارسلان باب است
 پر بشارت حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم تبریت حضرت
 سلطان قدس سره اقدام نموده اند و حضرت سلطان قدس سره
 در ایام حیوة ایشان باب حجت علی لدوم در ملازمت ایشان
 بوده اند و ترقیات رفیعہ یافت بمقامت علیه رسیدند

و بعد از شغال حضرت سلطان باب قدس سر بویت ایشان

بصیبت حضرت خواجه یوسف مدنی قدس سر شافیه اند و

حضرت سلطان قدس سره خلیفه سیوم خواجه یوسف اند و

بعد از شغال حضرت خواجه یوسف یکی اصحاب ایشان در ملازمت

خلیفه اول ایشان که خواجه عبدالشکر برقی بوده اند و بعد از شغال

ایشان در صحبت و ملازمت خلیفه دوم ایشان خواجه حسن

علیه الرحمه بوده اند و بعد از آن خلیفه اول ایشان در صحبت خدمت خلیفه

سیوم ایشان حضرت سلطان قدس سره بوده اند و چون حضرت

سلطان قدس سره با حضرت خضر علیه السلام بجانب ترکستان

از برای ارشاد اهل آن ولایت رفتند خلیفه چهارم خواجه

جهان قدس سره را در مسند شیخی نصب کرده اصحاب و احباب را

بتبعیت ایشان وصیت نموده اند و حضرت خواجه یوسف

مدنی قدس سره ذکر را جهری کرده اند و حضرت خواجه یوسف قدس سره

طریق و نسبت را از شیخ ابوعلی فارمدی گرفته اند و ایشان

از شیخ ابوالفلاح که گفته اند و ایشان را انتصاب بدو

یکی شیخ ابوالحسن خرقانی و ایشان را شیخ ابویزید بسطامی و ولادت

شیخ ابوالحسن بعد از وفات شیخ ابویزید بوده بدو نسبت

شیخ ابویزید بسطامی ایشان را بحسب طعن است نه بظن است و صورت

و نسبت و ارادت شیخ ابویزید بحضرت امام جعفر صادق است

رضی الله عنه و نقل صحیح وارد شده که ولادت شیخ ابو

یزید نیز بعد از وفات حضرت امام جعفر است و تربیت ایشان

نیز بحسب طعن بوده و امام جعفر را چنانچه شیخ ابوطالب قدس سره

در کتاب فتاویٰ بقلوب گفته و نسبت ثابت است یکی ابوالدبیر کوا

خود امام محمد باقر و ایشان را ابوالدبیر کوار خود امام زین العابدین

که بعضی از محدثین برینند که ایشان فضل تابعین اند و ایشان را

ابوالدبیر کوار خود امام حسین و ایشان را ابوالدبیر کوار خود امیر

علی کرم الله وجهه و ایشان را بحضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم و

نسبت دیگر امام جعفر صادق رضی الله عنه بقول شیخ ابوطالب

قدس سره بقام ابن محمد ابن امیر المؤمنین صدیق اکبر رضی الله عنه

و قام رضی الله عنه پدر ما در امام جعفر اند جان سبب امام جعفر را

نسبت بحضرت صدیق اکبر و اوده صادق گویند و ارادت ایشان
 بشما آن فاری است و ایشان ابو جود شرف صحبت حضرت صلی
 علیه وسلم نسبت این از امیر مومنین ابی بکر صدیق رضی الله عنه
 گرفته اند بلکه سایر خلفای ثلثه راشدین امیر مومنین عمر و عثمان و علی
 رضی الله عنهم جمعین را انساب بحضرت امیر مومنین ابی بکر
 صدیق است رضی الله عنه و تربیت باطنی و طاهر از ایشان
 یافته اند این است تحقیق مذہب حق چنانچه قطب الاولیاء
 محمد باقر قدس سره در رساله قدسیه برین معنی تصریح نموده اند
 و طریق دیگر شیخ ابوالقاسم کورکانی آنکه ایشان را ارادت شیخ
 عثمان مغزیوت و ایشان را شیخ ابو علی کاتب ایشان را شیخ
 ابو علی رودباری و ایشان را ابی الطایفه شیخ جنید بغدادی
 و ایشان را جمال خود شیخ سری سقطی و ایشان را معروف و کرخی
 و شیخ معروف را اول نسبت ثابت است یکی شیخ داود طائفی
 و ایشان را حبیب عمربور و ایشان را امام حسن بصری و ایشان را کبیر
 امیر مومنین علی کرم الله وجهه و ایشان را بحضرت رسالت صلی

اللہ علیہ وسلم و دیگر شیخ معروف را نسبت ارادت بامام
 علی موسی خاست و ایشان را بوالد بزرگوار خود امام موسی کاظم
 و ایشان را بوالد بزرگوار خود امام جعفر صادق رضی اللہ عنہما
 آخر نسبت سیمتہ و حضرت شیخ شهاب الدین السہروردی
 قدس سرہ را انساب بعم بزرگوار خود شیخ ابو شیخ عبد القادر
 السہروردی قدس سرہ را انساب شیخ احمد غزالی است
 و ایشان را شیخ ابوبکر نساج و ایشان را شیخ ابوالقاسم کرکانه
 قدس سرہ را در انساب اہل انساب کرامات و خوارق عادات
 از حضرت سلطان قدس سرہ مشکثرت و حصای آن بتجویس
 بعضی از ان بسبیل برگ مذکور سبک و در اعظم کرامات از
 طالبان و اکمال کمالان است نقل است کہ نوونہ ہزار مرد ہمیت
 و دوام صحبت و ملازمت و متابعت ایشان از حنیض
 بشریت دارستہ بمقام کمال تکمیل رسیدہ اند و از جملہ خوارق
 عادات آنکہ نوونہ ہزار صورت و در غار ایشان کہ در غایت
 تنگت جمع شدہ و در گرفتہ اند فلقت کہ عرق صوفیہ ترشح

نموده و رابین غار مذکور مخفی و در زیر آن غار بنام داده و سر آن حم
 کشاوه بوده و دوران چشم جمع می شده و آن عرق سبیل
 بشرت می شده و از آن شربت صوفیه و کیه می شناسید اند
 چنانچه ایوم چشم را خم عشق گویند بیت می عشقش و بدگرمی
 مستی و کفر کرده که خود پرستید نقلت که آن غار چون در
 زمان اجتماع تنگی بس کرده حضرت سلطان قدس که حکیم آتا
 قدس که میف برده اند که حکیم وسیع ساز حکیم آتا قدس که
 پشت مبارک خود را بدلو از آن بناماده اشارت مکر کرده آن
 غار وسیع می شده و از آن جمله میوانست حیوانات متعوقه چون
 شیر و عدم حضرت حیوانات متضره چون مار چنانچه منقول است
 که حضرت سلطان قدس در زمان توبه بصوب کعبه شریفه
 زادگاه ایشد شرفها شیری را سوار شده ماری را از برای سوط
 گرفته بوده اند گویند در آن سفر مبارک چون بمنزل شریف حضرت
 خواجه جهان خواجه عسقلانی قدس که رسیدند حضرت
 خواجه جهان قدس که عرض کرده اند که با این جمیعت شمارا

رخن بجانب حجاز میسرست بدان سبب توجه نموده اند که خان
 شریف در منزل ایشان بین السماء و الارض بود یک شتر و حضرت
 سلطان قدس که زیارت حرم شریف کرد و از آن منزل شریف
 محبت نموده اند و از آنجمله آنست که چون حضرت سلطان قدس که
 مردم ترکستان را بجانب حق سبحانه تعزین فرموده اند
 بمقتضای الحوقم بعضی از سفیرها که صوری گویند از جهت کمال
 عداوت و جنش باطنی که در بسته اند با حضرت در مقام ایشان
 شده فرزند ارجمند نارسیدند آنحضرت قدس را بدرجه شهادت
 رسانیده سر شریف آن عنقر لطف را در روی مالی مجیده خوزه
 کوپان بلازمت حضرت سلطان قدس آورده اند حضرت سلطان
 قدس سوره مشران که آنرا کشاید فرموده اند که نارسید کنند
 و حضرت حق سبحانه و تعالی آن بی ادب دران قوم و مظهر خش
 و فرمودت القدر من عاد و الای ویتا فقد اذنته بالجر ب
 و حضرت سلطان قدس سوره با وجود این بی ادبی ایشان
 دران موضع بوده اند و نپند و نصیحت آن قوم کرده اند و بنا

عین الکرامۃ چنانچه حق سبحانہ حکایت حال بخار کہ از جمله ^{لبا}
 بوده است می کند و می فرماید کہ قال لایت قومی تعلمون
 یا عفری زنی جعلنی سن المکرهین و فی الحدیث اللهم اغفر لقول
 فایتم لا تعلمون و از آنجمله آنست کہ بعضی از علما آن زمان ^{چنان}
 شنوده اند کہ زمان نامحرم در خلوت حضرت سلطان
 قدس می شوند انکاری در ایشان پیدا شده است حضرت
 سلطان قدس آنرا مطلع شده اش را در پنجه ^{شاید} نهاده با
 فرستاده اند و آن پنجه در آن پنجه تاثیر کرده است نقلت کہ
 بابا جان قدس ذکر ایشان خواهد آمد بجانب آسمان مرده اند
 حضرت سلطان قدس ایشان را بدان جهت تار و ^{تلمع}
 نموده و ایشان ازان پریدن باز مانده اند ای عزیز
 بدانکہ هر چنان باید کہ مرید از هر چه غیر حق است بجزا ^{تلمع}
 حضرت خواجه ہشتم قدس کہ از جمله فرزندان حضرت ولایت
 پناه خواجه عبدالقادر قدس بودند و از علمای زمان ^{تلمع}
 بودند مرشد بودند کہ روزی حضرت بابا جان قدس ^{تلمع}

در مجلس شریف حضرت سلطان قدس صیحه کشیده اند حضرت
 سلطان قدس از ایشان پرسیدند که باعث این صیحه کشیدن
 چه بود حضرت بابا صاحب قدس عرض کرد که درین چنین کشتون
 ما گشت دیدیم که شیرکی آهوبره را در زیر پای خود کرده میخواهد
 بداند بدان صیحه کشیدیم و باین صیحه آن آهوبره از آن
 خلاصی یافت بعد از آن حضرت سلطان قدس فرموده اند که
 ایشان را در ستون چید و بر زاید ستون مجیده تا و بیع
 نموده اند بعد از آن حضرت بابا صاحب هرگز صیحه کشیده اند
 ای عزیز من بعضی از کبار شایخ قدس احمد هر ارم از کشیدن صیحه
 منع فرموده اند همانا که وقت آن نشده بود است از عزیزان
 بعضی از کلمات قدسیه حضرت سلطان قدس که حضرت
 صوفی و اشمنند در مناقب ایشان ذکر کرده اند مذکور مر کرد و
 فاسمع حضرت زبدة الاولیا، قدوة العرفا سلطان الانفا
 بر بان الاجباب جواجه احمد سوی قدس در بیان غیرت
 می فرموده اند که غیرت اینست که محبت غیر حق را از دل پرود

کئی و ہر چہ جز حق سبحانہ انزا و تمن کبریٰ و غیر وی را از دل بزدای
 و تصور غیر را چون شرک بنداری نہ غیرت آن بود کہ آنچه در غیرتی
 از خود ساری چہ این جسد باشد نہ غیرت نہتی کلام بعد ازین
 بیان از اکا بر طریقت نقل میفرمودہ اند کہ قال حکیم رحمۃ اللہ
 الغیرۃ غیرتان من الحق علی عبد و ہوان یسترہ عن اعین الخلق
 و یقع لا المہابۃ فرعنہم و غیرۃ تبین لوجہ الحق و ہوان یسترہ حالہ
 عن ان یعلم احد معرفتہ بہ و محبتہ لہ و شوق الیہ حکیم شامی در سکہ
 فرماید کہ غیرت دو نوع باشد یکی آنکہ غیرت از حق سبحانہ بر بندگی
 باشد و آن چنانست کہ حق سبحانہ حال بر اینہما ان کند ہر شہ
 خلافین و اثر وی ان باشد کہ ہر آن بندہ را مہابتی در شہم خلافین
 پیدا شود و دیگری غیرت از بندہ در حق باشد و آن غیرت
 پوشیدن بندہ است حال خود را از معرفت و محبت و شوق از
 خلافین بر وجہی کہ ہیچ کس حال وی را نداند و از شیخ موصلی رحمۃ اللہ
 نقل کردہ مر فرمودہ اند کہ فخر یو یا مال الیہ منتف بہ ہاتفا ذلم
 تصبر علی ضربنا فار تخلص من ضربنا و اب و عاوس الشکوی الی الشکر نہتی

شیخ موصلی قدس سره فرمایند که در روزی از حالی که برومی وارد شده
 باقی گفته که وقتیکه صابر بنامی بر محنت مابین دو رشتوار ترویکی
 بس از آن موصلی مورد تب شده از شکایت بشکره تقال نموده لجه
 می فرموده اند که حضرت امیر المؤمنین علی رضی الله عنه در مجلسی
 فرموده اند که محکم خدای را بجان دیده باشد این مجلس همه
 ساکت شده اند خورومی گفته که من خدای را دیدم این مجلس
 با یک زبان خور و زده حضرت امیر المؤمنین علی رضی الله عنه این مجلس را
 فرو نشاندند از آن خور و از آن حال سوال کرده اند آن خور و گفته که
 از باغ شخصی کلی بچو استم که یرم خدای را دیدم دست از آن کشیدم
 حضرت علی رضی الله عنه فرموده اند اجنت یا غلام هر جا باشی
 حق جل و علا می بند چن بین ان امی سپر لجه و هم حضرت سلطان
 قدس سره در مقام غیرت فرموده اند که چون در دنگل مبارک حضرت
 یعقوب علیه السلام در زره محبت یوسف علیه السلام جا کرده برادران
 یوسف را علیه السلام در چاه انداختند و کرا ان به بندگی فروختند و
 چون حضرت رسالت پیامی صلی الله علیه وسلم نظر محبت بر فرزند

اگر چہند ابرہہ ہم رضی اللہ عنہ اندختند ابراہیم را رضی اللہ عنہ از
 دارقنا بدار بقا ارتحال نہمودہ از نظر مبارکش مہجور شد
 بیت غیر شرحین غیر را بکداختہ دوست را با وصل خود بنواختہ
 و حکمی عن شبلی رحمۃ اللہ انہ قرأ این ایدی السری قدس سرہ
 واذا قرأت القرآن جعلنا بینک وبين الذین لا یؤمنون
 بالآخرۃ حجاباً مستوراً قال الصحابہ اندرون ما ہذا حجاب ہذا
 حجاب الغیرۃ ولا احد غیر من اللہ نہی شبلی قدس سرہ این
 آیت خواندہ واذا قرأت القرآن الایعینہ وقتیکہ جوانی
 قرآن می کرد انہم میان تو و میان منکران حضرت حجاب مستوراً
 گفت شبلی مرا صحابہ فرمایند کہ چست این حجاب
 فرمودہ کہ این حجاب غیرتست و نیست هیچ کس غیر از خدا قال
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم انا غیور و اللہ غریب و من لم یرف
 قلبہ یسر محبت حضرت رسالت پیام صلی اللہ علیہ وسلم فرماند کہ من
 صاحب غیرتم و حق سبحانہ با غیرت ترست و کہ بد نشناخت
 دلش محبت نیست کہ وہم ہرگز نہمودہ اند کہ حرف طغین را

از غیرت گرفته اند و جرف عین را از عبرت گرفته با یکدیگر قرین ساخته
 اند بنا بر افاده ساعت و قیقه که مثل حال دریا بند قال بعضی که در این
 جمله است این لعین شیرینی غرض البصر عن الحارم لان التذوق
 يقول قل للمؤمنین یغضوا عن ابصارهم یعنی گرفت از بزرگان
 خراسان بدست که عین شاریت به پوشیدن چشم است اند
 نامحرمان تنی سبانه مفرزاید که بگو ای محمد مر مومنان را که چشم
 پوشند قال بعضی العرفاء من ابغدا وانه یشر الی معرفت من
 غرض البصر عن کل بعد مشاعده الحق و معرفت و العین شیرینی معرفت
 سن حبت عباد حقی اولی طاعت و بعضی از عرفا ابغدا و
 فرموده اند که عین شاریت به پوشیدن چشم از جمع مال
 حق نزو مشاعده حق و معرفت می و عین شاریت بعین معرفت
 بی سبانه و شیرینی میان علم الخلق و می علی است و تحقیق العلوم
 لخلق علوم شرعی و ذلک اذا تحقق بعد اوردت العلم بالحقائق
 و علم العرش معدنه ملائکه و علم اللوح معدنه الخواص و ملائکه و علم معرفت
 معدنه الاولیاء و علم الذرات معدنه الانبیاء و حقیقه العلم بالبه معدنه

قَلْبِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا غَيْرَ لَكَ فَالِاتِّدَاعِ وَأَنَّكَ تَعَلَى
 خَلْقٍ عَظِيمٍ حَيْثُ حَمَلْتَ مِنْ حَقَائِقِ الْعُلُومِ مَا لَمْ يَحْتَدِ غَيْرُكَ وَ
 خَوَّلْتَ بِقَوْلِهِ فَاعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بَعْضُهُ كَوْنٌ دَعِينُ شَهَادَاتِ
 بَعْلَمِ خَلْقٍ سِتِّ دَوَائِنِ شَمَلِ بِرِ الْوَأَعِ مَتَّوَعَةٍ سِتِّ حَقِيقَتِ عِلْمِ
 مَشْرُوعِ سِتِّ عِلْمِ عَرَشِ مَعْدِنِ أَوْ مَلَائِكَةٍ أَمْ دَوْعِلْمِ لَوْحِ الْمَحْفُوظِ
 مَعْدِنِ أَوْ خَوَائِنِ مَلَائِكَةٍ أَمْ دَوْعِلْمِ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ أَوْلِيَاءِ
 وَ عِلْمِ ذَاتِ مَعْدِنِ أَوْ أَوْلِيَاءِ أَمْ دَوْعِلْمِ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ أَوْلِيَاءِ
 مَعْدِنِ أَوْ قَلْبِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهْ غَيْرِ أَنْ جَعَلْتَهُ فَرْمُودِ
 بَدْرِ سِتِّكَ تَوَاصِي مُحَمَّدٍ بِرَأْسِهِ بِرِ خَلْقِ عَظِيمٍ حَيْثُ بَرَدِشْتَهُ غَيْرُ لَوْ
 مَخَاطَبِ هَ أَنْدَبِ بِنِ قَوْلِ كَهْ فَاعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَقَالَ بَعْضُ
 أَهْلِ الرِّيَاضَةِ لَغَيْرَةِ مِنْ خُصِّ صِفَاتِ الصِّدِّيقِينَ وَأَعْمَالِ الْمُتَّقِينَ
 أَهْنَى وَرَبِّيَانِ صِيَانَتِ وَضَمِيرِ مَعْدِنِ أَمْ دَوْعِلْمِ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ
 صِيَانَتِ وَصِرْفِ مَعْدِنِ أَوْ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ مَعْرِفِ مَعْدِنِ
 بِحَارِغِ مَعْدِنِ أَوْ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ مَعْرِفِ مَعْدِنِ
 بِرِ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ مَعْرِفِ مَعْدِنِ أَوْ مَعْرِفِ مَعْدِنِ

حق سبحانه چنانچه گویند الصبر مفتاح الفرج است این سخن منقولست
از شیخ ابوالعباس بن الحنابل بغدادی رحمه الله منقولست از
جعفر خلدی بسبب کوی که خرد دنیا و آخرت در صبر کساعت تحقیق نبرد
و چون شدت و محنتی برسد در طاعت صبر بر آن کنی و چون
نفس میلان بشهوت و معصیت بکند صبر بر آن کرده از آن معصیت
نفس را باز داری نه هر کلام و بعضی از روشن ضمیران فرمایند ضاد
ضمیر شارت بضایا معروف بر سر ارجان است و جعفر رحمه الله
فرماید که شارت است بوفا کردن بزمان امانت چنانچه حق سبحانه

فرموده اِنَّا عَرَضْنَا الْاٰمَانَ عَلَی السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَاَبٰیْنَ
اَنْ یَّحْمِلْنَہَا وَ اَتَقٰوْا نَحْمِلْہَا اِلَیْکَ یَعْنٰی بَدَلْتُمْ کَمَا خَدٰوْا
عَرَضْنَا لَکُمْ اِمَانَتَ رَاکُمْ مَحْبُوْبًا لِّمَنْ اَسْمَانُہَا وَ اَرْضُہَا
بَسَّ اِذَا کَرُوْا کَآءَمًا اَبْرَادًا و تَرَسُوْا اِذَا اَبْرَادُوْا شَتْرًا و بَدَلْتُمْ
اَمْرًا اَوْمٰی بَیْتِ اَسْمَانٍ اِمَانَتَہَا اَنْتُمْ کَشِدْتُمْ قُرْعًا فَاَل
بِئْسَ مٰسًا و یٰوٰنہُ زُوْنَدَلْمَہِ اِنَّ سَبَّ مَخْلُوْصٍ کُوْدٌ و رَقِیْنٍ سَاخِتٍ
حَرَفٌ صَادٍ حَرَفٌ صَادٍ شَارِتٌ سَبَّ بَصِیٰتٌ ضَمِیْرٌ زَغِیْرٌ حَفِظْ

ضمیر از تلبیس لعین اعادنا اللہ عن ذلک ہم فرموده اند کہ
 مراعات وصیانت چون جاهل بمرتبہ پیدا کرد و قال ابراہیم
 اطراہن جمہ لغتہ مراعات یورت شہر اقبہ خلوص التبر العذائیہ یعنی
 ابراہیم جمعہ اللہ کو بد کہ مراعات مورت مرتبہ است و مرتبہ خلوص باطن
 و ظاہر است خالصاً لئلا و بعضی از علما طریقت فرموده اند کہ مراعات
 رعایت کردن اوقات است و نفس را در طاعت آوردن است
 و بعضی از کبرا، دین کوین مراعات حفظ نفس از شہوات و تصفیہ
 دل است از برای حصول ارادت بحسن بصری جمعہ اللہ کو بد اول
 مقامات العباد و مراعات حق اللہ و آخر مقامات الفتوہ رعایت جو امور
 یعنی اول مقام بندہ رعایت کردن حق اللہ است و آخر مقام
 جوان مردی رعایت کردن حق مؤمنان است ابن عباس رضی اللہ
 عنہما در معنی صیانت و مراعات فرموده اند استکثر و این الاخوان
 فان کل مؤمن شفاعۃ عند اللہ یوم القیمۃ یعنی دوست بسیار
 کہ بد بس بد بستہ کہ مر مر مؤمن را شفاعت است نزد خدا و روز قیامت
 قال ابو سطر جمعہ اللہ فضل الطاعات حفظ الاوقات ہوان لا یح لعلہ

غیر حدہ و لایوافق غیر رہ و لایقارن غیر وقتہ یعنی مسکو و مدنی
 بہترین طاعتات نکا بداشت اوقات بہت از برای طاعتات
 مجہ و ہم سوئے اند کہ تلمیحات بہت است کہ کوشش و جمع
 جو اس دل و جمع طم و باطن را بر آنچه مخلوق است صرون کنی و حق خدا
 سبحانہ را بجای آری تہی و ہذا معنی الشکر اہم فشری حرمہ
 کوید چون اعتراف و اقرار بر کنا ہاں خود کنی و این اعتراف اثر
 محبت حق است سبحانہ و چون محبت ہر ان حاصل کنی نگاہ رضا
 حق پیدا کرد و قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فاذا بلغ سبعین
 سنۃ حبتہ اہل السما یعنی بندہ چون رسید ہفتاد سالگی و
 دارندوی را اہل آسمان قال علیہ الصلوٰۃ والسلام الیہ و
 ان کان کا فرا یعنی اگر ام کنید پرا انرا اگر چند کا فر باشند و در
 بیان طہارت و طہر شدہ ہووہ اند کہ طارا از طہارت و طارا
 از طہیر گرفتہ با یکدیگر قرین ساختہ اند پاکیزہ و لان در بیان آن
 بطریق اشارت و رمز معنی فرمودہ اند بعضی فرمایند طہارت
 اشارت بطہارت ہر است از جمیع غبار و طہارت خواہ از نام

مخالفت و وصول بحق سجانہ و بعضی کو سید طاہرات بطیب
 قلوب مجتہان است محبوبک لی مقصود ابدی قال الحسن بصری
 الطاہر علی طواع الحق اذا طلعت علی اسرار خواص لیاہ
 فیکہما ای فتیجا وز عن فنون ساکنہ الاغیار و یجملہا ظالما لئلا
 القمار ولا لسان لا یازل بل یقہر کل من ساکنہ و یطمین کل من نازلہ
 امام حسن بصری قدس سرہ فرماید کہ طاہرات است بطواع حق
 چون طلوع کند بر سر اسرار خواص لیاہ سن تا خیر کند ہر ارشاد
 را از ہر وجہی کہ قرار گیرد و در وی اغیار و سیکر داند ہر ارشاد
 خاطر برای خدا ہی احد قمار و ساکن نکر داند و جان دہد
 بل کہ قہر مسکنند و ہر کہ ساکن شد او را تا خیر می کرد اند ہر کہ نازل شد
 او را و بعضی کو سید طاہر اشارت بحسن ظن بابتد و سو ظن نفس
 و بعضی کو سید اشارت است چہراز کردن از سو ظن کہ بسیار
 و کو سید سو ظن بنفس خود نہ با و میان و بعضی از اکابر سید اشارت
 بطاہر از اہدال است در بیان خداوند سبحانہ و بعضی از صاحبہا
 فرمایند اشارت ہم طاہر است و بہ ظہر علی ہر را العارفين بالقواہ

و از واید بعضی از علما عظام فرموده اند که طهارت تطهیر
 جسدت و ظهور و تمیث دل بحضور بعضی کویند طهارت
 اخراج خوارج است از مواعق تقرب بخدای مهل معرفت کویند هر
 مداومت بطهارت نماید حق سبحانه و تعالی حضرت پیر کرامت
 اول رغبت فرشتگان بجهت ورودیم قلم کرام الکاتبین تر باشد
 از کتابت ثواب می سیوم صبیح خوارج و می سیح باشد چهارم
 فوت نشود وی اور یافتن تکبیر اول نماز پنجم بفرستند حق
 سبحانه فرشتگان را که نگاه بان می باشند از شتر نقلین ششم
 آسان گرداند حق سبحانه برومی سکرات موت را هفتم باشد
 وی در زمت خدا و امانت وی سبحانه می و هم فرموده اند که
 طهارت و تطهیر جمع شوند یعنی آدر پشت به پشت مانده نفاق
 گروه جمعیت عبادت کند بفناء و ثواب حاصل آید و در تنهایی
 ثواب قال الله تعالی و از کعوا مع الراکعین یعنی نمازگذار
 با نمازگذاران و فر الحدیث و فر الجماعة رحمة قال رسول الله صلی الله
 علیه و سلم من صلی الظهر بالجماعة کان له خمس عشرین صلوة و سبعون

درجه تین در جتن بسره ما به عام فرودوسن که نازنین گذرد
 جماعت باشد روی را نواست بیخ ناز و هفتاد و درجه که میان
 هر درجه صد سال بشد و فرودوسن علی و در میان سعادت
 و شرف فرموده اند سین را از سعادت و شین را از شرف
 گرفته قرین هم ساخته اند تا آنکه اهل شبارت و فرزانین بعضی
 خفیه حال کنند فرموده اند که ان اشین بشر الی بشا به
 باید علی بعارضین من شوا به الحق تجلی بخوص الی اولیا فمشهد
 بسرار هم کما یعرفونه بقلوبهم لیس کشده شی و هو استمع ابیر
 یعنی شین شبارت است بشا بهت که ظاهر شود عارفانرا از
 مشاهده حق سبحانه این مذکور تجلی مرکب بخوص الی لیا بشهد
 نشا بهت ان مر شود با سر ارشان چنانچه مرشمانند از ابید
 خود میت مثل خدای هیچ چیز و در سبحانه شنوا و میناست
 و بعضی گویند شبارت است بشوق مشتاقان حضرت سلطان
 فرموده اند که این معنی در معر سوره فاتحه موزت و بعضی گویند
 سین بفاح هم سلام است و لا سلام سواه و اکرم اولیاء و

۶۰
 بان سہ ماہم مسلمین وانزلہم دار السلام واکرمہم بسلام الملائکہ قال
 اللہ تعالیٰ ادخلوا السلام بمنین وسلم علیہم ملا وابطہ یعنی
 کوید حق سجانہ در اسیدای مؤمنان در بہشت بسر است
 در حالتی کہ این پشیدار جنت و سلام بفرستید برایشان
 سوہطہ قال اللہ تعالیٰ سلام قولاً بین رب ارحم بعینہ سلام
 بر شما بان امی مؤمنان کہ گفتن این سلام از رب ارحم باشد
 بعضی گویند میں بر حق سجانہ بہت باہل معرفت بالہام
 فرستد اس حق سجانہ بہت و جنت از ما سوارومی سجانہ
 لہی وہم فرمودہ اند کہ سعادت موقوف بر تقویٰ است و در
 بیان تقویٰ فرمایند قدسکہ التقویٰ فی الطاعۃ برادبہ الاضلال
 و فرمعیہ برادبہ التکرک الجزر و الخلاص عن تقویٰ و طاعت مراد
 باہو خلاص است و در معصیت فرادبہ التکرک التنت و جزرہ
 خلاصی ازومی قال جوزنی اللہ عنہ تقویٰ انہ لا یرمی فی
 قلبک سور اللہ تعالیٰ یعنی تقویٰ اگر نہ بینی در دل غیر خدای
 تعالیٰ را و بعضی گویند تقویٰ اقتدایت بحضرت رسالت پیامی

صلی اللہ علیہ وسلم در قول و عمل و علم تفسیر گویند تقوی در حق
 معنی استعمال افتتبت توحید قال اللہ تعا و انزلتم
 کلمۃ التقوی و لازم کرد و اسید اللہ تعا مؤمنان را کلمۃ تقوی را
 یعنی لا اله الا اللہ محمد رسول اللہ را توکل قال اللہ تعا فان خیر الا
 التقوی یعنی بہترین تو شہا تقویست خدا من قال اللہ تعا
 انما یقبل اللہ من المتقین یعنی قبول فرزند خدای مگر از
 متقین و توبہ قال اللہ تعا ولو ان اهل کتاب آمنوا و اتقوا
 یعنی اگر اہل کتاب حقن بود و نصاری ایمان آرند و تقوی کنند
 خست قال اللہ تعا و ایامی فاتقون یعنی از من بہر شہید
 عبادت قال اللہ تعا غیر اللہ تقون انما غیر خدا را عبادت
 میکنید معصیت قال اللہ و اتقوا اللہ لعلکم تقون ترک
 معصیت کنید تا فلاج یا سیدای لاشترکوا امرہ و قال بؤکر الوردی
 رحمہ اللہ علیہ التقوی نظر ان شرط علم و صبر العلم کالما و بصیر کالارض
 فیما حیوۃ القلب فر الارض و اما حیوۃ الخلق یعنی بؤکر میگوید
 تقوی دو نوع است یکی علم و یکی صبر علم مانند آب و صبر مانند زمین

است درین دو حیوة اول است و در آب زمین حیوة خلقت است
 عربیه و لیت از می سعاده جمع مال و لکن القی هو سعید و
 تقوی لکن خیر از او زعفران و عند اللہ لکن تقوی لکن خیر از او زعفران
 سعادت با جمع مال و لکن بتقی سعید است و تقوی خدای بهترین بود
 از روی زخیره و نرو خدا انقر از یاد است و هیل ابن عبد اللہ
 رحمة الله فرماید که خاک سعادت معرفت و تحم آن یقین و آب
 آن علم و زهد است آن توکل و جو اصل آن جنت است و در بیان پر
 وزید فرمایند قدر کسرا از بوبیت را را و از زهد زار گرفته ایم
 قرن ساخته اند تا ما و تو از او را فواید حاصل کنیم بطریق و شمار
 و بر عشا دقیقه موزة مطلع شوی تا مجاهدات و ریاضات شایسته
 بکشیم نظیر شها کدزد که دیده بریم تر زنی تا پای برون زهر و علم
 نهی در کارسان نیست در درگاه او خاک مر با بد شدن در راه او
 مجاهدان طریقت و مرتاضان حقیقت گویند حرف را اشارت
 با اادت نه مرید نفس چه مرید نفس شد و در از حق کشنده مشغول
 بخد مت نفس شد و هر که مرید جنت و نغم در شد حق سبحان و تعالی

مالک بهشت ساخته بل مرا و مرد حق سبحانه است که هر که مرید
 حق سبحانه گشت از ماسوی بیجا نه بر می گشته نشانه تیر ملا و نکشت
 نای بسته ده کان خدا گشت و بعضی گویند را اشارت بهم رحیم
 و رحیم فلعلبا و من الرحمة فر الدنیا رهما و فر الاخرة حقیقتها قال رسول الله
 صلی الله علیه و سلم ان تتدعا ما نه رحمة منها رحمة بین عباده منها
 برجم الخلاق بعضهم بعضاً و اذخرتوه و تعیین الی یوم القیمة یعنی
 بدرستی که مرخدا می را صدر رحمت از ان جمله یک رحمت میان
 بنده کان است پس ان رحمت ترجم می کنند بنده کان بعضی بعضی را
 و ذخیره کرده است نو دونه رحمت دیگر را برای روز قیامت و گویند
 حرف را اشارت ترک تزیین حوال و افعال است و بعضی گویند اشارت
 بطلب مرید است از حق سبحانه در مشا بهده حق ابو بکر الوراق رحمة الله
 کوید الا بشیرا ترک زینة الدنیا و الثمن بزینة التقوی یعنی
 را اشارت است بزینت دنیا و تزیین تزیین اخروی و بعضی گویند
 اشارت بزینت است از کونین طلباً للوصول الی الکونین از جهت طلب
 رسیدن به سوی کون سبحانه ابو سلیمان دارابی رحمة الله کوید زه

ترک ہرچہ تر اشغول کرد انداز خدا می عزیز ترک تا سوی جنس سجانه
 شیخ شبلی رحمة اللہ کوید زہد کرد و اسیدن دل است از سبب ابوی
 رب اکسبا و بعضی از علما وین کویند زہد ترک ہد است قال رسول
 اللہ صلی اللہ علیہ وسلم الزہد زہدان زہنہم الجلال زہد عن مجرم و افضل
 من ذلک زہنہم الجلال عزیز زہد بر دو نوع است یکی زہد از جلال و دیگر
 زہد از جہرام و بہترین ازین زہد از جلال است و قال رسول اللہ صلی
 اللہ علیہ وسلم الزہد جہرتی یعنی زہد ہستہ سن است و قال علیہ السلام
 اعلوا الفرائض کلن عابداً و ارض بقسمہ اللہ کلن زاہداً و از ہر دنیا
 بچیک اللہ و از ہر ممانہ کما فرید الناس عزیز اگر بکنید فرائض را کردید عابد
 و اگر رضای ناشی بقسمت خدا بر نعمت کردی زاہد و زاہد باش در دنیا کہ
 دوست فردا در ترا خدا می و زاہد باش از آنچه در دست آومت کہ
 دوست مسرت ترا قال علیہ الصلوٰۃ و السلام از ہر دنیا بچ
 القلب و لبدن و الرغبۃ فرالدنیا کثرة التهم و الہجرن یعنی در دنیا
 راحت می ہد دل و بدن را و رغبت در دنیا بسیار سازد
 اندوہ و حزن را محاسبندہ کوید در قرین ساختن را بزاہد است

بزہد معضی قرار بر بوبیت رب طاعت وی است سجانه لمی و ہم فرم
 قدسک از بوبیت بر صطفی صلی اللہ علیہ وسلم و رحمتی تخلقوا باخلاق
 اللہ یعنی خلق کنید باخلاق اللہ یعنی تربیت خلائق کنید عظام
 نموده اند و حضرت حق جل و علا در بیت و ہو یطعم و لا یطعم خبار
 فرموده یعنی خدای طعام می دهد و خود نمی خورد شما نیز همین بشواید
 و صفت ربانیت رحمت و رفت و بر وجه عطف و عدل
 او حی اللہ تعالی و او و علیہ السلام یا او و تخلق به خلق تفریح
 الفائزین قال یارب کیف اخلق باخلاقک قال انا عفو حی
 العفو انا کریم حی اللکم و انا جواد حی الجود و انا محبت
 و انا وود حی الوود و انا عاطف حی العطف من یخلق
 باخلاقی فقد وصل الی یعنی وی کرد خداوند تعالی و او و علیہ السلام
 که ای او و تخلق کن باخلاق من فایزین من با فایزین گفت
 او و ای پروردگار من چگونه تخلق کنم باخلاق تو گفت پروردگار
 من بخشیده ام کنایان را دوست مر دارم بخشیدار من کریم
 دوست مر دارم سخاوار من جو دارم دوست مر دارم جو دار من

اجابت دعا کنیم دوست می آرم یاری دوستی را و من با هم با
 دوست سب ایام میل ایشان را بس که تخلق با خلاق من کند بس
 تحقیق رسیده است من لمحه فرماید قدس سره تفکر کنید در سینه
 تخلقوا باخلاق الله و بر موی جان عمل کنید بر سید انجا که رسید
 و در میان عقل از اکابر دین بطریق نقل فرموده اند قدس سره
 که اول معرفت گویند حیوت نفس بروج و حیوة روح بذكر و حیوت
 دل بعقل و حیوة عقل بعلم است حکیم قدس سره گوید و قبله حق سبحانه
 عقل را آفرید و تصور ساخت مژگین برده جزو کرد و اندیش را
 از صبر و پشیمانی از غیرت روشن از حیا و دو کوشش از علم و دانش را
 از خوف و رجاء و زبانش را از ذکر و دلش را از نور و شکمش را از حکمت
 و پشیمانی از علم و دانش را از سخا و پشیمانی از تدبیر چه فرماید قدس سره
 بس بر مقتضای هر ای عقل عمل کنی بهفتاد مقام سرشت را و نعتا
 و در بیان دولت و ذل فرماید قدس سره حرف دال از دولت
 و حرف ذال از ذل گرفت با هم فرین ساخته اند تا آنکه
 عاقلان بطریق شارت و رمز از آن فواید گیرند و معانی خفیه

وحقه کثیره استنباط نمایند عاقل کفیه الاشارت لمحہ فرمائند کہ
 تا شریعت تمام نکنی در طریقت قدم نہی و چون در طریقت
 قدم بناوی یاد کند دولت طریقت در تواضع و سکنت است
 قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من تواضع رفعہ اللہ ومن کبر خذ
 اللہ لمحہ فرمائند قدر بعضیہ وال اشارت است کویند دعوت
 الی اللہ و احکام و فرائض و راہ حسی جل و علا کہ قال اللہ تعالیٰ
 اخرج الی سبیل ربک بالکفر و التوعظۃ الحسنۃ یعنی چون
 ای مجتہد راہ پروردگار خود بخوان مفید و تند و نصیحت نیک
 و شیخ ذوالنون مصری رضی اللہ عنہ کویند اشارت بدوم حدیث
 بروجہ موافقت و شرا بطاست و دوم شکر بر آنچه فوت شدہ
 از خدمت و دوم وجہ بر آنکہ کرد و انید تراجل و مر و نو اہر و بی
 کویند وال اشارت است بذکر حق مر عبادت و در ازل سبب سبب
 ایشانرا بہ برکت ان سعادت ذکر قال اللہ تعالیٰ فاذا ذکر و
 اذکر کم ای اذکر و اذکر می لکم فر الاذل و اشکر ال علیہ اذکر کم
 فراوقات ضروریات و الحاجات یعنی حق سبب سبب سبب سبب

یعنی ما و گردن سن شما یا نیز در ازل و نسل کنسید مر ابران ذکر
 اگر چنین کنید ما و کنسید شما یا نیز در اوقات در ماند که شما شیخ جنبه
 قدس سره و سروده که دولت ده نوع است و نوع دولت قدیم
 در است حق سبحانه از ان خبر داده بل لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ
 بَدَأَ لَهُمْ فِي الْبَيْتِ الْكَرِيمِ وَمَا يَدْرَأُونَ بلکه حدای مست مکنند بر شما
 بدان جهت که هدایت کرده است شما با نرا از برای ایمان اگر شایسته
 صادق در ایمان یعنی هدایت و ایمان و دو در وقت شرح حال
 و زمان جلالت قال عز وجل الَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّخِذُوا ذُرِّيَّتَكُمْ
 بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا كُنْتُمْ تُؤْتُونَ عِيَالَكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 وَالَّذِينَ آمَنُوا وَأَحْسَنُوا كَسَبُوهَا وَالَّذِينَ لَا يَدْرَأُونَ فِتْنَةَ
 الْحَيَاةِ الدُّنْيَا طَرَفُوا فِي ذُرِّيَّتِهِمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَجَسِّمُونَ
 سنوا بالقول ثَابِتٍ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ یعنی سنوا
 میگردانند خدا را مؤمنان را بقول ثَابِتٍ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا کلام توحید در حیوة دنیا
 و آخرت و در رحمت و شفاعت است و آن دو در قیامت است و دو
 در جنت است خلود و زیادت قال لَقَدْ نَعَّمْنَا بِالَّذِينَ آمَنُوا
أَخْسَنِي وَزِيَادَةً یعنی مرنگ ساز که نیکوئی کرده اند در دنیا

مثل آن جزای نیک در بعضی و زیادت از آن مجرب نماند قدس سره
 هر که این دولت باید عمل مضمون حدیث من توضع رفعا لله
 و من تکبر خذ له الله بکنه یعنی هر که توضع کند رفیع همه تر است
 حسدای او را و هر که تکبر کند رسوا کند او را توضع آن باشد که
 بعضی فرموده اند قبول الحق من الحق للحق و بعضی از علما گویند توضع
 تکبر بر غنیا و توضع بر فقرا باشد و بعضی گفته اند توضع قبول حق
 از هر که صادر شود قال رسول الله صلی الله علیه و سلم طوبی لمن توضع
 من غیر منقصه و ذل فی نفس من غیر سکنه یعنی خوشتر است کسی را که
 توضع کند از غیر نقصان و خوار دارد نفس خود را از غیر آنکه سکن باشد
 بت توضع ز کردن نماز آن نکوست؛ که اگر توضع کند خوار است
 و در بیان فضیلت علم فرماید قدس سره هر که خواهد از شریعت و
 طرفت و حقیقت بیرون کرد و بمقام اولیا عظام و شیخ کرام
 برسد و از دوزخ رها و بچشت وصول بد علم پیدا کند نظم
 علم باید تا عمل کثیر شود و در نه بدانش عمل نجی شود؛ قال رسول الله صلی
 علیه و سلم ان لكل شیء طریقاً و ان طریق الجنة بعلم قال الله تعالی

قائلین اولوا لعلم درجات یعنی بدستیکه هر هر چیزی راست
 و بدستیکه راه بهشت علم است گفت خداوند تعالی آنها را که علم
 داده شده است علم درجات است و بهشت لمجه بدان ای عزیز کن
 بدعت است که از حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم و از
 صحابه کرامی و تابعین عظامی واقع می شده و اولین بیان نزدک است
 و سنت اجماع است و قیاس نشد اگر دلیلی بران قایم باشد خواه
 جلی و خواه خفی آن بدعت نیست بدانکه علماء دین رضوان الله
 تعالی علیهم اجمعین فرموده اند که این حدیث کل مدجه ضلالت عام
 مخصوص ببعض است زیرا که بعضی از بدعتها و چیزها چون ترمین
 کتبخ و بعضی صباح است چون مصافی بعد از صلوة و بعضی گروه
 چون ترمین به طلا و بعضی حرام است چون مذاهب بطبه و نواپ
 و جادو و یومیه و بعضی مستحب است چون رباط و درپه و بی علم سنا
 جاهل در بدعت و ضلالت است قال علیه السلام کل مدجه ضلالت و کل
 صلاه فراتنا یعنی هر بدعت ضلالت است و هر ضلالت در راه
 است هر مؤمنین علی رضی الله عنه فرموده اند که علم هر بدعت است عین یا

از علمین و امامان و لطف و مہم را از ملک فتنہ اند میرسد عالم مدراجت
 یعنی در دنیا و عقبی و ملک حضرت و اولی و ہم حضرت علی رضی اللہ عنہ
 فرمودہ اند کہ علم نور و حکمت بجزرت و در حضرت کہ جہل کفر اقرب است
 از سفیدی چشم بسیار ہی ان از حضرت عیسیٰ علیہ السلام جواریون
 سوال کردن کہ علم اکبر کدام است عیسیٰ علیہ السلام فرمودند کہ علم اکبر پیدا
 نشود مگر حکمت سے چرخون از خدا حیا از خدا رضا بقضا می خدا
 و حضرت کہ حق سبحانہ بآدم علیہ السلام گفت کہ جمع کنم از برای تو
 جمیع علوم را در چهار چتر کی از برای خود و یکی از برای تو و یکی بسیار
 من و تو و یکی میان تو و میان آدمی آنکہ مرہت توحید و بندگی
 من و آنچه تراست جزا مردم با عمل تو در زمانی کہ محتاج تر باشی
 و آنچه میان من توست مرہنت دعا و برین است اجابت آن
 و آنکہ میان خدا تو است رضا دہی از بر او میان آنچه را بر ما شی
 از برای خود و کرده داری از او میان آنچه کرده داری بر نفس خود
 و در حدیث است کہ ماموسی علیہ السلام رتبہ و قال رب انی عبد
 علم قال اللہ ہی با خدا من علم انسانی لی علم عینی مناجا کار و موسی علیہ السلام

پروردگار خود را و گفت ای پروردگار من کدام بنده تو در ان ترا
 گفت خداوند تعالی که آنکه کیر و آزد و آشنای میان و جمع کند بد آن خود
 یعنی از شاگردی علما استسکان نکند و تعلم بسیار کند و طریقت نماید
 قدس سره چون علم معرفت و علم حکمت حاصل آید میرقیه و مشایخ و مبداء
 کشته ترقی یافته بمقام شیخ کرام بعنایت ابربر رسد و
 فرماید قدس سره چون حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم بعرض
 رسیدند از برای امت خود از حق تعالی علم خواسته اند که آنرا
 پاره بدت مبارک آنحضرت صلی الله علیه و سلم آمده بر جبرئیل علیه السلام
 فرمان رسید که آنرا فخر انجوان جبرئیل علیه السلام خوانده که با محمد
 چون هست تو شریعت تمام کند و عرش خود بجا بر سر برسد قال
 الشیخ علیه السلام مثل الدین کمثل شجرة نابتة الايمان صلها و الزکوة
 فرعها و اصله ماءها و حسن الخلق و رفقها و لکف عن مجارم الله تعالی
 ثم نهما لا یمل الشجرة الا ثمرتها كذلك لا یمل الدین الا تبرک المحارم و دور
 این آیت فرماید قدس سره يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ ای
 من اطعام و الشرب و الادویة و الثمرات من کل نوع وَلَا يَسْئُرُ

من الفرق الى المقدم و عملوا صالحا من اقرائة و اتيح و ايتح
 و التمجيد و الاداب و البصام و اللوح و السجود و اتي باعملون عليهم من
 كل افة من الربا و العجب و حب الرئاسة و طلب الدنيا و طلب المنزلة
 عند الناس يعني اى سفاهة ان يجوز يد از ما كيا سينه ا طعام
 و شراب و واد و ميوه و از هر نوع و لباس از فرق تا قدم و كنيه
 عمل خلك قرادة قرآن و تسبيح و تحميد و تجميد و اذان و قيام و
 ركوع و سجود يعني نماز بدستيك من با نچه مى كنيه از شمايان
 و انام از معرفت خواه ربا باشد و عجب حيث رياست و طلب دنيا
 و حبه و منتهى نسبت نزد او بسيار لمح فرمايد قدس سره چون
 دل انسان آفات صاكنى با عتف و باك بعمل مشغول شود مجموع
 مرتب و لايت حاصل كنند قنات الله و ايام و در عينه اين حد
 فرمايد قدس سره افسوس و الوجه من الدارين يعني فقير با هر نسبت
 در دنيا و آخرت مراد از اين فقر آن باشد كه سالك بمقام فقر نرسيد
 خود را از جمله فقر ابرو و دعوى فقر كنند و بسيار دنيا و آخرت كرد
 كه فرمايد قدس سره چون نياز مند بقتضيات طلاع بايد و نظر در آن

کند بمضمون این آیت فرموده و توبوا الی اللہ تنشال نموده
 توبه کند لجه فرماید قدسک هر چند نیازمند تقصیرات خود را
 پیش منید نو میدگرود لا تقنطوا من رحمة اللہ بعید نمید
 شوید از رحمت کبھی طالب بچانه و معرفت وی باشید و ما
 خلقت الجن والانس الا ليعبدون ای لبعرفون بعینه نه
 آفریدیم آدمی و جن را مگر از برای آنکه بنده لگشتند بعتر عارف
 خدا گردند بر او و مطلوب حقیر رسد بشاء اللہ تعالی و در حدیث است
 الا سن الی اللہ نقل سلیم بعینه نفع نهد در روز قیامت مال
 و فرزندان مگر کسی که آید در آن روز بدل سلامت فرماید و سگ
 تا قلب سلیم نباشد طالب بطریقت قدم نمواند نهاد یکی بن معاذ
 قدسک نا از چهار دریا چون بگذری انگاه قلب سلیم گردد اول
 دریای دنیا و دوم دریای خلق سوم دریای شیاطین چهارم
 دریای نفس گذشتن از دریای بگشته میسر نگردد گشته دریای بی
 زهد و طاعت و قناعت لنگران صبر است باو آن تهمت و غیبت
 و بهتان گشتی دریای خلق نو میدگر از خلق و قطع کلی از ایشان

و تبتل الیه قتیلاً یعنی قطع کن ای محمد از غیر خدای و رجوع به
وی کن قطع با طره لنگر آن خلوت باو آن همد و طمع از حق
سجانه و کشتی در یای شیطان و کز لنگر آن محبت باو آن اریا
و عجب و کشتی در یای نفس رجوع و لنگر آن سون باو آن هوا و سوس
چون باد بر خیزد و بر کشتی لنگر اندازد تا خلاصی از شر باد بیاید
فرمانند قدس که شهادة لا اله الا الله محمد رسول الله بهای
آن بهشت است و به بهشت رسانند و توبه محبت رسانند آن الله
محبت بتواند و محبت لمنظهرین بدستیکه خدای دوست
تا یانرا و دوست میدارد با کز تا نعمت رساند جز او با کز
یعلمون یعنی خدای و بد خدا جز او دان بمقتضای عمل معرفت
به رویت رسانند و جوه یوسنید ناظره الیه بها ناظره یعنی
رو بها باشد در آن روز یعنی روز قیامت نازه و حرم
محبت آنکه بسوی پروردگار خود نظر کنند است لمح فرمانند
قدس و نیا گوید زینت را با محبت آن که میر شیطان گوید
با عقوبت کز نفس کوی بدین کار باشد آن که بر نظم یک قلم بی

بیخ مخموری کجاست شہر کلکی از خشم خاری در پیست لچ فرزند
 قدس کن اطرقتی ہو عمل بالقلوب یعنی طریقت عمل میں است باید کہ
 علم خاطر را بد آتا بحالت قدم در طریقت منی لچ شیخ سہا
 الدین سہروردی قدس کن در بیان این حدیث کہ طلب العلم
 فریضۃ علی کل مسلم و مسلمہ یعنی طلب کردن علم فرض است
 بر ہر مسلمان خواہ مرد و خواہ زن یعنی علم خاطر فرمودہ اند کہ
 ای علم الخاطر و قال علی رضی اللہ عنہ الفواد مثل الارض و الطائے
 مثل البذر و العلم مثل الماء فلا یفیع طاعة بغير العلم و لا علم بغير
 عمل و لا عمل بغير نية و لا نية بغير خلاص و لا خلاص بغير ذرع و لا ذرع
 بغير خوف و لا خوف بغير زجا و لا زجا بغير شوق و محبة یعنی دل
 مثل زمین طاعت چیز تخم و علم چون آب است بغير نسیج
 طاعت بی علم و علم بغير عمل ب نیت و نیت ب خلاص و
 خلاص ب تقوی و تقوی ب خوف و خوف ب رجا و رجا ب شوق
 و محبت اگر مت سر رشته دولت لہر شوق است ترا اگر کجا
 در معنی این آیت فرماید قدس کن ان الدین قالوا انما

ثم استقاموا فقال سهل حمته الله المستقيم كان لسانه
 مشغولاً بذكر الله وبنه فرحتم الله وقلبه في محبة ووجهه في شوق
 لقا، الله يعني مستقيم آن بود که بزبان مشغول در ذکر خدا و گوش
 در محبت خدا و روشن در شوق لقا، خدا باشد نظم مستقیم
 آن بود بدان که زبان نمذکر حق بود درین دوران و دل نحب خدا
 روح روان صاحب شوق و ذوق در همه آن ایامه در میان تفکر
 فرموده اند قدر آن که چون تفکر کنی بر او و مطلوب و بهتاد
 مقام اولیای رسد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فضل الاعمال
 التفکر یعنی بهترین اعمال تفکر است حکیم قدس سره فرموده اند که
 تفکر چراغ دل است مریدان بدان چراغ خیر و شر را و منافع و مضار
 را و هر دو که تفکر در آن نیست آن در ظلمات و پریشانیست
 بت تفکر چراغ دل است ای حبیب چنین گفت با تو
 حکیم طبیب یعنی کویند مرآت و آینه فنا، دنیا و زوال
 آن و میزان بقای آخرت و ثواب و عیب و بعضی فرموده اند که
 تفکر مزرعه حقیقت است و بعضی فرموده اند که تفکر هاست صابانه آبی

یعنی فکر شمار ثواب است و در حدیث آمده که اول تفکر
 آخر عمل و بعضی گویند فکر بر رخ نوعت کنی فکر در آیات حق
 بجای نه و ازان معرفت حاصل آید و دوم فکر در نعمت های حق جل و علا
 و ازان محبت پیدا شود سوم در وعده و ثواب حق جل و علا
 علا از ارغبت پیدا شود و چهارم در وعده عقاب خدا ارتقا
 ازان رست حاصل شود پنجم در جفای نفس ازان حیا و
 نه ایت پیدا کرد و بعضی از اهل معرفت فرموده اند که ده خصلت
 اسان ده خصلت است اول وضع اسان عبودیت و تفرس اسان به
 و حیا از خدا اسان به است و صدق ارادت اسان انا است
 و صدق قناعت اسان بقین معرفت خلائق اسان است
 از ایشان و عزل از اسان اسان جو و خلوت بکنی سجایه و تر
 غضب اسان گرفت و رؤیت میت اسان استقامت و فرائع
 دل اسان تفکر است طے فرماند قدس شر و تفکر فواید بسیار

چنانچه است کریم و هو الذی تدالارض و جعل فيها روبر و انهارا
 و من کل الثمرات الایه بیست کلمه الذی ذار یون الایه

ولالت می کند بر فضیلت تفکر چنانچه در بعضی احادیث آمده که
 تفکر ساعتی خیر من عبادت است یعنی تفکر یک ساعت بهتر است
 از عبادت یک سال و بعضی احادیث آمده که تفکر ساعتی خیر من عبادت
 است یعنی تفکر یک ساعت بهتر از عبادت شصت سال
 تفکر ساعتی در خلوات لیل و النهار خیر من عبادت تا نین است
 یعنی تفکر یک ساعت در گردیدن شب و روز بهتر است از عبادت تا
 سال سمرات تفکر باعتبار خلاص در تفکر است و هم فرموده اند
 قد سکا در بیان ادب چنانچه فرموده اند که ابراهیم علیه السلام
 ہماری و محنت را بجز و نسبت داده گفت که واذا امرضت
 فموتیفین یعنی اگر بیمار شوم خداوند تعالی شفایم دهد مرا و پاداش
 و طعام و شراب را بجز ضایف نموده گفت که الذی خلقنی فموتیفین
 و الذی تطعمنی و یسقین یعنی گفت خدای من آن خدایست که
 آفرید مرا پس از آن راه رست نمود و آن خدایست که طعام داد
 و آب داد مرا و اگر بر طریقت فرماید که بت حرف تصوف ادبی
 پیش نیست به ادب بشیوه درویش نیست و هم کبر ادب

فرمانند که تصوف کله آداب لمح در بیان محبت فرموده اند ستره
 محبت نام که چون ظهور باشد که طیور را از دوزخ ترس و هم نیست و از
 بهشت میاید بسر محبت عارف و عاشق باید که مطلب می دیدار

حق سبحانه باشد از جان و از جمیع ماسوی گذشته بمضمون

و جَابِدُ وَاِنْ سَبَّحْتَ بِحَمْدِهِ مَجَاهِدٌ كُنْتُ وَاِنْ رَاضٍ كُنْتُ

شیخ الشیوخ شهاب المکه والدین شهر و رومی فرمانند که

اگر برای مکاشفات و وصول مقامات اولیا خلوت نشینی

پیشنهاد و متنبلی باشی باید که مقصد و خلوت وصول بحق سبحانه باشد

بس لمح در بیان خلوت فرموده اند قد ستره خا خلوت از خلوت

لام از لیل و او از وفات و تا از مشاهدت است بعضی خلوت

خلو از مانوی حق است سبحانه چنانچه حق تعالی فرماید اِنَّ

هَيْئَةَ اللَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ وُطْأً وَاَقْوَمُ قِيلاً وَاَعْبَهُ وَاَعْبَهُ

حق سبحانه چه در روز مشاق و چه بعد از آن و آخر خلوت باید که

مشاهده رساند چنانچه اکابر طریقتین سلسله شریفیه شب

اول را مجاهده و شب دوم مکاشفه و شب سوم را مشاهده گویند

وہم فرمودہ اند قدس سرہ فرض خلوت ترک حرام است قال رسول اللہ

صلی اللہ علیہ وسلم من کل لقمۃ من لقمۃ لم یطیر اللہ تعالیٰ بہ
ارتعین صباحاً یعنی ہر لقمہ از حرام خورد و نظر رحمت عنک خداوند
تعا بوی می چل صباح و شط خلوت انکہ از اول غیر سجاہ را

پرون آری و محبت وی سجاہ را در دل گیری کہ امر اربع سن
بجب ہم فرمودہ اند کہ تا چون ابرہیم علیہ السلام نشوی
و از جملہ اولیا نکردی خلوت نشینے مجہ در میان اربعین فرمودہ

اند قدس سرہ کہ بیفات موسی علیہ السلام روز بود و واعدنا موسی

ثلاثین لیلۃ فائمتنا بالبشر فتم بیفاتہ ارتعین لیلۃ و عدہ و ادم
موسی را علیہ السلام بسی شب و تمام کردیم این سی شب را شب
و بگرد تمام شد بیفات موسی چهل شب و عبادت حضرت رسالت

پناہی صلی اللہ علیہ وسلم در غار حرا چهل روز بودہ و اثر توبہ داود

علیہ السلام بعد از سجدہ ہای داود علیہ السلام بعد از چهل روز

و اثر کبابیر چهل روز است چنانچہ در حدیث شارب ضم آمدہ است

در حدیث کہ لم یقبل اللہ تعالیٰ صلواتہ ارتعین یوماً یعنی قبول نمی

کند خداوند تعالی نماز شارب خیار را چهل روز و همچنین بعد از وفات
 فات موئین فرشتگان چهل روز می گیرند و حضرت رسالت
 پیامی صلی الله علیه وسلم در چهل سالگی معجوزت کشتن و آدمی چهل
 روز نطفه است چهل روز خون بسته است و چهل روز مضغه است
 بنا برین مذکورات اما کابری شایع قدس است هر ارجمت این جناب
 نموده اند لجه و هم فرموده اند که تا شریعت تمام نشود سفر او را
 خلوت نباشد لجه فرموده اند قدس درین است که گرفت
 کلمه الذریع اشارت بخلوت است چون بعضی دانه در سه روز
 بیرون می آید و بعضی دانه در چهل روز بیرون می آید بعضی او
 قابلیت تمام دارد و در سه روز کمال پیدا بدین جهت سه روز
 خلوت می نشینند و بعضی در چهل روز بدان سبب کاه چهل روز
 اختیار می کرده اند لجه در بیان حلال حرم فرموده اند که گفت
 حرم باعث آن کرد که چهل روز حق سبحانه و تعالی آن بنده
 نظر کند بنا بر حضرت رسالت پیامی صلی الله علیه وسلم می فرماید
 من کل لقمه من الحرام لم ينظر الله تعالی اربعین صباحاً و هم فرموده اند که

سلطان العارفين شيخ ابو يزيد قدس سره بوالده خود گفت که
 ورسوخ طاغوت جلاوت نميآيم درزنا که در شکم شما بوده ام
 مبادا که لغوه حرام فرموده بشيد که اين اثر آن باشد و البته اين
 بعد از تفکر بسیار فرموده اند که در آن زمان بخانه هم پايه در
 آمده سر به دامن هم پايه پايه رخصت وي گرفته سره در چشم خود
 از آن سره دامن کشيده ام اين عدم حاجت ذکر و دعا اثر آن
 باشد و بعد از اين نقل فرموده اند که از اين قبيل کنيز که اثر لغوه
 حرام چون باشد و هم فرموده اند که عبادت خريزه است چنانچه خريزه
 رسالت صلي الله عليه وسلم فرموده اند که لعباده حريزه و مفتاحها
 الدعاء و سنانها لغوه سن الجلال عينه عبادت خريزه است
 و کلید وی دعاه است و دندانهای می لغوه از جلال است و عن
 ابن عباس رضی الله عنهما قال رسول الله صلي الله عليه وسلم ان الله
 تعالى ملكنا وى كل ليلة سن لكل حراما تا يقبل منه صرف ولا عدل فسر
 التصرف بالنزول والعدل بالفريضة يعنى بدستى که مر خداوند تعالى
 ريت فرشته که بناوى هر کند هر شب که پرس که بخورد حرام را

قبول نمیکند خداوند سبحان از وی نافله و فرضیه و پیرا و هم فرموده
اند که شبیه قدر یک شبی از روز نماز گذار و هیچ جلاوت عبادت
نیافت از والدۀ خود پرسید معلوم شد که والدۀ وی قدری
قبله کاز چراغ شمع در راه افتاده بوده در خانه خود کرا نده بدان
سبب این تفرقه در شبیه قدر پیدا شد و فرمودت این شبی
نوبا بعشیره و فرشته در هم من حرام لم یقبل الله صلوته مادام علیه
یمن شبی یعنی کسیکه جا به بخور و بده تنگ که در آن یک حرام
باشد قبول نکند خداوند تعالی نماز وی را مادام که بروی باشد
از آن جا به پیری و هم می فرمایند که از لقمه جلال شریعت و طریقت
و حقیقت میوه دهد و دل سنور کرد و قال صلی الله علیه و سلم من اکل
الجلال اربعین یوما نور الله قلبه احرى یناسح لکل من قلبه علی
و فرموده هاه الله تعالی الدنیا یعنی هر که بخورد جلال را قبل
روز سنور کرد اند خداوند تعالی وی را و جاری کرد اند حکمت را
از دل می بزرگ باشد و در بعضی از روایات حدیث آمده که راه راست
ناید او را بجای آورد و هم فرموده اند قدری که چون حضرت

رسالت پیامی صلی اللہ علیہ وسلم ما توریسفر حقیقت کشند چنانچه
 حق جل و علا می سراید که فاشع بلیه ابراهیم حقیقا حیات
 بر اس کمال بر او در جمله و بسایر باب بفسرید است
 آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودند که معرفت در این عالم و عقل
 دینی و الحسب سنی و الشوق مرکبی و ذکر اللہ است و التوکل سنی و الحزن
 رفیع و علم سلاحی و الصبر زادوی و الرضا غنیمت و الفقر فخری
 و الخوف ازاری و الجبار روی و الازهر فنی یعنی معرفت
 در این عالم سنی است و عقل صلح سنی است و محبت همکار است
 و شوق مرکب سنی یاد کرد و حسد سنی است و امان و بخدا کجاست
 و غم و اندوه و رفیق سنی است و علم سلاح سنی است و فقر فخری
 و ترس خدا نشان سنی است و جبار روی سنی است و زهد پیش
 سنی است میفکرند حضرت سلطان قدس سره که چون این مذکور است
 با نام رسد شریعت نام شود و انگاه ساک طریقت دراید تا
 رسد قال الامام الصادق رضی اللہ عنہ علانہ العارف ان
 مشغول الذکر و الشاؤ و بدنه متعویث بالخدمه و الوفاء و صدقه
 شرح

بالنور و نصیبا و قلبه معمور بالشوق و الرجاء و ماله مبدول بالبر و العطاء
 و ائمه شہور فی السما و نف متعلق بالآخرہ و الا و یعی نشا
 عارف است کہ زہدش مشغول بکروشا خدا باشد و بدش در
 مشقت بخت است و وفا باشد و سینہ اش شرمج بنور و ضیاء
 باشد و دلش معمور بشوق و رجا باشد و ہاش مبدول باحسان
 و ہاش شہور در آسمان باشد و دلش مقید بکار باخترت
 و اولی باشد حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرماید کہ کل
 شیء معدن معدن التقوی فلوب العارفين عینہ ہر چیزی را
 کا زست و کان تقوی ل عارفان است و ہم فرمودہ اند حضرت
 سلطان قدس کہ چون درین راہ قدم زوی باید کہ بدین
 مشغول نشوی و ازینہا بگذری و ازین مقامات تبری کہ ہم
 رسالت پیامی صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند کہ صاحب الوز و ملعون و
 عینے معزور و بور و نشوی چنانچہ امام جعفر صادق رضی اللہ
 بر اعمال خویش سبکیت و لیکوا کثیرا و ہم فرمودہ اند قدس کہ
 چون قالب آدم علیہ السلام تمام شد سوال واقع شد کہ کیف صمد و

حق سبحانہ فرمودہ کہ دعویٰ حق سبحانہ انما لکنہ نظارۃ الخلق
 قصورہ بالقدرة لا بالانہ فیما یرسل علیہ السلام حتی یخرج من جوار
 سبعۃ جوارہ فرین معما وجہہ و ترکیب جوہرین فی عینہ ستمی
 بصر او جوہرین فر اذنیہ ستم سمعا و جوہرین فی القہ ستمی شہا و جوہرین
 ستمی کلما فرینہ کما ستمی نظارۃ الخلق یعنی سوال کردند کہ چگونه تصویر
 کنیم آدم را حق سبحانہ فرمود کہ بگذارید آدم را کہ من اورا تصویر کنم
 زیرا کہ آدم نظارۃ عالم است بس تصویر میکنم آدم را بقدرت خویش
 نہ بآلت بس کہ در حیرت علیہ السلام ما انکہ پروں آرد از جوہر
 ہفت جوارہ ہر یک جوارہ فرین ساخت روی آدم را بدو جوہر
 چشم وی را بدو جوہر دو گوش آدم را دو بیگ ہر منی و ہر
 بیگ ہر زبان وی را ہر تین را و چنانچہ آدم نظارۃ عالم
 وہم قدر کہ فرمودہ اند کہ نظر گاہ پادشاہ معرفت قلب است ہر
 کہ یک روی آدم است کہ در و چنانچہ حضرت سالت صلی اللہ علیہ وسلم
 فرمایند کہ لا یظن اللہ لیل صورکم و لکن یظن لایقلوکم و اعماکم یعنی
 نظری کند حق سبحانہ بصورت ہا شما را باین بس کہ نظر فرزند ہا را

و کردارهای شمایان و هم قدس شرف نمایند که مقتدی باید که
 در خدمت عجبیانه باشد و در شرف و محبت وی و زبانش در راه او
 قال النفس محمد علیه السلام في خدمت الرب جل جلاله و قلبه في
 محبة الرب جل جلاله و لسانه في ذكر الرب جل جلاله و فواده في روية
 الرب جل جلاله و وجهه في سجدة الرب جل جلاله و يده في عطية الرب
 جل جلاله و رجله في القيام بين يدي الرب جل جلاله و بدنه في خدمت
 الرب جل جلاله و دعوته و هدايته الى الرب جل جلاله فكان من
 فوقه الى قدمه مشغولا بالرب جل جلاله لکن فيه حظ لغير الرب جل جلاله
 یعنی بدستیکه روح محمد علیه السلام در خدمت پروردگاریست
 و دل آنحضرت در محبت پروردگاریست و زبانش در ذکر رب است و دل صیر
 در رویت اوست و روشش در سجده اوست و پایش در قیام اوست
 و زبانش در خدمت اوست و خواندن و راه رست نمودن خلایق بر
 اوست بس است از سر تا قدم مشغول بپروردگاریست و در محبت خلقی است
 غیر وی کسیست و هم میفرماید قدر کن که بدن خود را چون رسول صلی
 علیه و آله است از آنکه بدست یاب و بحقیقت رستم خنجر عجبیانه

می فرماید که والدین جایز و افینا لکنه منہم تسلنا یعنی آن جای
 جفا و گردور رسیدن با هر کسی می نایم راه های ارا که
 با رسیدن عزت نام بجای ارا چون حضرت علی رضی الله عنه
 چنانچه حضرت مصطفی علیه السلام می فرماید که انا مدینه العلم
 و علی بابها یعنی من مدینه علم و علی در آن علم است و هم
 قدر آن فرموده اند که معدن مشایخ سبعة اثوبه و الارادة
 و مقتدی و الخلیفه و الخواجه و ایشیخ یعنی معدن مشایخ
 هفت است ثوبه و ارادت و مقتدی و خلیفه و خواجه و شیخ
 و مشایخ للتوبه استدا و نهما قال شیخ الاستاذ ابو علی رحمه
 الله علیه التوبه علی ثلاثة اشیا اولها التوبه و اولها التوبه و اولها التوبه
 و آخرها الاوابة فحعل التوبه بدایه و الاوابة نهامة و الاوابة او سطها
 من تائب و یعقوبه فهو صاحب توبه و من تائب طبعاً فهو تائب
 صاحب الاوابة و من تائب مراعاة للامر لا للربیة فهو تائب و لا
 للربیة من العقاب فهو صاحب توبه یعنی شیخ ابو علی وفاق
 رحمة الله فرماید که توبت برست نوع است اول توبت و توبت

اوبت و اوسطا و انابت بسر کردانند توبت را بدت و اوبت را

نابت و انابت را اوسط کسیکه توبه کرد و از ترس عذاب بس

انگس صاحب توبت است و هر که توبه از جهت طمع ثواب کرد پس او

صاحب انابت است و هر که توبه کرد از جهت رعایت مهره از جهت

ثواب نه از جهت ترس سر او صاحب اوبت است و قال بعضی من

المحققین التوبه صفة المؤمن قال نعم و توبوا الى الله جميعاً ايها

المؤمنون و الانابت صفة الاولياء قال نعم المؤمن بخشي

الرحمن بالغيب جاء بقلب سليم و الاوبت صفة الانبياء

و هم سلين قال نعم نعم العبد انه اواب كفته اند بعضی از

اهل تحقیق که توبت صفة مؤمن است چنانچه حق سبحانه فرماید که

توبت کند خدای مکی مؤمنان و انابت صفت اولیا و مراد

حق سبحانه فرماید که هر که ترسد رحمت را بجهت غیب یابد که بدل سلیم از

کفر و از غیر و اوبت صفت پیغمبران است عليهم السلام چنانکه حق

سبحانه فرماید که سیکوننده است اوبت بدستیکه می آید

و الاواب کثیر الذکر و الدعاء جهراً و هم قدس فرماید که عن ابی عثمان

اینہ قال ثابہ اے صحیح بعد مقام التوبۃ ثم نقل الی مقام الخوف ثم نقل الی
 مقام الرجاء ثم نقل الی مقام الصالحین ثم نقل الی مقام المریدین ثم نقل الی
 مقام المتقین ثم نقل الی مقام المحبتین ثم نقل الی مقام شائقین ثم
 نقل الی مقام الاولیاء ثم نقل الی مقام المقربین ازا علی عثمان بن مسعود
 کہتے کہ لو اب کی وہ می شود و سب در او فیکند بندہ بمقام توبہ رسید
 پس از ان نقل کند بمقام خوف پس از ان نقل کند بمقام رجاس
 از ان نقل کند بمقام صالحان پس از ان نقل کند بمقام مریدان
 پس از ان بمقام متقین پس از ان بمقام محبت پس از ان بمقام
 مشتاقین پس از ان بمقام اولیاء پس از ان بمقام مقربان ثم قال کند
 وقال علی بن رضی عن عبد التوبة قصار المذنبین ورضا وحبسین
 ورضا الصالحین وعلوہ المحبتین ورضا رب العالمین یعنی گفتند
 حضرت علی رضی اللہ عنہ توبہ باک کند گناہ گناہ کاران را در اس
 حال کاران رحمت در قطب صدیقان رحمت و صلاح محبتان و رضا
 رب العالمین است فاعلموا ان القوتہ للتائبین است و استمال الی
 غیر ان الذنوب کما ان العاصی وانی تقاربت من ثابہ

الفلاح كما قال الله تعالى وتوبوا الى الله جميعا ائتما المؤمنون

تعلمون تفليحون الثالث الرحمة كما قال الله تعالى عسى ان يرحمكم

الرابع امدح كما قال الله تعالى التائبون العابدون الاله الخاس

المحبة قال الله تعالى ان الله يحب التوابين السادر التبين

قال الله تعالى فاولئك سيديك الله سياتم حسبات سبع تفكر

قال الله تعالى عسى ان يرحمكم ان يفر عنكم سياتم اناس يعفو قال

تعالى وهو الذي يقبل التوبة عن عباده ويعفو عن سيات

يعني مر تائب را هشت خصليت اول امرزش كناه چنانچه حق سبحانه

فرمايد كه بدستی كه من امرزنده گناه هم كسر را كه توبه كرده است دوم

فلاح است چنانچه حق سبحانه فرمايد كه توبه كنيد مگر شماي مومنان

بخداي تا آنكه فلاح يابيد سيوم رحمت چنانچه حق سبحانه فرمايد

عسى ان يرحمكم يعني ميبيست كه پروردگار شمايان در

كند شمايان را چهارم مع چنانچه حق سبحانه فرمايد التائبون

العابدون يعني توبه كننده كان عبادت كنند مانند محم

محبت چنانچه حق سبحانه فرمايد ان الله يحب التوابين يعني

خداى تعالى دوست مروار و تايازا ششم نديل شيات بجنت

چنانچه حق سبحانه فرمايد فَاُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ بَهَائِمَهُمْ حَنَاتٍ
تبدیل میکند خداى تعالی تقاشیات تايازا بجنتات هم کفر

چنانچه حق سبحانه فرمايد عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ يعنى
اميدست كه پروردگار شمايان پوشد كهنا بان شمايانرا ششم

عفو چنانچه حق سبحانه فرمايد وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ
وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ يعنى خداى تعالى قبول میکند توبه را از بند

كاشر و عفو مى كند كهنا بانرا حكيم ^{قال} قدس سره الارادة مطالبة القلب غذاء

الروح من طيب النفس كويد حكيم رحمة الله ارادات طلب كرون و است

غذاء روح را از جهت خوشى النفس و عن فمى لنون مصرى قدس سره

قال الارادة افراغ لام الله و الله بوعدا الله و دوام قرع بان الله

و از ذوا لنون مصرى رحمة الله منقول است كه گفت ارادات فراغ

مرحوم الكرم را و عماد است بوعده الكرم و دايما بايد كه بويد و رضاء و اوع

فرمايد قدس سره هر كه در كوفت بدرگاه رسيد و قال الحنيد قدس سره

الارادة ان يعقدا الات ان يشئ ثم يعزم عليه ثم يريد و الارادة

بعد صدق النیة كما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لكل امرئ ما نوى
 واما ما نوى عرض قلبه عن كل شئ وون اهد و كويد جنيد رحمة الله
 ارادت انك عتقا و كند آدمي حميري السب انان جرم كند بران حمير
 بس انان ارادة ان كند و ارادت بعد از صدق نیت است
 چنانچه سبیر صلی الله علیه و سلم می فرمایند که هر کس راست آنچه نیت کند
 و مردیت است که عرض کند از هر چه غیر حق سبحانست قال ابو بکر الواسطی
 رحمة الله مرید الذی حفظ مراد الله فی ابوبکر و اسطر کوید بریدانکه
 حفظ کند مراد الله را در خودش و بحال بعضی الارادة ان ترید ما رید
 مراد کما روی ان الله تعا قال فی بعض کتبا به عبدي برید و اما ما
 نرید و لا کمون الا ما ارید و بعضی از اکابر کویسند که ارادت انکه
 اراده کنی آنچه اراده می کنند مراد تو چنانچه مرویت که حق تعالی
 گفت و بر بعضی از کتب خود که بنده من اراده می کند و حال آنکه من اراده
 منب کنم و پسند و کرا آنچه من اراده می کنم و عن انس بن مالک رضی الله عنه
 عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال اذا اراد الله بعبد خيرا جعل له القوة
 في الدنيا و اذا اراد الله بعبد شرا جعل له القوة في الآخرة

پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرماید که چون اراده کند خدای سزده
 بدی زانا که نگاه دارد بر روی تا آنکه و فرود بد محنت در قیامت
 و سهل جنید رحمه اللہ علیہ اللہم بدین فرجایدات الحکایات یعنی
 نفع هست در سخنان اکابر قال الحکایات جنید من جنود اللہ تعالیٰ
 بقوی بها قلوبکم بدین فقیل سلین ذلک شاید قال نعم قول تعالیٰ
وکلّا نقص علیک سنّ نبیّ الرسل ما نبت به فوادک بعین جنید
 فرمود سخنان اکابر چون شکر است از لکرامی الخ فوی مر
 کردند بدان لهامی مردان بس از ان بعضی از جنید رحمه اللہ در آن
 شاهی طلب کردند جنید فرمود که آری شاید قول حق سبحانه تعالیٰ
 بیان می کنیم بر نوای محمد از سخنان غیر این آنچه آرام کمر و باد
 واقع و عن ابن عطاء رحمه اللہ انه قال عن ذاکم بدین فر الطاعات
 و غدا الزاهدین فر ذکر الثواب و غدا العارین فر الجبّة و المناجات
 یعنی این عطا رحمه اللہ گفت که غدا مردان در طاعت و غدا
 زاهدان در بیان ثواب و غدا عارفان در محبت و مناجات
 قال یحیی بن سعید رحمه اللہ لم یدر لیسکن قلبه الا فرار برب موافق

فخر بنیہ او مسجد او مقبرہ او بنگام خلوتہ لایراہ احد لعیریحی
 ابن سعاد کفت کہ مزید آرام نکیرودش کن در چهار موضع درخت
 یادرسجد یادرقبرش درجائی کہ نہ پند اور ایسج کس عزابنہ
 صلی اللہ علیہ وسلم طالب شوق الا برارالی لغائی وانا الیہ شرفنا سحر
 صلی اللہ علیہ وسلم سیرتہ کہ طویل است شوق ابرار بفاہن حال انکہ
 سن فوی نرم فوی از روی شوق سنل الجند قدس عن ہم بید قال
 بتولاه سیاستہ لعلم والمراد بتولاه رعایۃ الحق لان ہم بیدیراد
 بطیر منشی لمحق است ابراطا یرعیہ سوال کہ وہ شد چند راجعہ از مزید
 نہ نمودم بید سیرتہ و مراد طایر بس حکو نہ رسد سائر طایر
 سل محمد ابن سلیمان رحمۃ اللہ فقال ہم بید استوفو و ہم ادستوف
 یعنی سوال کہ وہ شد محمد ابن سلیمان راجعہ ہمار فرید کفت مزید طلب
 استیفاست مراد وسط دران و اما الکلام فرہمقتد مر فرمانند قدس
 صحبت ستہ نوع است اول صحبت بفق خود و این در حقیقت حد
 دوم صحبت بدون خود و این باید کہ مفارن شفقت و رحمت
 باشد سیوم صحبت بسا و خود و این صحبت بطریق یا شمار و مراد

وقتوت است آنچه بجهت بفتوت خود باید که ترک آن عرض و عمل آن چیز از
 وی صادر نشود و بر صلاح باشد قال ابن حجر الحادونی قدس سره صحبت الابرار
 یورث مؤظن بلا خیار یعنی صحبت به بدان میورث بدگما است
 بیگانه و هم می فرمایند که تا ارادت کلی حاصل نشود و قدرات شاید
 تا آنکه در وقت بافتد بد آنکه ارادت کلی از دست بر آمدن است و در دست
 و آمدن است و مراد خود را مراد خود کرد و آمدن است حجج الحق محمد
 الساج قدس سره فرماید که نیست شواتر است کردی اما فتوت که درم
 سیوم مذکور است قال سهل قدس سره لفتوة رجوع النفس عن طلب
 حفظها یعنی فتوت رجوع نفس است از طلب خود و قال ابون النور
 رحمه الله لفتوت ان عمل فی التمسک بالایمان منہ فی العیالیه لفتوة صدق
 عند المحقق و البذل عن المسکنة یعنی فتوت آنکه عمل کند در نهان
 آنچه جایز کند از کردن آن در علانیه و فتوة رهنه است نزد محنت
 و بذل است نزد مسکت و قال سهل معرفة لفتوة ان يكون خصماً ربه
 علی نفسک یعنی فتوة آنکه خصم باشی از جانب خصم بجایه نفس خود و چون جعفر
 رحمه الله عن ابی جعفر جده رضی الله عنهم قال بنی صلی الله علیه وسلم قال

ما علی افتیان شتی عشر علامات قال یا رسول اللہ ولا سکت فقیان
 قال الفیوة الاول سن فتوة امی قال فاما تلك العلامات یا رسول اللہ
 قال صدق الحدیث والوفاء بالعهد واداء الامانة وترك الکذب
 وشرحم للیتیم وعطارد اسبل وذل لسا مل فری اضعف وراهن
 الحیاة شرمو وند بزمبر اللہ علیہ وسلم کہ امی علی مردوان مردان است
 راده خصک کفت علی یا رسول اللہ و مرهت ترا جو انمردان
 هستند حضرت فرمودند کہ جو اللہ مردی اول از بهت من است کفت
 علی این وه علامت کدام است یا رسول اللہ حضرت فرمودند کہ
 راستی در سخن وفاء در عهد و اداء امانت ترک دروغ و شرم بر یتیم
 و دادن چیزی بکدا و دادن مذور و میهن و مرهت ان حیاست
 قال النضر ابادی رحمه اللہ فرقة من الفیوة و مرهت الاعراض عن الکوی
 یعنی فرقة من شعبه است از جوان مردی و جوان مردی عرض
 از دنیا و آخرت است و غرض از این حرمه اللہ علیہ انه قال کان یوسف علیہ
 السلام من الفقیان ثم قرأ قوله تعالی لا تشریب علیکم انیسوم فیصل
 حرمه اللہ کفت بود یوسف علیہ السلام مردوان مردان بس ان ان این

خواند که لا تُشْرِبْ عَلَيْكُمْ أَيُّومًا مِمَّا كَفَتْ يَؤُسُ مِنْهَا يَوْمَئِذٍ
 مَنْ شَرِبَ مِنْهَا إِسْتَأْذَنَ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَأْكُلَ مِنْ يَدَيْهِ
 وَيُعْتَذِرُ وَإِنِ لَآ يَكُونُ بِآلِ عِطَاءٍ فَجَّحِ مِنَ الْآخِذِينَ وَذَكَرَ النِّعْمَةَ
 وَيُنْشِئُ مَعْصِيَةً يَعْنِي كَفَتْ بَعْضِي إِزْهَلُ مَعْرِفَتِ كَزَيْخِرَةٍ عَزَّ كُنْزُهُ
 وَعَمْدُ زَمْنِي كَوَيْدُ عَمِّي بِأَشَدِّ إِدْوَانِ جَوْشِ شَخْزِ إِزْكَرْفَاتِنِ بَعْنِي مَرْدُو
 مَشْرُومِي بَرَابَرِيَّتِ وَيَا دُمِي كَسْتِ نِعْمَتُ وَفَرَامُوشِ مَرَكَنْدِ
 يَعْنِي مَعْصِيَتِ مَنِي كُنْدُ وَقَالَ حَكِيمٌ رَحِمَةَ اقْتَدِ الْمَرْوَةَ تَرْكِ مَعْصِيَةِ اللَّهِ
 حَيَاةً مِنْ اللَّهِ وَالْمَجَاطِطِ عَلَى طَاعَتِهِ هَتْدُ لَوْ جَاءَتْكَ عَيْنٌ حَكِيمٌ كَوَيْدُ مَرْدُو
 تَرْكِ مَعْصِيَتِ إِزْجِهتِ حَيَاةً إِزْجِهتِ إِزْجِهتِ بِرطَاعَتِ خدَا
 إِزْجِهتِ ذَاتِ خدَا وَرَجَالَتِي كَمَنْقَطِ إِزْغَيْرِ حِدَا وَوَأَصِلْ بِخدَا
 وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَهِيمٍ رَحِمَةَ اللّٰهَانِ قَالَ صَمِيحٌ لَمَرْوَةَ فَرَوَالِ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ
 اللّٰهُ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ مُحَمَّدُ بْنُ جَهِيمٍ رَحِمَةَ اللّٰهَ كَوَيْدُ مَرْدُو
 مَرْوَتِ مَسْدُوحِ سِتِّ دَرِينِ فَوَلِ خدَايَ كَمَا أَنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ
 وَالْإِحْسَانِ يَعْنِي بِمَرْدُو كَمَا أَنَّ اللّٰهَ تَعَالَى مَرَكَنْدِ بَعْدُ وَنِكُوِي وَمَم
 مَيْفَتِ مَرْوَتِ قَدْ سَكَّ كَمَا مَقْدَرُ بَابِ كَمَا صَحْبَتِ بَاكَ بَرُوَارِدُ وَبَا صَاغِرُ

صحبت ندارد تا خلافت شاید الراعی الخلیفہ تمیض نمایند قدس سره که
 شیخ چون بفکر کند خلیفہ نصب باید کہ خلیفہ بصوفیہ ثقیقت
 و مرحمت و فتوہ و مروت صحبت دارد اولیٰ معاشغول شود و
 اجازت خلافت جائز نیست لہذا بدانکہ اجازت و حضرت دو نوع است
 اول اجازت جزئی است آن اجازت نوکر و او را در صحبت و خلوت
 و آراوت و عتکاف و مثال آن است و جمیع آنرا خدمت گویند و
 ہندام برین مذکور است بن اجازت جزئی کا فرض است دوم
 اجازت و حضرت کلی است و آنرا مختار سلسلہ گویند چنانچہ شیخ
 گوید فلانرا مختار سلسلہ کروا ندیم و این محاز مختار است آنچه خیر است
 سلسلہ در آن است چنان کند و اگر وقت مقتضی ذکر گوید والا
 ترک کند لہذا بدانکہ ارادت نیز بر دو نوع است اول ارادت جزئی و آن
 ترک عصیان است دوم ارادت کلی و آن ترک ماسوی است و این
 نام موجب اجازت کلی است چنانچہ حضرت عزیزان شیخ خدای را و
 قدس سرہ و فقی کہ حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سرہ بایشان ارادت
 ثانیہ کرده اند نہ برودہ اند کہ این ارادت مولانا ارادت کلی است

ارادت کلی را اجازت و رحمت کلی لازم است ایشان اجازت
 کلی داده اند و حضرت عزیزان با قدس سره و بروقت بیماری
 او اخرا این فقیر فرمودند که ارادت بکن که این ارادت کلی است
 ارادت کلی را رحمت کلی لازم است با وجود عدم استطاعت
 عنایت نموده رحمت کلی دادند و پیش ازین در مجامع عنایت
 نموده بودند و هم درین ضعف و رعیت این فقیر عنایت
 نموده مختار رساله فرموده اند میت به عنایات حق و خاصان
 حق که ملک باشد سیاهش حق به بین سپید اشخ و رخ شاخ
 بدرگاه تو کاشتم کسناخ **اللهم لا یصلنا بعد او بعد یصلنا**
 خلیفه راجش ضر لازم است کما قال بعض من سئل لیسر فیه جوابه البر
 ست کتمان بفرحی طین ان سرانه غنی و کتمان بصدقه حتی یظن
 انه یخبل و کتمان بعضی طین انه مرضی و کتمان الشده حتی
 یظنوا انه متسع و کتمان مرض حتی یظنوا انه صحیح و کتمان الاعمال
 الصالحه حتی یظنوا انه یلین عمل الصالحات لیسر جوابه خوشی و نیکویی
 بپوشیدن آن کسان شریک است بهمان داشتن فقر که تا کمان

برند آوسیان نیکو می غنی است نهادن صدقه تا که کمان برند
 آوسیان که بخیل است و نهادن دشمن غضب تا که کمان برند آوسیان
 که پارس است نهان دشمن شدت تا که کمان برند که مستغمت
 و نهان دشمن بیماری تا که کمان برند که صحیح است و نهان
 کردن اعمال صالحی تا که کمان برند که صلا عمل کرده است مهم می
 فرماید قدس سره که چون خلیفه نظر باعمال خود کند آنچه نیکوترین
 اعمال است بدان موظفست نماید تا آنکه دیگران بوبراقتد نمایند
 قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من ختم رابعاً علی رابع اگر کسی
 باریع من ختم رابعاً علی الجوع والتواضع علی الکبر والطاعة
 علی المعصية وجماعة علی الفرة عطاء الله تعالی عیش السعداء وموت
 الشهداء وشفاعة الانبیاء ویت الحساب غیر صحیح الله علیه وسلم
 می فرماید که هر که ختم چهار چیز را بر چهار چیز اقام کند و راجح
 تعالی چهار چیز کسیکه ختم صبر را با وجود جوع و تواضع را بر کبر
 و طاعت را بر معصیت و جماعت را بر زلفت از ان بدید ختم
 آنکس عیش سعداء وموت شهداء وشفاعة انبیاء ویت الحساب

الخالص الخواص یفرمایند قدس سره که در علم ان اعباد متفاوت و متفاوت
 قوم عرفوه بالقدره فاعتقدوا خوفه قوم عرفوه بفضل فاعتقدوا
 رجاءه قوم عرفوه بالکرم فاعتقدوا حسن الظن له و قوم عرفوه بالوفاء
 فاعتقدوا الصدقه و قوم عرفوه بالرحمة فاعتقدوا الثقة به و قوم عرفوه
 بالعظم فاعتقدوا بالرهبة و قوم عرفوه بالعلو فاعتقدوا بالارضاء
 و قوم عرفوه بالغنا فاعتقدوا الفقر علیه و قوم عرفوه بالرحمة فاعتقدوا
 محبة یعنی بدانکه بندگان متفاوت اند در معرفت خدا قوی
 شناسند وی را بقدرت پس اعتقاد کنند سر وی را و قوم شناسند
 بفضل پس اعتقاد کنند رجاء وی را و قومی شناسند وی را بکرم
 پس اعتقاد کنند حسن کنان مروی را و قومی شناسند وی را بوفاء پس
 اعتقاد کنند بصدق قومی شناسند وی را برحمت پس اعتقاد کنند
 باعنا و بوی قومی شناسند وی را بعدل پس اعتقاد کنند برضای او
 و قومی شناسند وی را بغنا پس اعتقاد کنند فقر و احتیاج غیر را بروی
 و قومی شناسند وی را باحسان پس اعتقاد کنند محبت را فرمایند که
 چون مقامات معرفت واضح گشت بدانکه خواجگان است که جمیع مقامات

پسند تا آنکه مستحق اسم خواجہ شود و ثم قال قد سكره اما مقام الحزن
 النظر والمجاهدة ومقام الرجاء الحزن والرغبة ومقام حسن النظر الحياء
 والمراقبة ومقام الثقة استكون الطمانينة ومقام الرتبة الحشمة ومقام
 الرضا ترك الاختيار والشهوة ومقام تتوكل الحول والقوة ومقام
 الفقر التذلل والمسكنة ومقام المحبة الرؤية اما مقام خوف نظر در
 خود ومحاسبة النفس ومقام رجاء صواب بنده كده و رغبت در ان
 ومقام حسن ظن احيا و مراقبه است ومقام تفه و سكون و ايمان
 ومقام ريشه شست است ومقام رضا ترك اختيار و ترك شهوات
 ومقام توكل حول و قوت است ومقام فقر تذلل و مسكن است
 خوار و شستن نفس ومقام محبت رؤيت و هم منيف ما نيد قدس
 كه امي خواجہ چون بمقام شيخ رسيدى و و ايسى آنچه دانسته بس عمل را
 فراموش كمن و با عمل باش است كه عمل با علم تو هم نيك نيست چيه
 دستار و نهند نيست تو هم مى نماند قدس كه خواجہ بايد كه
 با تواضع و در چپ پنج حضرت مصطفى صلا الله عليه وسلم فرمايند كه
 من بعد ضع رفعة الله من كثر خذ له الله اللهم ارزقنا ميغرايند

مقام شجاعت پس شوارت باید که علل و خلل او میان با ارباب
 دور کرد و اندام مقام قلب سلیم رساند و هم میفرماید قدس که اگر خواهی
 بمقام شجاعت بر ظاهر و باطن تو باید که بحق مشغول باشی منظور مقصود
 تو خیر حق سبحانه نباشد و هر وقت می بگریز سجا بیت چشم زدن غافل
 از آن ماه شبی ترسم که نکامر کند آگاه شبی ز رو برودن شین
 کان و لبر کاهی یا نیم شبی بیدار وقت سحر کاهی تا اگر در میان
 خلق در اسی چشم تو بر پا و شاهان هست فکر کنی و کوی که همه پا و
 کدبان درگاه ویند سبحانه است کریم قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمَلِكِ شین
 است که یعنی کوی ای محمد ای با جرسند ای ای صاحب پا و سا
 و بر عالمان نظر کنی وانی که عملی استمد از ویند سجا و فوق
 کل ذمی علم عظیم یعنی بر بالای هر عالم علم است مؤیدین سیرت
 و اگر جنت و شفقت عالمان چشم انداز می بقین و آن که همه از و
 جانیه حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله ازین معنی خبر روید و می گوید
 که آن اقتدا ماه رفته بدستیکه مر خداوند معارضه در جنت
 و یک جنت این صدر را عالمان عنایت نمود و هم فرماید قدس

کہ بوستان زمین معرفت است و بوستان سہان جنت است
 و بوستان زمین را بہمت و یوار و بہمت و رست نیر سبندہ
 بان بوستان تا کہ ازین دیوار با و درہا بگذرو و یوار اول نقرہ
 و ثانیہ طلا و سوم و درم و اریدہ ہارم اصل ہذہ مثال سور الاول
 اقرار العبد بقایہ و بقای سید و الثانیہ شہادۃ ان لا الہ الا
 اللہ بوجد آیتہ سید و الثالث قول لا الہ الا اللہ محمد رسول
 اللہ و الرابع الایمان و الخ مسر الاسلام و السادس التوحید و السابع
 الیقین یعنی یوار اول زمین معرفت و یوار معرفت اقرار است
 بقای بندہ یعنی دنیا و بقای مولی و دوم شہادۃ است بوجد آیتہ
 حی جانہ یوم گفتن کلمہ طیبہ چہ پارم تصدیق بمضمون آن
 پنجم تسلیم و انقیاد و اطاعت مولی ششم توحید یعنی منظور بندہ
 ذاتی باشد سہم ہفتم یقین یعنی اطمینان و اطمینان است
 بر توحید و اقد علم بالصواب حقیقتہ کتاب و اما الابواب قال
 السنہ صلی اللہ علیہ وسلم سال جبریل علیہ السلام محمد علیہ الصلوۃ
 والسلام فقال ان تؤمن بالله فمذا باب احد و طائفتہ فمذا

باب ثانی و کتبه فمذا بابت ثانی و رساله فمذا بابت سابع و ایوم
 فمذا بابت خامس و القدر خیره و شتره من الله تعالی فمذا بابت سابع
 و ابعث بعد الموت فمذا بابت سابع اما درهای معرفت فرمودند
 حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم که سوال کرد چه میل علیکم سلام محمد
 صلی الله علیه و سلم بس رسول صلی الله علیه و سلم فرمودند انکه ایمان
 آری بخدا بس این یک است از درهای معرفت و دیگر انکه
 ایمان آری بملایکه خدا و این در دویم است و دیگر انکه ایمان
 بکتابهای می سجانه بس این در سوم است و دیگر انکه ایمان
 پیغمبران حسدی بس این در چهارم است و دیگر انکه ایمان آری
 بقدر که عبارت از ثابت در لوح محفوظ است خواه خیر و خواه
 شر یکی از خدایت و در وی بطور است بس این در ششم است
 و دیگر انکه ایمان آری بر زنده شدن بعد از مردن بس این در
 هفتم است فاذا اراد بعد دخول بستان المعرفه فالله دنیا و
 بستان الجنة فالآخرة فعلا اقرار بلاشک شهادة بلا تهمه و قول
 لا اله الا الله بلا شبهة فاذا اراد بعد هذه الاشياء عدل علی انه

دخل بستان معرفه و اذا دخل البستان يرى فيه الاشجار و اشجار
 و الاثمار فيرى و تشدهم قلبه صفي نخس من التوكل اليقين و الاخلاص
 و عن سيار قلبه صفي نخس من الخوف و الرجاء و عن وراة قلبه صفي نخس
 الدمار و القناع و الرضا و ووسط هذه الاشجار شجر معرفه صلها ثاب
 و القلب من عرفها في السماء عتدته و صل مبداه الشجرة للمعرفة
 و عرفها القربة و ورفها الوصله و ثم بالروية و اذا تثبت شجر معرفت
 حتى يرحب اليه و يسهل سحاب المسد و يهبط على العارف بالجمه
 و الكرة و الشرف و الصحة و العاف و هم درين مقام فرموده اند
 قدر که چون احوال بخاک نشظاهر و باطن آباد کرد و چون باطن
 احوال انشا باید بوستان ارض و محل آباد کشد سزاوار بوستان
 سما شود عین مستحق جنت کرد و بعد ده ميفر ما نيد که در بوستان
 آسمان چهار نهر است كما قال الله تعالى مثل الجنة التي وعد
 المتقون فيها انهار من ماء غير آسن الاية و فرموده اند
 قدر که چون اهل معرفت فرمايند در بوستان معرفت تير چهار
 نهر است اول نهر الالاء و دوم نهر انعام و سوم نهر المهنه چهارم نهر الرويه

المعرفه افضل من الجنة وربوستان می از نهر الاله سیر کرد
 و از نهر انعام که تذکر من است آب خورد و از نهر المهرینه شوق و محبت
 بموت اعطش خلاصی یابد و از نهر الربوبه عشق را سیر می یابد
 و منوع و بچار این چهار قلب عارف است چون ساکن نهر الاله
 سیر بکشت منسپ سرد و چون از نهر انعام آخورش است
 و اگر آتمان شود و چون از نهر المهرینه آب بدستش کرد و چون
 از نهر الربوبه آب بدعاش سرد و آنگاه که بیدر با عر معشوق
 زد از مسی که هم باک تعالی شود از عر عشق قدم مال مال از درد
 خروشم فارغ بال برده شتم فغان بقاضی صال قلوب و
 اضطراب عاشق پیدا کرد و بحیث لایق و لیستقر بعد فرمایند
 قدس که چون حق سبحا اراده آن کند که بنده در انابت سکون و
 قرار یابد پس فرماید باو محبت را که بر نهر الاله و زود انابت در
 آید بنده در انابت مطمئن سرد و همچنین این باو در نهر انعام
 و زود آن نهر در منوع آید بنده کین در ان صحن در تذکر منست بگشود
 و چون اراده سکون و آتش بنده در شوق و زوق شود آن باو نهر

المہینہ وزوج ان نوحیت آن یح مسکن دل مشتاق و
 و یحین آن باو چون در نہر الربو پتہ وزوج آن نہر مسکن محبت
 محبت کرد و بس عارف کاہ غریق در انابت است و کاہ غریق
 و نہر مسنت است کاہ غریق در شوق کاہ غریق در محبت ہم بر سر
 ریحین حتی نہجا علی قلبہ یح عصمتہ و یح التوفیق فریح العصمتہ یعنی
 جمیع المعانی و الحارم و یح التوفیق یوومی جمیع الطاعات الخیرات
 فمن یسقی قلبہ من ہذہ الاما نہار الا ربوہ نیست اربعہ بحار قلبہ
 و الوان النبات فکل قلب و حد بطل نہر الالہ، حولہ ترح الانابت و
 کل قلب و حد نہر المہینہ نیست حولہ سفایق الشوق و کل قلب و حد نہر
 الربو پتہ نیست حولہ انہ من الحجۃ فلا یكون استمان فر الدنیا و
 الاخرۃ طیب ریحان من استمان العارف یكون یح استمان
 العارف حط الاملاک و حط ارواح انبیاء و اہم سلب کل حد استمان
 تبعاً عہد سمانہ و اقد صاحب ہذا استمان تبعاً عہد سمانہ
 مما یحتاج لعبد و قد یل مع العبد ان یعرف اربعہ اشیا حتمت کون
 عارف النفس و الروح و القلب و العکرت نہر مودہ اند قد ستر کہ اگر

خواہی غارت کرومی پاک نفس شو پاک روح و پاک لہ صاف فکر
 چون جنین شوی سزاوار سید و شصت نظر کردی دور
 مرغزار بحر کی اول روضہ الحفا و ویم روضہ الالاک شیموم روضہ
 النعماء و ہم قدر گہ فرما یند کل من بحفظ قلبہ تحت اہر شمس ^{مسط}
 الی سد تعافا فاذا امنط الی اقد رفح الحشم و اذ ارفع یدخل فی الحجاب
 فاذا دخل فی الحجاب تکبر خفا نفوسہ و علم یولایہ فیعتذر من مولایہ
 فقبل اللہ عذرة و یعفوه و یخشونہ بالحق و عینہ بعبارة و
 نفسہ بالحق و اذ منہ بسماع الحکمة و یدہ بالعطیة و قلبہ بالحق ثم
 یجر قہ و مضجہ فی ثوبہ و مجتہ حتی یتدی الی الطريق الا من یرفہم
 و لا من الخلف و لا من الیمن و لا من الشمال کم يجوز بالمنہ و منذر فی قلبہ نظر
 الحیة و هو الالاساء و الحیاء و الرجاء و الخوف ثم یرسل ہما علی حی
 یمتظر فی قلبہ عطر الکرامۃ فیستبشیر شجرة المعرفہ و یخرج حنہ غصان
 غصن یبلغ الی العرش الثالث الی المشرق الثالث الی المغرب الرابع
 الی الافق الا من الخامس الی الافق السادس و بعض الذمی یبلغ الی
 العرش کما یکن مادة السعادة و ثمرة المناجیح مع المونی فی کل طریق تصدیق

علی قلبہ عسدی لم ازل لم ازل انت لم یکن لایکون فلو شک
 برحمتی محسبہ العبد بالفکرۃ یا مولای انت لم تزل لایزول انما کم
 ولا اکون فلو می معول انت عزوجل لو شک برحمتی فہذہ مناجات
 العارف مع اللہ بالبقا ومع لفظہ بالقنا، فانظر ہل فیکتہ
 المناجات ہم لا واللغص من الذی یبلغ الی المشرق یکون ماء
 الکراتہ وثمرتہ اداء الخدمت فہر کل طرفہ یصدر علی قلبہ عسدی اول
 منی و اعبد یا محیہ العبد بالفکرۃ یا مولای اذ لو الیک عبد فہو
 انت عزوجل اعطیک حلاوۃ الطاعۃ واکرمک صفاوہ الخدمتہ و
 الذی یبلغ الی المغرب یکون ماء ما المحبۃ وثمرتہ علم العرہ وکس
 الفکر و تحت الفکرۃ الطاعۃ و تحت الطاعۃ الربوبیۃ و منشور الطاعۃ
 الدعویۃ ففی کل طرفہ بطرق علی قلبہ عسدی اربع الخلق من معصیتی
 الی طاعتی محسبہ العبد بالفکرۃ یا مولای ادعویہم لا طاعتک والغص
 الذی یبلغ الی الافق الایمن یکون ماء الانابۃ وثمرتہ التذکر فی
 کل طرفہ بطرق علی قلبہ ان فر الاول ذکرک لا اذ ال ذکرک فادویہ
 فیما بین ذکرک و ہو قولہ علی فا ذکرک و فا ذکرک فہن

جین تنگڑی مہرۃ فیحیۃ العبد بالفکرۃ یا مولای اذکرک کراویا

لا اساک طرفہ عین لغضن الذی یبلغ الی الافق الایسر کویا

ما الا الاوہ وثمرتہ روثہ المہ فغرکل طرفہ یطرق علی قلبہ عیبہ

عزت من کرکب لا خلاص الا یان واکسلام ولہ قس محسبہ

بالفکرۃ ہنت عرفتی واکرستی یا مولای فہو حال العبد کحال الخلیل صلوات

اللہ علیہ وسلم کما قال اللہ تعالیٰ جل جلالہ وکرم نوالہ وللا الہ غیرہ

کتابہ الذی خلقنی فہو یدینی والذی ہو یطعمنی ویسقنی اللہم

اور قنا المقام سابع فرمشایخ لہ ای عزیز من جن حال

شیخ معلوم وبتین شد باید کہ شیخ اقتدا شیخ قدس اللہ

سوار ہم بکند اولیک اللہین ہدی اللہ فہدی ہم قتدہ حین

قدس فی بیضا رہند چون ساک بترک مقام شیخ رحمہم اللہ

باید کہ علم ایشان را باند و ہمیشہ ترسان و لرزان باشد تا از ان

ترک افتد و مخلصون علی خطہ عظیم نفس را مطمئنہ کرد و اندر وجہ

بمقام ایشان رساند و دل را بمقام سلیم رساند زبان از مالایہ

دل از ماسوی می گرداند تا عقل امیر و جام وی گردد و چنانچہ در اخبار

آمده که طوبی لمن کان یؤمن بربنا حال بنده سائلک کرد و گناه
 چون بنده توبه کردید حق سبحانه و تعالی عیب کوید و چون بگوشاید
 معرفت ارسیده شد و نفس مطمئنه و دل سلیم شد و بمقام نشانی
 رسید عقل امیر و فکر صاحب کشت در پیش او شاه چهارده شمع
 افزونند از چهار نهر سیرب کرد و نهر الا لا، نهر النعمان، نهر المصنعه
 الربوبیه طایر الهام ندکرلمم سبحانه مشغول کرد و چون چنین بود
 هجرت از بردن سونوری وی رسید شخصت نظر کند و از
 مقام گذشت تحقیقت رسیده بمترکانه مشایخ رحمهم الله برسد
 و برومی شکرانه و اجتناب چنانچه مولانا شمس الدین تبریزی فرمود
 از برای لاقات عارف روم قدس سر خود را شکرانه گفت
 و حضرت مصطفی صلی الله علیه و سلم درین مقام فرمودند اولاً
 اول عبداً شکورا لوجه و هم نرسیده اند قدس سر خود چون بمترک
 مقام شیخ کبار قدس سر خود را در مقام فنا و فنا
 فرافق داشته قیام بقصد ای خود کن آنچه بحضرت رسالت پناهی
 صلی الله علیه و سلم عنایت نموده اند بتو نیز عنایت کند سبحانه

عقل امیر و مواه
 و نظر اخلاص و صفا و زنده

صنوبر

و آنحضرت را صلی الله علیه و سلم و ه خصلت بود که سایر منابر را علیه
 السلام نبود و اول آنکه چون آنحضرت صلی الله علیه و سلم مشول شدند به کس
 عورت می ر علیه السلام نه ماورونه غیر آن نذید و مثل این کرا
 مرثت آنحضرت را علیه السلام آنکه چون سبحانه در روز قیامت
 کنایان این مرثت را عفو و ستر کنند که دیگری ایذانه پسند و ویم
 آنکه آنحضرت را علیه السلام سایه نبود و این مرثت را در حینت مار
 سایه نباشد سیوم آنکه بر آنحضرت صلی الله علیه و سلم کس و ریشه
 نمی نشست همچنان معصیت برین مرثت در روز قیامت نه
 چهارم آنکه چون آنحضرت صلی الله علیه و سلم بر مرکوبی سوار میشدی
 آن مرکوب ننده نمیشد و همچنین این مرثت را کس بطاعت باشند
 در دنیا و طاعت ایشان مردود و منقطع نکرد و تا روز قیامت حسم
 و غایت آنحضرت صلی الله علیه و سلم هیچ کس نذید و همچنین کنایان
 این مرثت را در روز قیامت کس نپندشتم چون آنحضرت علیه السلام
 در خواب شدی دل آنحضرت صلی الله علیه و سلم پدار بودی و بفرط
 نشدی و همچنین مرثت آنحضرت صلی الله علیه و سلم چون در خواب نشوند

خواب ایشان طاعت بود کما قال الله تعالی عن عمل صالحی اولاد
 نفسم تمهدون هفت روز آنحضرت صلی الله علیه وسلم در فرشتگی
 مقصد از سری ابرو در بالای سر آنحضرت صلی الله علیه وسلم سایه
 وادی بخین پشت را طاعت ایشان از اوقات قیامت سایه بدید
 پیش آنحضرت را صلی الله علیه وسلم باز کرد چنانچه ابن مسعود رضی الله عنه
 میگوید که آنحضرت صلی الله علیه وسلم بیخ موزه با کرده بود مشغول
 کشت شیطان لعین در یک موزه آنحضرت صلی الله علیه وسلم
 مار سیاهی افکند چون آنحضرت صلی الله علیه وسلم از وضو فارغ شدند
 حق سبحانه فرستاد بر صورت آنرا خود را در آن موزه
 بس آنحضرت صلی الله علیه وسلم آن موزه را گرفت در آن مار
 بود پس ابن مسعود رضی الله عنه گفت تلمذ فلک هذا آنحضرت
 صلی الله علیه وسلم فرمود بدینست که حق سبحانه حرام گردانیده است
 مرابره و کثروم و این است از حرام گردانیده است بر مار و کثروم
 جتنهم انکه چون آنحضرت صلی الله علیه وسلم بجا جت متوجه شدی
 حق سبحانه ملائکه از برای حفظ آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرستاد

کہ معقبات میں تین مہینے دین حفظہ محفوظہ میں ہر امتداد میں
 ان بہت چار ملک حفظہ کی سند از عذاب اطمین میرا مذاہب نزا
 بجانب جنت کہا قال لہ تعالیٰ وسیق الذین یقورون ہم الی الجنة فرأوا
 وہم انکہ چون آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پر چیری نفس زومی مبارک
 کشتی و ہلاک نشدی ولا فی ابدا جناحہ و خبرت ان اللہ صلی اللہ
 علیہ وسلم ہر جہول کہینتہ خندا و کان ہر با علی بطنہ ہر آنجا جا بو
 ابن عباس رضی اللہ عنہما رضی اللہ عنہما فرما علیہ حج الی اہلہ قال
 یا فلانہ ہل عندک شی من اطعام مذعوا الرسول علیہ السلام فقالت
 لی ضاع من اشرو وج الحدی نجاب جابر بن عبد اللہ رضی اللہ عنہما
 ابنی علیہ الصلوٰۃ والسلام قد سب اللہ صلی اللہ علیہ وسلم الی وارہ
 سئل انما ثمانۃ و ثلاثۃ عشر رجلاً فلما دخل فی دار جابر بن عبد اللہ
 فیقرب الی النور فقال بارک اللہ علی ہذا النور و علی ہذا القدر فنعوا
 من القدر اللحم حتی شبع ثمانۃ و ثلاث عشر رجلاً و جمع لہما من
 و الا نصار و الارامل و الیتامی و لو ان ہمراہ یطوف الی النور و القدر
 لاخر جو اسما الی یوم لقیمتہ طعماً و کذا رتہ یوم القیمتہ بارک اللہ علی

طوعهم اذا قاموا الى المسجد ان يقول لهم تقسو بالشهادة ان لا
 آله الا الله فمسنون فنضع بنفسهم شهادتهم فمسنون ان يطأوا حج
 حناتهم على شياهم فاحمد ما في حتى كرامة حتى لا ين من
 البحر من بعين كما قال الله تعالى يعرفون البحر بمون سياتهم فيوجد
 بالنور والاقدم وسهم قدسك فرموده اند چون بنده مقام
 بشيخ قدر الله بهر ارم رسد بايد که خود را ميت ساخته گوش
 چشم و زبان و دل و همگی را بچون سجا به مشغول کرد و اندک اندک
 و ما سواه پس قال الله تعالى ايتها اليتيم جنبك الله و من تعك
 من المؤمنين لجهنم مودود اند قدسك و رفعه اين است فطرة
 الله التي فطر الناس عليها لا تبديل لخلق الله قال ابن عباس رضي
 عنها فطرة الله هي دين الله الذي خلق الناس عليها يوم لم يكن
 لا تبديل لخلق الله اي لدين الله علم ان صل هذه الآية هو ان
 الله تبارك و تعالما خلق روح محمد صلى الله عليه وسلم من انور و سجد روح
 بين يدي الله اربعة آلاف سنة و اربع مائة و اربعين سنة فلما
 رفع راسه عن السجود قال فعل مع شتي بفضل فاجاب الله تعالى

حق تکفالی الہی کا مثبت علیٰ نفسک حصتنا، علیک فخلق تعالیٰ
 ارواح الامنیاء والمرسلین وخلق من نفس الانیاء بالذین کافران
 قبل ما خلق روح ایل اللعین وجبل للشیطان الشقاوة وقال حرکب
 فلم یحسنا، علیہ خلق اللہ من نفس روحہ ارواحا مثل روح فرعون
 وقرود ووقیانوس الجبارہ والعراعہ لعنة اللہ علیہم جمعین ثم
 خلق من نفس الوحیم الکفرة والیہود والنصارى ذلک قوله تعالیٰ

کما بدأ کم تعوودون فریقا ہدی و فریقا حق علیہم الضلالة لما
 سبق لهم من اللہ تعالیٰ شقاوة والخذلان ثم اخرج سررا من الجنة
 من یافوت خضر و بعد علیہا روح محمد المصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم و اخرج
 سررا من النار و بعد علیہا روح ایل اللعین المرطود عن خدمۃ اللہ و اللوم
 عن حمتہ و ہرعبا و ہ مع انبی صلی اللہ علیہ وسلم ما اول من سلم علیہ
 و عانقہ کان ارواح المسلمین قال اللہ تعالیٰ و اتسابقون بشاؤن
 فاكرمہم اللہ بارسالہ و من سلم علیہ کرم اللہ تعالیٰ بالتعاودہ و اول
 الائمة یومئذ اربع فریقا فہر وہم قد ہوا الی تمعہ یقول اللہ صلی اللہ
 علیہ وسلم قد ہوا سربہ فاول من تابع ابو بکر رضی اللہ عنہ و من تابع

من بین اشرار اگر میماندند تعاقباً بالهدایه باتفاق کمال هم آنها جردن
 والا انصار و من تابع عن یسار التبریر اگر میماندند تعاقباً حتی یغویهم جهانبین
 وقال الله تعالی والذین یتبعونهم باحسان التابعون و من جا
 من خلف اشرار هم مثل آخر الزمان مسامح رسول الله صلی الله علیه
 وسلم اخواناً فاجاب له عمر الفاروق رضی الله عنه في مجلس الذي
 بالدينه وهو قال عليك الصلوة والسلام في مجلس السلام عليكم اصحاب
 وخوانا في آخر الزمان فقال عمر رضي الله عنه كيف يكون هذا الناس
 اصحابك فثم اخوانك فقال عليه الصلوة والسلام انتم رايتنوا وسمعتموها
 عليكم الوصي وجاهدتمكم وخلصتم في ديني فثم اخوانا يعلمون بحط
 امور فرط طاعتهم بعض لهم احزنه من الالباب واهم سلسل لم يفر ما يندركه
 چون حال الموارث شيخ وار و اج ایشان و استمیان کنیم احوال کفره
 و منافقان مستعدگار اثم من تابع مع الالبس من الفراعیه و الجبارة
 فهم المنافقون و الفاسقون و المبسدون و هم الیون و ان تابوا في
 دين الله فان الله عفور رحيم و من لم يمت فاولئك من الذين
 قال الله تعالی منذ بین بین ذلک لا الیه سؤلواء ولا الی سؤلواء

آنچه میفرمایند قدس سره بویین و نظر بر حال خود بکن اگر متصف با این
 احوال نباشی تعوذ بابت دست نکش بکن که جهنمی نشوی اللهم مت یک
 و هم نشر موده اند قدس سره بر مقامات مشایخ رحمهم الله در ادب استی
 لیکن عمل با بدعت ازین کوی عالم تفسیر کوی تا در عمل کوی
 نادان پیشری تو مت مقامات اشبعه مذکورہ لجه میفرمایند
 قدس سره ذکر مشایخ و یاد ایشان بود و باشد و شهادت ایشان
 شهادت کلی باشد و شهادت کلی آن را باشد که خود را از جمع سایر
 بشر کرد تا بمقام فنا الفنا فی النار رسیدن را و آن شود
 گوید و هم فرموده اند قدس سره که اصل هواست هیره و لام
 الله را انداخته اند یا هو با مانده چون از حضرت رسالت پیامی
 صلی الله علیه و سلم سوال کردند حضرت صلی الله علیه و سلم فرمودند قل
 لجه و هم نشر موده اند قدس سره چون حق را شناختی خود را شناختی
 و چون بمقام شیخ رسید باید که ترس کار تر با بنر جناب چه حضرت
 پیامی صلی الله علیه و سلم میفرمایند که انی لا اشدکم خشية الله تعالی
 و بفرموده اند صلی الله علیه و سلم و مخلصون علی حفظ عظیم و

امیدوار باشی چنانچه حضرت صلی الله علیه و سلم فرماید افلا اکون
 عبداً لک و ارس مقام شیخوت بین الخون و الرجال است لجه هم فرمود
 اند قد سکر مدار همکی سعادات تقویست چنانچه حق سبحان و تعالی
 کرده فرموده که تقوا رکبم و بیح منعی که در سیکوید که للمؤمن و اطین
 بحبت ایشان نموده میفرماید وَالَّذِي يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ وَنُصِرَتْ
إِيَّاهُ مَرْغَابُهُ إِنَّ الَّذِينَ تَقُوا وَاكْرَمْتَهُمْ کرده
 درین آیت این اگر کلمه غنم غنم تقکم و مخرج ایشان از محن
 کرامت نموده درین آیت اگر کلمه و من یقین الله یجعل له مخرجاً و
 روزی ایشان عطا فرماید به محنت کسب و میزوقه من حیث
لَا يَحْتَسِبُ وَتَقْوَاهُ أَتْرَكَهَا ان متقی باشد و من یقین الله
 کیمفر غنم شیایه و رافع درجات ایشان باشد و تعظیم که
 اجراً و صلاح حالشان شود تَقُوا اللهَ قَوْلًا سَدِيدًا يُصَلِّحُ
لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ و قبول ایشان باشد أَنَّهُمْ يُقْبَلُونَ المتقین
 و عصمتشان باشد إِنَّ الَّذِينَ تَقُوا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنْ
أَشْيَاطَانٍ نَّذَرُوا فَاذَاهُمْ مُبْصِرُونَ و بشارت ایشان باشد

عَدَمِ الْمُتَّقِينَ وَمَوْعِظَةُ إِيْشَانِ هِيَ وَمَوْعِظَةُ الْمُتَّقِينَ وَ

عَاقِبَةُ إِيْشَانِ بَعَادَاتُ الْخَالِدِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ وَصَابِ

مَغْفِرَاتٍ بِشَمْسٍ هُوَ هَلِ التَّقْوَى وَهَلِ الْمَغْفِرَةُ وَجَزَاءُ إِيْشَانِ

بِأَنَّ يَوْمَ نَحْتِ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ فَمَا أَكْرَامِ نَحْتِ إِيْشَانِ

وَسَيِّئِ الَّذِينَ يَقْوَارِهِمْ إِلَّا الْجَنَّةُ زَمْرًا رَفِيقٌ وَمَرْفِقٌ إِيْشَانِ

تَمَّ حَجِّي الَّذِينَ يَقْوَارُوا وَمَرَّ الظَّالِمِينَ حَسْرًا إِيْشَانِ

وَكَذَلِكَ نَحْرِي الْمُتَّقِينَ وَوَرَبِّ مَثَلَتِ إِيْشَانِ اسْتِوَأْتِ

الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ وَوَعْدًا إِيْشَانِ هِيَ وَعِدَّةٌ لِلْمُتَّقِينَ وَإِيْشَانِ

وَأَرْمَانِ أُنْدُ نُورٌ مِنْ عِبَادِ مَنْ كَانَ تَقِيًّا وَرَمَقًا مِنْ

إِيْشَانِ وَخَلُّ شُونَ إِنْ الْمُتَّقِينَ فَرَمَقًا مِنْ إِيْشَانِ وَوَأَخْلُ وَرَبُّ

إِنْ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَاتٍ وَنَعِيمٌ وَلِبَاسٌ مِنْ سُدْرٍ بَشِيرٍ

وَمَقَامٌ قَرِيبٌ إِيْشَانِ هِيَ إِنْ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَاتٍ وَنَهْرٌ فِي

مَقْعَدٍ صِدْقٍ عَمَّا ذَلِكَ مَقْعَدٍ الْكَرِيمِ جَعَلْنَا مِنَ الْمُتَّقِينَ

أَهْلِينَ وَرَبِّ الْعَالَمِينَ أَيْ عَسَى نَزِمْنَ قِصَارًا كَرِهَ بَعْضِي

كَلِمَاتٍ تَدْرُسُ حَضْرَتِ سُلْطَانِيَّةِ قَدْرٍ مَعْرُوفٍ وَشَرْعِيَّةٍ

بکر اولیای او مکر قدس شد ہمارم ذکر حضرت حکیم اتا قدس
 حضرت قطب الانوار ثانی غوث اکبر ازبده اعرفا قدوة اعظم حضرت
 حکیم اتا قدس ستره صاحب علمی النظر والباطن امی نقلت کہ سی
 ہزار حکمت در علم شریعت ہزار در طریقت و ہزار حکمت در
 حقیقت از ایشان موبد کشتہ است و حضرت اتا قدس ستره
 اکمل اصحاب حضرت سلطان اند قدس گزین و این سلسلہ شریعت
 ایشان مرموز و لمحہ نقلت کہ چون خانقاہ زیر زمین حضرت
 سلطان قدس گزین تکیہ میگرد میفرمودند کہ حکیم کشا و ہزار حکیم اتا
 قدس ستره بامر آنحضرت پشت در دیوار آن خانقاہ نهادہ ہزار
 مسکروہ وسیع می شدہ بتکرار مجتہدین از ایشان واقع شدہ
 بنا بر کثرت خلایق لمحہ منقولست کہ بخاطر شرف حضرت حکیم اتا
 قدس گزین رسید کہ سالہاست کہ این بندہ در خدمت بہت خلایق
 کثیرہ بمقام ارشاد رسید و این کمینہ باند چون بخاطر ایشان
 چنین رسید حضرت سلطان در آن خاطر شرف شدہ فرمودہ اند کہ
 سچو ہستم کہ در زمان حیوات ہمراہ ہستم و بعد از ممات در جوار ہم

مدفون کرویم اکنون شمار رخصت کل وایم و خلیفه کردیم بایم که
 بخوارزم رفت طالبان آن ولایت ارشاد و نما شد و ایشان را
 بیشتر میسوار ساخته فرموده اند که این شهر در خوارزم در هر
 که چو کنگد اینجا بسزل سازید و چون حکیم اما قدسک بان ولایت
 رسید آن شهر در موضعی که قورق پادشاه ولایت بود و چون
 شخصی که نگاه بان آن موضع بوده خواسته که جوید بر داشته بگر
 اشتراند از ویجو و بر داشته جوید می خشک شده و آن شخص
 پیش پادشاه رفت بیان آن حال نموده و پادشاه پیش ایشان آمده
 توبه کرده همیشه دختر خود را با ایشان نیاز کرده و آن دختر عمر
 قدسک که سعادت مقام ولایت رسید و از ایشان حتی خواجه
 قدسک تولد کرده اند گفت که چون حتی خواجه بمقام کمان تمیل
 رسید و تصرفات غریب عجیب از ایشان ظاهر شده از آنجمله
 قطع مسافت بعیده و در زمان قلیل منقولت که حضرت حکیم اما قدسک
 بعینر اما گفته اند که پس تو بهتر است یعنی حتی خواجه قدسک با پسر
 زکی اما قدسک چه فرزند پسر بل بن پسر است مع من کهیم لیلی و

یہی کیفیت سن ہر کسی در مقام امتحان شدہ اند در ان زمان
 حضرت زکی انا قد سرگہ در تاشکند شریف داشتہ اند و حتی خواجہ
 قد سرگہ در ولایت ترکمان کہ یکماہ راہ بودہ اقامت داشتہ اند
 حضرت حکیم انا قد سرگہ فرمودہ اند باز زکی ابفور زکی انا قد سرگہ
 در ملازمت ایشان حاضر گشتہ اما عنبر اناسہ بار فریاد نمودہ اند
 بعدہ حتی خواجہ طہ شدہ اند از ایشان پرسیدند کہ تاخیر چرا شد
 عرض نمودہ اند کہ مخمزی ہمیشہ ہم از برای زراعت باعث تاخیر
 آن شد لمحہ نقلت کہ تاجری دستار نفسی پیش حضرت حکیم انا
 قد سرگہ آورده اند کہ گفتہ کہ این دستار تندر حضرت حتی خواجہ قد سرگہ
 است در زمانی کہ گشتہ ما در دریا غرق میشدند از ایشان کردیم و
 از ان مہلکہ نجات یافتیم و حضرت انا قد سرگہ از خواجہ حتی پرسیدہ اند
 ایشان عرض نمودہ اند کہ چون مہل گشتی التجا باین بندہ نمودند
 کمندی در کردن اندھنہ در ان کشتی محکم ساختہ آن کشتی را کشیدیم
 و اہل کشتی خلاصی یافتند حضرت انا قد سرگہ در مقام غیرت آمدہ فرمود
 اند سرد و فوج در یک یک بخوشد حتی خواجہ گفتہ اند شاخ را چون

بگفتند بچو شد بعد از ملازمت ایشان برآمده در حجره خود آورده
 از ورون آن حجره بغایت اندازان زمان از ان شاه بازی
 نشان نیست اولیای تحت قبای لایع فهم غیر می لایع منقولست که
 کاه و زمان غلبات حال از حضرت اما قدس سره سخنان غریب و عجیب
 صادر میشده گویند که بزبان ترکی بعلمای خوارزم گفتند بکنک
 خدایم ای عیغا او تو کن کنک عطا گفت اند که پاپی خدای با
 نماند تا موزه و وزیریم حضرت اما قدس سره پاپی از بغل خود ملاحظه ساخته اند
 واقعه آن بوده که پاپی حضرت سلطان قدس سره را از ترکستان در
 زمانی که پاپی خود را در وضو مرشسته اند کشید از بغل خود ملاحظه ساخته
 اند و در علامت خیر می پنداشتند و حضرت سلطان قدس سره به پهلوانان
 اند و نشسته بوده اند که حکیم پاپی ما را از خوارزم مرگ شد بدان سبب
 حضرت شیخ عاشق یوسف قدس سره که خواهرزاده آنحضرت اند
 فرستاده اند که کردن حکیم را بسته پیش آید و شیخ عاشق یوسف
 بفرموده ایشان مشوجه صوب خوارزم شده اند چون در
 بخوارزم رسیدند حکیم اما قدس سره کردن خود را بر پیمان بسته و کار

آن ریسما نرا بدم کاوی بسته بگردن آن کس و سفر نامانی او بچندین
 صوب ترکستان بلازمت حضرت سلطان قدس سره روان شده
 به شیخ عاشق یوسف ملانی شده اند چون بلازمت ایشان رسید
 اندک سال حضرت حکیم انا قدس سره را از مجلس شریف خود دور ساخت
 اندیت گرفتار پندکی زند معشوق مست غلبه که آری از در گوهر
 بدست بعد از یک سال نوارش نموده فرموده اند که بخوارزم رجوع
 نموده بارش و خلائق مشغول باشند حکیم انا قدس سره عرض کرده
 اند که چون صلح معنی ازین شده واقع شده است ارشاد بی معنی
 بمعنیست حضرت سلطان قدس سره فرموده اند که باقی مانده کاوی
 بعد استقامت تمام حاصل شده بجانب خوارزم متوجه شده ارشاد
 خلائق کثیره نموده اند تا کوشه چتر که نشانی شوم زبانی حسن
 سک شد منظور خلیفتمین سکان با سرور است لایحه ای که زمین آنکه
 آنچه در غلبات حال صادر شود آنرا شطیبات گویند چون طلاق
 لفظ عاشق و معشوق و مثال آن بر حضرت جی تسبیحانه گویند صوفی
 در آن وقت معذور است محو از جمله انفس ایشان است مرتب

ابن شکر کیم مذکور ساکن خضر سلیمان ہر تونانی کورسا نک قدر
 پلن یعنی ہر کس کی منی خضر وان ہر شب آید قدر شناس
 این مثل نیز حضرت انا قدس منسوبت کہ در کفر فرمودہ
 ہرچہ بخشی پیرمان ہرچہ بغدادی پیرمان یعنی ہمہ کندم گاہ
 لچہ نقلت کہ شیخ عراق از شیخ خراسان بعضی مسائل مسئلہ
 توحید را سوال نمودہ اند و شیخ خراسان از اکابر این سلسلہ
 شریفہ فقیر یہ سوال نمودہ اند اکابر این سلسلہ در جواب فرمادہ
 شیخ خراسان فرستادہ اند کہ ہرچہ بخشی پیرمان ہرچہ بعد
 پیرمان یعنی مدار طریق و طریق وصول بحضرت جو سبحانہ
 نیستی است و ازین قایق مقصد حاصل نماید ای عزیز منبت
 شواہست کردی و ہمہ ہست شیخ قبول کردہ اند وفات ایشان
 در ولایت خوارزم است پیرا و تبرک صوفی و اشمندر حمدہ نقل
 ہو جامع بین علمی النظر والباطن ایشان نیز از جملہ خلفا حضرت
 سلطان قدس شریف است کہ امام مرعی قدس کتب کثیرہ خود را
 در دست شہر بار کردہ مشوہ حضرت سلطان قدس شد کہ ایشان

بخت انکاری که نوشته مناظره و مباحثه کند حضرت سلطان
 قدس سره مشایخ آنکه امام مراد در مجلس ایشان حاضر شود و حضرت
 حکیم آقا قدس سره منبر نموده اند که شما توجه کنید که آنچه بروج ضمیر
 امام باشد از معلومات محو کرده و حضرت صوفی و اشعری قدس سره
 منبر نموده اند که آنچه در کتب امام باشد توجه نمایند که آن بطور
 همگی حاضر کرده و چون امام مراد در مجلس حضرت سلطان قدس سره
 حاضر شده حضرت سلطان قدس سره فرموده اند که امام بر سر منبر
 در سخن شوند چون امام مراد بر سر منبر شده همگی علوم ارسطویی
 امام محو شده و چون کتابهای خویش نظر کرده اند همگی کتابها را
 سپید یافته اند بعد از آن حضرت سلطان نکار خلاصی پایه
 بروست آنحضرت انابت و سعت کرده اند بعد از آن حضرت
 سلطان قدس سره منبر نموده اند که امام بر سر منبر رفته در سخن شوند
 چون امام بر سر منبر شده اند همگی علوم بخاطر آمده و همچنین کتابها
 سطور از علوم یافتند من شریف حضرت صوفی و اشعری قدس سره
 در موضع اترار چهار فرسخی است یزاد و تبرک بابا جان
 قدس سره

ایشان نیز از جمله خلفای حضرت سلطانید قدس سره و بحضرت عباس
 رضی اللہ عنہ میرسد نفقت که ایشان بجای آن سمان پرواز
 می کرده اند چون بلازمت حضرت سلطان قدس سره رسیدند
 حضرت سلطان قدس سره ایشان را ادب طبع نموده اند که ازین
 پرواز بازمانده اند نفقت که چون جنکیر خان بولایت شکند
 رسید در آن نوامیر حضرت بابا صاحب قدس سره رفته کوسفندان
 اند که پسر آیدن آن مشغول بوده اند و اهل شکر جنکیر خان آن
 کوسفندان رگشته خورده اند و حضرت بابا صاحب قدس سره
 استخوانهای آن کوسفندان را جمع کرده چوبه که کوسفندان آن میراند
 اند بسوی آن استخوانها پرتافتند اندی همگی آن کوسفندان بقدر
 الهی زنده گشته روان شده اند و چون آن قوم این گرفتاری
 از ایشان دیده اند جنکیر خان عرض کرده اند و جنکیر خان حکم
 کرده که حضرت بابا صاحب قدس سره این شکر را بر کرده بولایت ماوراء
 النهر توجیه نموده آن ولایت را گرفته دهند و حضرت بابا صاحب قدس سره
 فرموده اند که این دست در ما موریم که بنامیم سر را که وی شکر را بر کرده

ولایت را گرفت خواہد و او را نگہ حضرت قطب القادسی فرستاد
 مصلحت جندی قدر است بعد از ان ایشانرا گذشتہ حضرت
 شیخ مصلحت با گرفته متوجہ ولایت شدہ اند و فرزند شریف
 حضرت بابا جان قدس سرہ در قریہ فرکت است کہ چهار فرسنگ
 تا شکر است یزار و تبرک حضرت زکی تا قدر ایشانرا زکی
 بابا نیز گویند ایشان عظیم صاحب کیم اما قدر سرہ و خلیفہ ایشان
 و فرزند تاج خواہ اند قدر سرہ و تاج خواہ قدر سرہ بحضرت امیر مومنین
 علی رضی اللہ عنہ میرسنند و حضرت خواہ ہر از خواہ عبید قدر سرہ
 مسیفر ہووہ اند کہ از قبر حضرت زکی اما قدر سرہ آواز اللہ
 می شنویم لہ چنین سموع است کہ ذاکر ذکر اثرہ بروجہی متاثر از
 ذکر میشود کہ در قبر نیز ذکر اثرہ مشغول است بعنایت اللہ سبحانہ
 لہ چنین بنقول است کہ تاج خواہ پسر سلطان بابا انب قدر سرہ
 کہ خرمانی از حضرت صلی اللہ علیہ وسلم بحضرت سلطان قدر سرہ رساند
 اند لہ نقلت کہ حضرت زکی اما قدر سرہ سالہا در ظل تربت و حجاب
 والد شریف خود تاج اما خواہ قدر سرہ ہووہ اند و بعد از وفات والد

با شارت غیبی و انامی لاری عشر با و تاراوت و طاربت حضرت
 حکیم انا قدس سره از ولایت شاش بقوت ایشان از غیب طبع یافته
 بزودی بخوارزم رسیده اند و زوجه ایشانرا که عنایت نام دارند
 و دختر بخواخان اند بجهاد محقق خود در آورند و ایشانرا از غیر انا
 اولاد و جفا و بزرگواری پیدا شده همه عالم و عالم ضلوع کامل که یک
 در زمان خود مقتدری ساکنان و رهنمای طالبان و یگانه جهان
 بوده اند لکن گفت که حضرت حکیم انا قدس سره سیاه رنگ بوده از چنانچه
 این رباعی از حضرت زکلی انا قدس سره منقولست رباعی بجز در کس
 شاهی ما هم: صندوق جوابی الهی ما هم از ماه گرفته تا ما هم ما این
 همه نور در سیاه ما هم در روزی عشر انا را با نجا طرافتاده که چه بود
 اگر حکیم انا سیاه نبود می حکیم انا قدس سره را برین ضمیر شرفی شده که
 المؤمنین بنظر نور افتد نه بوده اند که زود باشد که سیاه تری
 مصاحب بر آن بود که بالآخر نصیب زکلی انا قدس سره شد علی الفور از
 ولایت تاشکند که مسکن ایشان است روان شدند هیچ کس
 نکردند تا بخوارزم رسیدند زیارت قبر شریف حضرت حکیم انا کردند

و پیش از آن مصیبت نموده اند و بعد از بقضا عدت عیناً محرمی
 را نزد ایشان فرستاده خطبه کرده اند و ایشان روی خود را
 بر تافت گفته اند که من بعد از حکیم انا قدس سره بحیاله از و واج کسی
 در نیامد تخصیص این زنگی سیاه و درین روی تافتن کردن
 ایشان کج بمانده و مضطرب گشته اند محرم ایشان نیز و یک
 زنگی انا قدس سره آمده اند و ما را باز گفته اند زنگی انا قدس سره فرموده
 اند که بوی پیغام رسان که با و وارد آنرا که در خاطر وی گذشته
 بود که چه بودی اگر حکیم عیسا ه بنودی و حضرت حکیم انا قدس سره
 بر خاطر تو مشرف شده فرمودند که زود باشد که سیاه تر از من
 مصاحبت می چون محرم آن سخن بعین آنرا گفت یا شراب بکره افتاد
 و گفت ضمناً و اوم آنچه مرا و ایشان است بیجا کردن در دست
 و بحیاله از و واج زنگی انا قدس سره در آمدند لم نقلت که شیخ
 نجم الدین کبری قدس سره عصائی و جامی نازی ز برای ایشان
 فرستاده اند و ایشان در زمان که بجا در غم مشغول بوده اند آن
 جامی نازی و عصا به نزد ایشان رسید عصا شکسته و در سخته

در کثافت چوبی که بر کرون کاوا اندازند در آورده اند و جای نماز را
 باره ساخت در کرون کاوا مانده اند که در وقت نماز می خوانند
 سلوک کنشته بحقیقت رسید و ایشان را چهار خلیفه است اصول
 لوق حسن انا که مشهورند بازون حسن انا و صدر انا و سید انا
 و بدر انا قدس الله سرهم و وفات ایشان در روز سنیکه
 از آشکنده است یزار و تبرک حسن اوزون انا قدس سره
 خلیفه اول اند از خلفای حضرت زکی انا قدس سره علی نقی است که او را
 حسن انا و صدر انا و سید انا و بدر انا قدس الله سرهم در
 بخارا هر چهار بجای نه بوده اند و تحصیل علوم مشغول بوده اند و بعد از
 تمامی تحصیل علوم طریقه ای قصد تحصیل علوم طریقه کرده خانه خود را تاراج
 کرده و تغزیر و تخریر لازم طریق است بجانب ترکستان متوجه
 بنده بولایت آشکنده آمده در صحرائی میگذشته اند که
 بسیار دیده اند با اهلای سطر که کله گاوی پیش خود داشته
 و پیچیده اند و وی حضرت زکی انا قدس سره بوده اند و طریق ایشان
 در دنیا و حال کسب و حال کسب معیشت عیال آن بوده که

کاوان اسل تشکند و محب اسنیده اند کونیند که هر گاه که بعد از نماز
 باد و بزرگتر مشغول میشده اند کاوان کرد ایشان حلقه مرزده اند
 و تا ایشان بزرگ مشغول بوده اند کاوان چرامنی کرده اند ای
 عزیز من از حیوانات کم نباید بود و چون آن طلبه علم پیش
 قدس رسید اندویده اند که ایشان بیای برهنه خار با درشت
 را در هم شکسته در یکدیگر گرفت برتن می بستند که بخانه برند
 و آن خار با درپای ایشان یعنی خلیه متعجب میشد ایشان
 اند و سلام کرده اند زکلی اما قدس که جواب گفته فرموده اند که
 شما درین دریا غریبی نمائید چه کسانید و از کجا می آید گفته اند
 ما طلبه علم بودیم در بخارا تحصیل علوم قیام فرمودیم ناگاه لهما
 ما از مطالعه و مباحثه گرفت و اراوت سلوک باطنهار ما برزد
 اکنون بطلب تحقیق از ان و بار پرون آمده ایم خواهیم که بوی
 از حقیقت بشنایم ما رسد هر سوی می پویم و مرشد کمال میجویم که
 بعد ازین ملازمت متابعت می نمایم باشد که ازور که بعد و نقصان
 بدرجه قرب وصال برسیم اما قدس که فرموده اند باشد تا من بوی

کشم و شمارا بان مرشد نشان و ہم بس روی بچار ز کس عالم کرده
 و از هر سوی بوی کشیده گفته اند ہر چہ چار خد علم را بوی کشیدم
 در تمام ربع مسکون کسی غیر خود ندیدم کہ تو اند شمارا از نقصان
 رہاند و نکال ساند و کشید امارا و بدرا تارا ازین سخن در بطن
 انگاری پیدا شدہ شد امارا و ز دل ندیشید کہ سن شد و علم
 ہتم کی تابع این سیاہ کا و چہ ان نوم و بدرا تارا بخاطر آمدہ کہ سن
 زنگی اشتہر با پسند کہ چہ دعوی عرض من کرد امارا و زون حسن امارا
 و صدرا تارا بران دعوی نکاز کرده اند و بہ بطن گذر نہیدہ کہ مرتو نہ کہ
 حضرت جتہ سچا نوری درین ہوا و و بیعت نہادہ باشد زنگی امارا
 قد سترہ مقارن این حال بطن ہر چہ چار تہ صفت کردہ و دلہای ایشان را
 بجانب خود متعلق ساختہ بمنجذب کرد ایندہ اند و اول کسیکہ از اہل
 مشاعرہ ارادت نمودہ اوزون حسن امارا بودہ و اول کسی کہ ارشاد
 یافت ازین باران اعزہ ایشان بودہ اند و فات ایشان در نوا
 ولایت ترکستان بہت قریب با یکی چون گویند کہ ایشان در علوم
 لہ خصوصاً در علم اصول بطریق بودہ اند بنا برین ترکان ایشان را اصول

حسن تا گفته اند و آیت ایشان بحضرت امیرالمؤمنین علی کرم الله وجهه
 حضرت سید قدس سره خلیفه دویم زکلی تا قدس سره اند و نام ایشان
 سید احمدیت و سید نام معروف و مشهور اند گویند سید انا
 قدس سره در ملازمت حضرت زکلی تا هر چند ریاضت مرکب در بیان
 خود هیچ رشد نمی دید و هر چند سعی می نمود بر دل و هیچ دری
 نمی کشود آخر در دل خود را بعضی بنام رسانیدند و عرض نموده اند که
 سخن شما نزد انا قدس سره قبول تمام دارد و امیدم که در باب کلمه چند
 بگویند باشد که بنظر کمی عینیت اما اثرش شوم است اما قبول کرده
 و گفته که تو خود را شب نمید بسیار میچید در راه انا پند از
 تا بحر که بطهارت بخاتن بیرون آیند ترا بان حال بنشد مگر که در
 مقام ترجم شده بر تو رحم کنند که اگر همچون برجم از حسن مبارک
 نقاش از جو اس فرالارض بر حکم سن فرالسماء سید انا چنان کرده
 و عن انابش در فرایش بحضرت انا قدس سره گفته اند که احمد در فقیر
 و سید عالم است و عینیت که در ملازمت است هرگز بنظر و عینیت
 خاص مخصوص این جناب باشد اما نام من از م که بروی رحم کنید

تا مشتم نموده فرموده اند که سیادت و علم سدر راه او شد
 روز اول که مرا دید من اورا بخود نشان دادم بدل اندیشیدگان
 شد عالم باشم کی تابع این سیاه کاو چران شوم کنون تو اورا
 در خواست میکنی از سر کناره وی در گذشتم و چون وقت سحر که محل
 مناخا و دوستان دعای و ران جان مستجابست پروان آید
 اندخیزی سیاهی بر سر راه خود نهاد و دیده اند پای خود بران
 نهاد و خود شیدا تا بوده که پای بر سینۀ او نهاد و اند
 و او پای تارا بوسیده اما گفته اند کسی گفته است حضرت اما
 فرموده اند که بر خیز این شکستن خود کار تو درست شد و درین
 محل اتفاقا حاصل کرده اند چون شید قدرت کرده اند آنچه مقصود
 ایشان بوده بر ایشان منکشف شده و ابواب مواسبت مفتوح
 شده و مانند فرصتی بدو چنانچه رسیدند و بی ناقصان با
 بر تبه کمال رسانیده اند و حضرت خواجہ بہاء الدین المعروف منقشند
 قدس سرہ فرموده اند کہ شیدا تا قدری روزی بر دهنقا گذشتہ اند
 تا کہ در آن یکشنبہ بہت شیدا تا قدری شہ پر رسیدند کہ در چہ کاری

و چه بیگاری و بهمان گفته که از زن بیگارم و لیکن این زمین ازین
 کمونید بدست آید آن زمین خطا کرده اند که ای زمین ازین کمون
 بدو گویند چندین سال در آن زمین ازین می رسته با آنکه تخم
 پاشند حضرت امثالین قدس از کبار اصحاب خلفای سیدان
 قدس بوده اند حضرت خواجہ ہزار قدس میفرموده اند کہ مردم در
 اوایل حال بسامان را تعرض میکردہ اما میگفتہ اند من اینہا نمیدم
 آشنی بر زرم طبلنی قرزم یعنی پیش می میدم و طبل می میز نم
 اما قدس در نواحی خرمزبان بوده اند کہ قبیلت میان کسیرام
 و تاشکند و موالی آن نوہر نسبت با ما متعرض بوده اند و در ایام
 و مذمت ایشان میگورہ اند اما میگفتہ اند این ملایان صابون
 و ایشان منند حضرت خواجہ ہزار قدس این سخن از ایشان
 بغایت پسندیدہ اند و سخنان میفرمودہ اند و از انفاست
 حضرت اناست قدس کہ در واقعات بسیار پیش ما جاہش
 در کرسنگی ان پیش حضرت خواجہ ہزار قدس میفرمودہ اند کہ این
 سخن انام قدس کلام جامع است و ہم حضرت خواجہ ہزار قدس

میفرموده اند که سیدنا انا قد سرخ بعد از آنکه مریدی را مقین میگرد
 میسفته که ای درویش باوران طریقت شدیم یک نصیحت از من
 قبول کن که این دنیا را یک کسبند بنبر خیال کن بدانکه تو نبی و حق
 سبحانه چندان فکر کوی که بعد از قهرمان تو حیدر سبحان و تعالی ماند
 بس تو از میان هر دوئی حضرت خواجه قد سرخ میفرموده اند
 که ازین سخن خیلی بوی می آید لجه ای نیز سرچون بستدی چنین ما
 در روی نه ریا باشد و نه ممد فاس المنتهی بس حاصل بصیرت نادان
 بخطبه که میسند بر او هم خواجه هر قدر که نقل میکرده اند از
 خال خود خواجه ابراهیم که ایشان از حضرت شیهه مقین سید
 شریف قد سرخ نقل میکرده اند که میفرموده اند که از سخنان
 مریدان سیدنا انا قد سرخ بوی مذاق می آید لجه نقلت که چون ^{اسماعیل}
 انا قد سرخ تولد ده اند نزد حضرت اوزون حسن انا قد سرخ
 برده اند اوزون حسن انا قد سرخ پستان خود در و بان ایشان
 نماده میگذرانید اند این همه برکات از ان پیدا شده است و فای
 ایشان در نو هر خرمزبان است هر تیمور کورگان بر سر از این

عمارت عالیہ کردہ نیز از نو تیرک اسحاق انا قدس سرہ فرزند سماعیل انا
 بودہ اند صاحب وقت احوال بزرگ بودہ در نوامی اسبابی نشسته
 اندوان قصہ است میان تاشکند و سیرام شیخ عبد القادر خجندی
 رحمہ اللہ از کبار اصحابی است بنام علیہ الرحمہ میفرمودہ اند کہ پیش از
 آنکہ برف صحبت حضرت خواجہ مشرف شوم مراجعہ قوی رسید بود
 بزار خواجہ علی حکیم ترمذی قدس سرہ رفتم از ایشان شہادت
 رسید باز کرد کہ مفضل تو بعد از او و از وہ سہال و کرد بخارا اصل
 خواہ شد و آن موقوف بظہور خواجہ بہاء الدین نقشبند است خاطر
 سن فر الحمد للہ آرام گرفت بجانب خجند مراجعت کردم روزی در بازار می
 گذشتم کہ دو تیرک دیدم کہ بر در مسجدی نشسته بودند و با ہم سخنان
 می گفتند و میگریستند گوش فراداشتم ازین طریق فرگفتم ا
 بصحبت ایشان سہل خاطر شد با ایشان نیاز مندی کردم و مقدار
 طعام و پیوہ پیش آوردم بہم گفتند این درویش طالبی نماید لایق است
 در خدمت سلطان زاوہ ما اسحاق خواجہ باشد چون از ایشان این
 شنیدیم داعیہ من در طلبش ترقوت گرفت بخصر کردم ایشان

در اسبجای می باشند صحبت ایشان فرتم و اطمنار طلب کردم اما از
 وقوع ترمذیاج نگفتم و چند روز در خدمت ایشان بودم لطیف
 نمودند روزی منم زنده ایشان که جوخ بود بغایت رشید و آثار
 قبول انصاف وی نظم بود بوالد بزرگ و عرض کرده اند که این
 درویش سگین است می باید که در خدمت شما باشد بجاوق خویش
 قدس شریف بود و اندک ای فرزندان درویشی بدخواه بهار الله
 نقش بند خواهد بود و ما را در وی مجال تصرف نیست چون این سخن از
 ایشان شنیدم یقین من بحضرت خواجہ بیفرو و از ایشان
 مجازت خواستم و بخدمت باز گشتم و مشظرطنو حضرت خواجہ قدس
 بودم تا وقتی که در بخارا بشرف صحبت ایشان مشرف شدم و ذات
 ایشان در نوچه خیزان که تربت کوسند واقع شده است و
 دفن ایشان قریب بمزار والد بزرگوار ایشان است و میر تمور کورگان
 بر سر مزار ایشان عمارت کرده است مزار و تیرک حضرت صدر
 قدس شریف است پادشاهان بحسب نسب بحضرت میر تمور منین علی
 کرم الله وجهه نام ایشان مولانا صدر الدین خلیفه بیوم حضرت

زنگی تا قدس سره اند و نسبت اولیای این سلسله ایشان می
 پیوند و چون صدر آقا قدس سره بصحبت شریف حضرت زنگی آقا آمد
 رسید اندروز بروز ترقی در احوال ایشان ظلمی شده و کمال و
 تکمیل یافته بمقام ارشاد رسیدند و بی از طالبان از مقام بمقام
 قرب رسیدند تو فی رحمة الله و القریة الشاه باورته سداب
 و فرسنگ تا سنگند و دفین فیه هزار و تیرک حضرت بدرا آقا آمد
 نام ایشان مولانا بدرالدین است گویند که در کار ایشان شک
 نام بوده آخر سخا ط ایشان خرید که شیدا تا عنبر انار و سید سنا
 تا آنکه زنگی تا قدس سره بر حال ایشان پروا ع هیچ کس خوش خبری
 نشد من نیز آنجا بروم و از دارالشفای ایشان در و خود را دوام
 بر توقف کرده و فرصت یافت بخدمت عنبر انار رفته گریان
 شده حال خود را باز گفت و ایشان را شفیع آورده انما من ممنوده که
 در محل سبط آنحضرت بعرض رساند که بدرالدین بسکوب که سن و
 مولانا صدرالدین هر دو بنده شمایم جهت چیست که نظر عنایت
 شما در حق مولانا صدرالدین زیاده افتاده است اگر از من تقصیری

در وجود آمده قبضه نمایند تا ابتدا رک آن قیام نماید چون
 رنگی تا قدس ستره آنروز از صبح اورا آمده اتفاقاً منبسط الحال
 بوده اند عسبر اناسفام مولانا بدرالدین را بان حضرت رسانید
 اندالتفات التفات خاطر کرده ایشان فرموده اند قزو بستگی کا
 او از آنجست سبفا که در اول ملاقات و گفت گو من بخاطر کز سبفا
 این رنگی اشتربا بسید که چه دعوی عرض میکنید کنون که تو در
 خواست کردی از کنا روی در گذشتم بسوی اطلبید تنفا
 نموده اند که فر الحال برجه و بمقام مولانا صدرالدین رسیده
 ع نفس سلا جنسبی باز تیار لاد و بعد از آن همیش در سر مقام
 و منازل عنان و رکاب برکاب حضرت صدرا تا قدس ستره فرمود
 اند و در ظنور احوال موجود عارفان شریک هم سهم نشا
 مبر بوده اند جنس پنج و در علم ظم هم سبق بوده اند و مدفن ایشان
 قریب بقریه کو یک چهار فرسنگ تا شکندینزار و تیرک المین
 قدس ستره خلیفه حضرت صدرا تا قدس ستره اند و حضرت قدوة
 الحاضرین زبده المشوقین مخلص خان قدس ستره فر فرموده اند

در وقت اجازت الہین بابا قدس سرہ حضرت صدر اتا قدس سرہ
 فرمودہ اند کہ مولانا احمد شاہی از احوال الہین بابا با خبر باش
 و این مولانا احمد از خلفاء کبار حضرت صدر اتا قدس سرہ اند و مولانا
 احمد تہال منوہ اند و بعد از انتقال حضرت صدر اتا قدس سرہ
 مذکورہ چہنگاہ الہین بابا قدس سرہ بلا زست مولانا احمد قدس سرہ
 نرسیدند بعدہ مولانا احمد بنزد الہین بابا آمدہ کفہ اند کہ اندام
 کہ ترا موزہ پوشان یعنی کار تو انعام سازم الہین بابا قدس سرہ
 کفہ اند کہ حضرت صدر اتا قدس سرہ ما را موزہ پوشانیدہ اند
 یعنی ما بعبادت ایشان نام شدہ ہم و ما را احتیاج بہ تربیت شما
 نیست و حضرت مولانا احمد قدس سرہ در غیرت شدہ توجہ خاطر
 برایشان کردہ اند و ایشان از پابروی فناوہ پوشش شدہ اند
 بعد از آنکہ پوشش آمدہ اند با ایشان ارادت کردہ اند بعدہ مولانا
 احمد قدس سرہ ایشانرا حضرت گل دادہ اند و وفات ایشان در بعد
 ثمر قندست و دفن شریف ایشان بوشیخ علی شیخ و حضرت شیخ محمود
 قدس سرہ اہرام در یک صفہ است و یہ بقریب کوشش کنست است کہ

مدفن شریف حضرت امام علیؑ مدنی است رحمتہ اللہ علیہ شیخ علی
 شیخ قدس سرہ خلیفہ حضرت الامین بابا قدس سرہ اندو بعد از ایشان
 بجای ایشان نشسته دعوت خدایق نموده بسی از طالبان را
 کرده اند حضرت شیخ نمود و قدس سرہ ایشان خلیفہ شیخ علی شیخ
 قدس سرہ اندو بعد ایشان بر بندار نشاندند سالها
 بہرمت طالبان حق کرده اند نقل است کہ چون عمر ایشان اواخر
 رسید خدمت شیخ زاده کاتب بفرمود و پیر خود مرید ایشان
 شدہ اند ایشان بالفور نموده اند کہ اجازت کل و اودم بخاطر
 شریف حضرت عزیزان شیخ خادم قدس سرہ رسید کہ حضرت شیخ
 قدس سرہ پر شدہ اند جوانی را کہ الان مرید شدہ اجازت کل
 سپرد ہند و حضرت شیخ نمود و قدس سرہ این خاطر شرف شدہ
 فرمودہ اند کہ شیخ آنچه این پرودیدہ شما ندیدہ اید این پر بعد از دو
 روز فوت کند و این جوان بنا بر کمال غیرت بشما تقیاد کند و نام
 ماند و این حضرت کار ویرا تمام کند و حضرت شیخ خادم قدس سرہ
 تقییرت اند و حضرت شیخ نمود و قدس سرہ بعد از دو روز فوت

کرده اند گویند بعد از فوت شیخ سوو و قدس سره مدت سی سال
 شیخ زاده کاتب در کنج نشسته صلاطه نموده اند و ریاضات
 شاکه کشیدند که فضل الاعمال حمزها می آنها و بعد از سی سال
 بحضرت شیخ خادم عزیزان قدس سره در راهی ملائمت شده اند و حضرت
 عزیزان شیخ خادم قدس سره پرسیدند که حال چنان است گفتند
 که الحمد لله درین دو سته روز پای در کنج فرودت آری چنین است که
 تا در کنج نشوی کنج نیایی پست میخ اندر است ای برادر چون کنج نیاید
 کسی کنج نابروه کنج شوفات و مدفن ایشان در نوحه هر سمرقند است
 و گویند ایشان بحضرت امیر مومنین عسری رضی الله عنه میرسند
 بشیخ کمال الدین قدس سره لقب ایشان اقای است مولد ایشان
 قریه افان است که از نوحه ترکستان است و سالها در موضع علیا
 سمرقند می بوده اند و وفات و مدفن ایشان نیز آنجا است هزاره
 تبرک ایشان بحضرت امیر مومنین عسری رضی الله عنه می رسند و عینها
 می رسند و بهفت واسطه شیخ عاقب یوسف قدس سره که ذکر ایشان
 در بیان منافق حضرت حکیم انا قدس سره گذشت می رسند و حضرت

سلطان قدس سره همیفر نموده اند که عاشق یوسف در فرزند مقتدای
 معنی ظاهر خواهد شد ایشان مجمع کمالات و سبع سعادت
 بوده اند حضرت عسکریان قدس سره میفرموده اند که حضرت کمال
 شیخ کبیر سن در یافته بوده اند و از غایت اینجا دو تأشده بوده اند
 ولیکن در زمان زوق چون تیری راست شده در سماع مرشدند
 و چون ازان حال بیرون می آمده اند باز چون اول سخن می شده اند
 نقل است که به نزد حضرت شیخ ضعیفه آمده نظر فرمای که در آن
 آرد و مثال آن می اندازند نظر کرده همه را تهنی یافته بجز شیخ
 قدس سره عرض کرده ایشان فرموده اند که گشته نظر کن چون
 آنجا نظر کرده همه نظر فرما را پروریده و هم منقولست که طعنا
 پیش حضرت شیخ قدس سره حاضر می شده لیکن آرنده معلوم می
 بوده است و حکمت بسیار از ایشان هر زود که گشتن بر معارف
 و وقایع این قوم است حضرت شیخ قدس سره بجای شریف حضرت
 خواجهم آرا خواجهم آرا شد قدس سره میرسد اند و حضرت خواجهم آرا
 از حضرت شیخ قدس سره استعدای ذکر آره نموده اند و حضرت شیخ

قدس حضرت هشت گشت بقوت تمام ذکر اتره کشیدند و حضرت
 خواجه قدس گشت نموده اند که بس کنند که از عرش تا فرش جنت
 و بعضی از اصحاب حضرت خواجه قدس گشت که فرمودند که دل ما را در ورود
 در آورد و گفت اند که اگر سگرمی بخناین طریق انکار کنیم
 پت مرغان چمن بهر صبا؛ خوانند ترا به سلاح شفاقت که
 یکی از جمله مخلصان حضرت خواجه قدس گشت سیف کشیدم از روی
 نسبت بچهرت شیخ رحمت الله به او به صادر شده حضرت شیخ
 در غضب شسته اند و همان ساعت آثار ضعف و مرض در سیف کشید
 ظاهر شده و این وقوع در قضیه علیا بوده و سیف الله خود را بلا از
 حضرت خواجه قدس گشت بهم قدر رسانید حضرت خواجه قدس گشت
 فرموده اند که ما ایمان ترا از حضرت شیخ طهیم بالفور در پیش حضرت
 خواجه قدس گشت انتقال نموده چنانچه با این وقوع حضرت شیخ در بعضی
 از حکمتهای خود اشارت نموده اند در حدیث قدس است که من
 عادی لی لبنا فقد اذنته بالبر و منافقت حضرت مولود رومی
 مذکور است که از حضرت مولود قدس گشت سوال کردند که علت این شیخ کدام

حضرت مولوی قدس سره فرموده اند که در مشایخ علت نباشد
 لیکن علت مشایخ آن باشد که مردود ایشان کردی چون حیر
 ناصر الدین که بخت با او بد بجزرت مولوی محنت گشت مردان
 وی از وی ناموس کرده باشند عاونا اللہ عن ذلک کا بر طریقت
 منبر بوده اند که مردود یک ل مردود همه ولماست و مقبول
 یک ل مقبول همه ولماست و نسبت ارادت ایشان بجزرت
 شیخ نبود و در قدس سره است از خلفای ایشان مذاق است که
 حضرت شیخ کمال الدین خلوت مرثیہ اند خادم در شب اجماع
 خلوت بہ نزد حضرت شیخ آمدہ عرض کردہ است کہ پشمارہ
 غیشہ در کار است کہ در محل طہارت در زیر پای صوفیہ اندازم
 حضرت شیخ قدس سره فرمودہ اند کہ مارا فرزند می است کہ وی پشتوارہ
 غیشہ مراد همان ساعت حضرت سید احمد شیخ قدس سره
 پشمارہ غیشہ در پشت خود برداشتہ بلازمست حضرت شیخ
 قدس سره رساند و این ملاقات و ملازمست اول حضرت سید
 در محنت بجزرت شیخ قدس سره حضرت شیخ سید احمد قدس سره

مشهور آنست که مردی حضرت شیخ کمال الدین رحمۃ اللہ علیہ اند
 و مدت بست سال فرزند شیخ کمال الدین قدس سره بوده اند
 و مقامات عالیہ و درجات جلیتہ در ملازمت حضرت شیخ کمال
 الدین رسیدند و کمال و تکمیل ایشان از حضرت شیخ کمال
 الدین است نقل است کہ شبہا از برای این مطین ایشان بنرم
 می کشیدند چنانچہ حکیم بر این اسلحہ انداختہ و حضرت شیخ
 کمال الدین رحمۃ اللہ علیہ فرمودہ اند کہ ما را فرزند می بست
 خدمت را وی می کند اکابر طریقت فرمودہ اند کہ شیخ خدمت ترا
 کبب کبره کبر بایکشد و روز بسیار خدمتہا قیام می نموده اند
 برین بنوال شدت بست سال خدمت کرده اند بعدہ حضرت
 شیخ کمال الدین ایشانرا تکمیل نموده خدمت کل و او را حضرت
 شیخ سید احمد قدس سره بطریقہ حضرت شیخ کمال الدین عمل نمود
 خلوت و سایر اذکار را بطریق حضرت شیخ می نمایند و از خدمت
 مقبول شیخ ابن منصور شیخ ابن محمد و مہر شیخ قدس سره کہ برادر حضرت
 شیخ احمد اند قدس سره بنماع فتاد کہ حضرت شیخ سید محمد حضرت شیخ

منصور اندلسی و شیخ منصور قدس سره مرید شیخ تاج الدین اند
 و شیخ تاج الدین مرید شیخ زین الدین الحنفی قدس سره اند و اورا شیخ
 زین الدین الحنفی رافعی کفایت اند اما در ملازمت حضرت شیخ کمال
 الدین تربیت و ارشاد یافته اند و در خدمت ایشان بوده اند
 چنانچه مذکور شد حضرت شیخ شید احمد قدس سره و حضرت اکمل
 الکاملین عن عزیزان شیخ خدایدا قدس سره صحبت داشته اند
 و حضرت شیخ عزیزان قدس سره حضرت شیخ احمد را بسیار تواضع
 می نموده اند چنانچه منقولست حضرت شیخ شید احمد قدس سره از جا
 بخارا بجانب شمر قدمی آمده اند که در راه باران باریده و صوفیان
 بجهت ایشان در باران تر شده محنت کشیدند و ما این حال
 بمنزل شریف حضرت عن عزیزان شیخ خدای داو قدس سره که درگز
 بوده تشریف نزول فرموده اند و بجهت عزیزان قدس سره
 گفته اند که شمر را در میان خانقاه کمبند که صوفیان را باران رسیده
 و در آن اوان جانب یک سلطان که پدر کلان عبدقد خان
 و خان کرمان بوده است صحبت خلاص کرد بجهت عن عزیزان قدس سره

داشته کلیم نفسی در خانقاه حضرت عسیران قدس سره انداخته
 بوده حضرت عسیران قدس سره آن کلیم را بکار و از میان بریده در
 خانقاه از برای صوفیان حضرت شیخ اشرف کرده اند و در وقت
 حضرت عسیران قدس سره بدست مبارک خود حضرت شیخ را سوار ساخت
 چند قدم در رکاب شیخ رفته اند بعد حضرت شیخ بفرزندان خود
 گفته اند که حضرت عسیران قدس سره را با این چهره سیاح نیست جو
 نام لیکن بمقصود ایشان آداب طریقت و قواعد پران نمایان
 و فرجیت من نواضع لقتل رعد و ایضا منقولست که حضرت
 شیخ احمد قدس سره نماز جمعه را در مسجد جامع امیر نمبورگان که در سمرقند
 گذارد صحبت درویش که طریق ایشان است مشغول شده اند
 و حضرت شیخ حسین خوارزم قدس سره نیز در آن مسجد بعد از ادا
 نماز جمعه بطریق خود مشغول شده صحبت داشته اند و بعد از ادا
 صحبت این دو عزیز در محن مسجد مذکور با یکدیگر ملاقات کرده شد
 مدید و سر پام قبضه اند بعد از آنکه از یکدیگر جدا شده اند مخلصان
 از هر یک بن عسیران سوال از حال صحبت زوده اند هر یک فرموده اند که

درین امر انبیا کرامت حضرت مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم رسید عرض
 طریق خود کردیم حضرت رسالت نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرموده اند که
 هر دو مقبول و یکی از شما بر او روئید سرزند بدان غایه بعنايته حقها
 پست ای رسولی که هزاران چو پلال چشمه فی عبودتکیم کل غدت
 دوئی و تقی و عشی و حضرت شیخ سید احمد قدس سره بصحبت و طاعت
 حضرت قدوة العارفين بسیار میرسیده اند و منظور نظر کیمیا
 ایشان می بوده اند از بعضی سرزندان شیخ سید احمد قدس سره
 که ملا محمد نام داشته و از مریدان حضرت قاسم شیخ عزیزان
 قدس سره که بوده استماع دارم که حضرت شیخ سید احمد قدس سره
 در صحبت حضرت خواجہ حرار قدس سره بوده اند که شیخ رامکا شفه
 شده که از صوب آسمان بر سر مبارک حضرت خواجہ قدس سره
 نوری نیکو کنونی کشیده صبح و دریا و کرده اند بعد از آن حضرت خواجہ
 قدس سره متوالی شده و حضرت خواجہ قدس سره در آن نور فرشته
 مستغرقان شده اند و حضرت شیخ در زمان این حال در زمان
 او یک اندک منور حضرت خواجہ قدس سره بوده اند و این حال بعضی

از مخلصان حضرت خواجہ قدس سرہ تیرگنہ کشتہ صیغہ و فریاد کرد
 اند بعد از آن حضرت خواجہ قدس سرہ آن شخص را از مجلس خود دور کرده اند
 و حضرت شیخ را لو اترش کرده و فرموده اند کہ جوانی است در رعایت
 بیت جبر و تصوف ادبی پیش نیست پیدا و بدست خود رویش
 میت تا کار بر طرفت فرمایند تصوف کلد آداب و مدن بر
 حضرت شیخ شید احمد قدس سرہ در رسم قد و در پرون در وازہ
 شیخ زاوہ است نیز از و نیزک مولانا شمس کنندی قدس سرہ
 ہو الجامع بین علمی الظہ والباطن او اول حال حضرت مولوی قدس سرہ
 آن بودہ کہ بعد از تاملی علوم شریعت روز جموعہ در مسجد جامع
 ہر اہ بعد از ادای نماز جموعہ ہفت تن کہ متصدیان ہفت اہم قلند
 طہ شدہ اند و حضرت مولانا قدس سرہ در صحبت ایشان شدہ اند
 و ایشان اقلیم تقسیم کردہ فائجہ خواندہ اند چون بعد از نماز فائجہ
 دست در روی کشیدند ایشانرا ندیدہ اند و حال مولانا قدس سرہ
 و گزونی کشتہ از ہر چہ در ان بودہ دست شستہ بطریق قدم
 نہادہ بصحبت حضرت شیخ شید احمد قدس سرہ رسیدم و ایشان

کشته رسیدند آنجا که رسیدند و سالها در خدمت شیخ
 سید احمد قدس سره بوده ارشاد و تکمیل ایشان یافته اند و حضرت
 مولانا قدس سره خلیفه باستحقاق و وارث علی الاطلاق حضرت شیخ
 سید احمد قدس سره اند و حضرت مولانا در حکمتها می خرد و بیشتر از وفای و حفا
 این طایفه بطریق معرفت شارت نموده و دوران حکمت میفرمایند که میت
 قطب همان سید احمد است شیخ مدد و یکی از دور و بیست سال که در خدمت
 مولانا قدس سره بسیار بوده میگفت که حضرت مولانا در ولایت
 اوزکنت که از ولایت ترکستان است و موطن حضرت مولانا
 قدس سره فالیه کشته بوده اند بر سر فالیه ایشان جمعی از طلبه علم مہمان
 شده اند و حضرت مولانا قدس سره بسیار فرموده اند که در
 ورامی و از برای طالب علمان خربوزه برار بر ایشان عرض کرده که
 فالیه خام است مدت مدید باید که بپزد و حضرت مولانا قدس سره
 فرموده اند که در آنکه چخته است چون بر ایشان در فالیه در آمد
 فالیه را چخته یافته خربوزه های چخته یافته گرفته از غایت تحیر کرمان
 و مالان برآمد خربوزه بار آورده بر ایشان نهادند و میت کوندا

حال کتبی بیج خام شمس سخن کوتا و باید و استلام نوح حضرت
 مولانا قدس سره فرموده اند که ما شیخ کلا نیم هر چه گویم چنان شود
 و حضرت مولانا قدس سره در جواب حضرت شیخ شید احمد قدس سره فرمودند
 نیز او تیرک شیخ زاوه کاتب قدس سره از جمله خلفای شیخ مودود^{واند}
 قدس سره ذکر ایشان گذشت و بحضرت عمر رضی الله عنه می رسیدند
 حضرت شیخ خادم علیه الرحمه و اخوان زبده اعرافا قدوه لکله
 قطب الوفت خلیفه علی طینلاق و اکمل اصحاب حضرت شیخ مودود
 اند چنانچه مجملات اشارت بآن رفتند تفصیل احوال ایشان باید
 فاسمع حضرت عزیزان شیخ خادم قدس سره و را اوایل حال سگی از غره
 سلسله کبروتیه ارادت کرده و مدت مدید در ملازمت ایشان
 بوده اند بعد از آن عزیز صحبت حضرت شیخ مودود قدس سره
 رسید بحضرت شیخ مرید کشته شدت هفت سال در خدمت ایشان
 خادم بوده اند بعد از قنمت همسر و طعام بصوفیه زکات ایشان
 خود را بسپرده و بدان اکتفا فرموده اند و در ملازمت حضرت
 شیخ مودود قدس سره ریاضات شاکه شبیه و خدمات لایفه

بجای آورده بالاخر خودم عالم شدم لکن خدمت خدمت من
 چون حضرت عزیران شیخ خادم قدس سره بسم فرود آمدند
 رسول شده بودند اندر اوایل فخر ابراهیم زکریا طهارت کنانده
 ذکر میفرموده اند و آن مزدور بعنایت کبھی توجیه حضرت عزیران
 شیخ خادم قدس سره از خوابت نفسانیه صاف شده بصفا
 صوفیان متصف شده در سنگ ایوان و مخلص ایشان می شده
 بنت بی عنایات حق خاص حق بکر ملک شد سیمین ورق
 نظم ایران لاریتک نظری کل کاوش ساکل بویریه افاتک کل
 بولد بی بولغالی منظور به بالاخر پشته از اهل و در او النهار میرید
 شسته اند و حضرت استاد می مخرمی و مخدومی سیادیناها
 اسناد اعلیٰ ملا و فضلا زبده المفسرین قدوة المحدثین المولانا
 الامام الذکی الثقی البقی لصفی کاشف اسرار الله مولانا عصمت الله
 میفرمودند که چون حضرت عزیران شیخ خادم بسم فرود آمدند
 نموده اند مولانا امیر تمام شخصی از اکابر بسم فرود که سنکر طریق ایشان
 بوده محسباً ترا در سناد که حضرت شیخ قدس سره و مانع نمایند از

ذکر بلند چنانچه طریقه شریفه ایشان است و حضرت عزیزان قدس سره
 بیس آن محتبان منرا آنکه سخن کو بد خطا کوه گفته اند که نوآمده که
 بار از ذکر منع کنی حال آنکه خود نماز باید ادا و گذارده آن محتب که

باتفاق محتبان در مسجد جماعت نماز باید ادا و گذارده هم حضرت

عزیزان شیخ خادم قدس سره فرموده اند که از آن خود را نیک است

کن که بخوان حضرت غشسته است چون آن شخص نوعی به بازار کرده و دیده که

از از زرش را که بخوان حضرت غشسته بوده پوشیده بوده است

هفت اولیا از دور نامت بشنوند تا بقعر تار پودت در روند

چون محتبان آن گریه را از ایشان دیده اند شرمند کشته

پیش ملا امامی آمده عرض حال و مجلس نم کور کرده اند با وجود آن منکر متقا

شده در مسجد مقطع سم فرزند که شهوت مجلس عالی ساخته جمیع

اکابر و هماغه سم فرزند را در آن مسجد جمع کرده در مقام امتحان حضرت

عزیزان شیخ خادم شده و شنیده که لممتحن ملعون و نرا کاب

تکلیف کرده که بحضرت عزیزان بر پائشوند و عطف به ایشان بجا

نه آرد چون حضرت عزیزان قدس سره از در مسجد را بشنیدم از هم ارحم

کو بیان در آمدہ اند ہمگی کا بربر خواستہ تعظیم و توقیر کا ہیہ سجا
 آورہ اند و حضرت عزیزان قدس سرہ در حجر اکبر بجد برہم تقدم
 نشتم رقبہ شدہ اند و ہمگی کا بربر قبضہ اند و دریں مرقبہ در قبۃ
 ملا امامی سنگ آسیاسی افتادہ نزدیک بودہ کہ گردن می شکند
 بالفور حضرت عزیزان قدس سرہ رفع آن کردہ اند مت کرترا سنگ
 زند معشوق مست بود کہ آرمی زد و گوہر بیتنا بعد از ان فرمودہ اند
 طایان وقت بگاہ سیدارید تا امروز سخن کنیم شما گوش باشید
 بعد از ان بیان آیات و احادیث و روایات و آلاء برین طریقہ
 علیہ کردہ اند چنانچہ تفصیل آن در ویجاہ این کتاب نمودہ شد
 و در ان مجلس جمیع علما و فضلا و اکابر و اصاغیر سمعند و حضرت
 عزیزان قدس سرہ شدہ اند ذکر لافات حضرت عزیزان قدس سرہ
 حضرت خواجہ ہرار خواجہ عبداللہ اوم اللہ مغفرتہ و قدس سرہ
 خدمت مولانا صوفی برکنی کہ یکی از اصحاب کاکرہہ بودہ و مخلصان
 حضرت عزیزان تمام شیخ قدس سرہ بود در اوایل حال در خدمت حضرت
 زبدۃ الاولیاء حضرت مولانا ولی عزیزان قدس سرہ بودہ و از

نزدیکان ایشانست از حضرت مولانا ولی عثمان نیران قدس سره
 نقل می‌کند که حضرت عزیزان شیخ خادم قدس سره در قریه کنجک خان
 که از توابع شهر سبز است واقعه دیده اند که جوانی لنگی در کمر بسته
 بمشرفین ایشان درآمده از صوفیہ حضرت ایشان قدس سره
 تکلیف کرده که با ایشانان کشتین گیرد و محاسن از صجاب تصدی
 آن کرده بالاخر حضرت عزیزان قدس سره بان جوان کشتین گرفته
 در زیر خود کرده دست بسینه آن جوان که زود اند آواز
 سنج می‌آید چون ازین آتوقه فارغ شده اند با صجاب خود فرموده اند
 این جوان که باشد شخصی از درو را آمده بحضرت عزیزان قدس سره
 عرض کرده که حضرت خواجہ عبدالعزیز قدس سره بلا زمت ایشان فرآیند
 و حضرت عزیزان بحضرت خواجہ قدس سره صحبت داشته اند و حضرت
 خواجہ قدس سره بجانب سمرقند رجوع نموده اند بعد حضرت عزیزان
 قدس سره فرموده اند که آن جوان که در واقعه دیده ایم همین جوان است
 که کمال تمام است در زیر تربیت ما خواهد بود و آواز سنج آن باشد
 او را دنیا فرو گیرد و لیکن بروی تاثیر و ضرر نرسد و آما بر فرزندان

وی ضرر بکنند چنانچه درین زمان معاین می شود و ایضاً نقیصت که
 در مجلس دیگر حضرت خواجہ قدس سرہ از ایشان پرسیدند کہ جواب
 چونت حضرت شیخ قدس سرہ فرمودہ اند کہ گاہ ہست و گاہ نیست
 و حضرت خواجہ قدس سرہ گفتہ اند کہ چہر اہمیت نیست حضرت عزیزان
 قدس سرہ از مجلس زود اشغال شدہ اند از حضرت عزیزان قدس سرہ تر آن
 اشغال بعضی از مخلصان سوال نمودہ اند فرمودہ اند کہ با جواب از
 تجلیات طہی گفتیم کہ گاہ ہست و گاہ نیست حضرت خواجہ قدس سرہ از
 دوم آگاہی گفتند کہ چہر اہمیت نیست اگر زود معنی بر ایمم کمی از ما
 بستی اشغال فرمودہ ما خود پیر شدہ ایم ما نحو ہستیم کہ این جواب
 اشغال نماید و ایضاً منقولست کہ حضرت عزیزان قدس سرہ از کوی محمد
 جبکہ در سمرقند شہر سہ ہفت سینکند شدہ اند حضرت خواجہ قدس سرہ
 ملا فی البیان شدہ اند بعد از وداع حضرت خواجہ قدس سرہ مدت مدید
 برسبیل تواضع بر سر پا ایستادہ اند تا آنکہ حضرت عزیزان قدس سرہ
 از نظر حضرت خواجہ غائب شدہ اند سبب آنرا بعضی از مجتہدان از حضرت
 خواجہ قدس سرہ سوال نمودہ اند حضرت خواجہ قدس سرہ فرمودہ اند کہ در عقب

حضرت شیخ قدس سره جمعی از ملائکہ سرروند ما بعد از گذشتن حضرت
 شیخ تعطیل تو قیر آن ملائکہ کریم و موبد این سخن حدیث حضرت
 بنوی است صلی الله علیه وسلم که ملائکہ بر گردن او را ان تا آسمان
 کرد کرده پرور پریم بافت می استند و ایضا مقبول است سلطان
 احمد میرزا که پادشاه سمرقند بوده نسبت بحضرت عزیزان با او
 واقع شده حضرت عزیزان قدس سره فرموده اند که در خانه مریدان
 سلطان میرزا، و یک کنیم بمثل حضرت خواجہ قدس سره رفته در منزل
 ایشان ملقین بلند گفته اند حضرت خواجہ معذرت بسیار
 سوار شده بخانه سلطان آمده ویرا مؤدب ساخته اند و سلطان
 بلازمت بحضرت آمده ایشانرا بخانه خود برده عذر و تقصیر
 عرض کرده که ذکر آره فرماید حضرت عزیزان فرموده اند که این
 ذکر بایران نشود یک روز یا رانرا آورده در منزل شما ذکر کویم روز
 جمیع از صوفیان بمثل سلطان آمده ذکر فرموده اند سلطان
 بایران و صوفیان موزه های پر کل خود را در تاک خاک گذارند که فردا
 قیامت دستگیر ما شود و بعضی از سخنان که حضرت شیخ جمال الدین

عزیزان علیہ الرحمہ از ایشان نقل کرده اند چنانچه صاحب سخا
نقل کرده بهمان عبارت تیمنا و تبرکاً ایراومی باید در سخا
در ضمن پنج رنجه ایرا و کرده رنجه اول آنکه مسکوبید که حضرت
شیخ جمال الدین رحمہ اللہ میفرمودند کہ شیخ صاحب حضرت شیخ خاتم
در بیت فَوَيْلٌ لِلْقَائِمَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ مَيِّ كَفْتَدُ كَهْمِي
هستند کہ از ذکر گفتن قیامت قلب حاصل فر کنند کہ آنرا ابد او با
می گویند از غفلت بمقتضای طبع و نفس پس می شاید کہ پس
ذکر اللہ شاد است بآن باشد اگر چه پیشتر آن بغفلت عن ذکر اللہ کرده اند
و برین معنی کہ از حضرت عزیزان قدس سره منقولست درین بیت اشعار
سَتَكُ وَالذِّكْرُ رَبُّكَ وَتَنْقِبُكَ تَقْرَعًا وَخَفِيَّةً وَوَدُونَ الْجَهْرِ مَعْرَعًا
تَقُولُ تَعْدُو وَالْأَصْحَابُ لَا تَكُنْ مِنْ الْغَافِلِينَ زیرا کہ دلان
مِن الْغَافِلِينَ دلالت کرده کہ ذکر بر سبیل غفلت منتهیست
رنجه دوم آنکه مسکوبید کہ حضرت شیخ جمال الدین قدس سره
فرمودند کہ شیخ صاحب حضرت شیخ خاتم میفرمودند کہ حضور ص
سماکان از این نهایت ذکر و عبودیت آن مر باشد و نواند کہ پیش

ازان نیز دست و پدیکین آن حضور را بقایمی باشد و بواسطه
 کشاکش طبیعت زود زایل می شود اما عبور بر مرتب ذکر که عبادت
 از مشابده بعضی از انوار و کشف است کرده باشد آن مرتب
 چون حسام لطیفه بجای طبیعت می نشیند و سالک استمقتضای
 طبیعت و پیرایش آن خلاصی می یابد رتبه سوم و هم حضرت شیخ
 جمال الدین قدس می گفته اند که شیخ ما قدس می فرمودند که دلیل
 بر صحت حالی که وارد می شود آن است که در وقت ورود آن حال
 فنا و نیستی در نهاد سالک پیدا می شود و کلفت بر سر خیزد و بمرتبت
 میبوی مجتبی تازه حاصل میسر و در کجا با حکام شرعی از روی نزول
 و بیعت بد کلفت و کسالت قیام می نماید رتبه چهارم آنکه حضرت
 شیخ جمال الدین میفرمودند که یکی از علماء رسوم نزد شیخ ما قدس
 آمده بود می گفت که حال اهل قصر و سماع از دو سپرون است در آن
 وقت شعور دارند یا ندارند اگر شعور دارند با وجود شعور حرکت
 و رقص و اظهار خودی بغایت قبیح است و اگر شعور ندارند بعد از شعور
 طهارت ناکرده ناز بسبب گذارند از آن است حضرت شیخ ما

تقدیرش در جواب فرمودند که از سبب انقباض و ضوئیه است که
 عقل سلوب می شود و چنانچه مجانبین را وقعت و دیگری آنکه عقل
 مستور می شود و چنانچه در حال غما می باشد اما به شعوری این طایفه
 در حال قصر و سماع به سلوب شدن عقل است نه مستور شدن آن
 بلکه این شعوری اجابت است که در آن محل عقل کلی از عالم اهر
 برین عقل جزوی فایض می شود و در مکتب خود سالک عالم و غایب
 می شود و این عقل کلی قوت و قدرت آن هست که تدبیر و ضبط عالم
 کند چه جای تدبیر و ضبط بدن در آن حالت و درین حمایت و تدبیر
 اوست و آن عقل کل در بر در مقام حفظ و نگاه و است او بلکه
 ذوا نفس در آن محل غمی مانده طایب صادق در آن محل از طبیعت و احکام
 او تمام بیرون می آید و از لوازم بشریت خلاص می شود پس در آن وقت
 بتجدید و ضوابط احتیاج نیست در نتیجه آنکه هم حضرت شیخ
 جمال الدین می فرموده اند که شیخ ما قدرش می فرموده اند که بعضی از
 ما در سلسله خواجگان قدس سران هم چنین گفته اند که وجود علم
 وجود بشریت خود را کند اما وجود فنا هرگز وجود بشریت خود نمی کند

معنی این سخن بحسب ظاهر آنست که مراد از وجود عدم تحقق صفت عدم است
 که عبارت از آن چو وی است که مستدیان طریق خواجگان را در ^{آشنای}
 مشغولی دست می دهد لیکن آنچه حقیقت بمعنیست وجود عدم عبارت
 از آنست که حقیقیست بر سر که سالک بر تومی اندازد بواسطه
 کمال شغل باطنی وی و خلود از نفوس کثیفه و آن بر تو هست حقیقی که
 بعد از آن چو وی پیدا می شود و چون آن عدم است این
 وجود و منسکند بوجود بشریت یعنی باز این بر تو ناسید از شود
 و لو ارم وجود بشری غالب آید بخلاف وجود موهوب حقیقی که وی را
 بقا بعد الفنا کوسید که بعد از تحقق بمقام فنا پیدا شود پس
 فنا وجود باقی از اینست این عدم را نیز از اینست این وجود اگر چه
 بر تو همان وجود باقیست لیکن بواسطه عدم تحقق بمقام فنا گاه گاه
 ستواری می شود تا وقتیکه ثابت کرد و در ملک شود و استعدا
 علم و حضرت عارف و مرقد ستره در مشغولی ناسین بیان شارت نموده
 فرموده که بیت وصل عدم اگر توانی کرد و نکار مردان مرد توانی کرد
 منقولست که حضرت عزیزان قدس را پس بود برده سالک به مقام

ولایت رسید بود که از عالم فنا بدار بقا ارتحال نموده است

و دوران حین حضرت عزیزان قدس سره چون خانه بوده اند بعد از آنکه

بخانه درآمده مطلع باین مقال شده اند فرموده اند که بر خیرای

فرزندار بجنبند بر خود استنشسته اند و اولیا کرامی که مریدان

و محبتیان آنحضرت اند حاضر بوده اند عرض کرده اند که این فرزند عزیز

سپاس حضرت اهل کجایی آورده که پیت جان برکت دست

مرا پیش ای شاه العبد و بافریده گام مولاه شریف خواست نشسته اند

حضرت عزیزان قدس سره فرموده اند که جواب کن باز خوب کرد

پست بن هر آیین قند اولیا: مرده راز ایشان عزیز باشد چنانچه

بعد از آن است فرموده اند که فرزند دل بند را در جوار غار ما که این غار

سفرند مشهور است و فن کنید و ما را نیز چون وقت مقال شود

جواروی و فن کنند مخدوم مزاده را در اینجا و فن کرده اند و حضرت

عزیزان در آن موضع شریف مدفونند نیز ارویتیک ای عزیز

سن بدانکه از حضرت عزیزان قدس سره بیست یک مرتبه پاست یافته

بقام ولایت رسید کمال تکمیل یافته اند از آن جمله فرزند شریف

آنحضرت که مذکور شد فرزند دویم شیخ علی شیخ قدس سره که بعد از
 انتقال حضرت عزیزان قدس سره خلوت نشسته گفته اند که هر حلقه این
 خلوت خدمت ممالطفاً بعد و اما در ذکر ایشان خواهد آمد شوند
 خدمت ممالطفاً بعد مودت ایشان هر حلقه آن مجلس شریف
 شده متوجه ذکر شده اند و خدمت شیخ علی شیخ درین موقوفه
 شده اند چنانچه حضرت خواججه هزار قدس سره فرمایند که در
 خدمت تراکت کرده که با یکشنبه و فوری در مجلس فرموده
 حضرت شیخ علی شیخ مجلس ذکر آمده ممالطفاً بعد از برای خدمت
 تعیین کرده هر حلقه ذکر آن شده متوجه ذکر شده بوده اند که
 از کنار خانقاه درویشی از درویشان و والد حضرت شیخ قدس سره
 فریادکنان در زیر قدم حضرت شیخ علی شیخ فتاوه قصه چنان
 بوده که این درویش از غایت غیرت که داشته تبعیت این درویش
 ناکرده در کنار خانقاه متوجه بوده و این فتور بحمت عدم اتفاق
 بوده چنانچه از حضرت سلطان بطریق خواججه احمدیور قدس سره
 منقولست که در مجلس ایشان قبضی واقع شد فرمودند که تفحص کنید

چکانه در مجلس نباشد مخصوص کرده اند چکانه طر نشده فرموده اند که
 عصا خانه ملا پویند که در عصا خانه عصای چکانه نباشد چون
 عصا خانه عصای چکانه یافتند چون آن عصا را دور ساخت
 اند قبضه مستبدان بسط شده صحبت عظیم در گرفته و حضرت شیخ
 علی شیخ فرموده اند که شمیری برگردون کی انداخته بودم که دست
 پر هم ظاهر شده آن شمیر با ازوی دور میکرد و می جد می شد میت
 اولیایا است قدرت از آله پیر حبه باز کرد و اندر راه و چهر
 شیخ علی شیخ قدس در نواری حصار مدفونند هزار و تیرک گویند
 شمیری در پای مرقد ایشان خوار میگردد اگر نیازمند مخلصی بزیر
 مرقد ایشان می آید و همیشه بعد از زیارت آن شایر می
 آید خوب میگردد فرزندان شیخ عیون قطب الکبر اعوث ابر فاعبد الحق
 شیخ عزیزان قدس اند این فقیر مخلص از خدمت خوارج که سپهر
 حضرت ایشان و لذت مجذوبان حق بودن آساع دارد که چون حضرت
 عزیزان شیخ عیون قدس در نیم ساله شده اند روزی حضرت
 عزیزان شیخ عیون قدس در برابر کسی آمدی در حایت بسط و شوق

و زوق بوده اند که حضرت شیخ عبدالحق قدس سره بآن بلندی فائز
 و خیران بقدم شرفیایان رسیدند و عنایت ازلی دست
 گیری کرده نظر حضرت عزیزان قدس سره بایشان فرماده و حضرت عظام
 قدس سره زبان خود را در دهان ایشان انداخته ایشانرا مگانشده اند
 و فرموده اند که بعد از بیستم بیچ ولی حاج نباشد و همان زمان
 بمقام اولیا اگرا می رسیدند و هم حضرت خواجم رحمه الله گفتند
 چون حضرت عزیزان قدس سره از دار فنا بعالم بقا انتقال کرده اند
 حضرت شیخ عبدالحق دوازده ساله بوده اند اربعین ششمه اندر
 یکی از کوه های شهر سبز و در آن اربعین میر محمد صوفی قدس سره
 یکی از یاران کار کرده قدیمی حضرت عزیزان قدس سره بوده اند بحکم
 شیخ عبدالحق رحمه الله عرض کرده اند که یکی از خلفاء و الشرفیت دو
 مرید خود حضرت شیخ فرموده اند که یکی یاران کار کرده شما شد
 امجان کنسید بعد از این هر دو عزیزم قبشه توجه تمام نموده
 بیکدیگر توجه شده اند خدمت صوفی میر محمد بعد از سناعتی هوش
 شده اند و حضرت شیخ عبدالحق قدس سره فرموده اند که صوفی را در پرده

این معکف و برون پرتا و دید چنان کرده اند و صوفی در آن بر
 هفت روز بهوشش افتاده بود و اطراف صوفی رحمت حرارت
 صوفی آب شده بود و بعد از هفت روز زمین بهشت حضرت شیخ
 قدس سره صوفی بهوش آمده عذر و تقصیر گفته عرض نموده اند که ایشان
 پاشا هندی عاقبت شیرزاده نشیر شونده و هم حضرت خواجم رحمانه
 نقل می کرده اند که رحمت صوفی قدس سره نیز از یازان معتقد و قدس
 حضرت شیخ خادم علیه الرحمه بوده است وی چون صوفی میر محمد
 بحضرت شیخ قدس سره عرض نموده حضرت شیخ عبدالحق قدس سره توجه
 نموده در صورت بازی و صوفی رحمت چون کبوتری در قطار عالم
 که نجات حضرت شیخ شمیری بروی زده اند بعد به برود ایشان
 صوفی میر محمد را زنده دیده اند فرموده اند که بغل خود را بپوش
 چون دست در بغل کرده دعای صغی که در بغل صوفی بوده و پاره
 شده بوده است و این صوفی دعای صغی ضبط کرده و در خود خفا
 بوده بعد صوفی رحمت نیز تقصیر گفته حضرت شیخ عبدالحق را به
 احتیاج نیست بلکه یکران را بحضرت ایشان احتیاج است و تمیل

حضرت شیخ قدس سره از حضرت والد شریف ایشان حضرت شیخ
 خادم عزیزان علیہ الرحمۃ والرضوان است خدمت زبده العلماء
 قدوة لفضلا مولانا عبدالحق از پدر خود مولانا امان کاز مردان
 و مجتبان حضرت مولانا ولی عزیزیان قدس سره بوده نقل میگردند
 حضرت مولانا ولی عزیزیان میفرمودند که چون حضرت قطب الکلم
 عزیزان شیخ خدای داد قدس سره از حال نمودند بلازمست حضرت
 شیخ عبدالحق قدس سره آمده در صحبت ایشان می بودیم و در عالم طین
 ترشها از این یاقیم روزی فرمودند که ملا ولی دانستی که هرگز
 که در خواهم میکنم بر خیزم دیدم شو عرض کردم که بظن است
 دادن چه لازم است فرمودند که تا آنچه را در چینه نتهی مرا و حاصل شود
 بعد حضرت مولانا ولی عزیزیان قدس سره مرید شده اند و حضرت
 شیخ قدس سره رخصت کل داده اند چنانچه ایشان الله و ربیان
 مناقب ایشان تفصیل رخصت از شیخ عظام مذکور خواهد شد و هم
 مولوی مذکور نقل میگردند از پدر خود که حضرت مولانا ولی عزیزان
 قدس سره میفرمودند که حضرت شیخ عبدالحق قدس سره از جانب ولایت

آنها بفرستند آمده از وریای کوهک گذشته فرموده اند که مارا
 خواب گرفت از پ فرود آمده در ریه های آن دریا خواب کرده اند
 و زمان صحرارت روز بود و حضرت مولانا ولی عزیران قدس سره جا
 در خواب نهاده بر سر حضرت شیخ قدس سره سایه کرده اند میفرمودند که
 چنان در خواب شدیم که گویا در ایشان اثر حیوانات مانده بود
 بعد از آنکه بز خواب شدند فرمودند که بقریه کوفین فتم و ملا
 عبد الرحمن بفتی که آنجا ساکن بود ویرشته می ایم بر وید تار
 ناز جنازه گذاریم خود می کشی تا هم را خود تعذیه می داری
 بعد از آن در روان شدیم فردا بچاه روز چون بموضع کوفین رسیدیم
 جنازه ملا عبد الرحمن بفتی حاضر بود و حضرت شیخ عبدالحق جنازه
 وی را خود اتمام شده گذاردند بعد از آن جهت نمودند ^{قصه} آن
 بود که ملا عبد الرحمن اول مرید حضرت شیخ قدس سره بوده بعد از ^{محمد}
 مرید شده بوده این غیرت و غضب حضرت شیخ قدس سره بر وی است
 آن بوده که با بر طریقت فرمایند که اولیا حق چون شمشیر بر بند ملا
 شود و فی الحدیث قال رسول الله صلی الله علیه و سلم لجموع العلماء

ستم سن ششم مرض من عضلات و ہم سولوی عبدالحق از ولد
 خود نقل میکند که حضرت مولانا ولی عزیران قدس سره میفرمودند
 که حضرت عزیران شیخ عبدالحق قدس سره یک شبی در زمانی که معکف
 بوده اند از مسجد برای طهارت می بیاورده اند که پایی مبارک
 بصوفی که در خواب بوده رسید فرموده اند که این صوفی کو یا مرده است
 بر نمی خیزد او را بیرون مسجد برتا و دید چون صوفیان بر خوابسته اند که
 وی را بیرون مسجد گشتند او مرده بوده آری عاشق چنان باشد که
 هر چه او گوید چنان شود حدیث است سمعنا لاجدالات برین معززوار
 ع هر چه او گوید چنان کرد و چنان بود هم حضرت عزیران مولانا
 ولی قدس سره میفرموده اند که حضرت شیخ عبدالحق قدس سره کو یا شیر برهنه
 در دست گرفته در مقام کشتن بودند اما پیر اول یعنی حضرت شیخ
 جناب او قدس سره حل و حل شده بود اگر لکدی بر ایشان می
 زود تا شیر می کرد و لکل وجهه هو موئیها و ایضا نقلت که زبده
 الحجرتین عدوة المتأخرین است و علماء مولانا درویش صاحب
 ترکستان که در مدرسه میرزا مدرسین علم کلامی هم قند بوده اند

میگفته اند که بلا زست حضرت عزیزان شیخ عبدالحق قدس سره
 بسیار می فرستیم روزی فرمودند که آخون شماس را بر ایتم شیخ را
 علم ظ تعلیم کنسید و ما شمارا علم باطن تعلیم کنسیم و فرمودند که هیچ ولی
 کسی را بشرط ولی بساخته ما چنان کنیم مولا ما عرض کرده اند که فردا جواب
 کویم فردا جواب کفیتیم که از دست شامی آید بدین سبب نامی مذکور
 وقت اتفاق گفتند که ما را در زیر قدم حضرت شیخ عبدالحق قدس سره
 دفن کنید در جوار حضرت شیخ مدفونند و حضرت شیخ قدس سره در جوار
 والد شریف خود قدس سره مدفونند بر ایتم شیخ قدس سره
 فرزند حضرت شیخ عبدالحق قدس سره اند و از ایشان ارشاد و تکمیل
 یافته اند و از مقتدایان این سلسله شریفه اند و سالها در مقام
 ارشاد و خلافت بوده اند و حضرت خواجم قدس سره فرزند برادر ایشان
 و تکمیل از ایشان یافته اند قدس سره ایتم شیخ و این بر ایتم شیخ
 و خواجم تبرور جوار حضرت عزیزان مدفونند نورالتقدیر اقدم
 خدمت مولانا لطف الله رحمه الله علیه ایشان را در سلسله مولانا
 لطف الله و اما گویند که دختر صلیبیه حضرت عزیزان شیخ خان

علیہ الرحمۃ در عقد نکاح ایشان بوده اند و خدمت مولانا
 را ابتداءً حال ایشان آن بود که بعد از آنکه تحصیل علم ظم کرده اند
 روزی صحبت حضرت شیخ خادم علیہ الرحمۃ رسید و در استثناء
 مسجد مقطع کہ مسجد عظیمی بود ایشان جانر رسید بنا بر کثرت
 خلائق و حضرت عزیزان بذکر مشغول بوده اند حضرت مولانا در
 دیدہ اند کہ نہ بستر در زیر پامی مولانا انداختہ اند بعد از فراغ
 مجلس حضرت عزیزان مولانا را طلبید فرمودہ اند کہ کیا مجلس
 آمدہ نہ بستر در زیر پامی تو ہند چنتا کردی اگر بیشتر ای از آسمان
 بگذری بعد از ظنور این کہ بہت حضرت مولانا ہمہ پیشہ
 بسیار خدمت و صحبت ایشان بوده اند و از ایشان یہ
 یافتہ اند نقائست کہ روزی حضرت عزیزان علیہ الرحمۃ کلمہ
 از ابیات حضرت مولوی رومی قدس سرہ را غیر موزون بطریق
 شرمی خواندہ اند چنانچہ طریق ایشان این بودہ کہ نظم را این
 می خواندہ اند کہ موزون نظم نمی شدہ خدمت مولانا موزون
 خواندہ اند حضرت عزیزان کار و خود را از غلاف بر آورده بجا

مولانا پرتافتہ فرمودہ اند کہ این ترا نگاہ دارید بیک روز شما
 کار و آید حضرت مولانا آن کار و در سالها تیر گانگاہ و آشتی
 و سپر ایشان آن کار و در اگر فتنه بہمان کار و حضرت مولانا را
 در زمانی کہ در سجد بودہ اند زوہ شہید ساخته اند آن وقت
 معلوم شدہ است کہ کلام حضرت عزیزان قدس سرہ میت کاملان
 از دور نامت بشنوند تا بقعر تار و پودت در روند از خدمت
 مولانا از دختر حضرت عزیزان علیہ الرحمۃ و ختمی تولد کردہ کہ آن
 دختر را بخدمت امیر رزبزرگ دانستند روز کار بودہ و اوہ و از آن
 دختر دختر دیگر شدہ کہ از آن حضرت زبدۃ العلماء و قدوۃ الفقہاء کہ
 استاد المبتدیین ملا ذوالمتاخرین الجامع بین علمی النظم والباطن
 العارف بہرار اللہ مولانا عصمتہ اللہ قدس سرہ تولد کردہ اند از جانب
 والدہ حضرت مخدومی دستاوی سند و شہید مولانا ^{عصمتہ} اللہ
 بخدمت عزیزان شیخ خادم قدس سرہ میرسند و از جانب پدر
 بخدمت خواجہ عارف ربو کردی قدس سرہ کہ در سلسلہ خواجگان
 قدس الشہداء ہر از ہم شہورند میرسند و حضرت مخدوم قدس سرہ

منظور نظر اولیا کرامی بوفه اند میفرمودند که ما را در وین
 شریف خواجہ ملا قدس سرہ کہ و اما حضرت خواجہ ہر ارد قدس سرہ اند
 ختم اندایشان کر تہ خود را در وین پوشانیدہ عصمتہ افت نام
 نہاد و اندازان زمان نشاء از مذاق این طایفہ در کام سرت
 وین بیام و ایضاً میفرمودند کہ روزی در معکتف حضرت استا
 استا و اعلماء، ملا، الکرامین سند الحدیث مولانا مصطفی رحمتہ
 حاضر شد م خدمت مولانا مصطفی رابطی بود زمزمہ با خود کردہ
 سیکریتند و مرا حال مگر کون شدہ و وزیر قدم مولانا قائم کہ
 مرید نوم ایشان فرمودند کہ ارادت بالحقیقہ ارادت بعلت
 چه لازم کہ دست دادہ شود و ترا قبول کریم و ما را نیز نسبت
 ب حضرت شیخ مر جان قدس سرہ کہ کبھی از مخلصان حضرت زین الدین
 الخوافی قدس سرہ است و ارشاد از ایشان یافتہ و مرخص از ایشان
 این حال سپد شدہ بود ایشان فرمودند کہ دست نظرہ لازم کہ
 دادہ شود ما را ہر خصتی کہ از حضرت شیخ زین الدین الخوافی رسیدہ شما
 دادیم ما نیز خصتی کہ از شیخ مر جان ما رسیدہ شما دادیم حضرت

مخدومی قدرتی ذکر را جبراً بطریق این سلسله شریفه می گفتند و این
مخلص سرزندان محمد عبدالرشید را بدین حضرت مخدومی
اندختند نیاز ایشان کرده بود و در خاطر بود که نام ویرا عبدالرشید
و یا عبدالشہید مانند فرمودند که مگر می شدیم نام وی را عبدالرشید بنام
و اما توجہ تمام از ایشان نظم و هویدا بود روزی این فقیر ملازمت
ایشان رسید که این بودند فرمودند که مدتی درس گفتیم و مدتی
ذکر گفتیم اکنون متخیریم که چه کنیم باز گریبان شدند چون کمال
دانشم دادند است چاره کارم میجویر اندست و خوار و عباد
از ایشان بسیار ظن و پوسته است چنانچه بعضی در مناقب حضرت
عزیزان قائم شیخ قدرتی خواہد آمدند انشاء اللہ تعالیٰ و از آنجا که
روزی این فقیر در ملازمت ایشان بود که یکی از خواجہ زادہا اندک
در غضب شد از این فقیر را بخاطر افتاد که چه حکمت باشد درین غضب
فقیر توجہ کرده گفتند که طالب علمان و سرزندان اند اگر پدر تار
فرزند نکند سرزند و ادب شود حضرت مخدوم را بر خواطر ایشان
آمر بودی گفت سرزندی که مقصود از گفتن در سبب شیخ شریفیت

مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم کہ برادرش ما آمد بوضیبت خود شد
 انا الاعمال لنبیات مدین شریف ایشان در جوار حضرت خواجہ
 احرارست قدس اللہ سرہ رہا میفرمودند کہ چون حضرت قائم
 شیخ عزیزان قدس سرہ در ولایت شتخن بعکف شدند فقیر بلاست
 ایشان رسید و صحبت ایشان در ان عتکان بودم حضرت
 عزیزان قدس سرہ عرض کردم کہ درین مجلس فقیر را جمعیت خاطر حال
 آپس ازین در ولایت انہا بہر قدر حضرت ایشان خلوت نشینند
 در ان خلوت جمعیت خاطر شد بلکہ تفرق پیدا شد و ہر دو مجلس
 ایشانست حضرت عزیزان قدس سرہ فرمودند کہ ولایت
 ہلیا باد و ولایت شتخن و ولایت سیانکال با بخارا ہمگی در طریقہ
 شریفہ اند کو یا کہ یک سر اند ہر وقت مکہ ذکر سیکویم ہمگی باتفاق
 ذکر سیکویند بلکہ زمین زمان ہمہ اتفاق حرکتند اما ولایت ہما
 در وی طرف مختلفست این تفرقہ و اختلاف بدان جهتست
 و حضرت مخدومی قدس سرہ منظور نظر کہ میا اثر حضرت مولانا اولی
 عزیزان بودہ اند قدس سرہ بقولست کہ حضرت مولانا اولی عزیزان

ایشان را ولی اورزاومی گفته اند و بحضرت عمیران قاسم شیخ
 قدس سره در زمان طلب تالاد و عمر حجت نام و پشتمه اند و در صحبت
 حضرت حاضر می شده اند و از سمتند بولایت کرمانه که موطن
 شریف حضرت عزیزان است بسیار میرفته اند میفرمودند که یک
 کت از حضرت عزیزان قدس سره حضرت خواستیم که درین سفر به نجف
 رفت از آنجا بولایت قزوین رفتیم بهر تقدیر شغال خواهم کرد حضرت عزیزان
 فرمودند که بخاراج را پس روید گفتیم حجت زیارات مزارات
 بخاراج حضرت عمیران قدس سره قبالت نموده رخصت دادند بعد
 به بخارا رفت زیارت مزارات شریفه آنجا کرده بخارا را دور آمده بخارا
 قزوین توجه کردیم چون حضرت عزیزان قدس سره مطلع شده اند که بسیار
 خوشوقت شده فرموده اند که زیارت همچنین براید که قصد کردید
 تعلق کسیر و حضرت عزیزان قاسم شیخ علیه الرحمته نیز حضرت مخدوم
 را ولی اورزاومی گفتند و از مشایخ این سلسله شریفه حضرت
 عزیزان در روایت شیخ علیه الرحمته که ذکر ایشان خواهد آمد است
 حجت داشته اند میفرمودند که از مشایخ این سلسله شریفه بتکلف

ترو بہمت ترا از حضرت غزنویان درویش شیخ قدس سرہ ندیم
 میفمودند کہ شبی در سمرقند در خلوت ایشان بودیم خانقاہ بسیار
 گرم شد فقیر بسیار محبت کشیدم حضرت شیخ قدس سرہ را اشارتی
 شدیکی از صوفیہ را فرمودند کہ خدمت ایشان را بچراغ کہ در پرہون
 خانقاہ است بروہ مہمان کن آن صوفی بفرمودہ ایشان چنان
 کرد میفمودند کہ ما را در جوانی جمعیت تمام بود بعد از آن بجمیت
 اشتغال بفرزندان و آشنای خلائق آن جمعیت خاطر نماند
 مفہومی شود کہ اول جمعیت در وحدت بودہ ثانی جمعیت
 در کثرت بودہ و خاطر حضرت مولوی قدس سرہ مایل با اول بودہ است
 واللہ تعالیٰ اعلم چون فارغ شدیم از ذکر اولاد حضرت غزیرا
 شیخ خادم قدس سرہ شروع کنیم در بیان مناقب خلفائے ایشان
 قدس سرہ حضرت غزنویان شیخ جمال الدین ابو الجامع ہن نامی
 والباطن حیدر عمر فرید الدہر قطب الالباب و لیا غوث الکبرا قدس سرہ
 خلیفہ برحق و اول اکمل اصحاب حضرت ایشان شیخ خادم قدس سرہ
 و ہو صاحب الیاضات شافعیہ و المشیخ بشریعہ اشرفیہ بفرمودہ است

کریمه و جایدوانی التذوق جهادیه و بمضمون حدیث افضل ال
 اعمال حمزه های اشقها بریاضات شافیه مجاهده می نموده
 نقلت که گاه سه خلوت پوسته می نشسته اند حضرت شیخ
 خدای داد قدس سر میفرموده اند که سه خلوت متصل و نشسته اند
 پوستین پوشید و در خلوت همیر حکمت حرارت که خانقاه چون
 آتش در آن گرم شده بود و حضرت دادند که هر سیکه اینچنان تواند بود
 در وهلیز خانقاه باقی شده و نواز اصحاب ایشان که از آنجمله کی
 این فقیر بود در خانقاه باقی ماند و حضرت عزیزان قدس سر میفرمودند
 پوستین پوشیده نشسته بوده اند و دیگران بیرون خانقاه
 در وهلیز بودند و دست بقدر شغل خود باید زدند و لا بیکر کنش کنند
 رفت بر قاف به آما سوختگان بشش حیران مشتاقان صباال صبر
 نشان و تشنگان با دین همسان ازین گزیزند و این حرارت
 در جنب حرارت این بجو کرد و چنانچه از خواب هر ارقد سره منقول است
 میفرمودند اندک کتب خانه در زمان حرارت هوا چون خایه دل نیست
 حق سجده نماید که قلنا یا ناز کونیه بزوا و سلانا علی ابراهیم الایه

چنانچه حق سبحانه و دل بند و مؤمن محبت را که منظر الهی است
 چنانچه حدیث لا یُنظَرُ وَاللَّهُ اِلَى صُورِکُمْ وَلَکِنْ یُنظَرُ وَاِلَى قُلُوبِکُمْ
 میوید این معنی است چنان که رواند که محبت واجب است که بر طین
 آن قلب صبور است فالتی بر حرارت دیگر بلکه بر این چنین
 چنانچه در بعضی از تفاسیر و تفسیر این آیت است که وَاِنْ مِنْکُمُ الْمَؤْمِنُونَ
 مذکور شده که یکی آدمی داخل جہنم شوند لیکن حق سبحانه بر مؤمنان
 جہنم را کلمات آن رواند حضرت سلطان بطریقہ خواجہ احمد سعید
 قدس سره فرماید است عارف عشقی جان موکلند اعلم تار تسایه
 او سنا کیز سنیک موق عالم غافل لولور و از شرح الاسلام
 ابو حفص شیخ شهاب الدین استروردی قدس سره منقول است
 چون محبت و عشق عاشق را بیرون کنند محبوب بی نظر کرد و
 این ممکنات را تحمل آن نباشد حق سبحانه فرماید که فلما تجلی
 رَبِّهِ لِلْمُجِیْلِ عَبْدَهُ دُکَا وَخَ مُوسَى صَبِیْقًا و عارف رور در مشنوی
 فرموده اند که اگر مرغ ضعیف چون کبوتر و مثال آن خواهد که اگر
 رامبهمان ساز و چون شتر در خانه و در قدم نهد خانه او ویران

شود بلکه صاحب خانہ پانی الی شکر و نقلت کہ مولانا ابراہیم
 شیروانی کہ از بھران روزگار بوده اولت کہ بلازمت حضرت
 عزیزان شیخ جمال الدین قدس سرہ رسید حضرت عزیزان فرمود
 اند کہ ملا ابراہیم مشائی ملا ابراہیم را بخاطر آمدہ کہ شاید کہ درین
 مجمع ابراہیم نام دیگری تر باشد و یکبارہ فرمودہ اند ملا ابراہیم
 شیروانی کہ در بحث وجود سخنان واروشیہ بقصہ این مولانا
 ابراہیم را در بحث وجود کلامی سخنان بودہ چنانچہ از جو شرف
 مولانا ابراہیم معلوم شود چون مولانا ابراہیم مشائی ایشان آمدہ
 سخنان مولانا ابراہیم را کہ در بحث وجود بودہ خود بیان فرمودہ
 اند بعد از ان جلالت آن نمودہ اند مولانا ابراہیم قدس سرہ
 در سلک محبتان مردیان حضرت عزیزان در آمدہ از ایشان برتہا
 یافت اند نظم تا افتد بر تو مروی نظر از وجود خویش کی
 یاب خبر چہ کس از خویش تن چیزی نشدہ هیچ بہن خجرتیزی نشدہ
 نقلت کہ شاہ یک خان شہید در ابتدا ہی حال مرید حضرت
 عزیزان شیخ جمال الدین قدس سرہ بودہ و در ان آوان در حد

امیر ترخان که حاکم دوالی سمرقند و بخارا بوده است روز

شاه پیک خان را بخاطر افتاده که میرزا مین کوزگانیته فوت کرده اند

و این امیر علی پادشاه نیست چراسن پادشاه نشوم که من پادشاه

زاده ام و باین خاطر بلازمت حضرت عزیزان شیخ جمال الدین مدینه

آمده و حضرت عزیزان را اشارت برخواستار بوده که اکابر طریقت

مشرق بقلوب کوسید فرموده اند که در خاطر نوا کرده که عبد العالی

مشروع معزول کرد و پادشاه شومی و کربار پسران پادشاه پیک

خان از پسران ایشان برآمده گفته که دیگر سری صاحب دینی عزیز

درین بلاد باشد شخصی شیخ منصور که از مریدان شیخ تاج الدین

و شیخ تاج الدین از مریدان شیخ زین الدین الخوارزمی است سرانجام

نشان داده چون شاه پیک خان بلازمت شیخ منصور قدس

رسید حضرت شیخ فرموده اند که او را پیک خواهر پادشاه شد

فرموده اند که سفره آرید سفره آورده اند و بعد از جمع کردن سفره

فرموده اند چنانچه سفره را از کنار جمع کردند و نیز از کنار و لای

مستوفی شود و نیز فرموده اند که اولیا اگر جمع شده بفرموده سلطان

الطریقہ حضرت خواجہ محمد الیسوی قدس سرہ از برای پادشاهی توکلی
خواندند شیخ توحیح جمال الدین قدس سرہ نیز در آن مجمع حاضر بود و
در آن مجمع نیز پادشاهی توریاضی بنو و آما چون سلطان الاولیاء
خواجہ محمد الیسوی برپند کہ تو پادشاه ہستی پادشاه تو خواہی برپند
حضرت شیخ منصور قدس سرہ شاہ یک خان متوجہ منفعت شدہ
بد بخارفتہ و اذان جامع اوزبکیہ اگر فتنہ متوجہ ولایت شدہ چون
ترکستان رسید شبی در مزار تبرک حضرت سلطان بھارین
خواجہ محمد الیسوی قدس سرہ اشارتہ و بدہ و از ایشان اعانت برد
و رفع شدہ از آنجا متوجہ ہاشکند شدہ تا شکند را گرفتہ و از آنجا
آمدہ سمقند و بخارا را گرفتہ و در بخارا فرمودہ کہ پیر حضرت شیخ جمال
الدین عزیزان! در نظر مبارک ایشان در ضرر و بان بستہ فین
بکنند تا حضرت ایشان محنت کشند و چون حال برین منوال
کشید حضرت عزیزان شیخ خدای داد قدس سرہ عرض کردہ اند کہ
اگر حضرت شود و توجہ بکنیم کہ شاہ یک خان نابود کرد و حضرت عزیزان
شیخ جمال الدین قدس سرہ فرمودہ اند کہ چون سلطان الطریقہ برپان

الحقیقہ خواجہ احمد الیسوی قدس سرہ برائے کہ وہی پاشاہ باشد تو حج
کردن برنا بود وی بی ادبی است و درین حال پیر حضرت ایشان
بابا کفہ فرماید کرده حضرت ایشان بابا کفہ اند مضمون حدیث
نبوی صلی اللہ علیہ وسلم **أَوْلَادُنَا أَكْبَادُنَا** چون این کلام از حضرت
عزیزان شیخ جمال الدین رحمۃ اللہ صادر شد ریمان نروبان
از پیر ایشان جدا شده چون او ز مکیہ این کرامات دیدہ اند
ہر اسان و کریزان شدہ پسر شاہ پیک خان رفتہ عرض کردہ اند کہ
این شیخ ولی بودہ شاہ پیک خان کفہ کہ من ہم سیدم کہ ولی
بعد از ان حکم کردہ کہ حضرت عزیزان شیخ جمال الدین قدس سرہ نجاب
ہرات بروند چون حضرت عزیزان شیخ جمال الدین قدس سرہ بہرہ
تشریف آوردہ اند خدمت زبدۃ المسبحین مولانا عبد الغفور قدس سرہ
را بحضرت عزیزان قدس سرہ خلاص تمام سپدا شدہ جمیع خدمتہا
ایشان را حتی کہ ہمال سرکہ و پیاز را از بازار خود مر آورده اند ^{بہو}
ہری بحضرت عزیزان قدس سرہ عرض کردہ اند کہ خدمت مولانا عبد
استاد جمیع علما اند و کبرتن در یافتہ اند چہ باشد کہ بعضی از خدمتہا ^{را}

بدکران فرمایند حضرت قدس سره فرموده اند که این سخن این علامت
 بنا بر آنکه مولانا عبد الغفور خدمت این فقیر را از برای خدا خواهد کرد
 خدمتیکه از برای خدا باشد چون منع تو آن کرد و بعضی حضرت مولانا
 عبد الغفور عرض کرده اند که شما در سلسله خواجگانید چون مشایخ
 این سلسله خدمت می کنید ایشان فرموده اند که سلسله خواجگان
 بیع و شرا جمع می شود چون این سلسله شریفه جبریه جمع نشود و این
 فقیر از بعضی عترت استماع دارد که حضرت عزیزان تمام مشایخ قدس سره
 میفرموده اند که بسته سلسله منبش نفقت که حضرت عزیزان مشایخ
 جمال الدین رحمة الله بخدمت مولانا عبد الغفور قدس سره گفته اند که
 موالی و اکابر و مشایخ را میجوایم که بومین خدمت مولانا عرض
 کرده اند که فرود اجابت میم و خدمت مولانا سبکی از اکابر میرا که
 از فرزندان حضرت مولوی رومی قدس سره بوده اتفاق نموده اند
 ایشان با حضری ساخته جمیع موالی و مشایخ و اکابر میری اجمع کرده
 حضرت عزیزان را در آن مجمع بطلبند فرود آن عزیزان کرده و در آن
 مجلس نصرت از حضرت عزیزان قدس سره باین مجلس رافع شده که

ثواب الآخرة لورثتها بعد اذان از حضرت عزیران پر
 ازین صوفیان و درویشان کیسکه بمقام قناریسید باشد
 است حضرت عزیران قدس سره فرموده اند که مذولین بار است
 و ماورا، انهر که مولانا حسد اید او نام داروایش بقناریسید
 توصیف ایشان بسیار نموده اند پت هر که او در عشق صواق
 آمده است ابرسر معشوق عاشق آمده است بعد سلطان حسین
 میرزا حضرت عزیران چند جفت آب زمین نیاز کرده حضرت
 عزیران فرموده اند که نیم جفت زمین را در بخارا اقبال کریم
 و ان سبب با نجا اخرج کرد و اکثر از ان اقبال کنیم از عالم اخرج
 خواهد کرد ای غم نرسن درین سلسله شریفه تمام تخرید و تفرید را
 شرط کرده اند مگر آنکه ما مور بخندستی شو و چنانچه حضرت عزیران فرمود
 میفرمودند که حضرت عزیران قائم شیخ قدس سره فرموده اند که در
 مجلس حضرت عزیران شیخ خدا اید و قدس سره از غیر ذکر ما حضرت دیگر می نمود
 نه گاه بود و نه جو این گدای یک سبه جو با سب پیمان فبال سرد
 نشویش کا و خرد و شمر و غیر آن ازان پیدا شد همچین شما اگر

توانید مثل ما کنید و الا مثل حضرت عزیزان شیخ خدای و او قدس
 کنید و بعد ازین نقل حضرت عزیزان قدس بقدر بقیه خطاب کرده فرمود
 که ثانیاً مثل حضرت قائم شیخ قدس که کنید و اگر نتوانید مثال حضرت
 عزیزان شیخ خدای و قدس شکر کنید مهی این فقیرانکه فردای
 قیامت بمن همّت این عالی همّتان در سلک بارویشان و محبان
 این طایفه گرامی محبور گردید که حدیث اللهم مثنی مسکیناً و اری مسکیناً
 و شارت باین مقام است و کلبتم با سبط ذرا عینه بالوصف
 خدمت مولانا صوفی برکنی از حضرت مولانا ولی عزیزان قدس
 نقل کردند که حضرت مولانا ولی عزیزان قدس فرمودند که در
 مجلس عظیم که اکابر و اولیا و علماء بر اداء در صحبت حضرت عزیزان
 شیخ جمال الدین قدس حاضر بوده اند از حضرت عزیزان ارادت
 فنا پسیداند حضرت عزیزان قدس فرموده اند که تفهیر فنا
 بطرف مختلفه در کتب مسطور است پیش ممکنان لاج و و این صحبت
 اما ما را در راه پندار است مولانا خدای او نام اگر درین عالم
 فنا بچند شکر به این بصورت و در صورت و شکر حضرت

ایشان را تعیین می‌سازد و اندوختت میدید و در آن مجلس در میان او و
ایشان بوده اند که از کنار مجلس حضرت شیخ خداید او جا نه نزن
و بر بروکلاهی از نزد سر و در میان جا به راه پوست قوت بسته
تقصیر کو بیان در قدم حضرت شیخ جمال الدین قدس سره فتاوه اند که
اکابر عرض کرده اند که متصف بقنا ایشان باشند حضرت
عزیزان شیخ جمال الدین قدس سره فرموده اند که چون در توصیف ایشان
بودیم ایشانرا قایم مقام خود ختمیم و شیخ صورتی که مرد تمام بوده در نزد
جمع اکابر مرید ایشان ساخته فرموده اند که ما و راه انوار ازین سلسله
شرفیه جابن و ما اینجا خواهیم بود این با فعل ما و راه انوار برود فرموده اند
خط ارشاد و در طریق ثابت لیکن راه دور است در حق ایشان خط
ارشاد نویسیم در او اخرا آن کتابت در وصف ایشان این شکل
حضرت مولوی صاحب قدس سره را نوشته اند که حق کمال تو انوار
جان ساخته اند کام هر چند در آن حقه نهان ساخته اند شکر لطافت
نهان بود پس پرده عیب شمه در صورت خوبت عیان ساخته اند
آن شبالات نهانت که از روضه قدس تا بتاشا که عشاق روان

ساخته اند و بچا که رسید یکی کا بر عرض کرده اند که این بیت
 موافق قامت ایشان است که چون سر و آزاد است بعده
 ایشانرا از همان مجلس روان ساختند از منقولت که چون با کا
 و اصغر میری بحضرت عزیزان شیخ جمال الدین قدس سره غلّه
 بسیار نیاز کرده اند حضرت عزیزان قدس سره غلّه بار آور خانه
 کرده اند و باین سبب بعضی از سفها در سخن شده اند چون احد
 مولانا عبد الغفور بر عرض آنحضرت رسانیده اند فرموده اند که نگاه
 داشت غلّه بدان جهت بود که در رویش از اسکا شفته شده بود که
 بعد از چند روز در میری فحطی خوابید پیدا شد فرموده اند که مولانا
 خود تقسیم این غلّه بکنند صوفی که خدا را دو ضر و او را بصوفی و یک
 ضر و او بدین خدمت مولانا در حنان تقسیم کرده اند بعد از یک ماه
 فحط غریب میری شده نگاه سخن آنحضرت بر مردم میری واضح
 وفات حضرت عزیزان شیخ جمال الدین قدس سره در میری است و ایشان
 را در تحت که حضرت مولوی صافی قدس سره مدفونند دفن کرده اند
 ان تحت حضرت مولانا سعد الدین الکاشغری قدس سره نیز مدفونند

و بزرگ هم حضرت عزیزان شیخ ضلایق قدس سره سلطان الطریق
 بران الحقیقه قطب العرفان کبیر زبده العارفین قدوة الکامین
 الجامع بین علمی الشریعه و الحقیقه قدس سره سره در طریق تقوی
 و تجرید یکا نه روز کار بوده اند سقا در هفته که میگذشت خانه
 خود را تا براج میفرموده اند و این تقوید بامر حضرت قطب الاقطاب
 شیخ جمال الدین عزیزان قدس سره بوده در وقت حضرت حضرت
 عزیزان قدس سره که در بهری واقع شده است چنانچه گذشت فرموده
 بوده اند که مولانا خدای داد پیش شما قطار و مهار نیاز خواهد آمد
 شما نگاه ندارید و این فقیر از والد خود استماع دارد که ایشان میفرمود
 مذکور والد شریف ما حضرت عزیزان در ویش شیخ قدس سره که ذکر
 ایشان خواهد آمد میفرمودند که حضرت عزیزان قدس سره قوی که
 تولد کرده اند از غیب تا چهل شب شمع آرزو مرا فروخته روز غایب می
 شده و این سخن در مناقب ایشان نیز مسطور است و آثار ولایت
 در آن حضرت از زمان طفولیت ظاهر و هویدا بوده گویند چون آنحضرت
 پنج و شش ساله شده اند طای کتب و سعادت مندر و وقوع دیده که

اور از غیب فرموده اند کہ این خورد و تعلیم کن کہ فروای میست
 شفیق تو خواهد بود و آن سعادت مند تعلیم ایشان کرده بعد
 ازان آنحضرت بہر قسمت لدائقہ تعلیم علوم شریعت نمودہ و در آن
 اثنا در مدرسہ چنانیہ می بودہ اند و ریاضات شائوہ صوفیہ
 زکاتیہ می کشیدہ اند و این مطالعہ و خواندن قبا ب ایشان بودہ
 چنانچہ حضرت مولوی جابر قدس سرہ میفرماید کہ یہ صح قبا درویشا
 چون صورت مطالعہ کتاب نیست رہا بہتر کتابی جہاں
 یاری نیست اور عمدہ زماۃ عجزا نیست ہر لحظہ از و بکوشہ تنہا
 صدرت ہست ہرگز آزاری نیست بہت عشق زود فر حکیم بود
 نیک ہم سبق دول در خیال مای بود چشم در ورق حضرت عیسیٰ
 اقدس سرہ میفرماید کہ حضرت عزیزان شیخ خدای داد قدس سرہ
 می فرمودہ اند کہ در ان زمان ما راقصا بہ شناخت و قوال
 بود کہ روزی چندی از اتراکان نوہر کرینہ میا نکال کہ موطن اصیلا
 آنحضرت بہت بجانہ کہ در مدرسہ مذکورہ میمال شدہ اند و در آن
 وقت حضرت عزیزان قدس سرہ پوستان در برداشتہ اند کہ

تابستان بخت آنرا درون ساخته چشم آنرا پرورن کرد
 می پوشیدند و ز پستان عکس آن از خانه همسایه خود
 و بر اطلبیده و این پوستین خوشه اند که کرده کوشید
 قصاص ایشانرا دیده شناخته پاره کوشت و بسیار گرفته خود
 آمده در آن مدرس طبع کرده میماند ایشان کرده بعد
 هر روزه ما حضری از برای حضرت ایشان می آورده بالا حضرت
 عزیزان از آن قصاص کتبی بمضمون بمنقی من یقنی من الجلال کبر
 بوستان خان که در سر قند مشهور است مدت سیال بالا خانه
 که در اینجا بود با کمنه فرشتگان بوده می بوده اند و در اینجا
 شاقه بطریق توکل نام کشیدند و هم عزیزان ما قدس سره میفرمود
 مذکور زمانی که حضرت عزیزان قدس سره را ابو سعید خان نور
 مرقد مزید و مخلص ایشان است بمنزل خود می برده نظر ایشان
 در گذشتن از آن کوی بآن بالا خانه افتاده و حضرت ایشان
 صیحه کشیدند و فرموده اند که ما را در زمانی که درین بالا خانه
 بودیم احوال غریبه عجیب روی هر دو نفر است که در زمان ریاضت

بگاشته سماوات بر حضرت ایشان واقع شده میفرموده اند که
 روزی در در مدرسه میرزا که در سمرقندست طلبه علم از فلکیات
 بکند مگر سطره و مباحثه می کردند من گوش را ندانستم بگاشته
 سماوات همش در آن شده توقف می نمودم همه را مخالف یافتم
 حضرت مخدومی مولانا عصمت الله قدس سره می فرمایند که از منطق
 حکیم اشارات بوعلی بی نمود رخ نتیجه دل اشفاق شد و بعد از آن
 بر آب علیه رسید اندر روزی صحبت حضرت عزیزان شیخ
 جمال الدین علیه الرحمه رسید قشقی حضرت ایشان را بچهرت
 عزیزان پیدا شده چون شب در آمده این مصراع را تا روز تکرار
 می کرده اند که ببت من می پودم قرار تو انعم کرد چون فرود آمده بکلا
 حضرت عزیزان رفته مزید ایشان شده بمضمون لطف روح هم برکت
 کرده ملازم ایشان گشته اند و در اول صحبت حضرت عزیزان
 پرسیدند که نام شما چیست فرموده اند که نام من خدا بر روی است
 حضرت عزیزان فرموده اند که ما را خدا بر او نام شما خدای او
 باشد بنده باین نام شهور گشته اند میفرموده اند که در روزی

مطالعه علوم دینی روزی یک بار در سن اثنی عشری رسیدیم که آری
منطق این می گفت که شریک با بری مستنع آن و اثنی عشری گفت که
چون این قضیه موجب است تصور شریک با بری لازم است
با خود گفتیم که ما هیچ وقت تصور شریک با بری نکرده ایم علمی در رو
تصور شریک با بری تعالی و تقدس باشد مناسب خاندن نیست
بعده هرگز از منطق نطق نکرده مولوی جامی قدس سره می فرماید که
پست از منطق کن منطق کا ندر و کستی پشت خل از اشکال و بیج
مشکل ناز روزی این مخلص صحبت بولانا در ویش محمد آقا که از او
وقت بودند رسیدیم پرسیدند که چه سخن عرض کردیم که شرح بود
فرمودند که قال الله و قال سوال الله را مانده قال الا فلا طون سخن
و در آن وقت دیوان حضرت مولوی جابر قدس سره در پیش ایشان
بود چون آنرا بگفتند این بیت مذکور برآمد بعد از آن فرمودند
فتوی نویسن قرآن خوان و ربی از قرآن خواندم و مرا فرمودند
بر او را باش و میفرموده اند که لا اله الا الله را از برای دفع موی
سیکویم چون موی دفع یافت خانه دل خالی از غیر گشت الله الله

سیکوم لمحہ در تفصیل بیانات اکابر طریقت قدس اللہ سرہم

در کلمہ شریفہ لا الہ الا اللہ حضرت خواجہ بزرگ بہا الحق الدین

قدس سرہم فرمودہ اند کہ مبتدی باید کہ لا معبود الا اللہ تصور کند

غیر بتد لا معبود الا اللہ قصد نماید و حضرت شیخ زین الدین

الحوانی قدس سرہم فرمودہ اند کہ مبتدی باید کہ لا معبود الا اللہ قصد

و توسط الحال لا بوجود الا اللہ ارادہ نماید و منتهی باید کہ لا وجود الا

تصدیق کند و اکابر طریقتہ این سلسلہ شریفہ فرمودہ اند کہ مبتدی

چون مشغول سرد و پندگراؤلاً فرض کند کہ از غیر محبوب الی بگریخت

بعده بقبر مان ذکر می خود را رفع کنند و این قریب بسجن حضرت

عزیزان است کہ مذکور شد آنفا در بیان لا الہ الا اللہ روزی

در منزل شریف حضرت مخدومی قدس سرہم مجلسی بود خدمت مولانا

کوفتی کہ از جلدہ علماء بود و حضرت مخدومی مولانا عصمتہ اللہ رحمہ اللہ

عرض کرد کہ در ملازمت حضرت ہستاد العلماء قدوۃ المشیرین

مولانا عصام الدین سبوق میخواندیم کہ حضرت عزیزان شیخ خدایہ

قدس سرہم شریف آوردند خدمت مولانا عصام الدین گفتند کہ

بسیار در خاطر ما میگذرد که از شما در خواست کنیم که منطق بگویند
خدمت مولانا عصام الدین قبال نمودند و در آخر مجلس بحضرت
عزیزان قدس عرض کردند که ما یقین می‌دانیم که شما از اولیا
حقیقہ سبحانیہ چنانچه لقب ایشان درین سلسلہ مولانا خداید
ولی نیست و آنهم یقین است که هر چه بر زبان اولیا جاری شود
در وی برکتی پیدا شد و چون منطق در زبان ایشان جاری
شد همیشه دارم که در وی برکتی خیزی پیدا شود که موجب سجا
من شود از سخنان خدمت مولانا عصام الدین بسطی و وجدی در هر
عسیران ظاهر فرمودند که ما حضرت دادیم که شما منطق بگوئید ہم
مولانا محمد زکورد در مجلس مذکور گفتند که در ملازمت حضرت زبده
الاولیا و الاقبا میرخلیل مسیحا قدس سره که شهورند سبق
میخواندیم و نزد ایشان مذکور می‌شد که از حضرت عزیزان شیخ
خدایا و قدس سره سخنان صادری شود که دلالت بر این دارد که ایشان
ادعای قطعی می‌کردند و حضرت امیر قدس سره فرمودند که اگر با
بیشتر آید و پرا تارید بکنیم که همه ما فراموش کنند بعد از آن حضرت

امیر قدس بجانب کرمینہ سے کیرودہ در منزل حضرت عزیزان قدس
 تشریف برودہ اند چون بحضرت عزیزان قدس ملاقات کردہ اند
 حضرت عزیزان قدس سترہ آغاز یہاں حکایات کردہ اند و از کلو
 حضرت امیر آوازی صادر شد کہ گویا چری در کلو ریشاں مانده
 باشد بعدہ حضرت عزیزان قدس بجائے خود روان شدہ اند
 یکی از اہل مجلس از حضرت امیر قدس سوال کرد کہ محل سخن ہمیں منجنگ
 از این مشہور شدہ است حضرت امیر فرمودہ اند کہ شیخ خدا
 داد ولی بودہ ہر وقتی کہ ارادہ آن کردیم بروی سخن کنیم چنگی در کلو کی
 ما اندخت کہ از سخن مانع شد آن آواز از کلو ما بدان سبب بود
 بعد ازاں حضرت عزیزان قدس منبسط الحال از خانہ بیرون آمدہ
 بصحبت امیر آمدہ منبر بودند کہ دیگر آن انگارات را از دل بیرون
 آوردید چندانکہ بالا و پست آفریدہ زبردست ہر دست و
 آفریدہ و صحبت عظیم میان این عزیزان در گرفت و ہم در ان
 مجلس حضرت مخدوم حسنا و اعلیٰ مولانا عصمتہ افتد نور مرقدہ فرمود
 کہ والد شریف با حضرت مولانا محمود سیخ کہ علم علماء وقت خود

بوده اند و بحضرت عزیزان جهت وصاحت تمام داشته اند
 میفرمودند که در خاطر مسکذت که مولانا خدا میداد عزیزان این
 نیازها که پیش ایشان می آید چیزی باقی و بسند با آنکه محتاجیم بدگر
 می دهند چون واقعه خدمت پیدایه الا فضل مولانا باقی بلخی که شایع است
 و بهیئت تمام داشته شنیدیم این از خاطر رفع یافت و توان بود که
 ناباتی جوانی در سمرقند فریفته و عاشق و شیدا بوده و آن جوان از
 مولانا باقی تکلیف کرده که مبلغ دو هزار تا بهم رساند چون مولانا
 باقی مضطر شد بمضمون بفرود استیح المجدورات عمل نموده خود را
 بجان حضرت عزیزان قدس سره رساند عرض مردم خود کرده اول حضرت
 عزیزان مددگر ترزیف دنیا کرده اند سخن بد با نجاشید که فرموده اند
 که دنیا نجاست موالی کل اند چون دیده و دهنده نجاست بر روی
 کل نسیم بعد از آن نجانه رفت جمیع آنچه در خانه داشته اند نیز و مولانا
 نابا فرآورده است و آنکه جمیع صوفیه ذکیه مال و منال خود را بخدمت
 مولانا نابا فرآورده بدیند مکی صوفیه چنان کرده اند بالفور مولانا باقی
 بفرموده ایشان جمیع آنرا گرفته بسمرقند نیز و آن جوان آورد

۲۰۶
 گفته که این اشیا با تعلق دارد بمضمون الجاز قنطرة الحقیقه عمل نمود
 عاشق جای کریم از انجا متوجه ملازمت حضرت عزیزان نور مرقدہ
 شدہ مرید و محبت ایشان گشته در ملک مٹھان داخل شد شعر خوش
 آنکہ دار ہند مارا ز ما جو آنہ روشن ضمیر پری یا خوب جوانی نہ این کمال
 صورت ارشاد حجابی نہ وان در کمال معنی آسائش ضمیری خرد و جمال
 ایشان یار امان نیامد یارب تو بخش ما را از ما امانا و ہم حضرت
 مخدومی قدس شرمی فرمودند کہ خورد بودیم کہ حضرت عزیزان
 قدس سرہ در سبزل تشریف آورده فقیر را در پہلوی خود نشاندہ
 بوالد ما گفتند کہ این خورد کسی خواہد شد از ان زمان صورت آن
 حضرت در نظر فقیر است و ہر اشکالی کہ مارا پیش آید صورت حضرت
 عزیزان را کہ تصور میکنم رفع آن اشکال می شود و نقلست کہ مولانا می
 اصفا تھا کہ در حدیث بد نظیر و رکار بودہ بحضرت عزیزان قدس سرہ
 برسبیل تعرض گفته کہ شما دعوی قطعی میکنید اید سلطان جان
 یک خان می خواہد کہ بر سر رضی رود چند ہزار ذرہ و سلاح
 در کار است پیدا کنید چون قطب ہرچہ بر خواہد می کند حضرت عزیزان

فرموده اند که دعوی زور و ایشان دورست لیکن اگر منصب
قطبی فایده نایم از فرعون و نمرود بدتر باشد چنانچه منظور این طایفه عالم
غیر از محبوب حقیر نیست لکن فایده منصب تعلق بود ای سیر تعلق حجاب
بود سیر تعلق حجابست چنانچه چو پیوند کبکلی وصلی نسیان
آن از مجلس حضرت عزیزان بر سبیل غضب برخواستند و مولانا
مذکور در این آن حضرت را بر سبیل معذرت گرفته ایشان التفات بود
ناکرده متوجه مزار فاضل الانوار حضرت خواجہ بہاء الحق والدین قدس سرہ
شده اند چون بیل علی سلیمان کہ در راه مزار حضرت است رسیدند
فانجہ بروج پر فتوح ایشان خواندہ برگشته اند فرمودہ اند کہ ہر دو سہند
راوی از اولیاء اللہ تری بہت و ہر ولی را بنی از بنیاء اللہ علیہم السلام
مرد بہت چون مولانا صفیابرا با ادا کرد متوجہ شدیم کہ از اولیاء
کہ این لی تری این مولانا باشد معلوم باشد کہ خواجہ بزرگ قدس سرہ
مردی بودہ اند چون بد بخار رسیدیم بروج شریف حضرت خواجہ
بزرگ قدس سرہ مشوا از آمدہ سنہ ہر دو مذکہ ما از ان مہر با کہ بر شہاب اویا
کردہ کہ شہنم و از بخار خیر باد کردہ بر شہنم بعدہ بیک ماہ کشیدہ کہ

مولانا ی صفا جزم شده بهمان علت هلاک شده است می عزیز
 من شنیده که مردودیک دل مردود و تپه دست نقمت که
 چون حضرت عزیزان قدسکف در مجلس حضرت عزیزان شیخ جمال الدین
 قدسکف بذكر مشغول میشده اند حضرت عزیزان شیخ جمال الدین بیفرموده
 اند که صوفیه چون مولانا خدای داد و ذکر گویند که دل ایشان بزبان
 کیمبار کی ذکر میگویی لولفه کردت با ذکر تو هم یک نیست ذکر تو
 بر قلب جز ترک نیست بقصبت که در یکی از مجالس خلوت حضرت
 عزیزان قدسکف شیخ زاوده طالب علم طریف که در دوردور و در
 نکشیده و از ایشان چاشنی نخشیده در حلقه ذکر ایشان بوده از
 غایت حرارت خلوت نزدیک آمده که هلاک شود و خانقاه تاریک شده
 بوده و راه بر آمدنی یافت حضرت عزیزان قدسکف صبر در گوش می
 کرده فرموده اند که بیست تو نیست ادوی که این آسان بوده کمترین
 کاریش تک جان بود چون این که است آن شیخ زاوده از حضرت
 عزیزان قدسکف دیده در قدم ایشان افتاده مرید و مخلص شسته بعد
 آن حضرت فرموده اند که شیخ زاوده از حلقه ذکر بیرون نماند شیخ

زاوہ سیکنڈہ کہ بعد از ان تا آخر خلوت در خلفہ بودم ہرگز گراما
 بمن مہمت و عنایت آنحضرت بدستم نقلت کہ چون حضرت
 عزیزان قدس سرہ از ہرآہ آمدہ اند بموضع عجدوان رسیدند صوفی
 زنگ بزی از صوفیان حضرت عزیزان شیخ جمال الدین قدس سرہ
 در ان موضع بودہ نسبت بحضرت عزیزان بی ادبی از وی صادر
 شدہ بفعل ان صوفی ہلاک شدہ و تیر منقولست کہ بعد از رجوع از
 ہرآہ چون بہ بخارا درآمدہ اند صوفی را حمد می نام مردی از مریدان حضرت
 عزیزان شیخ جمال الدین رحمتہ اللہ از دور ہنشان را دید روی خود را
 از ہنشان منحرف ساخت حضرت عزیزان قدس سرہ فرمود
 اند کہ روی تو چنین باشد روی می همچنین تا زمان مردن منحرف
 و ایضا نقلست کہ روزی حضرت عزیزان قدس سرہ در قریہ غزیرہ کہ
 از نوآچی سعد سمرقند است و موطن شریف آنحضرت است غلام
 با او بد کردہ آن غلام بالفور ہلاک شدہ نقلست کہ دختر می را کہ پدران
 دختر حضرت عزیزان شیخ جمال الدین قدس سرہ نیاز کردہ بودہ اند
 حضرت عزیزان شیخ جمال الدین بحضرت عزیزان بحثید چون آن

دو دختر از دور حضرت عزیران قدس سره را که جامه های فقیرانه پوشیده
 دیده دنبال آن حضرت کرده است پست کلیم حبت کسی را که بافتند سیاه
 همین جهت مردان مفید نتوان کرد حضرت عزیران شیخ جمال
 الدین قدس سره فرموده اند که چون این دختر مارا از مولانا خدای داد
 شرمسند کرده کرد این دختر را چکس خواهر گرفت خیر آن دختر سر
 زالی شده بود و حکیم بر این خواهر خدمت الدین مخلصی
 فرمودند که مولانا شویب که از جمله محاسن آن حضرت بود میگفت که
 پدر فقیر اول مرد حضرت عزیران شیخ جمال الدین قدس سره بوده و بعد
 از ایشان مرد حضرت عزیران شده است روزی پدر بچهرت
 عزیران قدس سره گفته که از حضرت شیخ جمال الدین قدس سره کرامات بسیار
 صادر می شد و از شما کرامات ظاهری می شود فرموده اند که شما که می
 از صوفیان کار کرده اید حرام خورده پیش آمده اید گفته که چون
 حرام خورده ایم فرموده اند که بعد از ذکر خانه خود رفتن زن خود
 گفتند که مان بیار زن شما گفت که بیزم نیست که مان بیزم شویم
 زودیکه با بیزم مرمانا آورده شویم بعد از آن از خانه برآمدیم

پیر برت بود بیخ فلان در آمده بی دن می بستد میرم تا ک از باغ
وی آورده در منور اشکر کرده زن تو دوران نورمان بخت تو از آن
نان کرم کرم خورده پیش آمده چون پدر ما این سخن از حضرت عزرا
قدس سرگشتید بغایت محبوبی بجانه آمده تا در وی آب شوی کرده شوی

گفته که چنانچه عزیزان قدس سرگشته بودند اندامه واقع است پدر
آشوب در شوی شده کردن خود و آشوب را بسته تو بر گرفته پیش
آنحضرت نیاز برده تقصیر گفت حضرت عزیزان قدس سرگشته فرمودند که
اگر ارامت کویم چنین بس کنید و اگر کمویم چنان میکنید نقلت
پوستین روزی از مخلصان حضرت عزیزان قدس سرگشته سال پوستینی از برای
حضرت عزیزان قدس سرگشته نیاز می آورده همه سال تک کرده تا وره
و درین سه سال بی محنتها رسید بعد از آن بروجه عادت پوستینی
از برای حضرت عزیزان آورده حضرت ایشان فرموده اند که چون پیش
ازین پوستین از برای می آوروی بلا و محنت تو بر ما حواله امری
چون درین چندین سال پوستین با بنیا و روی از محنتها که بر تو میرسد
ما خلاصیم خواجه بابا کمالی که از مردان جدابین قتیق و حو بعد از
ایشان

بحضرت قائم شیخ عالیہ الرحمہ نیز مرید شدہ ہو و میگفت کہ اوزر
 یک از فرزندان حضرت عزیزان قدس سرہ بجهت زمینی منازعت میکرد
 حضرت عزیزان اخواب دید که گفت اندک تو اوزر یک منجوی
 که چراغ مارا کنشی و می دران خواب نیزه بسینه وی زوه اند که
 پشت وی گذاشته چون سپدار شده فرما و کنان این خواب را
 گفت ہلاک شدہ است و این مخلص از خدمت میر صنع الله کہ از فرزندان
 اینا بودند سماع دار و کہ در وقتیکہ امیر در منزل فقیر نشین
 داشتند اوزر یک جاب فرستمان آمد وی با ایشان گفت کہ
 من یکی از فرزندان یکی از صوفیہ شایم باعث تو فیق این صوفیہ
 کہ پدر وی بودہ است آن بودہ کہ چند شتری در قرہستان کم
 کردہ چند روز در حبس جوکان ہشتراں بودہ بعد از آن کہ
 از آن ہشتراں مادر بوس شدہ مرفب شدہ گفت کہ خویشی دارم در
 ماوراءالنہر فنسبہ صوفی نام بہ پروی متوجہ ہم کہ پروی این ہشتراں
 مرا یافتہ بدید در ان مرفبہ وی را غیبی واقع شدہ و در ان غیب
 حضرت عزیزان قدس سرہ ملاحظہ میفرمودہ اند کہ منم پسر ہشتراں

صوفی بحضرت عزیزان قدس سره ارادت کرده و حضرت عزرا
قدس سره فرموده اند که پایان این بلند سخن فرود آیی ما نزد کشتی
کشیده اشتران ترا پیش بقیعت نام خواهند آورد چون نزدیک
بتورسند شمشیر بار را بر تو حواله کنند از آن منرس که کسی بی تو
رسید چون از آن غیبت بحال آمده متوجه آن شبست چون فرود
آمده همان طریق که حضرت عزیزان قدس سره فرموده اند ما خرد
شمشیر کشیده آن اشتران را بقیعت نام می شناسند
شمشیر بار را بر روی حواله کرده غایب شد اند بعد آن صوفی را
حالت بگردد شده و صیغ آن مال را مراجع کرده متوجه ملازمت بگردد
شده بستان بوی ایشان رسنید چون ایشان را دیده چنانچه
معنی نموده که در قدمهای مبارک ایشان افتاده مرید شود حضرت
ایشان فرموده اند که همان ارادت که در قرآنیست با کرده
بودی کافی است و در ظل تربیت ایشان تا آخر عمر بوده است و مثل
این است و قوه مخاف جاقا قدس سره که در بیان مناقب ایشان
خواهد آمد نفیست که حضرت عزیزان قدس سره در یکی از خلوتها

خود و زمانی که در خلا جا بوده اند سر بر او کرده اند که احمد صوفی را
رضت کل دادیم و این احمد صوفی قدس شریف از قدما می صوفیه حضرت
عزیزان اند و مرکب حضرت عزیزان و مرکب صوفیان را نگاه میداشت
و از آنجا نگاه شریفه در آمده هرزه کس را از صوفیان که
کامل و مکمل بوده اند حضرت کل داده فرموده اند که کلوح استیجا در ^{صفا}
با در سخن شد که چرا احمد صوفی را حضرت کلی نمی خوانی که نام شده است
و حضرت عزیزان با قدس که از حضرت عزیزان قاسم شیخ قدس شریف
نقل میکردند که ایشان میفرموده اند که همراهان حضرت عزیزان
شیخ حسن را با قدس زباده از چاه بنود و این چاه کس هم کامل
و مکمل بوده اند نقلت که حضرت عزیزان را دو غلام بوده یکی
بابا اسماعیل قدس و یکی بابا قاسم قدس که چون حضرت عزیزان
بابا قاسم نیز صاحب و عظیم و تجرید و تفرید بوده روزی یکی از بزرگان
که در خدمت حضرت عزیزان قدس شریف بوده وقت او خوش شده
بحضرت عزیزان عرض کرده که تا باج هو ال سن بکنانید که
وقت تجرید باست حضرت عزیزان توقف نموده اند بعد وقت

بابا قنبر خوش خلق ششم بیستم حضرت ایشان رسانیده کہ وقت
 تقویٰ قنبر بہت حضرت عزیزان فرمودہ اند کہ خانہ قنبر اماراج
 کہنید ازین توقف در بارہ ملاکی مذکور و عدم توقف در حق قنبر
 ترویج درین ملا راہ یافتہ حضرت عزیزان قدس سرہ
 فرمودہ اند کہ ملا ترویج نکنید کہ ہنوز شمارا این حال نشدہ است و
 بابا قنبر ما بر اسیم او ہم قدر کج در تقویٰ و تجرید بر ابرست
 نقلت کہ چون بابا قنبر قدر کج ازین عالم ارتحال نمودہ حضرت
 عزیزان قدر کج فرمودہ اند کہ ہر کہ خواہد از صوفیہ بایجازہ بابا
 قنبر برود و مانی رویم بعضی از صوفیہ بایجازہ حاضر شدہ اند و بعضی
 زلفہ اند حضرت عزیزان فرمودہ اند کہ ای صوفیان کن جہاد
 احتیاج ببابا قنبر و بابا قنبر بہ احتیاج بایست بدان سبب
 زلفہ ہم لیکن ہمہ شایان ببابا قنبر محتاج بودید و ہر کہ جنازہ
 مسکندار و بابا قنبر وی را تکمیل میکرد و نقلت کہ بابا اسماہل و وصوفی
 و کرا از یاران حضرت عزیزان قدس سرہ کہ از آن حضرت عرض
 شدہ بودہ اند شبہ در کفر قنبر با یکدیگر گفتہ اند کہ حضرت عزیزان

قدس سرگه شب و رو لایت کر میبند خلوت می نشینند مایان نیز به تبعیت
ایشان خلوت نشینیم عهد کرده اند که هر روز یکی ازین کسین شیخ
باشد و روز آن دو صوفی بنوبت شیخ بوده اند چون روز سوم
شده بابا اسماعیل استعدان شده که هر روز شیخ باشد آن دو صوفی
گفت اند این غلام را ببینید که بد حضرت شیخ ما شود بابا اسماعیل
گفته که شال شیخ بشید بعد از ادای خلوت هر سه بلازمت حضرت
عزیزان قدس شرفه اند چون نظر شریف آنحضرت بدین کسین
افتاده فرموده اند که ای پسر عدان بابا اسماعیل بد عهد کردید که
بابا اسماعیل را حضرت بنیت ما بابا اسماعیل را حضرت کل گویم و این
بابا بعد از انتقال حضرت عزیزان قدس تجذبت جدین مخلص
قدس عمر بد شده از شب تربیت یافته و این فقیر سماع دارد که
بعد از انتقال حضرت عزیزان قدس در موضع غزیره که مدفن
شریف حضرت عزیزان است قدس خفاکی آنحضرت جمع شده اند
و حضرت خواجہ مولانا کی عزیزان قدس که ذکر ایشان خواهد آمد
ان شاء الله جل جلاله حضرت عزیزان گفته اند که حضرت عزیزان گفته بود

بعد از ما هر که علم بیشتر میباید که بوی قند اکتند علم ما از همه
 بیشتر است با ابا اسماعیل خواسته در آن مجمع عالی گفته که سلطان
 عالم نظر مستقیم آن علم باطن معلوم نیست که اگر بیشتر است و حدت
 ابو الحسن شیخ قدس که ذکر ایشان خوانده آمدنشان است فرموده اند
 حضرت خیر از آن قدس شخصی مانند که در هر جوی است تا ده میگویند
 که هر که باین جوی رسد را بد چند آن آب هم که ظرف خود را پر سازد
 و جمعی درین جوی داخل میشوند بعضی را ظرف مشکلی است که پر ساخته است و
 دیگری کوزه آبیست که پر ساخته و نهال آن شخصی پوست چهارگز
 که پر ساخته است و هر یک آنچه از آب گنجه است درین جوی افشای
 کند هر چند که صاحب مشک آب سبک و دیگر که آب می باید که آب
 و هم سبکتر نشسته و ظرف و می خالی نشده است پس لاجرم هیچ
 یک بدگیری جناب نیست همچنین است حال خلفای آنحضرت که
 هیچ یک بدگیری جناب نیست چنانچه مذکور شد که حضرت عزرا
 نام شیخ قدس میفرموده اند که یکی همراه آن حضرت عزرا آن قدس که
 کلاه کبک بود و آن دو کعب حضرت عزرا آن که بدیه نام ایشان است

رحمتہ اللہ علیہا صاحبہ جذبہ و ولایت بودہ اند کو سید کہ استوار
 چون جن و مثال آن بر ایشان کشوف بودہ و عمہ این مخلص کہ
 کیدین ایشان بود و سالها در خدمت ایشان بودہ می گفتند کہ ^{ضعیفی}
 را در زمان وضع حمل آن بخش کرد حضرت بد چون بخانه آن ^{ضعیف}
 می درآمده اند آن ایشان کرخینه و بدرون کشیدان درآمده و
 حضرت بد بدستوشده گفته اند کہ ہی بد بخت چرا اینجا آمده آن ^{ضعیف}
 خلاصی یافته و حضرت بد پر رحمتہ اللہ علیہا میفرمود اند کہ در گزار
 پرالوار بخش حضرت جن نمی باشد نفست کہ در زمانی کہ حضرت عیرا
 قدس سر غیره تشریف آورده اند صوفی در سپردن غیره دیدہ کہ
 قریب صد ہزار کس کوچ کرده می روند از ان جماعت پرسیدہ
 گفته اند ما فریق جنیم کہ درین موضع می بودیم کہ بخت تشریف ^{آورد}
 قدم آن حضرت ہر شد کہ بغلان جزیرہ می رویم اکابر طرفت ^{فرمودہ}
 اند کہ در سلسلہ شریفہ مدخلہ جن نمی باشد و حضرت بد بد رحمتہ ^{آورد}
 علیہا میفرمودہ اند کہ دو شب حضرت عزیزان قدس سرہ
 از جایی خواب برخاستند بر سبیل تعجب گفتند کہ سبحان اللہ

سبحان الله و چون شب ششم سبحان الله گفته در یک
خانہ خود را که بجانب چولی بوده کشاوه نشمره و اندک امی و زود
سه شب است که خود را تشویش میدی و ما را شرمندہ می ساز
که در خانہ چیزی نبود که بتو بدیج انگاہ سبب تعجب ایشان در روز
اول معلوم شد و ہم حضرت بل با رحمة الله علیہا میفرموده اند که
حضرت عزیزان قدس سرہ چون نیم شب مرشد بسیار بود کہ حرکتند
ای حسدی و او شیطانرا شعفی است کہ نو در خواب از آنجا بختقا
رفیت متوجہ ذکر می شده اند و گاہ می بوده کہ از اول شب تا روز
صوفیایرا ذکر آتہ میفرموده اند و گاہ میفرموده اند کہ صوفیای
خواب کنند مفضل ایشان آن بوده کہ عبادت عادت نکرد کہ
العبادة ترک العادة و لیتقون ترک الهم و حضرت عزیزان
قدس سرہ را صوفی فرموده کہ بابائمانی میسکفته اند نامی چو پادرو
دہشتہ و گاہ در نصف شب نامی می نواخته کہ حضرت عزیزان
سمع کنان از خانہ مبارک خود بخانقاہ شریف کہ بدست
اقدس خود دیوار آنرا زده اند و صوفیای کل داده اند آمد مشغول

می شده اند مجلسهای عظیم و صحبتهای شکر و در آن خانقاه می
 شده نقیبت که حضرت عزیزان قدس در زمانی که آن خانقاه
 رئیس خود میخیزند اندروزی بخانه اند بجای ایشان آمده
 چند شوشه کلی و دیوار خانقاه نهاده اند چون حضرت عزیزان
 قدس آمده اند پرسیدند که این کلها را که نهاده است معروض
 گشته که خدمت بآب نهاده اند فرموده اند که دوام آگاهی بآب
 چون با نیت مضبوط کرده ایم که در زمان خیر نیندین این خانقاه
 غفلت اصلا واقع نشود و آن شوشهای کل را بر تافته اند ما را از
 سر کل نهاده اند و این خانقاه در غایت بد تکلیفیت خیر که
 ویرا سر اند و بنا کرده اند همان کلها که حضرت عزیزان
 نهاده اند و همان تور استاده است و آثار فنا از آن خانقاه نظر
 و هوید است این آثار ما بدل علی فاطمه و ابعدنا الی الاثره و
 آن خانقاه در غایت ضیق و تنگی است لکن بحسب طعن عالمی را
 کنجاند چنانچه منقولست که چون حضرت عزیزان قدس در خلوت
 می نشستند ابو سعید خاں نوز مر فده که پادشاه سمرقند است

و مرید حضرت مت سنادی سبکدوہ کہ شکر وی تمام جمع شود

ہمکی کی کنجیدہ اندو باقی حاجی کہ از جلد مخلصان و مجتہان مریدان

حضرت قاسم شیخ است قدس سرہ دوران خانقاہ بابرکات خلوت

نشستند با دشمنان ہم رفتند چون جوان مرید علی خان و بری

ابوالخیر سلطان کہ مرید حضرت قاسم شیخ قدس سرہ بودہ و بفس خون

کشی آن خلوت بہ پکی برسیدہ سیکر و ہمانا کہ ہمین خدمت

شہادت وہی شدہ چنانچہ در مناقب حضرت عزیزان قاسم

شیخ قدس سرہ مذکور خواہد شد و این سلاطین مع جمع فرزندان

دوران جمع سوالی ابالی ہر قند و شکر ہای خوش و اکابر و

اصناف میانکال و نو ہر ہر قند حاضر بودند بنا بر غایت کثرت بعد از

خرج اذان خلوت اوز بکیہ بوقوف قیاس کردند کہ سی ہزار

کس باشد کہ دوران خانقاہ عالم پناہ جایافتہ اند و این مخلص

کرامت این دو عزم نزیبت قدر لیک ہزار ہا و حضرت عزیزان

با وجود این تنگی نظر کہ پیش ہمکی ظہر است میفرمودہ اند کہ چون بوقت

بخدا یاد در سبب معنی کم شد و خانقاہ کلان شد و خانقاہ حضرت

دوران خانقاہ

محض

عزیزان شیخ جمال الدین قدس سره را در بیع این خانقاه فاس مسکون
 و عالمی در انجامی کهنید و فرجبله توسعه خانقاه برخصت حضرت عیسی
 شیخ جمال الدین قدس سره است که در زمان حضرت عیسی
 قدس سره گفته اند مولانا خدا را دیدار یا ضایعات را بسیار شاق
 کشیدیم چون سجان بر باسکانت شام با نذاره زمان عمل کرده
 توسعه مکنید بدین سبب حضرت عزیزان قدس سره در زمان جلوس
 گاه میفرموده اند که ذاکرا ان محنت کشیدند تا بدان خانقاه
 را بکشاید اما عزیزان شیخ جمال الدین قدس سره صلوات علیکم
 تا بدانرا نمی کشاده اند چنانچه منقولست که مولانا بنای که از جمله
 ظرفای هراة بوده چون مرید و محبت حضرت عزیزان شیخ
 جمال الدین قدس سره گشته در خلوت آنحضرت حاضر شده و چو از
 خانقاه بروی تاثیر کرده چنانکه جان بختی خلق رسید و در آن
 جایی دیده که صوفیه ذکریه دستور گفته عرض اشارات و افعالیات
 خود بحضرت مکنند مولانا بنای نیز دستور گفته عرض کرده که
 و او را دیدم که جان بختی خلق رسیده میگوید که یا تو از اینجا

برادر یاس از تو حضرت عزیزان شیخ جمال الدین قدس سره
 ویرا حضرت داود اند که در دہلی خانقاہ باشد نقلت کہ ابو سعید
 خان شنیدہ کہ قنبر صوفی کہ ذکر این خانقاہ آید اول از مرہای
 کبار ابو سعید خان بود از برای سبط حضرت عزیزان بہریم
 کشی میکند روزی ابو سعید خان در سعد سمرقند شکار میکرد کہ
 شخصی گفتہ قنبر صوفی درین نیستان می درو میکند کہ از برای
 سبط حضرت برو خان برسہ صوفی آمدہ و صوفی صلوات جان
 التفات توجہ نکردہ خان بالاخر گفتہ اند کہ قنبر صوفی قنبر
 صوفی مشہورہ کہ اگر چشم داری ہلوی مایا و تو نیز در درو
 و این سخن صوفی در جان خان تاثیر عظیم کردہ همان ساعت بر شہ
 سوجہ سمرقند شدہ و چون بمثل خود فرود آمدہ پیو چاق کرد
 بہا کہ سوار بودہ آنرا برسپہل نیاز حضرت عزیزان قدس سرہ
 فرستادہ در دل خود گفتہ کہ چون این پیو چاق پیش حضرت
 عزیزان قدس سرہ برسد حضرت عزیزان قدس سرہ آنرا کشتہ
 پشت تراخام بمن فرستاد من مریدین شوم چون مانج

در نظر حضرت عزیزان قدس سره در آمده منبر رسیده اند که این نتایج
 را کشید پست آنرا پیش ما بیاورد که ابو سعید را معنی است این پست
 دور می دست چون پست آن نتایج را پیش آنحضرت حاضر است
 اند فرموده اند که این پست را پیش ابو سعید خلد بیاورد که شفای
 در دومی در آن است چون آن پست را پیش خان آورده اند
 خان لهور سوار شد بلا زمت آنحضرت رسید مرید محبت
 و مخلص آنحضرت کشید کوبیدر بطرا ابو سعید خان بحضرت عزیزان
 قدس سره بد آنجا کشید که چون حضرت عزیزان از رویه غزیره بجای
 سمرقند توجه می نمودند اند خان بد آنکه خبر بیاورد پیش از آنحضرت
 می فرستد و اگر زمان آب خیز بوده لشکر خود را مرز فرموده که با
 آب صاف بکشید و آنحضرت از پایان صاف بگذرند و هر گفته که
 گلشن ابو سعید خوب مبرود که درین دریا پل باشد و آن جهت
 از بالا آن می گذشتند بالا حضرت عزیزان قدس سره را این سخن
 بغایت شاق نموده اگر ضرورت می شد به شهابی جانب سمرقند می
 رفته اند که خان پیش ما بیاورد و چون بدروازه همین مرز رسیدند

ابو سعید خان در آن غایت شب تنها از درون دروازه تقصیر
 کو بیان وزیر پامی مرکب آنحضرت می فنا وده سبت پاری که بیدار و
 از دست شوی آن به که بزیر پامی و پست شوی و ازین معنی
 از ابو سعید خان پرسید اند ابو سعید خان می گفت که چون حضرت
 عزیزان کسری بدین جانب توجه می نمایند دل من بجانب ایشان
 طینت میگیرد از آن سیدم که آنحضرت با جانب شریف خود
 آورد و حضرت عزیزان ما قدره میفرمودند که حضرت والد
 و سر شیخ قدره میفرمودند که روزی بهم فرستیدم به نزد ابو سعید
 خان ابو سعید خان گفت که چند روز است که مرا در روزانوشده
 منیت تویم که راه بروم هر چند که لطبا علاج کردن علاج پذیر
 نشد آئید واری از حضرت عزیزان است پس چون پیش حضرت
 عزیزان رسیدم فرمودند که ابو سعید خان چه حال دارد عرض حال
 دی کرده سخن و بفرستم فرمودند که بسیار سوار شد روز نماز
 دیگر بود که بهم فرستد توجه نموده همان شب آمدند و مرا فرمودند که رفت
 ابو سعید خان کو فرود آتش بسیار کند و جمع اکابر و موالی و ابا

سمرقند را جمع کند و ما با اتفاق در آن مجلس عظیم ویرا دعائیم
 چون ابوسعید خدری مطلع شد مجلس عظیم کرده و در پیش حضرت ^عبر
 قدس سره لب کرد عظیم را بپرتنگه ساخت و جامه لبان بسیار به
 پیش ایشان نیاز آورده است دعای دعا کرده حضرت ^عبر
 قدس سره فرموده اند که این تنگه و لباس را ابو الی و ابوالی ^ع علمای سمرقند
 به بند چنان کرده اند بعد دست نیاز حضرت به نیاز
 برداشته بدعا مشغول شده اند و بکران ^ع این گفته اند چون از
 دعا فارغ شده اند پای ابوسعید خان هم در آن مجلس صحبت یافت
 ما طبیب بنیم و شاکردان چون عشق ما از عشق او گیر و بسبق
 بعد از آن بخانقاه شریف خود که در سمرقند است شریف ^ع آورده
 اند و بخاوم خود گفته اند که ما کرسنه ایم چیزی که بخوریم خادم
 عرض کرده که از آن تنگه چیزی خواستیم نگاه دارم حضرت ^عبر
 قدس سره چشم غضب کز بستند حضرت فرمودند که خوردن ما
 موقوف به بل ابوسعید نیست و یکی سپید آگسید و در آن و یک آب
 اندازید و در زیر آن آتش کینید خادم چنان کرده بعد از آن

بلازمت آنحضرت شخصی کا ویرہ نیاز آورده نہر مودہ اند کہ ان
 کا ویرہ رکشده در ویک اندازید و خوارق عادات از آنحضرت میتگت
 نقلست کہ حضرت عزیزان قدسکرم در فیر طاعنی کہ موضوعیت در
 نومر سیا نکال سیبوده اند و در انجا فلعہ ساخته اند و در انجا
 ریاضت بسیار کشیده اند و دوران جد و جادوم جہ نلیخ بود کہ
 صوفیہ از ان می خوردہ اند و برایشان شیرین نظر مشد
 روزی بخاطر صوفیہ فتنہا کہ چه شود کہ کوسفندی بچنے باشد کہ
 بخوریم بنا گاہ از کنارہ صحرا شخیصد اشده و کوسفندی کوشد
 بچنے ہنس حضرت عزیزان قدسکرم آورده حضرت عزیزان زمو
 اند کہ صوفیہا کہ کوشت کوسفندی بچنے می طلبیدند پیش انک گذارید
 کہ بخورند نقلست کہ یکی از سلاطین قراقبہ کہ مریدیشان بود
 در مجلس عظیم کہ منرا آنحضرت ہستم بودہ این سلطانرا بخاطر آمدہ
 ان ہست ابو کی بدہند و این خاطر را حضرت جد فقیر سکر
 کہ در جو اران سلطان نشسته بودہ اند کفہ و ہست و را منع کرد
 اند کہ آنحضرت مشرف اقلویات و برین خواہند مطلع شد در ان

حین حضرت عزیزان ندیس شرف خادم را فرموده اند که این شرف
 پیش سلطان بگذار که بدرویش شیخ همراه خود و این گفتند
 جوارشما بر ما همه اشکال آورده و حاضرشای نوقای را از خدمت ^{مولانا}
 باقی نشیر و آن که از حضرت عزیزان مرخص بوده و از مردم کار
 کرده بوده بفصل کرد که روزی حضرت عزیزان قدس سره در قریه طائر
 دیوار سبزده اند که چو پا آمده در پیش ایشان نامی مرزواخته که
 وقت آنحضرت دیگر کون گشته در بالای آن دیوار بجانب ^{سمت}
 پرواز کرده باز رجوع کرده بر آن دیوار فرار گرفته این بیت
 می خوانده اند که بیت ای وقت تو خوشی وقت ما خوشی
 باز فرما و کنان بجانب آسمان پرواز کرده اند چون این حال چند
 کت از این صاحبان صادر شده اخیر از دیوار فرو آمده آره کشیده
 اند و مجلس عظیم در گرفته نیریم صوفی که از جمله باران کار کرده
 این سلسله شریفه بود گرفت که حضرت عزیزان قدس سره ^{مساکن} چو زار
 سبکدشته اند شبی در در چند سب هم امان است ^{را} آورده
 چون فرود آمده حضرت عزیزان قدس سره فرموده اند که صاحبان

اسپ بفلان مجده بروند که آن اسپا اینجاست چون بدینجا رفتند
 همگی بسیار از آن مجده که حضرت عزیزان نشان داده اند یافته
 بلازمت ایشان آورده اند نقلت که قاضی خان عابدی
 میگفته که پدر ما مدتی حضرت عزیزان بود چون حضرت عزیزان
 قدس سره از نوهر قرینه قولی ط که در میان کمال است می گذشتند
 بصوفیان گفته اند که این خانهای سیاه از آن درویشان و
 مردان ماست نمایان درین سر راه بشید و ما تنها رفتیم
 پرسیدند کزیم و این خانها از آن پدر قاضی خان مذکور بوده چون
 حضرت عزیزان قدس سره بدان جا رسیدند پدر قاضی خان
 سگی داشته که آنرا روزیسته می مانده اند که یکسوی از وی تشویش برسد
 و در آن روز کشته شده بود و آن سگ متوجه حضرت عزیزان قدس
 شده تیز و یک آن حضرت رسید روی خود را در قدمهای ایشان بود
 برشته و ازین حال فیلد چیران گشته اند چون سبب میفرماید که الا ان
 اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون نقلت که روز عیدی
 حضرت عزیزان قدس سره غایب شده اند و تا سه روز آنحضرت را نیافتند

اند بعد از سه روز آنحضرت را در کوه قرئق در زیر سنگی یافتند
 که توجیه نام داشته اند و هیچ چیزی نمی پرده است نه بعد از آن فرموده
 اند که ما از جهت توجیه مزوم که خسته اینجا آمده ایم نقلت که حضرت عیسی
 قدس سره را در زمان خلوت بسیار بوده که غلبه مر شده و دوران
 جین شعور کم بر مانده چنانچه حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله
 سینه مانند که لی مع الله وقت لایحی نبی مرسل و لا ملک مقرب
 دوران حالت صوفیه علیه و حضرت آنحضرت را که بید مخدوم نام داشته
 و در غایت صغر سن بوده بفرود آنحضرت فر آورده اند که آن
 مخدوم زاده محاسن شریف این را گرفته سخن کرده آنحضرت را
 سخن آورده بیت این تکلفهای من در شعر من بکلمتینی همی برای
 سنت توجیه حضرت عزیزان قدس سره گاه خود فرموده اند که مخدوم
 را بسیار بد که معلوب نکرده حضرت عزیزان ما قدس سره میفرمودند که
 والد شریف ما قنبر شیخ قدس سره مرید حضرت عزیزان قدس سره شده اند
 حضرت عزیزان دوران آوان در کربینه شریف داشته اند عرض
 کرده اند که اهل این ولایت مختلف اند بعضی مخلص و بعضی منکر اهل ولایت

سمرقند ہم مخلص آنحضرت اند بعد از آن حضرت عزیزان قدس سره
 بہر وقت تشریف آوردہ اند و چند گاہ در سمرقند تشریف داشتہ
 اند بعدہ بہت کثرت ہجوم خلائیق از آنجا در سعد کلان اریو نام وریہ
 بد آنجا تشریف بردہ اند و از آنجا بموضع غزیرہ تشریف فرمودہ ہند
 کہ موطن شریف مرقد مشہور است آنجا است ہزار و تیرکت ذکر علاقہات
 حضرت عزیزان قدس سرہ بحضرت مولانا محمد قاضی قدس سرہ
 چون حضرت عزیزان قدس سرہ بہ بخارا تشریف بردہ اند روزی
 وقت نماز با دعا و منبر ل مولانا محمد قاضی قدس سرہ تشریف بردہ
 اند نماز با دعا و را با پیش ہمراہ گذاروہ اند و عادت حضرت مولانا
 محمد قاضی قدس سرہ آن بودہ کہ چون نماز با دعا و سبکداروہ اند بمجاہز
 اطمینان مشغول شدہ تا وقت چاشت معرفت مہر کفہ اند ہر روز نیز پر سبیل
 قدیم متوجہ سخن شدہ اند و دو سہ کلمہ کہ گفتہ ساکت شدہ مرہب شدہ ہند
 تا وقت چاشت بعد از آن حضرت عزیزان قدس سرہ را تسلیع
 کردہ از تہجد بکربدا شدہ اند میان این دو عزیز مکالمہ نشدہ
 عزیزان قدس سرہ فرود این نماز با دعا و را بحضرت مولانا محمد قاضی قدس سرہ

ہمراہ گزار دہ اند حضرت مولانا محمد قاضی پیرہ بعد از ادا نماز کھانہ
 کہ شیخ باور او خود مشغول شونہ حضرت عزیزان قدس سرہ بدتوفیق
 در محراب نشسته بہ کرت لالہ الا افتدرا بلند کفہ ساکت شدہ
 مرفہ شد چون روز پیش انہم ہر کجا جدا شدہ اند بعدہ با حجاب خود
 مولانا محمد قاضی قدس سرہ کفہ اند کہ جو اندست تمام دور غایت او
 انکہ حبست فیماں کلام ما کردہ پور و خود مشغول شدہ این ادب و آنکہ
 حبست ساکت شد غلبہ ما بود کہ این ہمہ دور و راز نباید معارف
 کفہ حضرت عزیزان قدس سرہ کرت دیگر از ولایت ہم فرزند
 بخارا شریف مرزوبہ اند و حضرت مولانا محمد قاضی قدس سرہ
 از جانب بخارا بہر فرزند در مجاہدہ کہ در شتر بودہ سوار شدہ مرآمدہ
 حضرت عزیزان قدس سرہ زمام ہمار شتر ایشانرا کفہ روان شدہ
 اند حضرت مولانا محمد قاضی قدس سرہ کفہ اند کہ کبست زمام ہمارا
 مارا کفہ ہست حضرت عزیزان قدس سرہ کفہ اند کہ فقیر ہست ہست
 دارو کہ فردای قیامت بخنہیں محذور کرد و حضرت مولانا محمد قاضی
 قدس سرہ فرمودہ اند کہ صاحب شتر و شتر ہمہ نیاز شاست ذکر علافتہ

حضرت عزیزان قدس سرہ و بحضرت مولانا خواجگی قدس سرہ ای عزیز
 بدانکہ این دو عرصہ نیز در زمان تحصیل علم نظم و تکمیل علم باطن پاکیزہ
 صاحبیت تمام داشتہ اند لغت کہ در آیام بہار حضرت مولانا
 خواجگی قدس سرہ از وہ سید مرقند بجانب خسی کہ موطن شریف صلی
 ایشان است بحج متعلقان و باران ہفت چہار کردہ نزدیک
 بقریہ غزیرہ کہ مستقر حضرت عزیزان است قدس سرہ تشریف آورد
 اند حضرت عزیزان قدس سرہ بدین ایشان رفتہ اند فرمودہ اند کہ
 بمنزل شریف برند حضرت مولانا خواجگی قدس سرہ معذرت نمود
 اند کہ متعلقان ہمراہ اند و این محل وسیع و از برای مرکب علف بسیار
 دارد حضرت عزیزان قدس سرہ از ایشان جدا شدہ بجانب خانہ خود
 روان شدہ بصوقیہ زکیہ فرمودہ اند کہ مولانا را بزور بخانہ خود
 میآریم چون شبہ باران بار بدن گرفتہ از خیمہ ہا رہن حضرت
 گذشتن گرفتہ حضرت ایشان فرمودہ اند کہ مولانا خدارواد قدس سرہ
 ما را نمی گذارند کہ اینجا بسجہ میجو ہند کہ بخانہ خود برند کوچ کردہ
 بحج متعلقان و باران بمنزل حضرت عزیزان قدس سرہ تشریف

آورده اند و حضرت عزیزان قدس سرهما ایشان کرده و در آنجا
 باید اول گذارده بمعارف متوجه شده سخنان عالی از حضرت عزیزان
 قدس کن در آن مجلس که از بطور پوسند حضرت مولانا خواجہ حکیم قدس
 مستمع کلام ایشان بوده اند بعد از آن بآن سو حضرت مولانا
 خواجہ کی از ہمد کبر جدا شدہ اقدام نموده اند و این مجلس در کتب آن
 طایفہ علیہ و بعد کہ چون حضرت خواجہ محمد پارسا قدس بکلام است
 حضرت شیخ زین الدین الخواف قدس ضروری آمدہ اند حضرت
 شیخ نام در سخن بوده اند حضرت خواجہ قدس نام گوش
 چون فردا حضرت شیخ قدس شربیدین حضرت خواجہ قدس
 آمدہ اند نام گوش بعد حضرت خواجہ قدس بیاران خود فرمود
 اند طریق چنانست کہ ہر روز پیش کہ بیدین درویش بر آید نام گوش
 می باید بود ذکر مجلس امر کہ سے عزیزہ خاطر قدس سد سہار و در آن
 مجلس علی باید کبر جمع شدہ ہر کدم بطریقہ شریفہ خود صحبت ^{۱۸} اند
 مولانا ابراہیم صدر کہ درین سلسلہ شریفہ بود مرقف کہ پند نام
 مرید و محبت حضرت عزیزان قدس سرہ بود و در میان کمال مہر بود اول

روز بود کہ حضرت عیسیٰ نیران قدس سرہ بخانہ پرنات شریف آوردند
 و ہم دوران روز حضرت مولانا خواجگی قدس سرہ و حضرت شیخ حسین
 خوارزمی قدس سرہ دوران خانہ شریف آوردند و این حضرات
 با یکدیگر ملاقات کردند بعد از آن خدمت شیخ حسین خوارزمی فرمود
 اند کہ نامی از بہواز چون نامی فی نوحہت ایشان در سماع شدند آن
 عزیز و بکر بپا شدہ ایستادہ اند و بعد از نامی این صحبت حضرت
 مولانا خواجگی قدس سرہ در سخن شدہ سماع بسیار کردند و آن
 عزیز و بکر بپا کی ایستادہ بعد از آن حضرت عزیزان قدس سرہ
 ہی کفہ بند گزارہ مشغول شدند و آن دو عزیز و بکر دوران مجلس
 سماع فکر بو و ند و این مجلس فرکرا وقت پیش کشید بعد از آن
 از ذکر فارغ شدند و خدمت فخر شیخ دوران مجلس در آب نیران
 خانہ رہت ایستادہ ذکر چہار ضرب می گفتہ اند بعد از آن این
 عزیزان قدس سرہ ہر ہر از ہم بکر جدا شدہ اند آدم فتوحام
 علی شہا عم و کرا دلاد حضرت عیسیٰ نیران قدس سرہ حضرت عزیزان
 قدس سرہ پری و ہشتاد اند خواجہ صالح نام در سخن شانزودہ سال

ویرا که خدا ساخت اند ویرا بان دختر می که در عفت دلکج و کی
 بود هفتانی بنوده بدان سبب حضرت از وی در بار شده بناگاه
 بر زبان مبارک ایشان جاری شده که کردن بشکند همان روز
 از وی پنج نعزیده کردنش شکسته از عالم انتقال کرده است دختر
 دیگر صالحه بی بی و از ایشان دختر می بوده سه ساله روزی در خانه
 حضرت عنبریزان قدس سره بود که در آن حضرت را آن آمده فرموده اند که
 ما اگر بر داریم ارواح اولیاء الله قبایل میکنند همان زمان آن خورد
 جان داده فوت کرده است و بی بی صالحه نیز در زمان حیوات ایشان
 فوت کرده از وی فرزندان مانده است دختر دیگر ایشان بی بی بنت
 از ایشان سه فرزند شده یک پسر خواجہ عبدالباسط که حضرت ایشان
 نام ایشان را مانده و این خواجہ مقبول هم طریق منظور نظر عزیزان
 قاسم شیخ قدس سره بوده اند در سن سی و دو سالگی از عالم رفته اند
 و از ایشان فرزندان هستند یک فرزند از ایشان ستمی بودند
 بخواجه عبداللطیف که مشهور بودند بین الاجیاب و الاحباب
 بخواجه غزیره و این غزیره قرنیست از قرامی سفید صفتی عمیر اللاف

و اکثرند به فرخ جانب قطبی هم رفتند واقع است در وقت خویش
 سالک مسالک طریقت بودند و لب تشنه کان وادی هم مانرا بر لال
 بحر فغان کسیر کرده اند بهر جدا یقان میرسانند و جامع
 بودند بن علمی لفظ و الباطن و جهات در عرفان و روح ایشان بلا
 خلاف سخن نبود و نداشتند و فرزند دویم ایشان سخی بود و بخواجہ
 اشد و او نام او می بود و مخلص فقرا و عرافا و ہر اعزہ وقت خادم الفقرا
 بودی و خدمت فقرا و صلحا از روی صدق خلاص کردی و ہم سیر نیاز
 در ہستان خلاص می عفند ہما و جمیع المومنین و المومنان
 و دو پسر دیگر خواجہ کلان و خواجہ عبدالستار از ایشان فرزند
 نازدہ و دختر دیگر بہ مخدومہ کہ منظورہ و مقبولہ آنحضرت بودہ اند
 گویند در ایشان نشانی این طایفہ علیہ بودہ و ایشانرا بخدمت
 امیر شاہ دادہ اند کہ از اولاد حضرت امیر و شرفدارانند و حضرت
 قدس سرہ از جملہ خلفای حضرت امیر کلال قدس سرہ اند و از مقتدایان
 سلسلہ شریفہ خواجگانند قدس سرہ اسرار ہم و سبب دامن سخن حضرت
 عزیزان قدس سرہ امیر شاہ را آن بودہ کہ پدرش شریف امیر شاہ از مریدان

و مہمان حضرت عزیزان قدس سرہ بودہ روزی حضرت عزیزان
 قدس سرہ مہمان ایشان تشریف آورده اند و در زمان ارنحال
 حضرت عزیزان اترک ایشان ہستہ آن حضرت نیاز کردہ
 آنحضرت آن ہستہ را سوار شدہ فرمودہ اند سیدہ پیردشت
 مرکب نماز کرد و کوسیدہ کا بر طرفت مرکب در نیاز کران میدا
 بعد چند روز اشرف مطہل آن سیدہ فناوہ و آن سیدہ خنہ
 و باکی عظمی دران خانہ وادہ سیدہ فناوہ سیدہ از عالم ارنحال
 نمودہ اند بعد از ان حضرت عزیزان قدس سرہ بہتر لایشان
 تشریف آورده اند امیر شاہ را و اما و خود ساختہ اند و این امیر شاہ
 در غایت توجہ و انفا بودہ اند و از مقبولان آنحضرت بودہ اند و بحد
 این مخلص حضرت عزیزان درویش شیخ قدس سرہ در زمان سلوک
 صاحب نام داشتہ اند و از جملہ متاضان این سلسلہ شریفہ
 بودہ اند و اکثر شب نماز قیام می نمودہ اند بہت شبہا کز رو کہ در
 برہم نرفتنہ ناپاکی برون زہر دو عالم تنہی و این فقیر اصحاب دارد کہ
 حضرت عزیزان قدس سرہ در زمان از دواج بے مخدومہ بخندست بے

رحمتها افتد گفته اند که ما بسم قدر فرستد نماز عید را گذارده چند
 آنجائی باشم شما طومی ایشانرا بکنید و حضرت عزیزان قدس سره
 بسم قدر فرستد نماز عید گذارده زود بمنزل شریف رجوع نموده اند
 و خدمت بد بسبب رعیت رجوع را پرسیدند حضرت عزیزان
 قدس سره فرموده اند که روز عید دیدم که پادشاه بجای سلطنت
 خود در مانده و شیخ بشیخونت و موالی و امامی بمولوت و ایست
 در مانده بچکر را پروای حق سبحانه نمیکند اید او زنده و پرا
 همزده و درین کفایت آنحضرت قدس سره را حال مگر کون شده زنده
 اند که تا چند خدا یاد پای بروی آورده با نسی بت رفت آن سید که
 می ناب هیستار از خاصه همچون سن شوریده شیدا با نرا
 و همان ساعت آنها ضعف در ایشان ظاهر شده و هفت روز
 در آن ضعف بوده اند که ندای ارحم الی ربک رضیة مرضیة
 شنیده بنقال زوار دنیا بدار عقبی نموده اند اولیا، اشد لا
 یوتون و لکن ینقلبون من دار الی دار سیف لکن قدس سره
 بو خدا یاد اولد دنیا اول ترک و در جا و دوان جان اول جانها

ساری بار و یک جانی جان ایرور و از خدمت بابت مخدومه
 رحمها اللہ خدمت پیر صنوع اللہ قدس سرہ مرید و مخلص و مجاز و
 منظور حضرت عزیزان قاسم شیخ قدس سرہ اند و بعد از ایشان
 بحضرت عزیزان قدس سرہ مرید شده از ایشان نیز مرخص بود
 اند و از ایشان یک پسر و دو صلیب و عرفد کجای این مخلص بودند
 و ازین دو صلیب فرزند ارجمند است خواہ عبدالرشید و پیر
 بہا و الدین علمہما اللہ تعالیٰ فیضہ و ابقا ہما بعنایتہ و جعلہما اللہ
 سن رضا لجن الرشیدین این نقلت کہ حضرت عزیزان ^{قدس سرہ}
 بسیار میفرمودہ اند کہ من بہ بازرگانان مانم کہ جمیع متاعہما و ^{چہتا}
 دروی باشد و بہ بازرگانان بشہر آمدہ باشد کہ باہل آن ^{شہر}
 متاعہما را بفروشد و باہل آن شہر از وی چیزی نخرند و آن
 ناچار از آن شہر متاعہما را گرفته برود و حال سن باہل دنیا چہنست
 باوجود آنکہ چاہ کس در صحبت ایشان کامل و مکمل شدہ اند چنانچہ
 گذشت فرمودہ آن حضرت یکانہ روز کار بودہ اند و گاہ چنان ^{بودہ کہ}
 صوفیہ و کتبہ را میفرمودہ اند کہ ہر روز فلان قبری را از خاک پر ^{کنند}

چون پکاہ روزی شده میف نموده اند که آب نیند که باز بر
شود و روز دیگر میف نموده اند که دیوار زیند چون پکاہ شد
میف نموده اند که دیوار بار اویران سازید ویران می خسته
اند و جمله قصد ایشان ریاضت و سخت صوفیان عدم ترتیب حصول
بر فعال ایشان بوده و این صورت فنا و عدم تعلق بدنیاست ای
عزیز من آنچه مذکور شد از افعال انوار کرامات حضرت پیران
قدس سره همه سموعات این مخلص بود امیدوار است این مخلص کردا
قیامت از زمره مجانب مخلصان ایشان محشور گردین و در دنیا
العالمین و آنچه بعد ازین بسطور کرد ایشان است منقول از مذکور
که در مناقب ایشان بعضی از درویشان آنحضرت بفرموده ایشان
تسطیر نموده اند خواهد بود زنبقہ التورقین خدمت مولانا سید
حافظ قرآن و اہلبیت نام داشته و از جمله باران قدیم و از ایشان
مجاز بوده اند با حضرت ایشان جمع مناقب جمیع فضائل آنحضرت
کرده اند و بسوی از معارف که از آن حضرت سر برزودہ در آن
مذکور است ای عزیز من بدانکه حضرت عزیزان قدس سره در حق و محبت

در مجلس عظام سخن بسیار سبک کرده اند و من کلماته القدرسته فی
 المحبته ارشیخ الاسلام قدوة الانام شیخ الشیوخ ابو حفص شیخ شهاب الدین
 اشهد و روی قدس سره نقل کرده میفرموده اند که حضرت شیخ در عوارض
 چنین فرموده اند که هر که خلوت بشیند و مقصد وی کرامت
 و ولایت بود آن شخص ضال و مضل است آنحضرت میفرموده اند که چون
 آن شخص اقامت را بغیر عشق و محبت کرده است ضال و مضل باشد
 عشق اضطراب بیدار خداست علت عاشق علتها جداست
 و میفرموده اند که معنی این حکمت حضرت سلطان اطرفه سلطان
 العارین خواجہ احمد الیوسی قدس سره است عاشق زو عشقک جان
 مو لکنیدا علم تارت پاناون سنکیز منیک فوق عالم غفل بو بورا
 است که اگر عشق از درون عارف بفرض سجد شده بطور آید در
 بزرده هزار عالم غفلت است چون طنور حق شود این سخن پیش ازین
 تفصیل و میفرموده اند که در زمان تحصیل در بخارا می بودیم و از مجلس
 خواص و عوام مضمون فریضه آفته و فرالغزله را به عمل نموده جناب
 می نمودیم لیکن چون مولانا شیخ و عظیم بر سر مجلس عظیم میرفت و
 از محبت

سخن میگفت بیان مجلس منم و استماع کلاهی میکردیم بیت
 بخورد و نیت در کوی تو مشتاقان مشید ارا: خم زلفت نقل
 محبت می کشد مایه و از سخنان می کتفتی عظیم دست مرو
 و کریم و ناله بسیار کردیم چند آنکه چشم من می آماختید چانه
 میفرماید فلیضجک و اقلینا و لیسکو کثیراً و در حدیث است که
 حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله در نماز بسیار گریه می کردند
 از سینه شریف آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم چون در سجده نشان
 آواز بر می آمد و میفرموده اند که حضرت شیخ فرید الدین عطار
 قدس سره فرماید که بیت چون رو بر دار و آنجا شک و آه پندیده دارم
 این مستاع اینجا پگاه و مراد آن گریه است که از سر سوز و درد با
 و آن گریه از دل صنوبری بیرون می آید و گریه به درد از آه است
 پس بیت ناله با درد از دل برده است ناله به درد از آه است
 و میفرموده اند که علامت گریه با درد گریه شک و اختیار و ترک
 علامت و علامت گریه به درد گریه شک و آفرودگی و ناله
 در سخنانی فرماید که و لا یخافون لواءه لایم بیت ما با وجود

ماست سلاستیم زیرا که سنگهای ملامت ماست پزارم از آن
 دل که در و درو نباشد هر کس که تیرسد ز بلا مر و نباشد و میفرموده اند
 بعضی از اخوان در باره ماسی گفته اند که اگر ایشان را دولت وصال
 حاصل است این گریه چهرت است خوش نباشد و این یوسف گفت
 زار ز آمدن چو یعقوب از اسف خوش نباشد کج قارون در پیش
 خوشتر از مغلسی کردن مثل نو ما در جو آب بگویم که هر چند کمال را
 وصال حاصل کرد و در گریه بسیار کند که حسن و جمال اظہر از نهایت
 پست است بنهایت لطافت در ربع هنگام فرصت که
 قاسم گری کند بیت تشنه را که ز دریا قطره بیرون آید بلکه بر لب قطره
 چون که آن یک قطره بر لب آید پیش تشنگی بر تشنگی افزایدش و
 سینه میزند که اول عاشق و محب با بد که در عشق مجاز کوشد و سر
 زهر آلود آن بنوشد که اول عشق سوخته بعد از آن در سبزه
 عشق حقیق جولان کند که المجاز قنطرة الحقیقة میفرموده اند که این
 چشما که در عالم ظاهر و مہوید است ہمہ مظاہر جمال اظہر است چنانچه
 فریدہ ستر سیم آیاتنا فی الافاق و فی انفسہم بیت خوبان

آینه خوبی او در هر شأن بر تو بی مطلوبی او و میسر بوده اند که
 بنامی محبت ظاهری بر پاکی از شهوات نفس است و هر که بدین مقام
 نرسید است نکرین می برادران حرام است حضرت رست
 پناهی صلی الله علیه و سلم میفرماید که الناس کلهم شیون الا العالون
 والعالون کلهم شیون الا العالون والعالون کلهم شیون الا
 المخلصون والمخلصون علی خطر عظیم مخلص آنست که محافظت
 خود کرده و نفس و شیطان مجادله نموده ریاضات شاکه و کوشش در
 بقیع فنا رسد انگاه خوشبختی حاصل شود که حق سبحانم بایز
 و من یتوکل علی الله فهو حسبه از کلام ایشان واضح گشت که
 هر کس بآرزو رسد که جمال صور مرآت ملاحظه جمال حقیقت کوای
 نوبه جمال صوری کند قل للمؤمنین یغضوا عن ابصارهم و قل
 للمؤمنات یغضضن عن ابصارهن ای عزیز من شنیدید که
 چون شیخ محمد الدین عراقی قدس سره جمال صوری نوبه نمود مرآت
 ملاحظه جمال حقیقت کرد شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره
 ویرا از مجلس خود مجبور کرد آمدند و شیخ اوجده الدین کرمانی قدس سره

چون بخدمت شیخ فخرالدین گدس ملاقات نموده فرموده که
 ای شیخ کیف الحال شیخ فخرالدین گفته که ماه را در پشت آب می
 بینم و حضرت شیخ او حدالدین فرموده که اگر در کردن نیل
 نداری چرا در هاشم منی حضرت شیخ عطار میفرماید که پند عشق
 صورت نیست عشق معرفت است شهودت بازمی جویم صفت
 و در بیان خلاص میفرماید که به بشارت کریمه قل یوا لله حد
 و کشف معاً الله یضدیده راست حکام میسید به و رنده صفت
 لم یلد و لم یولد حضرت جعفر جیل و علاء از خوابت نوالد پاکیزه و
 بنتره میداند و با خلاص و لم یکن که کفو اأخذ حق سبحان
 را بکفو و همنا عفت آدمی کند و درین معنی فرماید که ای خدا یا
 این سر انجام دلت در و صحت است کاشف این در ز معنی سوره
 خلاص شد و میفرموده اند که کشف این در سوره خلاص شد
 مراد از صورت درین حدیث مصطفوی صلی الله علیه و آله ان
 نبل خلق آدم علی صورته روی آدمی است و درین حدیث درمی
 و شغایت بدان که چنانچه محبت ظهور غشانه و ال شیدا مکرر اند

روی آدمی شیفته و حیران بسیار و پست گامی درون پرده عبت
 نهان شود گامی هزار پرده بدر و عیان شود سیف مانند که پست
 راه از آن روز که دیدم سبک قمار تو میناله افغان کنان بر حال
 خو زار تو ام... و سیف بر بوده اند که نامرید عاشق شیخ نگر و استفاد
 از شیخ مکن نیست هوان مرید از خطرات این نیست میفرمودند
 که هر حضرت شیخ جمال الدین عزیزان قدس سره چنان بعشق بود که رود
 فضاوی حضرت عزیزان قدس سره ان شتر بزوان نشتر کویا که بر یک
 جان من آمد و حضرت در آن وقت در کنار من بودند ع من کیم
 بسلی بسلی گیت من به و شیخ عبدالقادر کینا قدس سره و نموده اند که
 عشق پر عشق مجازی بود که الحجاز قطرة الحقیقة همان است میفرمود
 اند مرا ضعفی عارض شد و در آن ضعف در منزلی بودم حجاب
 حضرت عزیزان کلان من خیزد یواری نبود و در آن دیوار رخنه
 بود چشم من در آن رخنه بود ازین ضعف چندان منکشم
 از حیرت حضرت زین العابدین بیستم آنچه دیدم و چون حضرت
 این بدان رخنه رسیدند سائر نواقف میفرمودند اما آنکه من جمال

مبارک آنحضرت نظر کنیم پت چه خوشتر باشد که بعد از نظاری
 با میدی رسد میشد واری شود جمع از صوفیان زکیه حضرت عیرا
 شیخ جمال الدین قدس سره میفرمودند که روزی حضرت عزیزان
 قدس سره در خلوت ناله و گریه بسیار کردند تا آنکه حضرت عزیزان شیخ
 جمال الدین قدس سره فرموده اند که چراغ آری چون چراغ آورند حضرت
 عزیزان چشم مبارک جمال عزیزان کلان شدنی دوخته است تا
 بهوش شده نهادند و چون حضرت شیخ جمال الدین قدس سره
 آن حال را مشاهده کردند اندر فرموده اند که مولانا خدا اید او چند آنکه
 شما مشتاقانید ما صد چندان مشتاقان شما ایم بیست عاشق که شد که
 یارب کاش نظر کرده ای خواب در رویت و گریه طیب است : عاشقان
 هر چند که مشتاق جمال لبرند و لبران بر عاشقان از عاشقان
 ترند : میفرموده اند که بعد از حصول این نسبت میان شیخ و مرید
 تربیت نهاد و فرمای که تو در آیت تربیت درین کسینه که محرم
 آن نیست بگر برود تر تو بکشایم : و هم میفرموده اند که
 چند گاه باید که صورت شیخ خود را در خاطر دار و در هیچ تصور

آن صورت خاص باشد تا او را نسبت محبت حاصل بدایت کریمه
 و کونوا مع ایضا و قین نور بیان این معنی است بیت عشق آمدنی
 بودند آموختنی ز نه بار که بیا وحسدا دم تر زین و صیف موده که
 چون ازین تصور شیخ بفکر حضرت حق بجایه نوشتان حاصل
 و در غنای جو و خود ثابت قدم کرد و آنگاه او را چند آن شیخ
 بصورت شیخ نباشد و بن کلماته القدریتة فی الفقوی
 فرموده اند که احوال من از زمان تولد و ریت و نفوست چنانچه
 ابتدای تولد ایشان تفصیل مذکور شده است و بعد از آن می
 فرموده اند که در زمان طفولیت شب میگردم چنانچه طریقه بنیاد
 علیهم السلام و در آن حال موی سر من به پیش افتاده بود شخصی را از
 غیب اشارتی شده که این خور در تربیت کین در دنیا و عقبی نفع
 وی بهو برسد آن شخص را تربیت نمود و باعث تعلیم علم شد و مرا ^{کلمت داد}
 من چون بکلمه در آمدم خوردان دیگر از من ناموس گردند مرا در میان
 خود جان دادند از بس که ترولید موی و شفقت خور بودم بالاخر در محل
 در آمد بکلمه ششم بیت عاشقینک کرک جیاده اینک ایچرا یورینک جیاده

و چون نظر ستم برین افتاد گفت زود باشد که این سپهرین
 جمعی شود و عالمی را با بسبلی شود بیت روزی که حشا اند ختم بر چسبند
 چاکشین گفتیم که این فلاش و شش خصل برندان می شود بعد از آن
 مراد بیکران سبقت کنانده جای داد و میسر موده اند که من در هوا
 سر و دبر و سر برهنه و پاکی برهنه نکبت میفرم و ترک نمیکردم
 میفرمودند که در فرقه محمد و ان سال تحصیل علم میکردم مرانه و یک بود
 و نه کاسه بود و بوی زیری و پایی و چشم پوشیدند در بر که در زمستان
 و تابستان نمی پوشیدم نه از دار بود و نه کرتی و کریان کرتی را
 بگردن خود انداخته بودم تا که سر حال من مطلع نشود و در حدیث
 که حضرت رسالت پیامی صلی الله علیه و سلم میفرمایند که بفقیرین از
 ان بطبخ لم یجد قدراً و اذا اراد ان یشرب لم یجد اناء یعنی فقیر
 آنست که اگر خواهد که طعام پزند و یک نیاید و چون اراده آب
 کند ظرف نیابد پس مال کم گزای حشدا و او تو ز فقر و نیستی
 زان که بوی وصل و از فقر رضوان خوشتر است، میفرموده اند که
 چون صوفیه در خلوت بجزرت عزیزان قدرشتر بعد از نماز با دعا و

و بعد از ادای خلوت نیازی دادند و مرز چیری بنویسند نیارند
 و متوجه بودم که چیزی پیدا کنم چون فوکللی خستیا کرده بودم
 کتلی انت که از غیر حق سبحانه روی تافته و بجانب جنبه شانه
 باشد سیف بوده اند که چون خانه ما وقتیکه در معاش کمزرت
 ذوق شوق ما پشتر چون معاش بیشتر ذوق کمزرت قال التبت علیہ
 السلام اوحی الله تعالی بعض انبیاء اعدران معک و نسقط
 من عنی فاصب علیک دنیا صبا یعنی حق سبحانه و مکر کرده است
 بعضی از پیغمبران خود پسین گفته بان پیغمبر که جذر کن از آنکه تراوشن
 کبر و بیستی چشم من بدان سبب ریزد بر تو دنیا را از ویرختی
 پت بد زمان ده تو این مردار عشق دارند که هم سگ باشد و او مردار
 میسر بوده اند که روزی بخاطر مضمون این است فها و که انما الموم
 و اولادکم فتنه یعنی خزان نیست که موال و اولاد شما یا
 فتنه ایشان شما اند بدان سبب کنجینه خود در آمدن مبادا که در آن
 کنجینه از دنیوی چیزی باشد و در طبع سوس و بدم آنرا پسین
 اند آنم که در حدیث است ما لندنا در کل خطیة یعنی دنیا سر
 خطیة

چون میں حال استعفاء دیکھتا ہوں کہ ہرگز نہ کہ ہر ایک مہفتہ کہ
 وجہ معاش می باشد کہ ہم الحمد للہ خانہ ماخانہ حضرت محمد مصطفیٰ صلی
 اللہ علیہ وسلم می ماند چون عاشق و محبت را متابعت آنحضرت صلی اللہ
 علیہ وسلم لازم و واجب است عیناً بپای بوند سر عوغای کار نیست کہ
 چون حضرت عمر زین الشیخ جمال الدین قدس سرہ بہرہ تشریف بردہ
 اند مردم ہر اہرہ بر فوق آنحضرت آفرین میگفتہ اند آنحضرت قدس سرہ
 فرمودہ اند کہ اگر فقیر و نیاز مند بودی و در این گاہ حاجت کنی
 میفرمودہ اند کہ یکی زیارت آن و غنہ و بیدہ بود کہ حضرت رسالت پر
 صلی اللہ علیہ وسلم بر تعظیم و اکرام می نمودہ اند سبب آن معنی و نام بخیر
 فوقہ در فوق بقدر سناستی صاحب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم است و ام
 در زمان این واقعہ در خانہ ماوہ روز بودہ کہ از وجہ معاش ضروری بود
 میفرمودہ اند کہ معنی این حدیث را قال السببی علیہ السلام لعن
 الدنيا الامامی ما لا بد تفیشیں بسیار نمودیم عن نری نوشتند
 کہ لا بد از خوردن نمفت دار کہ باعث قیام نماز شود و لباس آن قدر کہ
 دفع سرما و گرما کند و از سکنی چنانچہ مرغان از برای خود سوراخ خنیا

گشتند و زیادت ازین قدر ملعونست و این مخلص شماع دارد که
 آن عزیز مولانا خلیل قلی کولی قدس سره بوده اند که ایشان از
 اولیا کرامی علمای عظام اند و میفرموده اند که چون بیان آن
 عزیز با رسید دیدیم که خانه و خانقاه و جمیع حوالا موافق آن بود
 نقل که مخلصان آنحضرت قدس سره بسیار بوده که کلیم و نمد می آوردند
 اند که در خانه و خانقاه اندازند ایشان قبال ناکرده بدبران میسند
 و میفرموده اند که حضرت رسالت پیامی صلی الله علیه و سلم فرموده اند که
 انا و اصحابی بری سن لکلیف یعنی من و اصحاب من سزاواریم از تکلیف می
 فرموده اند که سن جائز است آنچه هم که فدای جانان کنیم چه جای دنیا
 چون حضرت عسیران قدس سره و پیرانها و خرابهای غزوه رانی
 فرموده اند که صوفیان قایل زرعیت کنند بخت بسیار بکنند قایل
 زرعیت مکر کرده اند و میفرموده اند که ما دهقانیم که نه ما ازین
 و نه کا و چون عاشق در دو شفت از تنم هر دو سر اخوش است
 بیت می عشق و بدگرمی مستی در کافسده که خود پرستے اگر محزون
 نه محزون جام خوردی که او را در دو عالم نام بردی و آنحضرت چون

دختر خود را بداد و داد و اندک نرسیده اند که مهر و زیاده و رسم کرده
 اگر در شریعت کمتر جایز می بود کمتر می بستیم و چون از برای
 سپردن خود زن خواسته اند صد هزار تنگ مهر قبول کرده اند میفرموده
 اند که موافقت حضرت رسالت پیامی صلی الله علیه و آله است که دیگر
 بر خود ترجیح کنی چون داماد ایشان فوت کرده دختر ایشان را
 علما و اکابر خود استگاری کرده اند فرموده اند که ما دختر خود را بپذیریم
 خود میدهمیم که داماد باید که دون خود باشد چنان کرده اند
 و من کلمته القدریة فی البیت حضرت عزیران قدس سره اشارت
 بدان بسیار می نموده اند و میفرموده اند که من این سوال را
 بعد از آنکه در اول من جامی می کند بنام سبک چون محبت باید که
 از مال جان بگذرد و مال لا یوحی شود چنانچه در حدیث آمده که الدنيا
 خلوة خیر یعنی دنیا شیرین سبزه است و در حدیث دیگر آمده است که
 افضل الاعمال همز با ای شفقها یعنی بهترین کارها و شوارترین آنست
 میفرموده اند که در زمان که حضرت عزیران قدس سره رخصت کل
 دادند میفرموده که حاکم بخارا بود و چند خردار غله برابر با نیاز و

ما با وجودیست و احتیاج آنرا از خود کو ویم که لستقی سنن بتقی سنن الجلال و
 در حدیث دیگر آمده که فضل لاجمال حضرت با ای شوقا عینیه بهترین کارها
 شاق ترین است قال علی رضی الله عنه لا کرم غیر من لبتقی عینیه
 نیست کرم غیر ترا از تقوی ماست کر کرمی بر اهل تقوی رو
 زانکه تقوی سزیم کرم است اما کفایت درم زوجه حرام: بهتر از بذل کون
 درم است: چون حضرت عثمان غنی از آن قدسک آنرا شنید اند به
 مبارک خود خطی نوشته ارسال نموده اند مضمون آن بود که در سلسله
 رو کردن نیاز رو نیست و ملاحظه کردند آنکه از کجا و از چه جاست نیز در
 رالابن نیست وقتی که بمقام توحید رسید باید باشد و میهنده در سائده
 بجز خداوند و کبریا نباید دیدن و دیده اجولانه را باید پوشیدن
 مشغولی رفت پیش بعلی آن پره زن کاغذ زر بر و کین بستن
 زمین مشیح گفتش عهد و ارم من که تیر غمیر حق است نام الا بیج چیز
 پره زن فی الجلال گفت ای بعلی از کجا آورده این اجولی: نو درین راه
 مرخصه حل نه: حسب منی غیر اگر اجول نه: مرودا در دیده اینجا نیست
 زانکه اینجا کعبه و دیر نیست کما قال جعفر الصادق ضرافه عنه لبتقی

ان تقی اعبد سوی التذ یعنی تقوی آنست که بنده چشم پوشد
 از دیدن سوی و خود را خلاص کند از رو و ریاست کعبه و دیگر کعبه
 ویرگی کعبه کجاست نیست غیر از تو کسی غیر کرامی شمری و سیف برآمده است
 چون آن خط شریف حضرت ایشان با رسیدن ضرورت آن تزار
 اقبال کرد و فقرا و مساکین شیار کردیم چون من از حضرت ایشان
 برین وجه مجاز بودم که من برآمده بودم که معنی که با از هفده
 رسیدیم را بشما دادیم و چون حضرت عزیزان قدس سره شیار ایشان
 شنیده اند خوش وقت گشته و فرموده اند که خاطر از مولانا ناخبر
 جمع شد که می در مقام فخر بیغم و مستقیم است حضرت عزیزان قدس سره
 و برایشان را قابل نراعت کرده در جهت مسی کرده اند وقت بحصول
 آن همه را بنده بگری داده سیف برآمده اند که ازین شیار را طمع نوا
 نیست قال البنی علیه السلام الدنیا حرام علی اهل الآخرة و الآخرة حرام
 علی اهل الدنیا و هما حرامان علی اهل الآخرة یعنی دنیا حرام است بر
 آخرة و آخرة حرام است بر اهل دنیا و این هر دو حرام است بر
 اهل سیف برآمده اند که اهل آخرة اند که بجز از لقای محبوب

از لایحه پنج چیز توجیه ندارند و از هر دو عالم ملکه از خود دست کوتاه
 کرده بدرد حیران ناتوان گشته اند نظم نمی پرسی از جوالم که چو
 پریشان روزگارم با که گویم موافق ز احوال غریب خود پرسی
 اسیر بند وزندان با که گویم غریب ناتوان در کوشی حیران هم
 وصل تو با غرق حیران درین بحر بلا خود غوطه خور ویم غریب آنگه
 ز تو خود تشنه مرویم آنگاه بر طریقت بدین جهت گویند که اهل علم غریب
 معنی علماء و در میان جاهلان غریب است و فرمودت الحدیث الدینا سخن
 المؤمن بعینه دنیا زندان مؤمن است نقلت از ابو سعید خدری
 پادشاه سمرقند و مریدان حضرت است هزار تن که جامه و هب که
 بیلیغ هزار تنگی می آید بده بایشان نیاز آورده و حضرت ایشان
 جمیع آن را جمیع آنچه داشته اند از مستعد و غیر آن بفقرا و مساکین
 همان روز داده اند و آن روز رمضان بوده و بگاه از پراگانه
 از همسایه و منکر کرده طعام نچسته اند و حضرت غیر آن ماندند
 بیقرمودند که و هم ابو سعید خان رسید که سفند جو شامی حضرت
 نیاز فرستاده و حضرت باغور فرموده اند که آنرا بفقرا و مساکین

فقیر بکنند و حضرت والد شریف حضرت عزیزان با عرض کرده
 اند که خان این کوسفندان را از برای آن فرستاده که جرات
 آنها فتوح پیش صوفیان سلازند حضرت نشان فرموده اند که
 فتوح پیش خدا اید و موقوف بکوسفندان ابوسعید نیست اگر باند
 فتوح باند ازند و الا زهر را خوردند بیت داند که عاشقان چه بلا با
 شبند انده زان زهر زهره خون در سپاله کرده دو دم در کشید
 انده لمولفه زهر فراق پیر پر دم کشید انده زان زهر زهرهای
 شباطین در زنده انده من کلمات القدر سینه فرالتو کل جسم
 عزیزان قدس در او اول حال که رجوع خلاص کمتر بوده چند می
 از باران بر سپل تو کل بی زاد و تو ش در کوشه صبح بزمی بودیم
 و امتحان بصیر و نخل خود در رجوع و عطش و خوف مکر و بیم و این فخر در استک
 بد آنجا کشید که با دم پنهان که در کوه بود و بر ما شیرین می نمود
 از محبت پنجم شیرین شود و حضرت عزیزان با قدس می فرمودند
 حضرت عزیزان قدس از غنیزه فصدی بخارا کرده اند و فرموده اند
 صوفیه باید که کندم بر بان بکنند و آنرا از او این سخن بکنند که با بیج ^{خانه}

خواجیم سرد و آمدن بستیخ روز و در از عمر امانت و از صبح
 و کوهها قطع منازل کرده بخارا رفته طواف هزارات بخارا کرده
 در وقت رجوع چون بموضع سدر بلک در میان کمال است رسیدند
 یکی از باریان آنحضرت آمد که ایشانرا بخانه خود برد خدمت والد
 عزیزان با قبر شیخ کفنه اند که ایشان درین سفر بخانه کس فرود
 نمی آید باید که تو بیای مگر ایشان چسپیده گذاری که از خانو
 بگذرند و آن صوفز چنان کرده حضرت عزیزان قدس سره فرموده اند که
 این کار قبر است بلکه بنوا نه خوانده است بعد از آن بخانه و در رفت اند
 و در خانه وی وقت آنحضرت خوش شده چهار کس از باریان خود
 رخصت داده اند یکی صاحب خانه و دیگری جشد بزرگوار این مخلص
 قدس سره میفرموده اند که مرا بر آن کس چشم آید که چرا بقوت تو کلن سلم
 مشکلات بروی تهاان شده است فرموده اند که عزیز گرفت که
 خلاص باشما انگاه تمام می شود که شمار رعیت بکنید و وجه بیعاش از رعیت
 سازید من در جواب گفتم که مرا روزی کیفیت عظیم دست داده بود
 در آن حال تقویض امور با بکلیت بحضرت حق سبحانه کرده از زرعیت

کونین است اسانده بودم اگر شما مقصدی می شوید که در قیامت
 بمن اگر خطاب و عتاب رسد که ازان توکل گشته چرا ز رعیت کرد
 شما جواب گوئید من ز رعیت خستیا بکنم آن عمنیز فریاد بر آورد
 بیہات بیہات کہ تصدی واجب کرده جواب گویم من تصدی
 خود تو نم کرد و من کلانہ القدسیۃ فرار حتمہ و شفقت حضرت
 عزیزان قدس سرہ میفرمودہ اند کہ در زمان حیوات حضرت
 شیخ جمال الدین قدس سرہ ارادہ آن کردیم کہ اربعین نشینیم
 حضرت ایشان منع کرده فرمودند کہ یا رانرا تحمل بایست شما
 نیست کہ ہمراہ شما اربعین نشینند و ما پر شدہ ایم و از شفقت
 نیست کہ شمارا تنہا گذاریم کہ در تنہائی بسی آفات بہت مشہور
 ہرگز اولیٰ از کربان و ابرو نہ بکشش با بدسر اورا خوردن کرک حق
 آن زمان کہ ابرو نہ کریمہ شیشک تنہا بودہ بیف فرمودہ اند کہ
 طالب در جمع باران بودن بہتر است از غلت و خلوت و آما
 کلام اکابر طریقت کہ خلوت در مخپن عبارت از بہت است کہ طالب
 مجمع خلایق جمعیت حضور باشد چنانکہ در تنہائی باشد و سفر بود

کسیکه این مقام نرسد قابل شکر نیست چه طالب باشد چه غیر
 حافظ حال خود باشد که عاشق استغاثت بغیر و کلام مالایینی کردن
 روا نباشد و فرمودند که قال رسول الله صلی الله علیه و آله حسن
 اسلام ترک لایعینه یعنی از نیکوهای اسلام شخص ترک کردن
 آنچه مفصده وی نیست میفهمیده اند که مرا خلوت و مارک کردن
 خانه صلاحتیاج نیست چون ترک هوا و حرص و بوسه و سرگرمی و
 خوردن متوجبه بوجد است ذات بچون کردانیده ام اکابر گویند که
 بس و ماسومی بوسه بجان غرض میفرماید قل یلوا الله ثم ورتهم یغف
 بگویم می محمد الله بس از آن غیر اکتدار لجزیره و حب آمد ترک
 یعنی از آنکه لایعینی بود آنرا که از میفهمیده اند که این خلوت
 و صحبت ما از جهت شفقت بر خلافت است و چون از خلافت نیاز و
 هدایت و مایه بدین جزاء الله الا الاحسان یعنی نیست
 جزای نیکویی که نیکویی و ازین خلوت تیر با نسی خواهد بود پس چنین
 خلوا بزم که از برای دیگران خلوا می پردازان خلوا با بوسی خواهد
 بود یعنی میفرموده اند که حضرت عزیران قدس سره در آیه ماست

از روی لطف و شفقت فرمودند که مولانا حسد ایداد و در پیرون
 خانه آویخته گذارید مدت مدید بان حال متوجه محبوبان علی و مطلوب
 لم نزل کشته در نوبه محو مطلق و در بچار حال مستغرق بودم چون ما
 باران بعد از آن گرفته و رند بچید ما شادمانه انداز حال کمال آمد
 کفتم که چه با در هر وجه به شفقت است که در حق من کردید میت کرترا
 سنگی زند معشوق مست شب که آری از در کو هر بیت شریف نمود
 اند که رافت و شفقت و رحمت من بر خلائق عالم چنانست که میجویم که
 در بدر کشته و بخانه اهل علم و راه آمده اند گفته ایشان و ایشان نمایم
 لیکن تعظیم و اکرام خلائق و تذور ایشان مانع آن گشته است
 چنان تذور باعث شفقت ایشان هر شود شفقت که حضرت
 عزیزان بند سگه گاه بجانب بخارامی رفته اند و تذور بسیار جمع
 می گشته و اهل طمع منتر صد آن بوده اند که آن نیاز با نصیب ایشان
 کرد و گاه آن حضرت آن تذور را بکلامی واری و اربابی فرود آورده اند از
 معن از ایشان پرسیدند فرموده اند که دنیا تر و ما مثل نجاست
 چون تقاضا با بد خلا جا هر زمین باشد پیش کویس مصرف این تذور

ورحمنا بنیاء علیہم السلام میفرمود که و ما علی الرسول الا البلاغ المبین
 و سن کلماته افقه سینه فرالذکر حضرت عزیزیان قدس سره میفرموده
 اند که ذاکر باید که در ذر ذر دل خود را حاضر ساختن به حضور دل ذکر گوید
 تا آنکه ذکر بپس رفت در حدیث است که ذکر اللسان لقلبه و ذکر
 القلب سوسه و الذکر ذکر التبعین و ذکر زبان لقلبه است و ذکر
 دل سوسه است و ذکر معنیه ذکر تیر است تا ازان ذکر و در ذر دل
 می سپید اگر دو دو از کدورات نفاخ خلاصی یافت دل می
 صاگرد و ذکر حضرت مصطفی صلی الله علیه و سلم میفرمانند که کل شیء
 صفاله و صفال لقلب کرا الله یعنی هر چیزی را پاک سازنده است
 و پاک سازنده دلها ذکر خدمت حضرت سلطان بطریقہ خواص
 احمد البیور قدس سره فرموده اند که ذکر زبان بدل است و ذکر دل
 بر افند میفرموده اند که در بیت فاوکر و فی اذکر کم این معنی
 بخاطر افتاده که شما بال با وجود ضعف ما تو انا و عقلت و قصور
 مرا با و کنید من با وجود قدرت و حضرت و علم و حکمت شما را با دم
 یعنی وجود شما را از میان بردارم ذاکر و مذکور خود ذکر و کم که شما

به هیچ لحظه و لحظه بیدار و مستی نداشتید چنانچه تو در میان هیچ
 شکر چه هست اوست: هم خود است گوید هم خود ملی کند می
 و نموده اند که سن در حلقه ذکر حضرت عثمان غنی آن قدر که نغمه و
 فریاد منبک کردم و صوفیه نغمه و فریاد بسیار بگر و نذیبت جزا
 در پوستها آواز است پیغمبر و سخن را خود آوازی کجاست
 و در طم حال خود را می پوشیدم و در باطن و رسیدن تکلیف می
 خود شیدم و در نغمه سومی می گوید شیدم بیت سوزن بر
 مین ای مرد و غمخیز ترک کن این کار روین در کار کوشن است
 ای حسد ابد و صبر کن در عشق او مردانه و از دست مردانرا
 نیا خبر زبان انداخته است بیت ز خاطر نیرند این فلان جوان خوش
 که خام آواز دارد بخت خاموش شکیف برموده اند که حضرت غزالی
 قدرش میفرمودند که ای باران چون مولانا خدا بیدار و ذکر گویندی
 فرموده اند که این عنایت ایشان در حق من بدین سبب بود که بعضی
 من در ذکر عایت اصول و بلند شدن بمقام و آراشین نظر در مجلس
 نبودم و بزم کردن خود در ذکر حق و ثبوت ذات وی در خود هیچ

نشا بود و در دل رای محبت حبیب شمن و شستن با سوی چتری
 دیگر نبود و سیف سوخته اند که روزی در قیظ طاعن که آنجا ریاضت
 بسیار می کشیدم قصد نقض وضو شده بهر جا که نوبه نمودم چه سنگ
 و طویخ سحر او کوه و روزی که بودند کوه با هم هوا جمله پرست از خدا
 لاجرم نقض وضو بیت پر نشد و زود بخانه در آمدم چون در آن زمان
 درون و بیرون من از ذکر مملو بود و در پوخته ریاضت خود را
 که خست و فکر غیر را دور انداخته و صدر و کمر را بیوت در بکنند
 افلاک انداخته بودم و در صبح موجودات اسم و ذات ویران
 معاینه سیدیدم شبلی نه ستره فرماید که ما رایت شباً قطاً الا
 و رایت اللدنیسه سیف سوخته اند که من چون عطار را که شک
 و جمیع اتمش و استغوا دار و عطار را فریاد ضرور بر نشت نه چون تلغ
 فروشم بدان سبب مجلس ناخیر مان ذکر جهر فر گفته اند و نیز در غیر
 خلوت ذکر کم گرفته اند بیت از سقلا تا محقق فرقه است کس
 جو داود است آن دیگر صد است و من کلان نه القدرسته فی
 العنه حضرت عزیزان قدس شریف فرموده اند که در آن زمان که

بخصیص علوم در مدرس مشغول بودیم از سحری تا سحر نکریم و
 از اوقات مداکسرا جناب می نمودیم ز برادر مدرسها شو
 تا می خیزد و از لقمه و قفال سماهی خیزد و در کج خرابه
 کداوار نشین بود الله که ازین مرتبه شاهی خیزد و سیف بود
 حضرت عنبران قدس سر جمیع پاران فرمودند که زمین
 پنبه را غشاوه کرده خسر خاشاک آنرا دور کنید چون هوا گرم
 شد بیاران تکامل یافته یافت مرا همت آن شد که خدمت را
 تمام سازم و این بخاطر افتاد که خاشاک یک قطعه زمین که
 توانم بیرون کرد و قلب صنوبری که از عرش وسیع ترست چون
 از غیر که چون خاشاک است خاک کنیم چنانچه عارف روح قدس سر
 در شنوی میفرماید مشنوی گفت پیغمبر که حق فرموده است
 من کلمه بسیج و در بالا و پست نه و زمین و آسمان عرش نیزین
 کلمه تو یقین دان ای عرش نیز و در اول مؤسن کلمه ای عجیب که را
 جویی نمود و در اولها طلب لایحرم همان زمان و اسرار بر زمین
 نهادیم و بلاست پامی بر زمین و در آن حسن خاشاک در تمام

و بموافت مس یاران دیگر اہتمام نموده تمام آن خاشاک پر
 کو دیم و بدین پاک کردن آن زمین سپید و اریح که دلہا از
 خاشاک غیر پاک کند و میفرمودہ اند کہ چون حضرت عزیر
 قدس سرہ بواسطہ آفات زمانہ و تعرض اہل سلطنت کہ شہ ازین
 تفصیل یافت بمفسر ملا و خراسان اختیار نمودند و این فقیر را
 رخصت کل دادند و فرمودند کہ تو در ماوراء النہر باش و بعد از
 چند روز داعیہ ملازمیت بآنحضرت قومی گشتہ بجانب
 خراسان بجمع عیال و اطفال توجہ نمودہ شد چون بولایت
 فرش رسیدیم فاقہ غلبہ کرد و بقاضی فرش اظہار این معنی کرد
 شد و همان زمان از ان پشیمان گشتیم و فریب چاہہ است
 از ان سوال شہر مندہ ہم کہ چرا حاجت خود را بغیر خدا اظہار کردیم
 و در بعضی از تفاسیر کہ چون حضرت ابراہیم علیہ السلام فرمود
 در تخنیق اندختہ اودوہ ان کرد کہ در آتش افکند چیرہ شل علیہ السلام
 حاضر گشتہ فرمود کہ ہلک حاجتہ ابراہیم علیہ السلام گفت
 بس گفت دعا کن ابراہیم علیہ السلام گفت دعا نکریم کہ چون

مراحت داری پسند پس آنکه خطاب رسید که یا نازکونی برود

و سلاماً علی برایتیم یعنی امی بخش سر و سلامت شو بر ابراهیم

علیه السلام گویند مولانا اسپ کلان طبیب از جمله مستحقران روز

کار و علم علای زمان بوده در حال شغال از عالم فنا بوده که حضرت

عزیزان قدس شربسروی رسید اند و مولانا مریدان

شده گفت که مرا تعلیمی کنید حضرت عزیزان قدس که این قصه

ابراہیم علیہ السلام را تمام یاد کرده من فرموده اند که چون این

خطاب کونی برایش شد حضرت ابراهیم علیہ السلام گفت که

صد بار در آتش سوختم تا که غیر مخاطب نمیشدست بت غیر تم مبلو

چنان است اگر دست او بداند که دارم که در اسی بخیاں در آن شود

ز یاد کرده جان داده است میفرموده اند که حضرت

عزیزان قدس روزی از صفت عدم تقید حکایت میکردند

از اثر نفس و تاثیر صحبت آنحضرت کتفیت عظیم دست داده ام

عدم تقید در تقید نیکوست یعنی با وجود رعایت احکام شریعت

موتی غلابی و موانع بخلاف عدم تقید با سوره پسندیده است

بیت امی خدا داد فکری کنیم در سه غوغای عشق شور بیان
 خاق فکرش خوش کاین انداخته میفرموده اند که شاه پیک خان
 چند گاه در مقام آن شد که این آشنای کند و من از وی
 کریزان بودم روزی بالضروره با ملاقات واقع شد چون نظر
 من بجا و حشمت و سلطنت می افتاد همگی آن چون پیکر گاه نمود
 بیت پسر صاحب نظر آن ملک سلیمان با دست بلکه آنست
 سلیمان که ز ملک دست بود در آن حال بجا طر آمد که این کبر باشد
 و لیکن بفعال این حدیث بجا طر رسید بنگر مع انگبر صدقه
 و نهواضع مع امنواضع صدقه بعینه تکبر کرده با تکبر کننده صدقه
 و تواضع با تواضع صدقه است میفرموده اند که شارح ویدیم که
 خطی بدست من دادند و در آن خط در قسم قطعی بنام من بنیاده
 چون این واقعه سمع بعضی از مخالفان رسید زبان تو خشنان
 و من سخن نمیکردم بعد از آن بعضی از یاران گفتند که اگر ترس
 قطعی بود و آرام از مزود و دست او بدتر باشم چه نقیدی
 و نمای آن من خود است میفرموده و ما را نیز خود کردی

و اگر شش دور بودن فرضی لازم است مسیف نموده اند که

چون حضرت عیسیٰ بن مریم صلوات الله علیه را از روی کرم با عزا و کرام

و تقدیر تنهایی آدم بعینه سوگند بخدا که کرامی کرد ایم

باشی آدم را کرم کرد و از غرق بخار هوا و هوس خلاصی

داود در کشتی و حملنا هم فراتر و لاجب بعین حمل کرم می آدم را

در بر بعینه مراکتب و اویم و در بحر ششها بغایت ازلی و کرام

لم تزل جامل شد و مرغ روح ما را از دانه خرمن صال بفضل

خوش دانه خوار کرد و آید که در زرقنا هم من اطمینات

و بدان سبب از جمیع کائنات و مخلوقات تفضل نمود که و

فصلنا هم علی شیره من خلقنا تفضیلا و لیکن ما بنا بر دوان

جنتی و تن پرستی و کمالی در مرتبه حرمان از مفسدین

و در افتادیم شکوه از مال می دل از کوشش جدا افتاد و

سج میدادیم کجا بودی کجا افتاد و شش خیر جامی با آفت

باز کن شسوی و کرامت پرواز کن بطوطه شربین مقالی

تا بچند بهتر اندر حیرت خان پامی بشد منزلی صلی فراموش

شده بکرت غربت هم غنوت شده بوقت شد کرد و ستا

با آوری خست سوی منزل صلی برمی ز روشی بر جانب مقصودین

جزو غیب غنوت

با وی از خود یک ل و بگردشوی بلکه خود را محو سازی و شوی زور

بقای او شوی فانی تمام باقی جا و پدما و اسلام شریف بوده که

حضرت صلی الله علیه و آله فرموده اند که تفکر ساعة خیرین عبادة

النفلس یعنی تفکر یک ساعت بهتر است از عبادت آدمی و

پری و لیکن تفکر کسیر را خوب است که خور از زمینان دور کرده

باشد و این نادریست و در حضور اولیا بودن و با ایشان صحبت

سنتن در حقیقت بجز صحبت و شنیدن و هم نشینی کردن است

حق سبحان غیر همه میسر ماید که ان الذین یأبغونک انما

یأبغونک انما یعنی بدستند که آنها که پست می کنند ترا ای محمد

جز این نیست که پست می کنند خدا می را اجل جلاله عارف و کر

قدرش فرمایند که مستثنوی هر که خواهد هم نشینی با خدا بکشند

در حضور اولیا میسر بوده اند که اگر توانی با خدا باش و اگر

با دوستا خدا باش اللهم انی اسألك حبک و حب من یحبک

و اشعل المذی یقرنی حبک بعینه ای خدای من بدرستی که میطلبم از تو
 دوستی ترا و دوستی کسی را که دوست دارد ترا و عمل کم نزدیک ای
 که اندام را بدوستی تو و سن کلماته القدریه فرالغزیه تمیضه بوده
 اند که حضرت شیخ کمال مجندی قدس سره فرموده که شوبست
 عدن که آدم مکندی فروخت: اگر وصال تو بود به نیم جو حرم فستکه
 حصول وصال و مشاهده جمال محبوبی در بهشت بنوده باشد این
 نیم جو حرم گفته اند هنوز پرگفته اند و بهای کران نهاده اند ای عزیز
 این آیت کریمه در بهای غیرتست که زود با علی تطلق مسیحا بالسوق
 و الاغناق چون سلیمان علیه السلام در وقت عصر بیدین اسپان
 اشتغال نموده و آن شغل باعث آن شده که ورد آن حضرت که در زمان
 عصر مقرر بود و متراک یافته و بعضی از این تفسیر فرمایند که نماز عصر
 یافت بدان سبب سلیمان علیه السلام با سپاه و گردنهای آن اسپان
 بشمشیر زد و چون سپاه غرسانه قنات با حکم کرد که از مغرب بالا رفت
 و حضرت سلیمان علیه السلام نماز عصر را ادا نمودند میفرموده اند
 اکثر خلافتی زمانه را دنیا طلب بدیم و بار اطلب آخرت جوهره و علمای

جذبات الہی مراد حضرت آورد و سن فی اختیار دوران شور کفتم کہ
 اگر حق سبحانہ غرضتہ مرا دست دہد بہشت را آتش زخم و اس
 تن پرستانرا خلاصی و ہم تا خلق تمام بجانب حق سبحانہ جل ذکرہ
 شتابند و از غیر ہزار کردند نظم نہ منی شتر بر نو ہر عرب
 کہ چو شش بر فضا ندرار و طرب شتر را چو شور و طرب بر بہت
 اگر آدمی را نباشد خربت و سبب مرودہ اند کہ چون ازان حال
 بیرون آمدن توبہ و عذر ہواست مشوقی کہ گرسناخی دیوانہ گانہ
 خویش را سوزند چون پروانہ گانہ پیش شبلی قدس سر کہ سر دفتر
 عشاق بودہ در مجلس شریف شہید الطایفہ جنید قدس سرہ
 در زمانی کہ این آیت مذکور مرشدہ کہ متکلمین علی سرز مصفوفہ
 فرمودہ کہ حق سبحانہ غرضتہ مرا دست دہد بہشت کہ وسایل مؤمنان اند
 باہنہ مشغول کروانیدہ است مولوی جابر قدس سرہ میفرماید کہ اگر این
 تن پرستانرا بہشت آواز قلبیہ و جلوا شنیدندی ہرگز نشت خود
 خم کردہ رکوع نکر و ندی و سر سجود و نہاد ندی بہرگز و حضرت شیخ
 فرید الدین عطار قدس سرہ فرماید کہ بہت کوشش نواند کہ ہمہ عمر وی

نشود و آواز دوت چنگ نشود و یدہ کرا یدرتاشای باغ بی کل نرس
 بسر آرد و باغ دوسین شکم به ہنر چرخ چرخ صبر نزار و کہ بسازو
 بیج نہ آئی بچرت اولیا اگر امی این خبرین دور مانده را بخود دور مانده
 کردان آہن و حضرت غنیزان قدس سرہ در بیان این غنیزان
 از ایشان منقول است میفرمودہ اند کہ حق سبحانہ و تعالیٰ
 فرمودہ کہ ولونسطا اللہ الرزق لعبادہ لبعوا فی الارض و لکن
 یتزل بقدرتہا یا یعنی اگر وسیع کرد اند حق سبحانہ روزی را
 از برای جمیع بندگان خود بر آیت سر کشی کنند و لیکن میدہ مقدار
 آنچه می خواہد یعنی حکمت آہی بر آنت کہ بعضی را غنی و بعضی را فقیر میکرد
 و ہم خود فرمودہ اند کہ انفاق بقرا بکند و انفقوا مما رزقناکم بس
 انفاق فقرا حکمت دیگر خواهد بود و منافز حکمت اولی نخواہد بود و
 در اچا و جنت حکمتی خواهد بود و در عہد ام وی حکمت دیگر خواهد
 بود و منافز حکمت اچا و نخواہد بود و ہو بعلم الحکم نفست کہ
 چون اہل طمع و دن بہت از ان حضرت استدعای و نبای
 و دن کی نمودہ اند آنحضرت در غیرت آمدہ میفرمودہ اند کہ حق

جاہد مارا از برای نزا آوردن مہمات و معاملات و نیویہ نکرستاد
 بلکہ از برای ارشاد و طالبان و اکمال با فضان و اعیان مہجوران و
 افضال فضلی بپکران پھر و مان فرستاد کہ و ما ارسلناک
 اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا مہذبہ از انت بعین نقرستاد و ہم ترا ای محمد
 مگر آنکہ خبر خوشی ہی مؤمنان و صالحان را و برتر شا کا فران وفا
 ای عاشقان و نیامی بی مدار عاشق حق سبحانہ کر وید و ازین دنیا
 عتدار مکار و دست نشانیید و غیر نیا سبحانہ از دل نرواید
 در روز دستخیزنہم را اورماندہ کت است از دورماندگان نکر وید و سوا
 نشوید اگا بر طرفیت کویند کہ باری کریں کہ بعد صدال بر سر تو باشد
 سخ و ان خود پیر از حسد انباشد و نفع آن بارہ و زمان پرا
 ہم بر سر نشت آن خداوان سبحانہ فرماید و سخن آرت
 ایتہ سن قبل الوریہ یعنی ما کہ خداوند ہم نزدیک تریم بہ بندہ
 از رک شہر کی و حضرت عزیزان قدس شہر موید این مذکور قصہ
 حضرت موسی علیہ السلام را بیان کردہ اند چون حق سبحانہ بعنابت
 پکران از صوب آسمان بقوم حضرت موسی علیہ السلام و ریش با

وَعِبَّ فِي سَنَاتِهِ وَأَثَرْنَا عَلَيْكُمْ لَمَّا تَمَّتْ وَاسْتَلَوْا وَبَرَزُوا

ایشان ابراً در زمین مقدس سایه بان گردانید که وظلنا

عَلَيْكُمْ أَنْعَامِ أَنْ قَوْمِ از حضرت امیر کبیر کوه کرده بسیار

و با درنگ کندم و سیر و نیاز طلب نمودند و از قلم نامور

لَنْ نَضْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَارْجِعْ لَنَا رَبِّكَ حَرْجًا نَبَأًا مَثَلْتَ

الارض من بقلها وقصا ثباتا وفومها وعسد سها و بصلها حتى

سبحانه فرمود که ای نبی اسرائیل بهتر را تبدیل به بدتر

نمکنید **لَتَشْتَدَّ لَوْنُ الدِّمِيِّ** **هُوَ** **أَوْ** **دُونِي** **بِالَّذِي** **هُوَ** **خَيْرٌ** **بِالْآخِرِ**

آن قوم مغضوب و مغرور گشته هلاک شدند و حضرت علی علیه السلام

لَسَكَنَةٌ **وَأَبَاؤُهُ** **بِغَضَبٍ** **مِّنَ** **اللَّهِ** **طَالِبَانِ** **وَنِيَا** **شَمَائِرٍ** **تُرَاكٍ**

و نیاست بخیر که طلب ضلالت تبدیل نموده طلب میر کنید

خی ترسید که از هر دو مانند عارف روم قدس گره فرمایند که هر

کندم کار و نه کندم باید و نه گاه و سن کلماته القدسیه

فی الزیافته حضرت عزیزان قدس گره میفرموده اند که در

زمان طلب بسیار خواهد رسید بود که روی چون **عِزًّا**

و قبا

و بحبت کرسنگی تا تو ان گشته بودیم چون نظر حضرت عریض
 قدس سره بر من افتاد و فرمودند که مولانا خدا میداد و ما روی شفا
 دار و پت رنگ می که لایق مردست است سنگ کلگون چهره
 زرد است چون منظور نظر کمیا اثر آن حضرت شد مسمی از
 در طریقت رفع یافت و ترقیات پیشم پست چون مقبول
 سلیمان آمدی شهر چه گویم پشترزان آمدی و حضرت عریض
 قدس سره در غایت نجافت بدن بوده اند پت مراد عشق تو بر
 جا کشید پستی بر آنجا بیفت برود اند که حضرت رسالت
 پناهی صلی الله علیه و سلم فرموده اند که اگر حیوانات چون آدمی
 بیدار شدند که ایشانرا مردن و کشتن است هرگز هیچ حیوان فریب
 نشدی و شما از خوردن گوشت فریب خوردم گشتند میفرموده
 بر کسانیکه فریب شده اند بحقیقت و لقد فرشتنا جهنم کثیرا
 بین الجن و الناس نرسلناهم و یومی از نسیم جان فرامی
 بهشت صال از کلستان تقای حضرت ذوالجلال نشنیده
 و دل ایشان از شوق و ذوق دور نهاده که کتم قلوب لا یفقهون

بہا یعنی مرایشان را ولعاست کہ نمی فهمند با وجود آن
 ولع و چشم باطن ایشان از نشادہ جمال غیبی کور شدہ و کہ
 اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بھا یعنی مرایشانرا حتمہاست نمی بیند و کور
 ایشان از آواز جان فرمای ارحم الی ربک یا ضیئۃ مرضیۃ کنند
 کہ وَلَهُمْ اَذَانٌ لَا یَسْمَعُونَ بہا یعنی مرایشانرا گوشہاست کہ نمی
 شنوند و ایشان چون حیوانات اند اُولَئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَل
 هُمْ اَضَلُّ بلكہ از حیوانات کمرہا مترند و در چاہ غفلت فروفتگانند
 اُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ بیان حال ایشانست و حضرت عزیزان
 قدس سرہ با وجود سپری و نالوا لغت بسیار ریاضات شاقہ
 می نموده اند و بنان جو و شمش جو میل نام میکردہ اند میفرمودہ اند کہ
 اگر خلائق عالم در عرف و حیرت کثرت با حیرت منیکردند ہمیشہ بمواسفت
 حضرت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم اختیار نان جو میکردم و چون نان جو
 خلاف نفس مقہورست کہ آنحضرت در کشیر از احادیث بردی
 نفس کو اہمی دہند و حضرت عزیزان قدس سرہ از برای
 حتام خویش بن خاشاک و سرکہین را در ورج جمع کردہ بفرمودہ

سن شعب الیاء بان رفع الاذی سن بطریق بعینه از جمله شعبها
ایمان دور کردن نمودن است از راه شعب نفس خود برداشته
می آورده اند و در روز تابستان تا پگاه هر روز نفس خود با عاقبت
یاران دیوار میسازند و اندوخته می نمودند و آنکه تمام وقت بر با
و حضرت باشند و بخلت نباشند قطعه غافل مرو که مرکب

مردان مردان در شکل با دیده پها بریده اند و نمیدهم
سپاس که زندان در دوش تا که بیک جزوش بمنزل رسیدند
و پشت در کوه و صحرای و در از خلا بقی می بوده اند و میفرموده اند
مفصل از عمارات این ویرانها است که از استخراج خلا بقی دور بام
فی الضحیه آفته و سن کلمات القدیسه و اطلب حضرت عیسی
قدس سبزی فرموده اند که مرا ازین حدیث قدسی بسی سید
واریت که سن تقرب الی شبر اتقربت الیه ذرا عا من
تقربت الیه ذرا عا تقربت الیه با عا یعنی هر که نزدیک
جوید من یک و جب نزدیک شویم بوی یک که هر که نزدیک
بمن یک که من با و نزدیک شویم یک فلاح میفرموده اند که رقت

بنده با اندازه خود خواهد بود آمدن می بی اندازه و فراوانست
 و لیکن یقین که کز و قلاج از برای فهم بندگان استع مادر خور خود
 کنیم تو در خور خویش است کوید نکارسن چوز هجران کنم کله بن
 ثابت مایشا، انا، تیک هروله یعنی تو اگر بسوی من پیاده
 بمن بسوی تو روان روم و ایضا آنحضرت ازین حدیث قدسی
 که گفت چنانچه می فرماید که من نمی اندازم در دل بنده مؤمن مگر
 آنچه برای که مکن، حصول است سید و ارکشته میفرموده اند که ما بس
 همیشه مهر و محبت می بچانه داریم سید و ارباب که بومی و اصل کلم
 و از محرومان نشویم حق سبحانه فرماید که یکبهم و یکبونه یعنی دوست
 منبند خدای تو، مؤمنان را دوست میدارند ویرا چنانست
 که لطف تو، بیج بنده تو میداند، مقبول تو جز مقبل جاویدند
 لطفت بکدام ذره پوست می بکان ذره به از هزار خورشید
 نشد سیف برود اند که سن از شنوی مولانا جلال الدین می
 قدر که شکر یک بیت را ملاحظه نمود و جمیع معانی قرآن و حدیث در آن
 یافتیم و آن بیت این است است شنوی در طلب آن در ایما

ہر دو دست یکین طلب در راہ سیکور میت بہ چون مضمون آیت
 و اجابت از امر و نہی ہر دو نیست و وزین میت ہر دو
 نمندرج بہت و فراوان حصول دولت شاہد بہت ہر دو از
 دفع حجابات آن و در طلب اشعار باین دوست میفرمودہ اند کہ یکی
 از اعوانہ بخارا گفت کہ شاہخ سلسلہ شاہ ہر سال از چہار خلوت
 زیادہ نشستہ اند و شاہ سیار می نشینند سن کفخ خلوت
 نشستن از برای آنست کہ ما حرم دل خود را از اغیار حاسانیم
 و نہ کہ غیر را دور کردیم تا دیدہ بصیرت خود را بنور تجلی جمال او
 منور کردیم و این معنیہ چون در خلوت شود باید کہ در زیادتی آن
 گوشہ و این معنی اگر جاہل شدہ باشد باید کہ باز خلوت نشیند کہ
 ع باشد کہ ز صد مالہ یکی کار را آید شنوی لکن خفتہ شکل با
 ادب بسوی او می غیر و اورا می طلبت میفرمودہ اند کہ ہر وقتی کہ
 ضعف برین عارض میشد آرزو ہر بروم کہ زودتر شغال نام حکم این
 آیت کہ *يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنِّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ اضْمِئِّي مَرْضِيَّةً* یعنی
 ای نفس مطمئنہ رجوع کن بسوی پروردگار خود و در جاہلستکہ ای

باشی ز پروردگار خود و پروردگار از نورانی شدت زاهدان
از مرگ مملکت خود کشند عاشران گفتند فی زودتر و لیکن
در زمان این ضعف حیات خود را افتد اجب حضرت موسی علیہ السلام
کرده می نایم نقلت که چون حضرت موسی را علیہ السلام وقت
تبع روح رسید ازال حضرت در مقال این دنیا کی دون
تاخیر واقع شد بجهان پر سید که باعث تاخیر حضرت موسی
علیہ السلام عرض کرده که چون دولت وصال درین زنده کی میسر
شده است لاجرم این زنده کی سبطه چنانچه حضرت موسی جانی
قد سرگشته و فرموده اند را از زنده کی سبطه که دوست همون بر زنده
دلان پوچرام است نفس مفسول خود از تو جو بد همه سنا جا
از تو همین ترا جو بد و بس دور مناف حضرت خود بزرگ خواج
بهاء الدین نقش بند قد سرگشته مسطور است که یکی زاغہ سلسله
شریفه فخریه علیہ پهلوان انا که از اصحاب حضرت سلطان اند
علیہ الرحمہ در تو ام قرنیہ قذال باطه که در ولایت میا کمال است
چند روز مختصر بوده اند و پیش از مقدار چهار صد فرزند بوده و

حضرت شریف ایشان بصد پانزده رسید بوده و جمیع فرزندان
 چند گاه در خدمت ایشان بوده اند بنا گاه حضرت خواجہ بزرگ
 قدس سرہ از ان نوامیر عبور کرده و فرزندان آن عزیز بکار حضرت
 حضرت خواجہ قدس سرہ آمدہ عرض حال کرده اند و حضرت خواجہ
 قدس سرہ بعبادت ایشان آمدہ اند و معلوم حضرت خواجہ قدس سرہ
 شدہ کہ حضرت جو سجائہ آن عزیز را مختار ساختہ کہ آنجا
 از دنیا رحلت نماید و آن عزیز در مقال حکم حدیث الدنیاء از
 الاخرۃ تاخیری نموده عینہ دنیا زاعت گاہ آخرت است بہر
 خواجہ قدس سرہ با ایشان عرض کرده اند کہ شما عالم آخرت ازین عالم
 بہتر است ایشان فرمودہ اند قبول اختیار حضرت کردیم بدان شرط کہ
 شما خود ما را غسل کنید و در قبر دفن نماید و حضرت خواجہ قدس سرہ
 اقبال کردہ ایشان را وداع نمودہ اند چون بخائہ سولانا و اورک قدس سرہ
 کہ از اصحاب حضرت خواجہ قدس سرہ اند و فریہ کوفین ساکن بودہ اند
 شریف نمودہ اند بعد از ما حاضر فرمودہ اند کہ زود بر خیزید کہ آن
 عزیز زہد قال نمودند بعدہ بمنزل ایشان آمدہ بدست مبارک خود

غل و دهن ایشان کرده بجانب بخارا رفتہ اندازین نقل معلوم
 میگرد که آن عزیز مشطر قدم حضرت خواجہ قدس گزیده بوده اند که
 پست از آن خوشتر چه باشد و در دو عالم که ناکا ہی رسیداری ساری
 میفرموده اند که هر که طالب حجابانہ شدہ البتہ بمطلب میرسد بمضمون حد
 قدسی کہ سن طلبنی وجدنی و سن وجدنی عرفنی و سن عرفنی جنبی و
 سن جنبی عشقنی و سن عشقنی انا قلمتہ و سن قلمتہ انا دیتہ یعنی ہر کہ
 مرا طلب نمود یافت مرا و ہر کہ یافت مرا شناخت مرا و دوست
 داشت مرا و ہر کہ دوست داشت مرا عاشق شد مرا و ہر کہ عاشق شد مرا
 من اورا کشتہ ام و ہر کہ را من کشتہ ام خود دیت و ہم عینہ وی
 را از تشاہدہ جمال بزوال بہرہ مسند و در نظر وی ہمیت غیر پرانا
 میگردانیم و میفرمودہ اند کہ طلب خداوند سبحانہ را بدان تشبیہ
 اند کہ کسی در زیر دریا کی محیط نشانہ قدم ما ہی طلب نماید و بدان پست
 برود خواہد کہ با ہی را در یابد و حال آنکہ ما ہی را ہر کہ قدم نیست و فرو
 رفتن از محیط محرز رفتن در وادی عدم نیست پست در بحر محیط غوطہ
 خواہم خوردن یا عرق شدن یا کھری آوردن شو باہن حال طلب

ماہی ماہ و سال فراغ نباید بودن و شب روز طلب تمام باید نمودن
 ۲۸۶
 که ناکاہ باشد کہ ان ماہی از روی لطف و رحمت خود نزد طالب آید
 نظم روبرو و روبرو شین کان و لبر خراک ہی نہای نیم شبی آید با و
 سحر کا ہی چنانچہ در حدیث است سن طلب شیا و جد و جد
 یعنی ہر کہ طلب چیز بر او سعی نمود و در ریافتن آن چیزی یا بد یا
 بنت ای خدا پیدا و صبر کن بخششین در کج فقیہ باشد ان کان
 ماہ رو کوید کہ مہمت شویم میسر ہووہ اند کہ اگر صد ہزار سال با
 بچہ و ناک شایم از عہدہ کنفس دولت طلب بر نامیم زیرا کہ عاشق
 را طلبت عظیم است کو یا عظیم لا بقضی وینہ در حق اوست
 و میسر ہووہ اند کہ اگر شیخ از فرید سہ ماہ راہ دور باشد در چندین
 طلب و سحر نماید و بلا زمت شیخ چند ان برو و کہ ان راہ شاہ را
 کہ دو نندتہ جد این مخلص حضرت عزیزان درویش شیخ
 قدس سرہ در زمان طلب علیا و کہ موطن شریف ایشان است تبرہ
 کہ موطن شریف حضرت عزیزان شیخ خدا پیدا و قدس سرہ است
 و ہساف پنہا مقداستہ فرسخت ہر روز چاہ مرفستہ اند

و با مرآن حضرت پگاه بعلیا بادی آمده اند و آن راه را کوچه
 عاشقان نام نهاده بوده اند و سن کلماته تقدیمه فرمودم الله
 حضرت عزیزان قدس سره میفرموده اند که از موالی زمان نسبت
 با ورو لایت کر سینه تعرضی واقع شد و ما بنا بر وضع فتنه از گز
 بسم قدر فتنه و بعد از مدتی بیک سال ذان موالی ملاقات
 افتادند و ایشان باره حدیث خوانده بودم گفت که علم ما از علم شما
 بیشتر است چون در حدیث است که کثیر العلم ملایم قلبی و قلیل
 العلم مع عمل کثیر و من بضمون یک حدیث عمل کرده اجماع که الدنیا ملعونه
 و ملعون ما فیها الا ذکر الله عینی و دنیا ملعون است ملعون است
 آنچه در دنیا است مگر ذکر الله تعالی و شما این همه حدیث خواندید و در
 دنیا مگردید و محبت می را از دل بیرون ساختید حال آنکه پیغمبر صلی
 الله علیه و آله فرموده اند که علما ما انما نانا اذا لم یسئلوا الی الله دنیا
 و اذا مالوا الی الله فمرف سرف سرف یعنی دشمنان ما اینها
 ما یند و فتنه که میل دنیا میکنند و چون میل دنیا کنند ایشان دزدان
 دزدانند دزدانند عارف در هر قدر سرگشته فرمایند نه علم اگر بر دل زنیار

شود علم اگر بر تن زندماری شود گفت این رو بچلو اسفار
 پار باشد علم کان بنود زهرو و امیر حسین فرماید بیت که عمل
 با علم تو پوند منیت تجیه دستار و دشمنانیت نهند
 و یوست بدوش عمل سخنة شیطان بود مرد و جدن قبل
 قانت ره نداند هیچ سوی معرفت حاصل کنای بسیار که
 و لکن شاکر وی باشد بجهت آن بود که چون شما هم پایا باشد
 خواستیم که شاکر و شما شویم تا تعطیم شما بر ما فرض لازم شود
 من تعلم حرفا تا بدترقا بعینه هر که داند هر فرامان دیگری همیشه
 بنده آنکس باشد میفرموده اند که با یکی از علمای ظالمی که علمای طین
 فرموده اند که علمای ظالمی بخلقه میمانند کرده اند بس درین حلقه
 میمانند در علم حاصل آمده باشد که دعوی علمی در عالم انداخته اند
 و بدان علم متکبر شده اند و حال آنکه حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله
 فرموده اند که حق سبحانه و تعالی طایفه ای چنان عذاب کند که
 هیچ کس را نکند شیخ زانی و ملک کتاب جابر و عالم متکبر و امیر حسین
 فرماید همه حقیقت دانش آنکه پیروان بری شما بدان که بریناوان

مردم اند گفتن نم بیند خبر زبان: و ایشان در اول دفعه دینی در زبان
 میفرموده اند که چون بجهت ملازمت حضرت عزیزان
 قدس سره رسیدیم و ملازم ایشان گشتم در خاطر حظور سیر کرد
 بعلم تقییر و حدیث شغل ناایم ولیکن سپهر علم رفتن بر آیه شیعی
 شد روزی حضرت عزیزان قدس سره فرمودند که ما در سر حدیث
 بتو گویم و اول این حدیث در سنن فرمودند که قال رسول الله
 الله علیه وسلم الدنيا عفاة وكفاة من لم يفرغ من امره من الله
 عفاة است که از طعام آن بفرغ دار باشد که محتاج بغیر نشود
 و از پوشیدن آن قدر که تر عورت و دفع سر ما و کرا کند و چون
 این حدیث را خوانستم و اعینہ خواندن از من زایل شد است
 آنچه نگذارم از اجزای دوست اصل و انشای این بود بگذار بود
 یعنی این حدیث دلالت بر گذشتن از ماسومی دارد و میفرموده اند که
 مراد از زمان تحصیل اعینہ آن شد که منطلق خوانم چون بدینجا رسید
 مفہوم و جب تکلیف است مرا این معنی خوش نیاید که باین عبارت تعبیر
 نفس ضروری مانع نماید از وقوع شرکت پس کثیر سن منطلق را ترک کردم

مبت علم دین فقہ است و تفسیر حدیث شریک هر که خواند غیر ازین
 کرد و حیثیت و مسمیٰ مبرود اند که سئلہ کلامی است که
 حق سبحانه قادر بر متنوعات نیست چنانکه خدای بکر خلق کند
 و این عبارت که سلب است مناسب است بلکه گویند که
 در آن نیست که خدای مثل خود خلق کند مسمیٰ مبرود اند
 در زمان حضرت عسکریان قدس سره پیشوا و مقتدای سن
 پیشا بود و این بیجا تفسیر حدیث نمی شد و بعد از انتقال
 ایشان بمصنوع آیات و احادیث عمل می نماید مسمیٰ مبرود اند
 روزی حضرت عسکریان قدس سره جمع از طلبہ علم را فرمودند که
 قرآن خوانند چون نوبت بمن رسید فکر کردم غیر از فاتحه نیام
 فاتحه را خواندم چون نوبه بدینجا کشیده بود که از غیر و در اول
 صنوبری چیزی نمی آمد سلطان بطریقہ خواجہ احمد یوسف قدس سره
 سینه کشید که سوزنی قوی اوزنی تاب مسمیٰ مبرود اند که
 بعد از تمامی خلوت صوفیہ ذکیہ فریق فریق آمده از حضرت
 قدس سره التماس فرمایند می کرده اند در یک خلوت فغرای کریمه که

متوطن حضرت ایشان است از حضرت عثمان غنی زمان فدک تا فاطمه
 التمام نوع و ند حضرت عثمان غنی زمان بان فقیر شاریت کرده فرمودند که
 فاطمه شما بشما هم راه است بر با زبیری که بود با دوه فروشی کارشناسی
 جو حکیم خلد خوش انارشین کرد و جرس با رنیابی باری خود را برسان
 سبائی و دیوارشن و من کلمات الفد سیه فرم فرم حضرت عیسی
 قدس سره میفرموده اند که شخصی پرسید از ما از سنه راه که میری
 و طریقت حقیقت است راه دیگر ندانم و این چون است که
 فرموده اند الطرق لی اللہ تعالی بعد انقاس الخلاق من ورجوا
 کفتم که راه شریعت طریقت حقیقت تا زمانی است که هنوز عار
 نشده است چون بدان مقام رسید از هر موجودی بدان جا
 راهی است شہیت برک خنان سبز در نظر ہو شیار و پیر
 و قرئیت معرفت کرد کاره میفرموده اند که کار طریقت
 از عبادت که درین است کریم مذکور شده که و ما خلقت
 الجن و الاشرار لا یعبدون معرفت فصد کرده اند و تعبیر
 معرفت شاریت است بدانکه معرفت به عبادت حاصل نشود

بیت شہا کذرو کہ دیدہ برہم نزنیم تا پائی برون زہر دہم عالم
 تنہیہ و سن کلماتہ القدسیہ ز حسن الخلق حضرت عزیزان ^{مذکر}
 در کمال حسن خلق بودہ اند دہمہ جو ال و فعال خلائی را اصلاح
 عمل می کردہ اند و سچس را بمعنی کفہ اند چنانچہ در حدیث آمده
 کہ علی المؤمن علی اصلاح و ہمہ خلائی تعظیم و توقیر مرنمودہ اند
 میفرمودہ اند کہ یک روز شنیدم کہ صوفرا با کسرت کلام
 گفتند کہ صوفرا جنگ منانست چہ صوفرا حسن خلق ضروریست
 و از صاحب خلق نزاع دوریست منو صوفرا با صوفرا جنگ شدہ
 صوفرا از اصلاح ایشان تنگ شدہ قاضی ایشان را بیکم برود باز گفت
 صوفرا خوش نماند جنگ سازہ کر شما ہستید اہل جنگ کسین این
 لباس از سر چند ازید نہیں و اگر شما این جاہ را اہل آمدیدہ
 در خصوصت کہنہ جہل آیدید مرد قاضی ام نہ مرد معنوز زین ترفع
 شرم بدارم فوکی مرد را بر فرق مفتح و دشمنی چہ بود رہا
 ترفع دشمنی تو چہ فرمودہ اند کہ صوفرا باید کہ نفس خود را
 جنگ باشد کہ حضرت رسالت پیام صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند کہ

رجبنا من الجهاد والا صغرا الى الجهاد والا كبر عسى يرجع كروم از جهاد
 صغر كه جهاد و بگفتار ظاهراً است بجهاد و الكبر كه جهاد و بايست قلکس را
 نفس خود و ان است حجاب چهره جان می شود و غبار
 تم خوش آن تر مانده ازین چهره پرده بر فکتم و میسر بوده اند
 که غمیزی در حق ما چنین گفت که یک علامت لایت است
 آنست که همه را نیز ایشان راهی است و از هیچکس ملول
 نشوند و ویرا از خود دور سازند و هر که آید کوبیا هر چه خواهد کرد
 بخواه نهایی موی حاجب در بان برین درگاه نیست و چون بعضی
 از اهل قفق و طبع پیش حضرت عزیزان قدس شرمی آمده میبود
 اند چون شما محتاجیم و بعد از ان بیاران میسر بوده اند که
 مضمنا نه آنست که کله از وجب بکنیم و بد صبری کنیم بلکه مضمنا
 آن سبائل از سوال باز ایستد و بکس مشغول نشود که فرستوان فانی
 فرموده اند که حضرت عزیزان قدس شرمی در زمانی که مرار
 کل دادند فرمودند که ای مولانا حسد ایداد هر که بر تو در فتنه بر آید
 و هر که در آید بر آید و هر که بانو کج شود کج رود و بیت بسخریه کردم

درین دیر کافات باوردنشان هر که در آنها و بر آنها میفرموده
 اند که بواسطه نفس آنحضرت بود که هر که بمن اعتراض کرد
 من استنباهی و هشت در طر کور و لنگ و شلوگر کین و غیر آن
 شدند اعاذنا الله عن ذلک میفرموده اند که بعد از آن من
 و عا کردم که خداوند از من ضرری و محنتی بحسب طرز باطن بکار
 نرسد و بذا غایت حسن خلقه قدس سره است غلام مهت آن
 عارفان با کرم که یک صواب نه چند و صد خطا بخشند و من
 کلمات انفسیه فی الوجود و بنو لهب تاج من شهو و عارض
 معلق و جد نوریت که شعله میزند و زبانه می کشد از طنوه
 سکا شفه و فعلی الوجود که تا گاه پرتومی اندازد و صاحب خود را در
 قلق و اضطراب می اندازد و حضرت عزیزیان قدس سره و زو
 معرفت گفتن گاه چنان بود که نعره و صیحه میسب کرده اند و من
 اوایل حال بسیار از ایشان صادر میشده و در او خرم واقع
 گشته میفرموده اند که صوفی این الوقت است یا الی الوقت
 این الوقت مشظر وقتت در رکن وقت در وجود صیحه و اختیار است

و ابوالوقت همیشه صاحب وقت است و در خوردن و آشامیدن
 کردن مجتاز است و لیکن تکلیف است که پیش از این طایفه را اعتبار
 دارد و میفرموده اند که صاحب وقت است که در وقت و جد
 چنان حاضر حال خود باشد که اگر از زنی از روی در زمان سماع باشد
 از آن وقف یا شدت و شکر در عین نادانی است این
 منطلق الطیر سلیمان است این میفرموده اند که دست پا
 انداختن از روی تکلیف حرام است و در زمان سماع سماع
 کردن در تکلیف آن نه تکلیف است به تکلیف چه در آید و
 کمن حال است تا از احوال خود کمن تا تکلیف از تکلیف دست پا
 زانکه این منق است در راه خدای و چون حضرت عمر زین
 قدس سره در خلوت و صحبت کاهی که می برخواستند از صوفیه کتبه
 بر آن حضرت هجوم می کرده اند و می دانستند که سب کرده اند و بعضی از
 برای وسعت مسکن مردم را از هجوم منع می کرده اند و حضرت
 ایشان میفرموده اند که در سماع آهل و جد تکلیف جایز نیست
 سب مردم را از هجوم منع کنید و در کشاده که سبند حفظ نام و

از دست میرو و دو تکلف در میان می آید پس گذارید که هر کس حافظ
 حال وقت خود باشد میفهمد آنکه چون سخن سماع بر سخن زمین
 و سخن کرسی را در سماع می بینم پست فصیح آنچه از ساز می شن
 قد بسیار صیحه ز او از من است: هر که دور افتاد بالخت نشنند
 می کنم آگاهش از بانک بلند آنکه اندر صف نزدیک نشین
 راز میگویم مگوئش پست است و حضرت عزیزان قدس
 را در او آخر عمر و کس ایستد که ابد او میگرد تا از زمین برخیزند
 اما چون وقت ذوق و شوق آنحضرت مر شده همچون باد از جای
 بزخاسته در سماع می شده اند نظم سماع آسان بود بر صورت
 گرم و چو آتش است جوشیدن چکار است و آنحضرت به آوازند
 و تغنی بسیار بوده که در سماع می شده اند و میفرموده اند که سماع
 سماع در لغت شنیدن است و این صیحه زدن و حرکت ابدان ^{سماع}
 گویند که گوش جان آواز ارحمی می شنود و دلیل روح در بوستان
 لقا بوعده و از خلق حنتی در سر و دمی بدیدت چون بگوش
 جان آید صلوات بر ارحمی این نغمه شکست و سوسوی تو بر بدن تو آید

بس لاجرم روح بعالم علوی مایل میگردد و روشن بعالم سفلی که مرکز است
 سعی نمایند پس این سناق و منا زعت روح با تن عیث
 نفس صیغ می شود و پست پروانه وارگشتن صوفی ز بهر صیغت تا جان
 فدای دوست کند حالت سماع شود چون شور بر آن حضرت در خلوت و
 صحبت غالب شد سماع میگردد انداز خانقاه عالم پناه بخانه
 شریف فرست بخندمت با بهر جهما اوتد در سخن می شده اند تا
 از احوال غمگین می گشته اند کلمنی یا حمیری منست
 و من کلمات القدر سببه فراموش شده سقوط الحجاب عین شایده
 مرتفع شدن حجاب است میفرموده اند که در زمان صحبت
 احویات حضرت عزیزان کلان قدر گزیند و اوقعه دست داده
 بود که میدیدیم که درهای نمان خانه اسرار برین گشوده اند
 و جمال چون برین نموده اند و حیرت من و مبدع افزون میگشت
 پست حیرتم از حد گذشت حیرتم بسیار شد چون گفتم حیرت مرا
 بر دم فرود نترسانخته و کوه غم و اندوه را به بشارت فلان
 تجلی را به بجزیل جعله و کما پاره پاره می ساختم و مرا به بشارت

خرموسی صعیقاً پیش میگردانند و بر روی می افتادند
 . کلیم روح من آن حال میگفت که *وَأَوْقِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ* و چون
 بعضی از منافقان در نزد ایشان از حواله کیفیات سخن میگفته اند
 حضرت ایشان از غایت حلم صبر نموده استماع می نموده اند و چون
 از حد میگذاشته در طلبها بعضی از بهر ارسیده اند و بطریق
 نمیشد گاه تمییز نموده اند که اگر از جهت های دنیا را جمع کنند در حساب
 رحمت جنت چون ذره و قطره باشد و همچنین لذات جنت
 در جنب مشاهدت حضرت فدوسی چون ذرات است و آن چون
 خورشید می نمودند و اندک چون من از معارف کلم سخن میگفتم و
 دیگری در مقابل من نیز از آن سخن بر سپل تقلید و شنیده میگویی
 مرا بروی نخره می آید و آن حکایات وی چون انسانه می آید که
 پست از دیده بسی فرق بود تا بشنیده پیشند که بشنیده
 بود نا دیده و چون حضرت عزبیران قدس سره از مشاهدت سخن
 فرموده اند جمیع جوارح ایشان در فروتنی و خوش مرشدی
 فانظر الی آثار رحمة الله کیف یحیی الارض بعد موتها عارف

فرمایند که منموی جوهر نطق از دل نشان دوستی است سبکی نطق
 از بی الصفتی است تمییز بوده اند که هر چند عهد میکنم که سخن گویم
 و ساکت باشم که سخن مرا اهل رسوم فهم گنند و بدان برسند و
 الناس علی قدر عقولهم اما مشا بدۀ ان جمال السوخته بلبل و ارا
 در سخن می آرد و نظم دل دلبر و دیدی ماند تر شمع بلبل کل دیده کی
 ماند خمش و آگ سخن گویم نزدیک است که بسوزم پت می بسوزم
 کرمی گویم سخن این سخن چون در آتش کوهن و سخنان پرسوز
 آنحضرت شا حال ایشان است چیت چون سخن از فی حقیقت بر
 زبانش ز آتش قلبش ضرر ادی بشین و تمییز بوده اند که صبر
 آمده که اهل بهشت چون بنشینند شاه از اهل مشاهده نباشند در
 بهشت نیز ایشان از ابادت از یک مرتبه دولت مشاهده دست
 همیشه کرد و بهت فل کل یعمل علی شاکلته مشر از ان است
 است گفته در قیامت منند این کرده محبت میدانی این چنین روی
 و ستان که تراست خود قیامت بود که تمامی نه در حدیث آمده که
 اهل بهشت چون اهل مشاهده نبوده باشند درین نشا بهشت

نیز ایشانرا دولت وصال ضربیکتبه نباشد شورین حدیث شاری
 و رمزی بان است که چون این عالم مجاهده نموده و از حلقه اهل مشاهد
 شده اند و قابل رؤیت نگشته و دیده بصیرت را کمشود و سن
 کَانَ فِي بَدْوٍ عَمِيٍّ مُؤْتِرًا لآخِرَةٍ عَمِيٍّ وَ كِبَارًا شَاهِدَةً بِنَابِرٍ حَسْبٍ
 و نذاست ای دوستان سمر نائید که در بوسه شما مشاهده راه
 باید و از دولت جمال محروم نمانید چپ زار نال ای دل که از کوی
 جدا افتاده هیچ میدم کجا بودی کجا افتاده نوبت کرده و جانا
 فِي السَّجِّ حَقِّ جِهَادٍ مَسْبُورٍ اَزَانَتٍ وَ مِغْرَمُودٍ اَنْدَ كَمْ حَقِّ سِجَانَةٍ
 از روی لطف عنایت بوجدانیت خود خبار نمود که لا اله الا
 اَنَا فَاعْبُدُوَانِي وَ هِشَارَتِ نَمُودَ كَمْ سَنَ كَمْ تَرَضُ نِقْضَانِي فَنِي طَلَبِ
 رَبِّ سِوَا مِي وَ بِشَهَادَةِ شَهَادَةِ اَنْتَ لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ وَ اَمْلَا كَيْتَ اَز
 شَرِكِ كَمَا مِي كَمَا مِي خَلَا مِي نَمُودَ بِاَعْلَامِ وَ اَوَّلُو اِلْعِلْمِ قَائِمًا بِاَقْسَطِ
 وَ رَنُوحِ فِلْدَتِ سَنَفِمْ وَ ثَابِتِ قَدَمِ كَرْدَانِمْ وَ شَمُودَ اِنْ فِرْدِمْ
 لَا يَاتِ لِقَوْمٍ يُعْقِلُونَ وَ رُكُوشِ قَلَاكِ وَ تَغْيِيرِ عَالَمِ خَاكِ وَ ضِيَاكِ
 وَ قَمِ وَ نَوْرِ اَنْجَمِ وَ زَهْرِهِ مَارِ عَسَلِ بَدْرِكِ نِيرِ عَنَابِتِ نَمُودِ مِسْ بَابِ

اشارت بخرمی و عقلی متفان گذشتم و از تمییز لیس الخیر کالمعایه
 مشبه شده زیادتی علم را تمنی که بودم و با وجود این علم و معرفت
 قانع نگشتم و با شهید فخری کان یز جو القاء ربه سعی و مهم نموده
 و دولت مشاهده جمال چون آرزو بروم و دست در و این اهل
 ولی زوم پت پر باید راه را تنها م و از سر عمیا درین دریا م
 پر باید تا درین دریا روی شور نه فی ملایح غرق شوی شوی و بار
 پر شد بفرموده فلیعمل عملاً صالحاً در صلاح دل و وضع
 فسا و نفس کوشیدم و شربت زهر آلود جوع و عطش نوشیدم
 چنانچه میف مانند ظلم ای خیالت در دلم شور آورد و در ریاضت
 هر زمان زور آورد و لایم نیز گفته ولا یثیرت بعبادة ربه جدا
 عبادت و عبودیت غیر از اول دور سر دم و در مشاهده ذات
 از شکرگت ماسوی خود را خلاص سر دم و بمقتضای همت بعبادة
 ذات احدیت در میان مشاهده خورشیدم ع همت ترا مکنکه
 کس بر بایکند میف فرموده اند که مراد مشاهده جمال چون هیچ
 رود و اشتباه نمانده است و هر زمان با وجود حاضر و در و ناظر کا

طریقت فرمایند آیتد حاضری آیتد ناظری آیتد معنی چنانچه
میفرماید حق سبحانه و تعالی وجوه یونسند ناظره الی بها ناظره
و اهل تقوی برانند که چشم بصیرت درین نشاء رویت جا
شیخ فریدالدین گدک فرمایند چشم و کرا ترا و عده فردا
بودند عاشقانرا نفسد هم انجا بودند و میفرموده اند که این دیدن
نه انچنان دیدن است که من ترا میم بلکه آن دیدن دیدن
پنهانیت و هم میفرموده اند که من یارا ترا چنین تعظیم
میکنم که در جمیع احوال عایت شریعت شریفه بکنید و بقول
حضرت رسالت پیامی صلی الله علیه و سلم عمل نماید که شریعت
انوالی و ملاحظه طریقت بتر بکنید که بطریقه فعالی و معنی نماید
متصف بحقیقت شوید که الحقیقه حالی صدق رسول الله می
فرموده اند که چپین سموع من در صغر سن بشدم بوداگر
در راه خدا کمی می عوض آن ده می دهد و اگر ده می می عوض
آن صد می دهد و اگر صد می می عوض آن هزار میسید دهد و اگر
هزار میسید می عوض آن دیدار میسید بدو این معنی را ازین

و دیت که من جا بالجنة فله عشر مثالها و آیت دیگر مثل
 الذين يفتقون اموالهم في سبيل الله كمثل حبة من بندق
 سنابل في كل سنبله مائة حبة و الله يضاعف لمن يشاء الله
 و اربع عليم استخراج نمودم چون حضرت جنس جانه خود را بصفت
 واضح وصف کرده اند بوده که و الله و اربع و این طهارت کمال
 لطف و عنایت خواهد بود و من ذل لطف احسان می و ماوی بی
 عنایت نهایت می غیر فصحت حریم حرم دل نیست که آن جلوه جانا
 چنانچه من بوده که من در همانها و زمینها و عرش و کرشمه و در
 دل شد مومن کمنج بس لطف و عنایت می است که انگشت که
 نفع کردند اموال خود را در راه رضا حسان و نفعات مثل
 الذين يفتقون اموالهم یعنی سوزنند در طلب او و در طلب
 و با و اموال و اینه محبت سرگردانند در فرعون و لهامی خود
 تا که از و هفت خوشه ظاهر شد بشارت کمثل حبة من بندق
 سنابل که مراد هفت و اودی معرفت است و در هر خوشه
 صد و اینه پیدا شد بشارت هر کل سنبله مائة حبه که مراد

بجهد

در بر وادی صد مقام روح و منازل هست و آنرا و چون دان
 نواند کردانید و الله یضاعف لمن یشاق که آن تجلیات صفات
 بطوبه گاه دل ایشان عالم است ایشانرا وسیع کرداند و روح ایشانرا
 علیم کرداند بسیار لغه و الله علیم که مقصود مشاهده جمال کمال و تعلم
 فی زوال ذات است و هم در باب مشاهده این بیت را تکرار بسیار
 میکرده اند بیت عشق را با کافری خوشی بود کافری خود عین
 درویشی بود و میفرموده اند که ایان اهل شریعت نیست که
 خداوند سبحانه را نادیده نمی باید کردیدن و احکام و می قبول نمودن
 و ایان اهل محبت مشاهده و معاینه دیدن جمال چو نیست با چشم
 و این نوع دیدن پس اهل صورت کفر و عزت و سبب ملک است
 بیت خیال و می تو هر پارسی که قبله ساخت همه عبادت و می را
 گناه میخوانند و پیشتر آنحضرت در بیان مشاهده سخن مرفقه اند
 و از احوال خود سخنان عالی می گفته اند که نظره سخن بلند شده کنون
 بلند میگویم که خاطر مبهوای بلند بالامیت است که جای رسید
 ایدک سخن از راه کوه جای شب شو این بیت را بسیار تکرار کرده

کریمیکرده اند که نسبت تا دیده رخت عمر می بود و تو و زیدم
 فانی تو چون چشم کنون که رخت دیدم تو چون حافظان بر مجلس
 ایشان قرآن میخوانده اند میفهمیده اند که ای برادران
 بهتر خوانید و از خواندن طول بشوید که مرا بعنائیت خداوند
 دیده بصیرت باز شده و چشم از دیدن جولانه قرار شد
 و کوشش من بشارت بی سیم از خداوند عزوجل سنواست
 و به بشارت بی بصر نور ذات او پناست چشم دل من از
 غیر می بگریه و از نور شد کسور رخت تو حیدر ای
 اِنِّی اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا نداء و صدای غیر حق را از طور دل خود
 مسلوب و محجوب داشته ام و جنبش و آرزوی خود را بفرموده فای
 عبودیت از حق خلق علا داشته ام بیت نیست در جنبش از
 ذات من آوست در من در بیدم جنبش فکر و طاعت و عبادت
 باطن خود را با قامت و استقامت و اَقِم الصَّلٰوةَ لِذِکْرِی
 خاصه خداوند سبحانه ساخته ام و بذر مشغول شده از غفلت
 هزار و چون بیدار شده ام تو چون شما باین پیش من قرآن
 میخوانید

سن شمارا در میان نمی منیم و از حق سبحانه می شنوم سبت هم از او
 بشنو سخنها آشکارا هم بدو ماند و جودت پاید از سبقت بوده
 چون سن از صحبت خلافت پیر آمده بودم وقتی از میان
 خلافت بیرون فرستم و با چند از یاران در کوهی می بودم روزی
 در وقت نماز پوستن چون گفتم که روی آوزوم قبله قبله
 جهت کعبه ازین گفتن شرم داشتم چون سن مشرق مغرب را مشخص
 دانست المشرق والمغرب خاصه خدای دانستم و بهر طرف روی
 میکردم سوجه فایما تولوا فثم وجه الله آن جانب از وجه
 الله خالی نمیدانستم و مشاهده ذات چون میکردم و بسعت
 دانست واسع عظیم همه موجودات متورسور را بند عقاب میکردم
 زیرا که سن از فنا به بقا بغایت کمر رسید بودم و مشاهده
 را تنها میکردم و میفرموده اند که چون کعبه بموضع حوام است و قبله
 خواص روی دوست نام است شو شد روی دوست قبله با کواکب
 شهرت او در نماز خویش با افتد کند و میفرموده اند این
 بهترین چنانست که نه شعر کند و نه شاعری عیبی جو خود مفرد

حدیثی است مع اللہ وقت الحدیث عبارت ازین معنی است
 بشعر بروای عقل محرم که این دو مباحث و دست چنان
 خوش خلوتی دارم که سن هم نیستیم محرم میفرموده اند که چون
 من از او اجتناب سخن بسکویم و ملاحظه و سخن قرب الیه
 خیل نورید رک جان برای کشد و مطالعه جمال چون بنمکدار
 کلام من مناسبت که بخداوند تعالی بطریق غیبت باشد و البته
 میخواهم که خداوند تعالی را مخاطب سازم و اگر ناگاه خدا را بطریق
 غیبت یاد کنم چنانچه مقتضای عرفان است از آن نرسند هر کرم
 میفرموده اند که چنانچه من بشناسم که بخداوند سبحان
 در حال تیر و سخم است و در آن دارم که با آنچه نیک در آن
 نهان بالبهای دمی و من کلماته القدسیه فرافنا ^{صجلال} ^{۱۱}
 ما دون الحق فی الحق میفرموده اند که چون حضرت عزیران ^{مدرسه}
 از دار فنا بدار بقا ارتحال نمودند این شمی شد که گشت از حال
 عدم بعالم وجود قدم نهادی عزیران عدم نهادم هر که قدم بر
 داین نهاد و پیش من عدم رضا بقضای نمود و این شکل عفت

نمی شود تا آنکه در بعضی از کتب این حدیث در نظر افتاد که حضرت
 رسالت پیامی صلی الله علیه و آله فرموده اند که کتبت رب محمدا لم
 یخلق محمداً بعد اذ ان رفع آن اشکال شد و بعضی گفته اند که این
 تمثی از ان جهت است که چون محب در حال عدم موجود بود و این عالم
 وجود موجود شرک را اندیشه شوی چند روزی که پیش از روز شب
 فارغ از آنده از او از طلب متحد بودیم با شاه وجود حکم
 غیرت بگلی مجو بود و میفرموده اند که من این است را و چون
 اذ رب یتینکم و لکن که بصر و ن است چنین معنی میگوید که
 ما با وجود علم و حکمت قدرت نرود که بر بوی از شمایان و لیکن
 شمایان نمی پسندم را جهت خودی و هستی که نظر شمایان بدان
 و این خودی مانع است چنانچه بعضی از کبر فرموده که وجود که در
 لا یتفاس برب است سیر لذت تن مانده ذکر نه ترا چه
 که در ملک جان مهتیا نیست و میفرموده اند که من بسیار از باران
 را اجازه ذکر و اجازه کمال کرده ام نه آنکه کار این نام شده
 باشد ولیکن پسند واری است که چون از من بظلمت بر دور افتد

و مقتضای آن اجازه سعی نمایند از خودی و ابرسند و بجز ابرسند
 سلطان بطریقہ خواجہ احمد السیوی قدس فرموده اند کہ اجازت لیتق
 طایع ہنار و ہم پیشہ ہووہ اند کہ وقتی بانفاق یاران کر سبند
 بلازمت حضرت عزیزان قدس سرہ رسیدیم و درین ملازمت
 مفسدین بود کہ آنحضرت بمنزل ان تشریف آورده خلوت نشینند
 و این یاران الحاح می نمودند کہ بابت بعضی از این مفسدین ہم
 توقف می نمودم عرض تکلف خودی و مراد نفسی و مرید را پرو
 اندان لازم است و خود را در دست پر چون مژدہ پذیرد
 و حبیب المرید فی الید شیخ کالمیت فرید الفتال این دفع خودی
 باعث آن شد کہ همان زمان حضرت عزیزان قدس سرہ
 فرمودند کہ چهار پایہ ازین کسب سوار شدہ متوجہ کر سبند
 بمنزل تشریف آورده خلوت نشینند بت پرداند آنچه در خاطر
 بود چونکہ بر سر ارحق حاضر بودہ تو ندانی خاطر و اسرار حق
 و امنی او کیر تا دانی سبق نہ میسفر ہووہ اند کہ در او اہل حال حق
 سجدہ در خاطر من انداختہ بود کہ من چنان شہم کہ سجدہ شناسد
 مرا

و مراد بسیار و نشانی نباشد که نشان نشانه تیر ملامت
 فی اشهره آفته ولیکن کمی از صوفیه واقعه دیده که سن مرده ام
 و بر قبر من علم بسیار نهاده اند چون این واقعه را بحضرت
 عزیزان قدس سره عرض نمودند که مولانا خدا پاد را و است
 فنا حال مدد است و آن علمها نشانه مشهرت اوست ^{میسو بوده}
 اند که مراد همیشه آن شد که کوچهای بخارا از نجاسات پاک کنیم
 این باعث شسته و فناست چون این خاطر را بحضرت عزیزان قدس سره
 عرض کردم نمودند که با از روی رحمت و شفقت خود ^{خوادم} خواهم
 در کوچهای بخارا ترا که امی فرمایم و سفینه رسیده اند که کاش
 این طلب خواست از من میزند که عدم طلب اختیار مختار است
 بیت بنده خود با اختیار چکار چشم در اختیار پر بار و کن ^{کلمات}
 القدسیه فی التوحید تتریه الله تعالی عن الحدیث حضرت
 عزیزان قدس سره میفرموده اند که روزی حضرت عزیزان ^{شیخ}
 جمال الدین قدس سره در معارف کفر سخن میفرمودند و نفرمایم ^{طنهار}
 فنا جمیع کونات و نبات و حدیث میسبب چنانکه کرده تمسک است

مذکور شد برای توضیح این فکر و ذاتی می نمودند تا کما جذب از جذبات
 و جذب از بعد از معایت سببها در وی می شود و در اختیار تکلیف
 جوارح و از دست یمن بر دل بر تکلیف زبان و کفایت آمد و در
 ایامی جذب و جدیت بر نیز در چنانچه می بیند می شود می ای خلیات
 شود و در و در و در غوغای عشق و در سببم و پویانند کرد اندر بود عشق
 یک جذب از حق آمد و در و در بغایت همچون چه کند کین کشش از باب
 بیلی است و در اختیار چسبیدن کفتم غیر از وجود این کس در کس
 موجود نیست و حضرت عزیزان قدس سره را بظن اذ اطهار این معنی
 منع است و در و در بیان نیز میست نمودند تا خود را در خانه دل بر کتانی
 اسرار آد بختم و ز با بنوا از اطهار آن بریدیم و همین جهت کجاست
 ازین و او می خطر بعنایت الهی که ششم و سن کلمانه القدیسه
 فرایبقا حضرت عزیزان قدس سره در معنی این حدیث قال
 رسول الله صلی الله علیه و آله سلم این شد ایلا و علی لا یبایعتم علی
 الا و بایعتم الا مثل فاشل میفرموده اند که بایعتم ایست از تنها بایع
 ظاهری است چون در و در امثال آن بلکه حکم ترین بایعتم

آنست که ایشان فانی از غیر و باقی بحق اند سبحانه و ایشان
 زنده کان و با خلافت چون مرده کا خند و ایشانرا باید که با مرده ^{گاه}
 صحبت دارید و این بدترین بلا است بیت جاهل آن آید که
 باری جمع بپوش مجتوبت که از حجر باری تراش و حضرت ^{ایمان}
 قدس سره در غریبه غریبه که سه فرسخ از سمرقند دور است مدفونند ^{نزار}
 و تبرک و فوت آنحضرت در هندوسی نه بودست بعضی تاریخ ^{تاریخ}
 این گفته اند فراتر تاریخ قایل این تاریخ حضرت مولانا سید ^{اند}
 علیه الرحمه و الرحمن و ایشان نیز از باران خویش از مخلصان
 با خصائص آنحضرت اند علیه الرحمه و الرحمن و در زمان خود
 عارف معارف علی ظاهر و باطن بوده اند و شکیه آنکه بود او ^{خود}
 بعالم مظنه لطف خدا در دو داغ عاشقانرا بود وصل و دو آفرین
 منور بود او ظاهر و باطن همچو شمع مجلس عشاق را بودی رسوز او
 ضیا از جمال حق چنان نور تکلی یافت او ظاهرش بسیار بود و با ^{طنش}
 مست لقا که نمودی پیش و عالم مثال ذره از عنایتش خدا آمد
 کان سخا یافت جان طالبان از وی حیات جاودان ^{اهل} ^{نیت}

بحسب قولان هر که هدی رفت اوزین عالم و کر تو معنی عاشقی
 من کویم کشته تاریخ ز منت عاشقان و بعضی از درویشان در تاریخ
 ایشان چنین گفته و این فی تاریخ مولا ناظم هر که کمی از ایشان معتقد
 علیه برید و مخلص و مجاز و مخلص حضرت عزیزیان قدسکون بوده اند
 تاریخ دویم از بلا زمان ایشان واقع است منزل مرقد ایشان
 در ولایت کرمان که موطن صلی حضرت عزیزیانست قدسکون جاب
 قبله هزار فاضل الا یوا حضرت عزیزیان قائم شیخ علیه الرحمه و اگر
 توجه کرو زوج مرشدین بسوی عرش و ماه محرم اگر پرسند تاریخ
 و فاشن بگو ای دل برفته قطب عالم چون فارغ شدیم از بسیار
 اوصاف صمیمه خصال حضرت عزیزیان قدسکون شروع کنیم در بیان
 خلفای آنحضرت که معتمدان دین و پیشوایان اهل بقیع اند حضرت
 عزیزیان در ویش شیخ قدسکون است ایشان بجهت مهم ^{مسن} همو
 ابی بکر الصدیق است رضی الله عنہ چنانچه تفصیل آن در بسیار
 آباء و اجداد ایشان مذکور خواهد شد و از جمله خلفای حضرت
 قطب الکبریا عزیزیان شیخ خدایا و قدسکون اند در نوید و تجرید

نظیر زمان چون حضرت عسکریان بوده اند هر سال خانه خود را
 میس کرده اند و بتوکل نام درین وادی قدم نهاده اند و رفع علا
 نموده اند و حضرت استادی مخدومی مولانا عصمت الله رحمه
 میفرمودند که چون ایشان در میان درویشان بکلف
 ندیده ایم و در غایت همت و کرم بوده اند و هم حضرت مخدومی
 قدس سره میفرمودند که شبی در سمقند در خلوت ایشان بودیم
 ما را حرارت حلقه خلوت بغایت تاثیر کرد و بالفور ایشان درو
 فرمودند که ما را بیرون خانقاه در حجره مهتابی کند و این مخلص از عم
 خود استماع دارد که حضرت خواجه بابای تاشکندی قدس سره
 از مقنندایا و پیشوایان سلسله شریفه خواجگانند قدس سره استماع
 بوالدین مخلص میفرموده اند که در زمان طلب موضع علیا بود
 بچهار فرسخ سمقند است صحبت اللطیف شاما حضرت درویش
 شیخ رسیدیم و چون شب آمد در باغ ایشان تریحی من
 آن باغ بودیم و در آن زمان شور عشق مدنا زور میگردید و در آن
 می ساخت که پیش درویش که میر رسیدیم آنجا می میگردیم

در آن شب بخاطر آمدن آن بزرگواران کشتن کیرم و برین
 خاطر مرا و شیخه متوجه ایشان شدیم پس از آن مرا عینیت شد
 در آن عینیت دیدیم که حضرت شیخ از خانه خود بیرون آمدند
 چون با رسیدند فرمودند که خواجه بشما کشتن کیرم و جوزوت
 مارا گرفتند بجانب آن جوض اشارت نمودند چون از آن
 باز آمدیم خود را در آن جوض دیدیم که عوطه میخوردیم و چون از آن
 جوض آمدیم تر شده جامه‌های ما را می‌نمودیم حضرت ایشان پیدا
 شده فرمودند که ای خواجه هر دو رویشان از خود به و آن خود را
 خاک کرد آن خاک شو خاک تا بروید گل بعد از آن از خودی خود
 رسته همه را از خود به دستیم و نیست کشتن پرت تا کردی از
 خودی خود خلاص شکی شوی در راه حق تو مرد خاص و خدمت خواهم
 عینی که از درویش و فرزندان حضرت خواجه بابا خواجه قدس سره
 بودند باین مخلص خطاب کرده میفرمودند که والد ما حضرت
 خواجه بابا در آن از جانب ما شکند ملی بهم قندت شریف مر آورد
 و حضرت جد بزرگوار شما درویش شیخ از علیا باد بصوب ما شکند

توجه نموده اند و این بر دو عین نیز در چو ل فترق با یکدیگر ملاقات
 کرده اند حضرت جد شمایین پست را خواندند که بیت یار پستان
 چو لال رو ابولسام چون یام تیار سیر بوستان و ابولسام چو ل
 و این تو هم عم این مخلص میفرمودند که از خادمان حضرت
 والد ما پیش از ایشان آمده عرض کرده که بعضی از سپاهانرا
 دزد برده است حضرت ایشان فرموده اند به بابا خوشی که از جمله
 مرغان و قدام اصحاب ایشان بوده گویند که سپاهانرا باید
 چون بابا خوشی این خبر رسیدند تدمرتب شده گفته که سپاهانرا
 وزوان در کنار دریا، کوک در پیشه پاهیا، آنرا بسته و درین
 آنرا محکم کرده اند چون خادمان بان موضع رسیدند سپاهانرا
 بابا خوشی فرستاده اند همچنان یافته به نزد ایشان آورده اند
 و حضرت ایشان قدس سره مثال این کار را بابا خوشی را که میگوید
 و این مخلص استماع دارد که در سفتا شکند چون حضرت ایشان
 قدس سره چو ل فترق رسیدند باران گرفته و باران محبت کشیدند
 فرموده اند که بابا خوشی را گویند که باران از باران خلاصی یابند چون

بابا خوشی اطلاع این پیغام ننموده بابر با متوجه شد که گفته که دو

شوید با لفظ ابر با دور شده باران پیتاوه بعد از آن بابا خوشی

نموده که خود می گفت بنام مانی نهند که مریدان بود که ز سر پزند

از وقت تدبیر با همه همه فعال خود را از و پند همه احوال خود را

بگوید ای سیزدهمین درویشی صحبت شیخ الاسلام قدوة الامام

شیخ شهاب الدین اشتهر در می قدسگره رسیده شرا بینه گفته

خادم شیخ بومی چیزی با مر حضرت شیخ عطا نموده و آن درویش

آن چیزی گرفت بصوب عراق که موطن سرومی بوده تعظیم کرده گفت

ایشان قطب الدین تو اگر نمی بودی بگر سنیکه ملاک می شدم خادم ^{از آن}

حال تحت نموده و حضرت شیخ قدسگره فرموده اند که این درویش

تعظیم نمایان می کند که جمیع فیوضات را مرید باید که از شیخ خود

و همه علم این مخلص میفرمودند که روزی درویش با حضرت ایشان

در چو آن تشریف نداشتند حضرت ایشان فرموده اند که بابا خوشی

توجه نماید که آب پیدا کرد چون بابا شرد عا کرده باران شده سیلها

همگی سیرا بگشته اند بیت اولیا را هست قدرت از آن آب را

جاری کنند ز امر آله و حضرت ایشان در کمال کلین و وفار بوده اند
 دروشی مثنی صد ساله می گفت که در ملازمت حضرت سید الانقیاء
 و سند الانقیاء امیر خلیل میدادند سگن بودیم که حضرت ایشان شرف
 آوردند چون بجزرت امیر ملاقات کردند تقصیر کو بیان بخدمت امیر
 یافتند امیر گفتند سلام است چنانچه تقصیر کو حضرت ایشان تقصیر
 حضرت امیر را وقت خوش شده فرمودند که واقعه که در وقت
 جا به است که بعد شما و خسته اند و بگری می شد هر سینه در مناظره
 و مباحثه می گوشتید لجه ای عزیز من در و ایشان بدان تقصیر کو
 و سلام بگویند که چون عقاید ایشان است که همیشه در نوک است
 سلام در آن حین نباید گفت عرسه سلام امیر فی التمام جمل و نور الان
 فی وقت اشتغالک و عند اکثر من القاضی بکذک الذکر کالذکر
 و حضرت مخدومی مولانا عصمه الله رحمه الله میفرمودند که من این
 وجه بجزرت عزیزان قائم شمس قدس شمس در مجمع علماء عرض کردم
 و این مخلصان والد خود اسامع دارد که فرموده اند که حضرت ایشان
 قدس در زمان شغال خود بجزرت والدہ ما گفتند که جمیع فرزندان را

سپردیم که شما ترتیب ایشان بکشید و حضرت والدہ عرض کردیم کہ
 بعضی از فرزندان از دو والدہ بزرگوارند و والدہ ہای ایشان نگذارند کہ
 فرزندان ایشان را ترتیب بکشیم حضرت ایشان توڑ مرقدہ فرمودہ
 اند کہ سہل درویش باشد کہ بعد از وی زن جوان دوران صحن
 نقل کردند کہ درویشی ہنقال سرد و اندوی زن جوانی ماند و برگ
 آن زن پاوشا بان در شناع شدند بعد از آن حضرت والدہ
 عرض کردند کہ زوجہ طاہرہ محمد شیح کہ این طاہرہ محمد شیح فرزند حضرت
 ایشانند کہ ذکر ایشان خواہد آمد بسیار بہ ادب حضرت ایشان
 قدس سرہ فرمودہ اند کہ علاج ویرا ہم کنیم بعد از آن بیہ میا نہ بیہ
 خورد و زوجہ طاہرہ محمد شیح را طلبید آب دس بجای ایشان انداختہ
 فرمودہ اند کہ بر خیزید و بعد از ہفت سال حضرت ایشان ضعیفای
 مذکورات در مدت بست یکی روز ہمگی بجوار رحمت حق ہوئے اند
 و حضرت والدہ جمیع فرزندان حضرت ایشان را بفرمودہ حضرت
 ترتیب فرمودہ اند و حضرت ایشان قدس سرہ در زمان این کلام
 در کنار والدہ این مجلس فرمودہ اند بعد از آن صوفیان طلب فرمودہ

بغیر خود بکار از مشغول شده جان بجان تسلیم نموده اند
 هست ازین خوبتر در مآفاق کار دوست رسیدن دوست
 نیز و یک بار نیز در این مجلس نیز استماع دارد که حضرت ایشان بنامی

مسجد حکم آیه کریمه انما یعمرنا جدا لئلا یسئلنا انما یسئلنا انما یسئلنا انما یسئلنا

و اقام بصلوة و ایتا الذکوة و لم یحشی الا الله فسی اول

آن بکون من اهل بیتین و بمضمون حدیث من نبی مسجد ائمتین

ائمه پتان فرشته مسیلم سرتام داشته اند در زمان که مسجد

جامع تاشکند که مسجد عظیم بود بنا می کرده اند در زمان کندن

زمین آن مسجد میان کرد و خاک نشسته بوده اند و حضرت آن

کلان مولانا محمد تاشکندی که علم العلاما وقت بوده اند بکار

حضرت ایشان رسید بخاطر مولانا آمده که چه شود که حضرت ایشان

در کنار او بنشیند که کرد با ایشان نرسد چون این خطور بخاطر

ایشان راه یافته حضرت ایشان قدس سره منبر بوده اند خون

در قبر کردی نبود و بعد از آن حضرت ایشان از جمله دروازه

از محلات تاشکند است بدرخت انداختن مشغول بوده اند که

حضرت آخون مذکور بلا زمت ایشان آمده اند و حضرت ایشان
 و آخون در کنارہ نشسته اند و رخت که صوفیہ می انداختند
 بجانب ایشان بایل نبوده و نزدیک بود کہ بجانب دیگر سفتد و در آن
 عین حضرت ایشان بخد مت آخون گفت اند کہ آخون بریزید
 کہ درخت بجانب شما تافت آخون عرض کرده اند کہ درخت
 بجانب دیگر بایل است و درین گفتن حضرت ایشان بزخواسه روان
 شده اند و آن درخت بر سر آخون روان شده و آخون از آن
 درخت کپچان شده و روان گشته اند و آن درخت و آن آخون را
 زودہ کہ برو می افتاده اند و آخون بعد از دیدن این دو کرامت
 در قدم حضرت ایشان فتا زہ مرید و از جملہ مجتہان و مخلصان حضرت
 ایشان گشته اند بیست و یاری کہ بید از بر می از دست شوی
 آن بہ کہ بریز پامی او بیست شوی منظم اگر خواهی کہ کبودی از
 مجتہان بزرودی کہ بر سر می راند و اما ان شہ و این مخلص است و دار
 خدمت شیخ ذوالنون کہ از جملہ خلفای حضرت ایشان قدس
 و سین مرتضی بود و سالها در خدمت آن حضرت بوده و ہر روز زودہ

هزار گرت کلمه طیبه لا اله الا الله را در خود ساخت بود
 و سالها در ولایت تاشکند بامر آنحضرت ارشاد و خلافت
 در ریاضات شاقه میکشید و در جوار مزار فاضل الانوار حضرت
 شیخ زین الدین قدس سره که جدا علای حضرت ایشانند و فکر
 ایشان انشا الله خواهد آمد مونس میفرموده اند که اورسک که
 از مخلصان حضرت ایشان قدس سره را فرزند می شد و از فرزند
 نماندن تا یوسف در روزی حال خود را بحضرت ایشان عرض کرده
 بسیار زانیده و آنحضرت رحمت شفقت نموده فرموده اند که
 امیدوار باش و از ما طلب ابد کن آن مخلص بزودی فرزند
 تمام بحضرت ایشان شبیه بوده نظم یک نظر سوی منی مخواره
 کن و چاره کار من بچاره کن کار از دستم برفت از پای تمام
 اگر کنی لطفی شوم بر پای هم زنده گشته زنده از لطف نبی چشم
 بر لطف نهاده کسی و حضرت ایشان قدس سره در غایت محفل
 و صبر حسن خلق بوده اند و درین باب حکایات از ایشان
 مشهورست از جمله آنست که روزی از برای زیارت مزار

بایرکات حضرت عزیزان قطب الکبریا شیخ خدایداد سمرقند
 تمام کتب سوال چنانچه طریقہ ایشان بوده میرفت اندک دور راه
 پیش آمد و حضرت ایشان قدس سره را بی تماشائی تمجین بسیار زود
 بعد از حضرت فرجی خود را بوسی دادند که دست تو درود کردن
 مست بازلت کرده که مرا استنزا میکنی بعد از آن از ایشان
 گذرا شده بصوفیان مجتبان ایشان که از بسیرنی آمده اند
 و صوفیہ نزد می سوال کرده اند که فلان عزیز را دیدی می گفتند
 عزیز می ندیدم ولیکن مرگنی پیش آمد که ویرا دو بیت تمجین ام
 صوفیہ فرمایند بر آورده اند که ای خیره سر حضرت پشای زاده و
 آن مست همیشه کشته کردن خود را بر بسته پیش ایشان آمده
 انابت کرده و حضرت ایشان فرمایند بر آورده اند که خداوند ما را
 دو بیت تمجین بمنزلی تا بچکانه آشنای درگاه می سازی
 و از اجله سنت که براق خان که مرید و مخلص ایشان بود پیر محمد خان را
 در بخارا سه ماه استخصس ساخته و بی اسل بخارا محنت کشیدند و حضرت
 ایشان تو را هم نموده بخارا فرستاد براق خان بصلح شایسته نمود

از سر علما نامان بخارا واقع گسوده بخارا داخل شده اند که پسر محمد خان
 نصیحت نمایند که این فتنه تشکیل یابد و چون بمنزل پسر محمد خان
 تشریف آورده انجمن اکا بر و علما و شیخ در آن منزل در صحبت حضرت
 ایشان جمع شده اند و حضرت ایشان در آن مجمع عظمی نصاب
 کافی می نموده اند که در آن صحن بیست و نهم روزی که از فریدان مخلصان
 حضرت عماد زبیران شیخ خدا یاد قدس که بوده لیکن در او اخراج
 شد و حضرت دور افتاده بوده پیدا گشته در آن مجمع کرامی
 هم در آنست حضرت ایشان را کرده مالایمی بسیار گفته و حضرت
 ایشان هیچ ناکفته سخن نموده اند و از آن مجمع عظمی از جمله اولیا
 کرامی حضرت قدوة اعظمنا زبده اعراف، خواجہ جو بیاری قدس که
 بجز حضرت ایشان مصاحبیت قدیمی داشته اند و حضرت خواجہ
 جان خواجہ قدس که از جمله فرزندان حضرت قطب العارفین خواجہ
 محمد پارسا اند قدس که حضرت ایشان را بنازل خود برده اند و اول
 عطا فتاوی از برای جہای قدس و تعزیر بیست و نهم روزی که در کوشه
 پسر حضرت ایشان در بنازل حضرت در زمانی که پسر محمد خان در آن

حاضر بوده آورده اند و حضرت ایشان قدس سره فرموده اند که
 آمده ایم که پادشاهان آشته بهیم نه آنکه در ایشان با یکدیگر جنگ
 و نزاع کنند هر روز در هر چه گفتند بجز کس و ایم و این بیات را در آن
 مجلس عالی خوانده اند بیت هر که مارا خوار و ار و شاد و بر خور و ار و
 هر که بار را رنج و ار در این بسیار با و نه کسی در راه ما خار نکند و نه
 هر گلی از باغ عمرش بشکند چار با و نه و جمیع اکا بر خوش وقت شده
 بحسب این ایشان نموده اند و پیر محمد خان در این مجلس بخارا را
 با ایشان نیاز کرده و آن منت نه زمین قدم ایشان دفع شده و
 حضرت ایشان در سخنان و تعاللات نیک میگردد و حضرت
 خواجه عبدالشہید قدس سره از فرزندان حضرت خواجه چهارم قدس سره
 و از مشوایان سلسله خواجه حکام بوده اند بخد مت طاہرین گفتند که
 از حضرت والد شما پرسیدیم که شما زراعت می کنید گفتند ما ہم
 در حدیث است که هر گرا زمین باشد و در آن زراعت نکند وی
 معنون است ایشان فرموده اند که مراد از زمین زمین دل باشد
 هر که در وی دانه محبت بکار وی معنون است بحسب این معنی

میگرداند روزی حضرت مولانا ولی عسکریان قدس سره فرموده
 اند این بیت که بیت عاشقانی که صرف معشوق اند نه به زعمان
 به زعمان و فرزند محمول بر استغناء بخاری است و حضرت ایشان
 فرموده اند که مرا و بعاشقان که صرف معشوقند هم فاروق و
 عثمانند بیت برادر و حال بیت حال اولی و ولایت است و حال
 ثانی که شارت بخلاف است اول بنبر از ثانی است حضرت میرا
 مولانا ولی تحسین نموده فرموده اند که ما هنوز جز را نمانده بودیم
 و این توجیه حضرت ایشان شبیه است که فرموده اند که الولایة
 خیر من النبوة ای ولایة الهیة خیر من نبوة محمدی عسکریان مدانکه
 طریق اولیا، القصد بر درین و بلاست چنانچه چون سبب است و عباد
 الرحمن الذین یشون علی الارض هوناً وادوا ما علیهم ذللاً
 قالوا سلاماً عارف روم قدس سره فرماید مشنوی ترا گویند زانی
 ساکن بکوشم و بوجد خندان می رو تا اگر از خشم دشنامی
 دهند تا روان شو خوش دل خندان می شوند و خدمت مولانا
 عبود که از علماء وقت بود میگفت که چون در آن سفر حضرت

ایشان پیش حضرت امیر خلیل قدس سره در وقت رفتن به بخارا رسید
 این حضرت امیر پیش از این منع کرده این است خوانده اند که دست بر رو
 جلوا کرتن این ای جان بن عیون یکس شهر روی آتش صیخ زن پروا
 و شای سب کس فرموده اند که گذارید که هر چه می شود می شده
 باشد حضرت ایشان قبال کشند بعد از آن امیر بنام برده اند
 بمقتضای همت خود می گویم و همت شما آنکه جمیع مسلمانان
 خلاصی یافتند به بندگی امیر شغال لا یندع ما در خود خود کنیم خود
 خویش بعد از آن حضرت ایشان متوجه بخارا شدند رفیع آن
 فتنه عظیم کرده و خدمت خواجہ محمد طاهر که از جمله کابر و علماء بخارا بودند
 باین مجلس خطاب کرده فرمودند که حضرت جد شما در آن سفر اول هزار ^{فانص}
 المانوار حضرت شیخ ایچام قدس سره شریف آورید و جمیع اکابر و شیخ
 و مولی و ابالی بلا زمت ایشان رفتن دوران مجلس عظیم کی از اکابر که
 در مجلس تحصیل علم کرده بود و حضرت ایشان عرض نمود که سوالی عظام
 در بخارا فوت کرده اند و کسر از علما نمانده و ازین سخن علماء و فضلا نگذر
 شدند و حضرت ایشان ابان اکابر بخارا خطاب کرده بیک سخن نمبر را

خوش وقت ساختند فرمودند کلا کا برطرفت فرموده اند
 کہ بہ زندہ بہ ارشیر فرودہ الحمد للہ وجود شریف خوشماہست و
 ازین کلام کی خوش وقت گشتند و میفرمودند کہ ایشان در
 غایت حسن خلق بودند قطبہ نشان بود ولی راز نخست
 آن بمعنی دک چوری او پنی دلغ باو کرا آید و ویم اندہ در مجاہدین
 سخن کند معنی شہرہ از ہستے خود بحدیث مرز باید ہستم آن بود
 بمعنی ولی حاضر عالم کہ زہ سج عضو اورا حرکات بدناید
 و این مجلس شماع دارو کہ حضرت قطب الکبریا شیخ خدا یاد و عزرا
 قدس سرہ را حضرت این در زمان طلب حیدران اتفات بودہ کہ
 ایشان را فرزند میگفتہ اند منقولست کہ چون حضرت عزرا
 قدس سرہ از جانب بخارا بہ فرستد متوجہ گشتہ اند و چون باطلت
 داخل شدہ اند ہوا بغایت حرارت داشتہ و بست و بیس
 از صوفیہ زکئیہ آنحضرت پیادہ در رکاب آنحضرت بودہ اند و
 از ان جلد حضرت این و مولانا خوش محمد عزیزان کہ ذکرات
 خواہد آمد حضرت فہر شیخ قدس سرہ بچیت کہ فر ہوا عرض کردہ اند کہ

حضرت عزیزان این پیادہ ہارا گذشتہ ایٹار کردہ بکر مینہ رسیدہ

ساعنی از ہفت سبازند دوریت و حضرت عزیزان ایشانرا

گذشتہ متوجہ کر مینہ شدہ اند بعد از ان خدمت مولانا

خوش محمد صبح پاران پیادہ را جمع کردہ سعی نمودہ در مجلسی نشستہ

توجہ نمودہ اند کہ گردن قمبر شیخ شکستہ کہ محبوب از میان مجاہدان

دور ساختہ مار اہجور کردہ اند و حضرت ایشان از ان

جمع تخلص کردہ کہنت اند کہ این طریق بی ادبی است بعد از

ساعنی پای اسپ حضرت عزیزان قدس گشتیدہ شدہ بروچی کہ

از رفتن باز ایستادہ و حضرت عزیزان قدس گشتیدہ نمودہ اند کہ

این کار صوفیہ پیادہ است چون گردن قمبر شکستن نتوان

پای اسپ کشیدن و توقف نمودہ اند تا آنکہ صوفیہ پیادہ حاضر

شدہ اند پای اسپ آنحضرت ار کشیدہ بار ستادہ و آنحضرت

فرمودہ اند کہ پیادہ با بدوید چنانچہ اکابر طریقت فرمایند کہ بہت

جل علیہ شبست صورتہ نیافت اپچل علی بہتر بود ز ان جل علیہ

داز غایت حرارت و دویدن شدت از منی صوفیہ خون

مدان گشته روزی این مخلص در کاب حضرت عزیزان ما
 قدس سره رسید و دید که حضرت بر عت با این مخلص رسید فحسبی
 برکت فقیر انداخته این بیت مذکور را خوانده معنی فرمودند که
 حل حال آنست که چون غلامان از ولایت هندوستان به
 ترکستان می آرند سارشانرا ترشید و در پیش آب انداخته
 صاحب حل حل می گوید و صوفی همچنین است چون عنایت ایشانرا
 این فقیر دیدند صوفیه سواره یکی از سب خود را پر تا افتند و در آن
 شدند بیت ای خدایکترین غلام تو ام شنیده بندگام نام تو ام
 روز شب این اسیرند و هرگز نشید و در کاب با توین
 چون حضرت کبیران قدس سره بکر سینه تشریف برده اند فرمودند
 که یکی صوفیان پیاده را جهت آن می دوی بدر کنید چنان کرده اند
 بعد از آن حضرت ایشانرا در آن مجلس طلب نموده در پیلوئی خود
 نشاندند و فرموده اند که فرزند ادب است که تو نگاه داشته
 و خدمت مولانا خوش محمد عزیزان قدس سره از زندان این ^{طایفه}
 عالیه بوده اند سفیر بوده اند که کردی را کرده ایم هر چه خواهند

چنان کنند صحبت و جریفت و لربا هم و خدمت کشید
 عمیرک شاه قدس شیره و شهرت بیخ مقتدای وقت و مجذوب بوده
 و سخنان این طایفه علیہ را یکی بیان میکردند و محدث بودند
 این مخلص فرمودند که چون حضرت جد بزرگوار شما در پنج منزل
 شریف حضرت مولانا صالح قدس گره که از جمله خلفای حضرت عمیرا
 قدس گره اند شریف آورده اند حضرت این دست بر مولانا
 صالح بر گرفت در سماع شده اند بعد از او ای آن صحبت حد
 مولانا صالح بیاران خود گفتند که در زمان سماع بسیار
 حضرت ایشان و سر تا بهر شش میو و بیت آسمان سجده بزد
 پیش زمین می که در او نمیکند کسی و نفس هر خدایشند و وفات
 ایشان و مدفن ایشان در قصبه علیا بادست یزار و تیرک
 و تاجخونوت ایشان شیخ اولیاست ذکر آبا و اجداد ذکر حضرت
 ایشان و همو این شیخ خاوند شاه ما و این شیخ خاوند شاه
 صحبت در حضرت خضر علیہ السلام بوده اند و مولانا یوسف که
 از جمله درویشان و خواهرزاده حضرت ایشان بود میگفت که

ضعیف نشدند بود از جمله خدمتکاران حضرت شیخ خاوندشاه
 وی میگفت که روزی بخدمت حضرت شیخ آدم و از ایشان
 شخصی بپایه پیرون آمد و از حضرت شیخ سوال کردم که این شخص کیست
 و آنحضرت فرمودند که حضرت خضر علیہ السلام و سن کریمان ششم
 و حضرت شیخ فرمودند که چرا اگر میبکنی گفتیم از حضرت خضر علیہ السلام
 چیزی میخواهیم فرمودند که چه میخواهی گفتیم عمر فرمودند ما و عاقلیم که
 معمر کردی و بدعای ایشان گیرستن رسیده بوده و هم مولانا
 یوسف میگفت که ستون عمارت ایشان را که حضرت خضر علیہ السلام
 در زیر آن ستون تنهای نشسته اند طوف می نمودند و از آن
 این مخلص استماع دارد که حضرت شیخ خاوندشاه از حضرت قطب
 الکبریا و خواجہ ابرار قدس سره تربت یافته اند روزی حضرت خواجہ
 قدس سره در ولایت اشکنند بخدمت شیخ گفته اند در منزل خود منتظر
 باشید ما از برای بنفشه چندین که وقت بنفشه بوده میریم
 بعد از آن حضرت خواجہ قدس سره آمده در آن منزل ایشان طریق تعلیم
 کرده فرموده اند که از همه پنهان دارید و حضرت شیخ چند روز ما را

کرده اند حال ایشان دیگرگون شده و حضرت والدہ این مقام
 و مقام نموده اند و بایشان کشف حال نموده اند و حضرت والدہ
 آن طریقہ تسلیم نموده اند و حضرت والدہ نیز بدان عمل نموده حساب
 حال شده اند و این فقیر از والد شریف خود استماع دارد که حضرت
 ایشان نیز تمییز نموده اند که ما نیز از رو جانب حضرت خواہ
 قدس سرہ ترمیم یافتیم و بطریق حضرت خواجگان قدس سرہ اہم
 کلمہ طیبہ لا الہ الا اللہ را بطریق خفیہ می گفته اند و این مخلص در
 زمانی کہ باقی خان حضرت خواجہ ہشتم مراری را کہ از فرزندان
 کبار حضرت خواجہ قدس سرہ بوده اند در بخارا حبس نموده بود شیخ
 خواجہ قدس سرہ را در وقت در صورت خواجہ ہشتم دیدم کہ میفرمایند
 ما پدر کلان شما و شمارا نیز ترمیم کرده ایم چون ما را دعا کردند کہ
 از حبس خلاصی یابیم بعد از آن بزود در عنایت کلمہ خلاص فرستند
 فتح اشرفیخ خاوند شاہ الملقب بہ مرست ہو صاحب الحدیث
 القویہ و این مخلص استماع دارد کہ شیخ خاوند شاہ مرست و غلبات
 حال حضرت روزی در نوہ ہر نماز کند آسی را سوار شدہ حرکت

و از ایشان سبب این کشتن را پرسیدند و ایشان فرموده اند که
 فلان سبب کم کرده ایم در بن آن می کردیم و حال آنکه سبب
 بانی ایشان بوده است بجز منیت که چون آمدیم چون فتم او با
 از ما بسی تر و یکتر و اندک آن کس که ز خود دارد و خبر بهین عرف
 فقد عرف ربه و هو ابن فتح القدیر ابن هیثم القدیر
 فتح القدیر ابن شیخ تاج الدین ابن شیخ علاء الدین ابن
 قطب الاقطاب شیخ زین الدین قدس سره شهراریم بقصدت کم
 حضرت شیخ زین الدین قدس سره بعد از انتقال حضرت والد بزرگوار
 ایشان شیخ الاسلام قدوة الانام ابو حفص شیخ شهاب الدین شهرار
 قدس سره از ولایت بغداد و از برای ملاقات حضرت سلطان
 الطریقه خواجہ محمد السیوی قدس سره منوچهر کرمان شده اند چون
 بنوا بصره از که از فرامی هم قدس سره شبی رسیدند و در آن شب
 مصطفی عارف که از فرزندان سید الطایفه شیخ جنید قدس سره
 بوده و از خادمان حضرت شیخ شهاب الدین شهرار و روی
 در آن شب را کم کرده و از حضرت شیخ زین الدین قدس سره

جدا افتاده و چون روز شده بقریه علیا با در رسید و اهل

علیا با دومی خصلت نام پیدا کرده اراده آن کرده اند که بروی
انابت و ارادت کنند و مصطفی عارف گفته که ما را شاه زاده است که

شما یان مرید ایشان خواهیم گشت و از اینجا متوجه تاشکند شده

بحضرت شیخ زین الدین قدس سره ملحق گشته عرض خلاص این

مخلصان کرده و حضرت شیخ زین الدین قدس سره بعد از آن بعلیا با

تشریف آورده اند و اسل علیا با و مرید ایشان شده اند و در مناسبت

حضرت شیخ نور الدین بصیرت ^{خلیفه} حضرت سلطان شیخ زین الدین

قدس سره اند مذکور است که حضرت سلطان الطریقہ خواجہ محمد الیسوی

قدس سره استقبالی حضرت شیخ زین الدین قدس سره کرده اند و چون

این دو سخن نیز با یکدیگر ملاقات کرده مدبر بامی رسید و زمان ایشان

بوده آن دریا چنان بسته و این دو عزیز از آن دریا گذر گشته اند

و در آن زمان زاد و تویش تمام شده بوده است که فوج از اهل آن

صحران آمده و در قلع این دو بزرگوار نهادند و بزبان حال بسمع

ایشان رسانیده اند که چون سبانه بمانند کرد که بزود در قدم

دوستان ماکه در فلان موضع اند بافتد تا ایشان شمارا
 طعام نمایند هو الذی خلق لکم فی الارض جمیعاً و این بزرگواران
 فرموده اند که ما بچان را جان دارم سازیم و این بزرگواران
 سر نهاده و ورشده اند بعد از آن آن بزرگواران را طعام
 تناول نموده اند و حضرت شیخ زین قدس سره فرموده اند که بچانه
 این بزرگواران را جمع سازید بعد از آن دعا کرده اند و این
 بزرگواران بعد از آن خلق جهان زنده شده اند و خداوند
 سبحانه حمد کویان بفرموده اند و حضرت سلطان
 الطریقه خواجہ محمد الیومی قدس سره را وقت خوش شده و صد کرده اند
 و فرموده اند که اگر شیخ زین قدس سره صحبت داشته باشد هیچ مرد را
 منبذیدیم و صحبت با وی عظیم در گرفته و چه در مناقب مذکور است
 که پدر و مادر شیخ نور الدین بصیر نور مر فده بقا بت پریمز کار
 بوده اند و از حضرت حق صل و علا فرزند میخواستند و چون
 حضرت شیخ نور الدین قدس سره را خواستند که است نموده در
 خانه ایشان جمعیت حضور پیدا شده و در ورون شک

والدہ اللہ تکمیل فرمائی تھی اور والدہ ایشیاں می ششیدہ نے
 چون بوجہ و آمدہ و حسین ایشیاں نور و صفا و لایت لایح
 بودہ و ہر دو چشم ایشیاں مہوار بودہ و بجای و چشم خط
 سیامی شیدہ بودہ چون مرکان رہا چستی کہ خطا ندید خبر
 عین صواب ہو کر و سوال دیدہ این گفت جواب نہ تبارخ غبار
 نیفتد چشم از برک کل سفید پوشید نقاب چون حضرت
 شیخ از طفولیت بیاعت رسید ایشیاں ترا در نظر شیخ عا
 بر کذیبہ رحیم حضرت شیخ زین الدین قدس سرہ بروہ اند چون
 نظر آنحضرت بر ایشیاں فتادہ فرمودہ اند کہ پاکست ان
 قادر لم یزل لایزال کہ کنجی را در ویرانہ گذاشتہ و ایشیاں را بفرزند
 اقبال سرودہ اند و بہر سبب ایشیاں مشغول شدہ اند بہ سبب کنج
 در ویرانہ خود کردنی نہان ہمچہ خوفا نکلندی در جہان
 نقلت کہ روزی حضرت شیخ زین الدین قدس سرہ فرمودہ اند
 مہچکس باشد کہ از معارف کلم سخن کویدیم اصحاب آنحضرت
 ساکت شدہ اند و این کلام از ایشیاں سے کرت صادر شدہ

و ہم ساکت بوده اند و حضرت شیخ نور الدین قدس سره برخواست
 عرض کردند که اگر حضرت شود سخن گویم و آنحضرت فرموده اند
 فرزند نور الدین کمبونی و در آن مجلس حضرت شیخ نور الدین قدس سره
 فرموده حضرت شیخ قدس سره از معارف الهی و از معالم لدنی سخنان
 عالی فرموده اند و مکی اصحاب و اصحاب منجیر شده اند و فعلاً
 از همه برآمده و کیفیت عظیم است و اید و حضرت شیخ زین الدین
 قدس سره را وقت خوش شده حمد و ثنا گفته اند و اصحاب حضرت شیخ
 قدس سره عرض نموده اند که یک شب روزی که حضرت شیخ نور الدین
 قدس سره سخن مشغول اند و ذوق شوق باران پشتر و صلاطل و ظل راه
 معنی یابد و این محض خرق عادت و کرامت است و هم در مناقب مسطور است
 که حضرت شیخ نور الدین قدس سره ابرق آب طهارت حضرت شیخ
 زین الدین قدس سره را در غسل خود نگاه مرواشته اند و آن آب
 جهت جوارت بیدایشان گرم مر بوده است شبی امر مبارک خود
 بر آستان مبارک حضرت شیخ نهاده و زمان زستان بود
 چندان برف بالای ایشان باریده که ایشان در زیر برف مانده اند

و چون وقت سحر که محل مناجات دوستان است نازون
 وقت بمقبول زمین است حضرت شیخ قدس سره از برای طهارت برخواست
 قدم بر پستان نهاده اند قدم حضرت شیخ قدس سره بر پستان رسید
 فرموده اند که تومی سرزند نورالدین و حضرت ایشان طهارت
 را کرم بچهرت شیخ عرض نموده اند و حضرت شیخ قدس سره را وقت
 خوش شده بنظر عنایت در ایشان نظر گمبیا اثر کرده اند و بدین
 نظر رسیدند بانجا که رسیدند بعد از آن حضرت شیخ قدس سره
 فرموده اند که در سرماندا آمد که وقت آن شد که حضرت شیخ
 نورالدین بندگان حسد را بجا خواند و حواله بسم قند شد و چون
 حضرت شیخ نورالدین را اجازت کل کرده اند فرموده اند که چند
 قدم می نهدی ترا پیش خواهد آمد شیری و اینان آرد می نذر
 می آرد که آن نوش راه شام است و چون بسم قند می نذر آید چمنه
 آبت که آنرا نانو و دانگ کویند شتر شما آنجا رسد چوک خواهد کرد
 بر خیزانید چند دفع روید باز چوک خواهد کرد که موضع شما آنجا است
 و حضرت شیخ نورالدین قدس سره از صحبت حضرت شیخ مفارقت کرده

چند قدم نهادند اندان ترک شمس آورده بر حضرت شیخ نورالدین
 سلام کرده و حضرت شیخ نورالدین قدس سره نام آن ترک را گرفته
 پیغام حضرت شیخ را بوی رسانیده اندان ترک آن پیشتر و ایشان
 آرزو را باین تسلیم نموده و ایشان والدۀ خود را بان پیشتر سوار
 ساخته خود و مهارشتر را گرفته بصوب سمرقند روان شده اند و چون
 به سمرقند رسیدند کبار و صفار سمرقند خواب دیده اند که منادی
 ندای کند که ولی از اولیا، آمدند بیدار کنید بمکی میل
 سمرقند استقبال ایشان کرده با ایشان رسید ایشانرا ناخفته
 بمضمون حدیث اولیائی تحت قیابی لایعرفتم غیر از ایشان
 پرسیده اند که چنین ولی می آید ایشان فرموده اند که آری
 آری می آید و چون بسجده بود که مشهور است رسیدند که بعضی ایشان
 را شناخته اند و ایشان فرموده حضرت شیخ قدس سره در این
 مسجد سه روز عیادت نشسته اند نفیست که چون بهر فتند
 در آمده اند مهارشتر را گذاشته اند و پیشتر در این موضع که
 فرموده اند چون کرده همانجا منزل کرده اند و این مخلص استماع

وازو کہ تعلیم علوم حضرت شیخ زین الدین قدس سرہ از روحیات
 حضرت مولانا ابو بکر القفال شامی قدس سرہ کہ از کبار صحاب
 حضرت شیخ حسن بلغاری اندیانتہ اند کویند ہر روز
 حضرت شیخ ہزار حضرت مولانا قدس سرہ رفتہ و از روحیات
 تعلیم علوم می نموده اند و مدفن شریف ایشان در تہلکند
 ہزار و دیگر بہ و حضرت شیخ قدس سرہ فرمودہ اند کہ ہر کہ ہزار با
 آمدہ از ما فرزند طلبید و ہر فرزند شود و حضرت شیخ عمربا
 کہ یکی از اولیا زمانند بزوجہ خود شبی ہزار فایض لالوار ایشان
 رسید فرزند طلب نموده اند و بعنایت حضرت شیخ قدس سرہ
 حضرت شیخ خاوند ظہور را کہ شہورند حق سبحان ایشان
 کرامت فرمودہ و چون شیخ خاوند ظہور بعالم وجود آمدہ اند
 حضرت شیخ عمربا قدس سرہ ایشانرا ہزار حضرت شیخ قدس سرہ آورد
 اند و کبوتران ہزار حضرت شیخ قدس سرہ بطہور کویان فریاد
 بر آوردہ اند و بدین فرودہ کہ ہر نام ایشانرا شیخ خاوند ظہور
 شناودہ اند و این شیخ عمربا شیخ خاوند ظہور نیز از ہزارات

متبرکه که تا شکند اند نزار و تیرک بهما و حضرت شیخ زین الدین
 اوزند حضرت شیخ شهاب الدین ایشهر و رومی اند قدس سره
 و حضرت شیخ شهاب الدین قدس سره بسیره و اسطه بحضرت امیر
 المؤمنین ابی بکر الصدیق رضی الله عنه میرسد و ایشان را نسبت
 کثیره است که در کتب این طایفه مشجون است و اینجاست
 ذکر اولاد حضرت درویش شیخ قدس سره طاهر محمد شیخ قدس سره
 فرزند که حضرت ایشان قدس سره اند و بعد از ایشان حضرت
 ایشان قائم مقام ایشان در مقام ارشاد و خلافت بوده اند
 و حضرت ایشان در زمان شرف سال فرموده اند که طاهر محمد بن
 حضرت دادیم و اگر کملی پیدا شود در ظل تربیت وی باشد
 همانا که همین نفس شریف حضرت ایشان بالاخر منظور نظر حضرت
 ارشاد و نایب عالم عزیزان قائم شیخ قدس سره شده اند و حضرت
 عزیزان قائم شیخ قدس سره در خانقاه عالم پناه حضرت عزیزان
 شیخ خدا بدار قدس سره خلوت نشسته اند خدمت طاهر محمد شیخ
 فرموده اند که حضرت عزیزان قائم شیخ قدس سره فرموده اند که

تا بدان خانقاہ را ایشان بکشاید چون از آن واقعہ باز
 اند حضرت عسکریان قاسم شیخ قدس سر فرمودہ اند کہ طاہر
 محمد شیخ تا بدان خانقاہ را بکشاید کہ خانقاہ بغایت گرم شدہ
 چون طاہر محمد شیخ این کراست را از ایشان دیدہ اند فرجال
 مرید ایشان نشسته اند بیت مرید تو ام زانکہ جائز امرادی ایک
 استادی علیک امادی کرا از چشم دوری بل حاضر می کنیک
 حضور می علیک مرادی بہ وہان زمان حضرت عزیران قدس سر
 ایشانرا خدمت کل دادہ اند و حضرت عزیران قدس سرگاہ میفرمودند کہ
 در خانقاہ حضرت جد بزرگوار شما قدس سرگاہ بانفاق حضرت طاہر محمد
 شیخ قدس سرگاہ خلوت نشسته بودیم در آن خلوت جذبہ از جذبہ است
 اکلی در تافت و ما و خدمت طاہر محمد شیخ در سماع شدیم دیدیم کہ
 حلقہ خانہ کعبہ از سقف این خانقاہ شریف آویزان ساختند
 و ما خود را در آن حلقہ در آویختیم بعد از آن گذرا شدیم و محضت
 طاہر شیخ حلقہ را گرفتہ آویزان شدہ گذرا شد چون باز ما توجہ نمود
 حلقہ را گرفتہ گذرا شدیم دست طاہر شیخ نرسیدہ بجایہ گذرا شد

و حضرت غلام محمد شیخ مقبول حضرت مولانا ولی عزیزان قدس سره
 نیز نبوده اند چنانچه خدمت خواجہ شاہ کلابادی صبرہ افتد کہ از فرزندان
 حضرت صفور و اہمند قدس سرہ بود و بدان سبب این مخلص نسبت خویشی
 خود را می گفت چونکہ جد ماوری این مخلص کہ حضرت استا و علماء و ملا
 افضل سلطان افشاری برہان الخدائین زبدۃ المحققین قدوة کد^{تفتت}
 حافظ سلطان محمد نور مرقدہ الی اللہ کہ شہورند کما فی کتابہ
 بجز حضرت صوفی و اہمند قدس سرہ کہ ایشان نیز صدیق اند می ہونند و
 این خواجہ شاہ از درویش لکھو مخلصان مجتہان حضرت مولانا ولی
 عزیزان بودی گفت کہ حضرت مولانا ولی عزیزان قدس سرہ در قریہ توفا
 از جملہ ولایت سیالکال است شریف داشتند واقعہ دیدند کہ ولی
 از اولیاء افتد از راہی میگذشتہ حضرت مولانا ولی عزیزان قدس سرہ
 سوار شدہ بر آن راہ رفتہ تخته پوستی بر سر آن راہ انداختہ
 بر بالای آن تخته پوست مشظرف شد و آن ولی نشستہ از بعدہ
 از آن راہ حضرت ایشان بجز از اصحاب خود پیدا شدہ اند چون
 بجز حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سرہ رسیدند تقصیر کویان ملاقات

کرده اند حضرت مولانا ولی عزیزان قدس سره بجز حضرت ایشان
 گفته اند که چون ما پیش قدم بودیم بدان جهت تقصیر کیفیت تقصیر را
 نیاز لازم است حضرت ایشان جمیع سپان مواری خود و
 اصحاب خود را نیاز کرده اند بعد از آن حضرت مولانا ولی عزیزان
 جمیع سپان را بجز حضرت ایشان نیاز گفته اند و فرموده اند که
 مقصود متجان ایشان در محبت و کرم بود و است خدمت طاهر محمد شیخ
 دارفته فرموده اند که تربیت طاهر محمد در زومه ما باشد ذکر والدین
 مخلص محمد موسی شیخ قدس سره ایشان نیز چون برادر خود طاهر
 محمد شیخ از جمله خلفای حضرت عزیزان فایم شیخ اند قدس سره
 صاحب بیاضات شاقه بودند عمری نمودند که اکثر شب بل نام شب
 بیدار باشند اکثر اوقات مرقوب بودند کثرت مرقوبه قامت ایشان زخم
 ساخته بود و والدین این مخلص که حضرت عزیزان را اراوت داشتند
 و مکاشفات نبود داشتند میفرمودند که والد شما پیشتر شب شب
 نفس کرده کله طیبیه لا اله الا الله را بطریق خواجگان قدس سره میفرمود
 می گفتند و والد این مخلص میفرمودند که آنار و لایت در حضرت

والده ماکه زوجہ بزرگترین حضرت ایشان بودند هویدا بود صاحب
 ذوق و شوق بودند و گاه نیم شب ایشانرا وجد غلبه میکرد و بمیدان
 حوالی خود برآمده در سماع میشدند و این مجلس سماع دارو که
 ایشان نیز چون حضرت جد بزرگوار حضرت عثمان نیز آن شیخ خداید
 قدس سره مرید بوده اند و حضرت عثمان نیز آن قدس سره چون در موضع
 سید بوک موطن حضرت عزیزان است خلوت نشسته اند و اولاد
 والدین مخلص روز و شب خانه خود در گریه بوده اند بالاخر حضرت
 عزیزان بحضرت ایشان گفته اند که فقیر شما همیشه در خانه در گریه است
 و برادرین خلوت حاضر سازید با من معشوق زوار میگردم با
 تعال و دوازدهمین عشق قدس سره مال مال از دور در خدمت فارغ بال
 بروا گشتم بفغان بقاضای صال چون ایشان آمده اند حضرت
 عزیزان بدر خانقاه آمده اند و حضرت والده کلان و زریب قدم
 ایشان بنهاده اند و حضرت عزیزان قدس سره یک انگشت خود را بر
 ایشان نهاده اند و در آن ضمن ایشانرا خواب بر بوده حضرت
 فرموده اند که این فقیر بحجت ما خواب نگردد چون پیش ما حاضر شد

۳۷۷
 اورا جواب درر بود و ایشان باز در کربه پیشه اند و می گفتند
 اند چون نگفت مبارک آنحضرت به پشت من رسید آن موضع
 سالها بود که در و میگرد و آن در روز اول شد بشنوی ای
 طبیب و علقهای مایوی و ای پیکر و مجنهای مایوی تو افلاطون و
 جالینوس مایوی و و ای عزیزان هم مانوس مایوی و در وقت
 حضرت ایشان در جوار ایشان مدفونند در جمعا اند
 حضرت خواجه مولانا می غنیران سبوا الجامع بین علمی الظاهر و
 الباطن قدس سره فرید یکانه و حسید زمانه در تغزید و تجرید و
 حضرت عزیزان شیخ ضایدا و قدس سره بوده اند و خانه خود را در
 سیکرده اند و از خلفای قدما می آنحضرت اند و حضرت عزیزان
 قدس سره در ایامی که به یوارزند و در ویرانههای رفته اند چنانچه تفصیل آن
 در مناقب آنحضرت مذکور شد ایشان را میفرموده اند که خواجه مولانا
 شما بجای آن نشسته چهار شیخ را تنها گوئید و همگی اصحاب را از برای
 خدمت می برده اند و ایشان تنها چهار شیخ می گفته اند و ایشان
 صاحب فوق و چند پیشوای بوده اند و حضرت عزیزان را قدس سره می گفته اند

بحضرت عزیزان قاسم شیخ قدس سره در سفر ترکستان شامی عرض
 کردم که از حضرت شما شنیده ام که میفرمودید که من در ملازمت
 و خدمت حضرت عزیزان خواجہ ملا قدس سره پانزده سال بودم این
 بندہ بحضرت را دیده ام و بحضرت غزل سینه میخواندم حضرت فرمایند
 قاسم شیخ قدس سره فرمودند که شما فرمایید که غزل خوانند چون فطرت
 غزل خوانده اند حضرت عزیزان قدس سره تلقین بلند گفته اند و
 پیادہای صوفیہ در زوق شده از خاکستان کثیر کہ در راه بودہ
 پایہای صوفیہ خون آلود شدہ گذاشتند از بیت پای کوبان بہ
 کہ تیو مجنون رفتیم خرم نیست کہ چون آدم چون رفتیم حضرت عزیزان
 خواجہ ملا قدس سره ہر وقت کہ حضرت عزیزان شیخ خدا ابداد قدس سره
 از سفر رجوع بوطن مینمودہ اند حضرت عزیزان خواجہ ملا قدس سره
 ایشانرا بمنزل شریف رسانیدہ با او ای خود میرفتند در یک
 از یہا حضرت عزیزان شیخ خدا ابداد قدس سره بعد از رجوع بہ نجف
 منزل شریف در ہر محلہ ایشانرا حضرت میدادہ اند کہ ایشان
 بمنزل خود بروند بعد از انہا ایشان بہ تمام ممنوعہ تاحلہ دیگر باز
 فرستادند

چون نزدیک بوطن صلی سیدہ اند فرمودہ اند کہ چون منزل
رسیدیم بروید حضرت ایشان رجعت نمودہ اند حضرت عزیز
شیخ خدا پیدا و قدس سرہ فرمودہ اند کہ خواجہ ملا بازمی خورد حضرت
عزیزان خواجہ ملا قدس سرہ معارف الہی بسیار میفرمودہ اند در
ولایت کر سیدہ وفات یافته اند و اول آنجا مدفون شدہ اند
ثانجا از آنجا انتقال یافته اند و در قرینہ لوز مدفونند سزار و تبرک
و نجوم یا صوفی کہ از جملہ بایران و صوفیان و پختیان حضرت عزیز
فایم شیخ قدس سرہ بود و مزد کار کردہ و سپر ریاضت بود و کجاست
عزیزان قدس سرہ مرید شتہ از ایشان مجاز بود و میگفت کہ
حضرت عزیزان فایم شیخ قدس سرہ فرمودند کہ در آن زمان کہ
در ملازمت و بندگی حضرت عزیزان خواجہ ملا قدس سرہ بودیم بخاطر
می آمد کہ اکابر طریقت رہموت مکتوب میشدہ تذکر کردیم کہ تا
سموات کشف نیابد خواب نکنیم سیال خواب نکردیم بآنکہ ضعف ما را
عاف شد بعد از آن در خلوت در ملازمت حضرت خواجہ ملا قدس سرہ
ذکر آرزو را بجا می کشیدیم کہ آنحضرت ذکر افروز آوردہ فرمودہ اند

قائم شیخ آنچه شامی خواهد در وقتش واقع خواهد شد الا کوه
 مریه و نه باوقا تا و این همه خطراب چراست و سن با وجود
 متقاعد شده بکاره بجهت شغول شدم بعد ازین عنایت ایشان
 سامعی نگذشته بود که کناره خانقاه شوق شده فتاب کناره
 در تافت و در زیر نور فتاب جمیع زمین معلوم و مشهور شد بعد از آن
 فتاب غایت شد بعد از آن فتاب شد و بر سواست تافت و چنان
 سواست مکنوف کشت بعد از آن فتاب غایت شد بعد از آن گفت که
 ازینها کشتایی نیست و زان بودم که حق سبحانه و تعالی سوزنی از
 سر تا قدم من فرستاد و پت سوزش در جان من از غایت او
 هر چه چرخ است باقی جمله سوخت و از آن زمان از سر تا قدم من
 در سوختن است بیش است این با آنکه نامی نیست با و میر که این
 آتش نزار و نیست با و آتش عشقت کا ندر می فتاب و سوختن است
 کا ندر می نیست و کیت مذکور که گوید و مبدم پس نیم خرم و بیخ
 در بای قدم نفست حضرت عزیزان شیخ خدا ید او قدس سره
 در خانه سخاوت نام او ز سبکی تشریف داشته اند حضرت خود

ملائی عزیزان و حضرت مولانا ولی عزیزان قدس سرہما در
 پیرون خانہ وی نشستہ از طعام وی بخورد و اند و وال حضرت عزیزان
 ہنسہ شیخ قدس سرہما و جزیکہ اند کہ اگر این دو ملا مرید ایشانند باید کہ
 تبعیت بکنند و اگر مرید نیستند چہرا ہمراہ می شود حضرت عزیزان فرمودند
 کہ خند اید و عارف نباشد اگر و اند کہ این خانہ سغناق است
 و با طعام سغناق وقتی و عاکہ نام کہ حرام مجلس مانیار و و ہیزم
 چنان باشد ای ملایان در مجلس مانیار بعد از ہن شمایانز نختار
 پسند شریفہ ساختم کہ ہر چہ خیریت سلسلہ چنان بکنند چنانست
 رخصت این دو عزیزان حضرت عزیزان قدس سرہما ہم
 حضرت سغناق حافظ قدس سرہما ایشان نیز از خلفای حضرت
 عزیزان شیخ خدا پیدا و قدس سرہما واقعہ انابت و ارادت آن بود کہ
 در سنکشدان زوضہ ایشان واقعہ دیدہ کہ بچہ حضرت عزیزان قدس سرہما
 انابت کردہ بعد از ان دست حضرت حافظ قدس سرہما را گرفتہ بآن
 حضرت مرید ساحتہ چون از ان واقعہ پدار شدہ بچہ حضرت
 حافظ کفہ کہ توفیق رفیق شدہ و عنایت لہم دست گیری کردہ

از آنجا مستوجب ما و راه التماس از برای ملازمت حضرت عزیزان قدس سره
 شده آمده اند چون بلازمت حضرت عزیزان قدس سره رسیدند
 خواسته اند که مرید شوند حضرت عزیزان قدس سره فرموده اند که
 چنانکه در آن واقعه که در منقستان دیده اید و مرید شده ام
 همچنان مرید ما شوید اول وجه ایشان مرید شده بعد زوجه
 ایشان است ایشان را گرفته بجز حضرت عزیزان قدس سره با ایشان
 مرید شده اند بعد از آن بجز حضرت فرموده اند که هر وقت که
 پیش می آید باید که زوجه ایشان اول پیش در آید بعد از آن
 ایشان در بندچه و هبط تربت شما ایشانند و گویند که زوجه
 ایشان نیز از اولیا الله بوده است تربت درویش محمد شیخ
 پس حضرت جافظ که از منقدا این سلسله شریفه بوده از
 والدۀ مذکورۀ ایشان بوده جافظ بصری بود از مخلصان و مجتبان
 حضرت جافظ قدس سره می گفت که روزی بلازمت حضرت عزیزان
 مولانا ولی قدس سره رسیدیم حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سره
 فرمودند که جافظ بصری چیست که خدمت متجاف جافظ وقتی که از برای

زیارت مزار بابرکات حضرت عسکریان بجزیره میرفت انداز
 کار پیش پیش خود زوجه خود را می برده اند و سن عرض کردم که
 سوال میکنم که میان زنده و مرده اولیا، الله فرمی باشد حضرت
 فرمودند بس از آن واقعه مذکوره در عرض کردم و بکرات ایشان
 کرده معذرت فرمودند که آنرا شنید بودم ذکر ملاقات حضرت
 متحاق حاق قدس شیره بجزرت محذور شیخ حسین عوارزا
 قدس شیره نقلت که حضرت حاق در موضع سر ملک از جمله قریه
 سیالنگال است بجزرت شیخ حسین قدس ملاقات کرده اند حضرت
 شیخ حسین از ایشان پرسید اند که از مقامات کعبه کدام رسید
 بودید که پیر شما حضرت داد حضرت حاق قدس فرموده اند که
 من کعبه مقام را ندانم چون دست بجزرت عسکریان قدس شیره
 و اوم فرمودند الله کوی و چون مرا حضرت داد فرمودند که
 الله کوی من جزو پیرانم حضرت شیخ حسین وقت خوش شد
 برخاسته سماع بسیار کرده صحبت عظیم شده است و بعد از رفتن
 حضرت حاق قدس شیره باران خود فرموده اند که معلوم شد که

انتهای ایشان در سب و اوج یافته معنی بحر و آنکه بحضرت عزرا
 قدس سره دست داده اند بقصد رسیدن اند و منتهی شده اند از
 همچنین کس از مقامات پر رسیدن بعیدست حضرت عزرا
 قدس سره از برای خدمت فطخ و در موضع قلعه که نیست بنام ایشان
 میدهند از نو هر میا نکال است خانقاه انداخته اند و الان
 خانقاه شریف آباد است این مخلص مجمع از صوفیه بدان خانقاه
 رسید شبی در آنجا بود از آن خانقاه و جمیع خانها که متعلق
 بان خانها بود چون اشرف خان و آخوند خان بوی مشک شام بمکی
 بایران می آمد و بعد از لیل واضح علی عظمه صاحبیه از شرف المکان
 بالکین نقلت خدمت حافظ قدس سره بحضرت شیخ محمد صادق
 قدس سره که از مقتدا این سلسله عشقیه اند صحبت داشته اند و بعد از
 سفارقت چون خدمت حافظ قدس سره سوار شده ران سب ایشان
 نزدیک آمد بزمین پوسته کرد و عرق از زمین خدمت حافظ
 قدس سره تشریح نموده بعد از ساعتی این حال ایل شده است فرموده اند
 کمندی از برای منجان ما در میان ما حضرت شیخ محمد صادق قدس سره

انداخته مارا کشیدند این حال بدان جهت بود من شریفشان
 وریک فریاد می بخاراست گوشه گوشه او را گوش کنست نامندزار
 و تبرک مولانا خوش محمد عزیز این تدبیر ایشان نیز خلفاً
 حضرت عزیزان شیخ فدای داد قدسک اند به نظیر روز کار بود
 اند و توفیق و تجرید تمام داشته اند و اگر بیزم نمی یافته اندی
 فرموده اند که خانهای خانقاه را چون انجان و کشتی را سوز
 می سوخته اند و ایشان را شوبه تعلق نبوده و بحضرت عزیزان قدسک
 تشوق تمام داشته اند چنانچه پیش ازین امر ادیافت و در بناقب جد
 بزرگوار این مخلص و این مخلصان هم فرزند شریف ایشان که در نواحی
 رسید از مرقده شریف ایشان بوی مشک بشام این کهن رسیدند
 روزی حضرت عزیزان قاسم شیخ قدسک در پشت خود یک حال
 پایزا از کرسی غشایی که مسافت بعید است برداشته بطرف
 نیازان پایزا از برای مولانا خوش محمد برده اند و خدمت مولانا
 خوش محمد عزیزان فرموده اند که ای شیخ خوش محمد چیزی هم ندارم که
 پایزا انجان اندازد و کفن ای شیخ در کل راه و در آن زمان صوفیان

ایشان از برای ندوون خانه کل میگردانند چون حضرت عیسی
قدس سره در کل آمده اند خدمت مولانا خوش محمد از ان کل بر این
پشیده اند بعد از ان در کریمه شده فرموده اند که مقصود از نمودن
و استجانه شما بود و الا ازین لنگ خوش محمد چه بر خیزد و چه پاری
آنکه شمارا تربیت کند پت شما چون کوه را رخ بوده تو هم
این زمین خود سوخته تو و مولانا عبد اللہ خان قورغانی که از
درویشان این سلسله بود و وی در زمان ذکر آره جان کج
تسلیم نموده بود و میگفت که چون حضرت مولانا خوش محمد عیسی
قدس سره در سمرقند بنام آقا شریف حضرت قطب الکبریا
شیخ خدا یاد قدس سره تشریف آورده اند علمای سمرقند از برای
ملازمت ایشان آمدند و ایشان خطاب بعلمای کرده گفتند که ای
ملاپاشایان پیش من از جهود و کبر بدترید و چندان شتم نمودند که
همه علماء در کریمه شدند و علماء فہم کردند که چه میگوید و از ایشان چه میگوید
نظم عقل میگوید که این تنگ است نام عشق میوزد که این جام است
عقل میگوید که این سودگی است عشق میگوید که این لودگی است

عقل کو بد چہ و دستار کو عشق کو پید خانہ شمار کو لولہ عشق آمد
علم تو مجہول شد عشق آمد عقل تو معقول شد جنہل عشق شمع بود
از علم تو خست آرد عقل تو ہم علم تو چنانچہ حضرت خواجہ
ہزار قدس سرگرمی فرمایند کہ جہاں قاسم علم علی عمران را بارست این
نمولانا قاسم از مقبولان توح بودہ و علم رسمی انمی و نہستہ و مولانا
علی عمران و انہندان زمان بودہ است فیتر شیخ قدس سرگرم
و این نیز از جملہ خلفای حضرت قطب الکریم عزیران شیخ
خدا یاد اند قدس سرگرمی و از قدمی صحابہ ایشان صاحب
عظیم بودہ اند روزی حضرت عزیران قدس سرگرم در زمان خلوت
بجہت طہارت آب خانہ رفتہ اند حضرت فیتر شیخ شوری
شدہ و دیگر یازاکا بر صحابہ حضرت رائیہ شوری شدہ و این
ہر دو غریب در غلیات آن شور برخواستہ سماع کردہ اند و جمعی
از صوفیہ بجزرت شیخ تبعیت کردہ و سماع ذکر کو بان یک سو خانقاہ
روان شدہ و دیگران بان عزیران قہدا نمودہ ہوسوی دیگر خانقاہ
ذکر کو بان سماع کنان روان کشتہ اند و چون حضرت عزیران خانقاہ

تشریف آورده اند بنبر سووہ اند کہ چہ ابا تفاق ہم ذکر کو بان در
 سماع شدہ اندیت پامی کو بان بسر کوی تو مجنون فتم خرم
 نیت کہ چون آدم چون رفتم تو مولانا عبد اللہ کہ ذکر وی عن
 فریب مذکہ رشد میگفت کہ حضرت عزیزان درویش شیخ
 قدس سرہ در خانقاہ عالم نچاہہ حضرت عزیزان شیخ خداید اود
 کہ در سمر قندیت عتکاف نشسته بودند و حضرت قنبر شیخ در آن
 عتکاف آمدہ بایشان تفاق نمودند روزی علمای سمر قند بکارت
 ایشان در آن عتکاف آمدہ اند و در صحبت ایشان با یکدیگر مباحثہ و
 مناظرہ کردند و این مناظرہ بحضرت شیخ کران آمدیت سخن بسیار
 دانی اندکی کوی ثلمی را صد کوی صد را یکی کوی تو حضرت شیخ
 فرمودند کہ ای علما ما ہم سخن میداریم فرمودند کہ پس ازین سالہا
 شیر برہی میگردد شتم موثقی از وقایق علم موثقی چہری میگفت
 بچروشنیدن آن ہمگی آن علم ہر اسکتف شد بعد از ان با او
 بلند وقایق آن علم را باین علما کہ باین علم مطلع بودند بیان کردند
 بعدہ فرمودند تفاق و ایرادیت را از حضرت قطب الکبر شیخ خداید

عزیزان قدس مشنیده ام مکی در یادست و لیکن در ملاقات
 این عزیز تمام گوش شده و هوش با آن داده بدان جهت ششم
 چون درین عینک حاضر شدم هر وقت که چشم پوشدم حضرت
 عزیزان شیخ ضیاء قدس را بجای این عزیز دیدم و چون چشم
 گشادم این عزیز را دیدم پست من کیم لیلی لیلی کیست سن برزبانم
 نام لیلی تا بچند روز میرم مهر لیلی تا کی شہزادہ چہ لیلی برون کردم
 زون لیس قلبی سوی لیلی شہی شو دیگران از خم مرستند من
 مست لیلی ام نہ خم دیدم نہ می شو علام مکی بر خوب تقصیر معذرت
 گفته اند و حضرت عزیزان قدس را بحضرت شیخ قدس لیلی
 و عنایات بسیار بوده و حضرت شیخ همیشه در خدمت صحبت
 آنحضرت بوده و منظور نظر کمیا اثر آنحضرت بوده اند پست از اثر
 صحبت آنچه درین عالم است بیور نہ کجا یافتی پیدمبای نبات
 و چون حضرت عزیزان قدس گہ بہر کہ در مقام غضب و قہری شدہ اند
 بحضرت شیخ قدس خطاب کردہ جلالیت صیبر کردہ اند و حضرت
 شیخ پست پست مکر گفتہ اند کہ عاقلان دانانند کہ این قہر و جلالیت

خواهد بود قهرش به لطف گشت لطفش به قهر و حضرت عزیزان
 قدس سره میفرمودند که شبی حضرت والد ما قدس سره و قوه دیدند که
 حضرت عزیزان قدس سره بر پشت بانی در قریه خدین که از قریه
 سعدم قدس سره برآمده اذان میگفتند و چون از واقعه باز آمدند
 همان ساعت در آن شب اذان رسیده متوجه قریه خدین شده اند و
 وقت صبح بوده که آن قریه رسیدند معلوم ایشان گشته که همان
 شب حضرت عزیزان قدس سره در آن قریه خلوت نشسته بوده اند و
 چون آن خلوت درآمده بنظر اقدس حضرت عزیزان قدس سره
 مشرف گشتند حضرت عزیزان قدس سره فرموده اند که صورتی که
 بشارت آید و هم حضرت عزیزان ما قدس سره میفرمودند که روزی
 حضرت والد ما قنبر شیخ پیش حضرت سلطان العلماء برهان افضل
 جاقظ تاشکنده قدس سره که جد مادری و استاد و مخدوم این
 محضر اند رسیدند یکانه پادشاهان خوارزم خواست که حضرت
 این تعیین حضرت والد ما قدس سره بکنند حضرت این فرمودند که
 ای سلطان شما من حضرت شیخ رامی دانید و ما شرح این نرانی و نیم

بعد از آن در شرح اوصاف حمید خصال حضرت شیخ متوجه شده
 فرمودند که روزی در بخارا در زمان تحصیل ما کفش شریف حضرت
 استاد و اعلیٰ مولانا عصام الدین را در مجلس علیا گرفته نشسته
 بودیم و حضرت شیخ ہم در آن مجلس کفش مبارک حضرت عزیزان شیخ
 خدایا و قدس سره را گرفته بودند و حضرت عزیزان قدس سره در آن
 مجلس معارف کلمه سخنان عالی میفرمودند و در بنامی آن حضرت
 عزیزان قدس سره را در سخن بستگی شد و آن حضرت ساکت گشتند
 و حضرت شیخ بجهت عزیزان قدس سره عرض آن بفعال و حال نمود
 و حضرت عزیزان قدس سره لطافت بکلام ایشان کرده باز بر سخن
 آمدند و در آن مجلس عظام عظمت و بزرگی ایشان را دیده و دانستیم
 اکابر طریقت فرمایند که طفل بیفت روزی سه هفتاد و ساله رود
 زان روی که آینه بود قلبی بی و هم حضرت عزیزان با قدس سره
 میفرمودند که ایشان از کبار امرای ابوسعید خدری بودند و
 ابتدای توبه و توفیق و ارادت انانیت حضرت و الدما آن
 بوده که روزی از سمرقند بعلیا با دژ برای بازار کردن می آمد

چون قریب بکنار دریای کوکب رسیدند سر سبز خود را تافته

بجانب مغرب متوجه شدند بهر امان گفته اند که بازار را جای

و بکرافتاد و ترک مال و تنال و اعتبار کرده کمر بستہ رفتہ بلا زحمت و

حضرت عزیزان قدس سره رسیدہ مرید ایشان گشتہ ہمین صحت

و عنایت آنحضرت رسید آنجا کہ رسید و حضرت شیخ در جواب

حضرت عزیزان قدس سره بر صفہ مدفون اند و این صفہ را بعد از

اشغال حضرت سبزینان قدس سره حضرت خواجہ طامی عزیزان قدس سره

بنا کرده اند و آب آن صفہ را در زمان عمارت حضرت عزیزان

قائم شیخ قدس سره در مشکلی کرده به پشت مبارک خود برداشته

می آورده و قریب بآن صفہ خانقاهی حضرت عزیزان مولانا ولی

قدس سره بنا کرده اند و بعد این مخلص حضرت عزیزان در ویش شیخ

قدس سره سر جوخی بنا کرده و درختان باج بر طرف او آن جوخی نواری

مزار فاضل الا نوار آنحضرت گشته اند و آثار عمارت این سلسلہ ^{خلفای} عزیزان

آنحضرت آلاں بر مزار آنحضرت هست یزار و تیرک بچشمایش

شیخ قدس سره ایشان نیز از جملہ خلفای حضرت قطب الکبر شیخ

خدا یاد و قدس سره اندرستان در ملازمت و صحبت حضرت عزیزان
 قدس سره می بوده اند چون مناسبستان می شده مکتب مشتمل اند
 و حمیزان در روغن نچنه بجزوان از برای خواندن می داده اند
 و ایشان را الت می کرده اند و حضرت عزیزان با قدس سره می
 فرمودند که بخشایش شیخ واقعه دیده اند که بگوئی می برآمده اند
 دوست کنی مانده از آن کوه که نتوانسته اند که برآیند و این
 واقعه را بجز حضرت عزیزان قدس سره عرض کرده اند حضرت عزیزان
 فرمودند که از دنیوی چیزی داری عرض کرده اند مگر بی دارم فرمود
 اند که آن مگر کرب بفروش و بصوفیان بده و از آن کوه برای چنان
 کرده است بالاشه خرمی جو بودیم کجیند کارگامد و خرد دریدوان
 غم رستم و هم حضرت عزیزان ما هیف فرمودند که بخشایش شیخ
 در غایت بی تکلفی بودند و رسوم و نیوی مانند سینه بدان حضرت
 عزیزان با قدس سره فرموده بودند که شما شیخ منقستان بهشتید
 ایشان منقث رفته اند و سالها ارشاد مردم انجام کرده اند بعد از آن
 زیارت هزار بار بركات حضرت عزیزان قدس سره بهمی رسید صوفی

صافی که مشایخ ایشان بر موم اهل عالم نمی دانستند ایند که تصوف

ترک کنند هم آمده زیارت آنحضرت کرده اند بعد از آن بمرقتند سرف

بروه اند و مرهم سمرقند اند غایت تعجب فریاد بر آورده اند

چون شیخ کلاه بارانی بر بالامی ستار خود دوخته بوده اند

وزمان تابستان بوده و باران ایشان پوستهای شهر و روز

و گرگ و میشال آن پوشید بوده و شاخهای کاورا شکاف کرده

در پیلوی خود آویخت نگذارد ساخته بوده اند و بخانه پادشاه

سمرقند که غیب اللطیف خان بوده متوجه شده اند که آنجا فروزان

و خان مسجد می آمده که ملاقات کرده در همان سر راه بزرگ راه ^{بزرگ}

شده و خان عصا زده بر سر ذاکران ایشان ایستاده ^{همان} بعد

و نیاز نمندی کرده است و بعد از آن بمنزل والد حضرت عزیزان

مانند سکره شریف آورده اند و ایشان پرسیدند که این کلاه

باران در سر شما چراست شیخ فرموده اند که این تبرک حضرت

عزیزان است قدس سره و باز به حال بیفتان کرده همان جا از عالم

انفکال کرده ذکر مولانا محمود و کوشانی خدمت مولانا محمود و کوشانی

کوشاب قرنیہ است از قریبای کریمینہ یک فرسخ کریمینہ جانب
 قطیف ایشان از یاران خوب حضرت عزیران قدسکرم بودہ اند
 مرتضیٰ و معتد علیہ بودہ اند و در زمان خواجہ عارف وقت جامع میں
 اعلیٰ الظاہر والمبطن بودہ اند منقولست کہ حضرت عزیران قدسکرم
 در قرنیہ قراکول معتکف بودہ اند و خدمت مولانا محمود را در سترخان خود
 صنعی شدہ بحالت احتضار رسیدہ اند در همان حالت فریاد بر
 آورده گفتہ اند کہ یا حضرت عزیران امروز وقت وستگیر سز
 شدہ چه محل انتظار میست در همان وقت حضرت عزیران عتکاف را
 بر ہم زودہ را ہی شدہ بر سر بالین ایشان رسیدہ تلقین ایمان
 کرده در همان موضع ایشان را جنازہ گذارده و دفن کرده اند از
 دستبرکت حضرت عزیران قاضی قدسکرم نام این جامع است و
 مرید حضرت عزیران شیخ جمال الدین قدسکرم اند و ایشان از حضرت
 چہار شیخ دادہ بلاوہ اند و بعد از ان حضرت عزیران شیخ خداید
 قدسکرم حضرت کل دادہ اند و از خلفای ایشان است و لیکن ایشان
 مرید نشدہ اند و عالم بودہ اند بعد علوم ظہر و باطن فوت و مدفن

ایشان در بخارا در جوانی ایشانست و خدمت مولانا شهر ^{تنگ}
 از جده فضلا و طر فاوشا کرد و جدی و سناری و استاد ^{اعلام}
 حافظ التاشکندی قدس سره بود میگفت که چون حضرت مولانا ^{عصا الدین}

بجبت رنجیدن حضرت قاضی عزیزیان قدس سره از آنجا سیرت
 آمده در محله خواجگشیر که منزل حضرت مخزن اسرار خواجگشیر ^{است}
 قدس سره نزول کردند در آن شب عمار شدند و حضرت ^{قطب}
 نیز سوار شدند و ایشانرا بدرسته شاه میک خان آوردیم و حضرت
 مولانا عصام الدین در روز ششم از بیماری از عالم انتقال نمودند
 و از بیماری حضرت حافظ قدس سره چهارده روز گذشت بود که ایشان
 فرمودند که حضرت مولانا عصام الدین از عالم رفت اندو ما و سایر
 یاران که در خدمت ایشان بودیم انکار کردیم ایشان فرمودند که
 الان واقع دیدم که حضرت عزیزیان قاضی قدس سره سیرت ما حاضر
 شده فرمودند که چون ما را پرتا فته بمولانا عصام الدین رفتم مولانا
 عصام الدین رفته بر سر تو آمده ام عهد کردی که الان برخواست
 پیش ما ای و همان ساعت ایشانرا صحبت تمام شده و بالفور بر ^{ترتیب}

حضرت مولانا عصام الدین رسید از انجا بخارا رسید بکرات
 جهت عزیران قاضی قدس سره مشرف شد حضرت عزیران قاضی سرگه
 فرموده اند که خدمت چنانست خلاص شدند و حضرت زبده
 المحققین قدوة المتقین استاد العلماء استادی محذومی و سید
 مولانا محمد الصادق لائمه قدس سره بودند که چون حضرت مولانا
 عصام الدین قدس سره بمزار فاضل الانوار حضرت خواجہ احمد از قدس سره
 تشریف آورده اند ہمگی کابرو علما و فضلا از برای ملازمت ایشان
 رفتند و حضرت سلطان العلماء مولانا احمد قدس سره بیدین ایشان
 نرفتند و ایشانرا بدان سبب از حضرت مولانا احمد باری سپید شده
 فرموده اند که جمیع شرکائی در درین خدمت مولانا مسعود از مایه
 می شدند چون بہت کہ خدمت مولانا احمد بیدین مانده آمدہ اند
 و حضرت مولانا احمد شریک ایشان بوده اند و حضرت مولانا احمد از
 احوال خدمت مولانا عصام الدین را پرسیدند و من این سخن مذکور را
 برایشان عرض کردم ایشان در غضب شہ اشارت بحضرت قاضی عزیران
 قدس سره فرموده اند کہ سکی بی ادبی کرد و خوابد فوت کرد باز باطل

میکنند و این مخلص سخن خواهد که بعضی از اوصاف جمیع خصال حضرت
 مولانا محمد مصطفیٰ قدس سره را بیان کند چون سخن خواهد که این مجموع که
 در بیان اوصاف اکابر دین است تا از ایشان نباشد ایشان
 در جمیع علوم یکایک زمان بودند و در غایت تکمیل و وفار بودند
 و در غایت نیستی و شکستگی و درستی بودند و باین طایفه علیّه
 ایشان را از تمام بود و بحضرت عزیزان ما قدس سره خلاص مصیبت
 نام داشتند و صحبت ایشان بسیار میرسیدند و حضرت عزیزان
 بر ایشان التفات بسیار بود و روزی حضرت اسنادی قدس سره
 میفرمودند که در آنکه شریفه زادها اللہ شرفها چون بلا رت
 حضرت شیخ محمد کبری قدس سره که از جمله اولیای کرام و علمای اعظام
 و مجذوب بوده اند میرسیدیم بایشان در سخن می شنیدند آثار
 عنایت پیدا می شد اما میخورد آنکه مجلس شریف حضرت عزیزان
 قدس سره میرسیدیم عنایت در ما پیدا می شود با آنکه ایشان در سخن
 آیند روزی حضرت مولوی اسنادی قدس سره بمنزل شریف حضرت
 عزیزان ما قدس سره شریف بودند و بحضرت عزیزان قدس سره

ملاقات نمودند و آنحضرت بجای خود دست شریف بردند و میگویند که
 عزیزان قدس سره ذکر آرزو عنایت کنند و این مجلس عرض کرد که ایشان
 در اوقات معموده بعد از ادا می صلوة ذکر آرزو میفرمایند و این وقت
 وقت معمودیت آن زمان بیان ظهر و عصر بود و درین صحن
 حضرت عزیزان از خانه مبارک خود برآمده بجانب حضرت استاده
 و مخدومی توجه نموده تشریف آوردند و بجز و نشستند و شروع ذکر آرزو
 شدند و صحبت عظیم در گرفت و فرود آمد از مفارقت و بویح
 حضرت مخدومی کجا نظر غزل نشسته بود و در گریه شدند چند قدر نهاد
 بحضرت مخدومی قدس سره رسید و این هر دو عزیز گرامی بر سر پا
 ایستاده و در گریه بودند و صحبت شکرانه شد و حضرت مخدومی
 قدس سره منظوری نظر اولیا بودند میفرمودند بولانا علی مجذوب که
 از جمله اولیای گرامی بودند در کعبه شریفه میخانه بودیم شیخ الحرم
 فرمودند که چون غایت شب بگذرد حاضر شوید که شمارا داخل حرم
 سازیم چون داخل حرم شریف شدیم دیدیم که مولانا علی مجذوب
 در درون خانه نماز مشغول بود و صحبت کردیم که ایشان در حجره بودند و ما

نیز ناکرده آمده بودیم خدمت مولانا علی بقیہ خطاب کرده فرمودند
 مردم بستند که درین خانہ فی کلید داخل میشوند و ہم سفر شوند
 کہ در حرم شریف روزی شیخ الحرم قصد آن کرد کہ در خانہ را
 بکشاید و یکی از سپہان ہندوستان را داخل سازد و یوانہ
 قریب بہ ہرم ایستادہ بود و براغیرت در حرکت شد خطاب
 بخانہ شریف کردہ فریاد میکرد کہ واللہ لا تفتح ہر چند شیخ الحرم
 خواست کہ در بکشاید در کشادہ نشد بالاخر گفت کہ دیوانہ گانہ
 متبکذار و کہ بت غیر تم با توجہ نانت اگر دست و ہڈ نکلام کہ
 در ای بخیال بکران توجہ حضرت مخدومی قدرگاہ در جوار حضرت
 خواجہ عابد درون ہم قدم فون اند جان دولت حاجی
 و حضور بولندی صوفی استہدای توفیق و انابت ارادت
 این دو عزیز بجز حضرت قطب الکبریا عزیزان شیخ خدا پیدا و قد
 آن بودہ کہ روزی بانفاق یکدیگر بلازمت بخدمت حضرت رسیدہ
 توفیق ایشانان شدہ مرید ایشان گشتہ اند و حضرت عزیزان
 فرمودہ اند کہ جوانان شما یا کسی خواہید و لیکن خدا پیدا و پیر شدہ است

نمایان تا تمام خوبیدمانند و حضرت عزیزان بعد از کمال از
 عالم انتقال نموده اند و لیکن هر دو راجعت چهار شیخ داور
 بوده اند و خدمت جان دولت حاجی بعد از انتقال آنحضرت بحضرت
 مستجاب حلقه که ذکر ایشان گذشت مرید شده از ایشان تکمیل یافته
 اند و خدمت حضور بولدی صوفی بحضرت جد این مخلص حضرت
 عزیزان درویش شیخ قدس که مرید شده از ایشان تکمیل یافته اند
 خدمت جان دولت حاجی ریاضات شاقه می کشید و بخدمت
 مخدومی شیخ حسین خوارزمی قدس که ارتباط و عشق تام داشته و
 در سفر گنجه شریفه در رکاب حضرت شیخ حسین قدس پیاده چرخ زبانه
 تاجرم شریف رفته و بعد از انتقال حضرت شیخ از شام که مرقد
 شریف حضرت شیخ آنجا است با و راه آنجا آمده سالها در مقام او
 بوده اند و در موضع فانوق که از نواحی علیا بادست مدفونند و
 اندر مرقد بابای ترش روز قدس آن ایشان در سادنی حال
 مرید حضرت عزیزان شیخ جمال الدین قدس شده سالها در خدمت
 و صحبت ایشان بوده اند و بعد از ایشان بحضرت شیخ اکبر شیخ

خدا یاد قدس گرامر همیشه در خدمت ایشان بوده از چنانچه
 در مناقب ایشان مذکور شد و از جمله خلفای گرامی کبار حضرت
 عزیزان اند و از مشوایان این سلسله شریفه اند نفقت گرامی
 در خانقاه حضرت جد بزرگوار و رویش شیخ قدس گرامر ترفیع
 آورده اند زمان عمرت گوشت بوده و حضرت جد بزرگوار ^{قدس}
 در شرد و آن بوده اند که از برای مہما حضرت بابا قدس گوشت
 پیدا کنند و دوران زمان مولانا محب علی کم از جمله صوفیان جد
 بزرگوار قدس گرامرندان این طائفہ علیہ بوده با طبل رفتہ کار و
 در کلومی است حضرت بابا که بغایت فریب آورده برانده بسند
 کوپان بزج کرده بخانقاه آمدہ چون حضرت بابا قدس گرامر بآن حال
 مطلع شدہ اند حال حضرت بابا دیگر کون گشتہ و خوش وقت
 ہمہ آن شب در سماع بودہ اند و حضرت جد بزرگوار قدس گرامر کفہ اند
 بلا محبت علی جلالت کمیند کہ وقت ما را خوش ساخت ع ای وقت
 خوشک وقت ما خوش کردی شو این ملا محبت علی از درویشان
 بذوق حضرت جد بزرگوار بودہ اند و طغایمی حضرت عزیزان ^{سید}

آید و تو لک شیخ که بعرفه اما می رسید و سالها در بندگی و طاعت
 حضرت عزیزان قائم شیخ بود و بعد از ایشان سالها امام و مرید
 و مخلص حضرت عزیزان با بود و در غایت شوق بود و از ایشان مجاز
 بود و میسر بوده اند که در وقت شغال از عالم مولانا محب علی ابن
 پت خوانده جان می داد که بیت نیت در لوج و لم خرافت
 بار چه کنم حرف و کرایه ندا و استادم بعد از آن حضرت عزیزان
 ما را طلبیده گفت که تقین کوئید و چون حضرت عزیزان در سگره
 تقین گفتند جان بداد و این مخلص بر بالین پشتر از اهل این
 سلسله رسیدم و دیدم که نوکر کواین جان دادند زرقنا شد و آیم
 و از جمله جاگر که سگ قدسگره که از جمله بریدان و یاران قدیم حضرت
 عزیزان با قدسگره بود و از ایشان مجاز بود و ریاضات شاقه می
 کشید و در هر سه روز ختم قرآن می کرد و هر روز چهارصد رکعت
 نماز و ویست قضای نماز با که در زمان طالب علم گذارده بود و
 دیگر نفل میگذارد و چون زمان ارتحال رسید نماز زمان که با پنج سجده
 خلق می رسید و ذکر آره کشید جان بداد از الحدیث تموتون

که تعیشون و برادر این فقیر فاضل شیخ که وی نیز مرید حضرت کریم
 باشد سگت بود و منظور نظر ایشان بود و در زمان ارتحال نیز در وقت
 تمام ذکر گویان شغال نمود و برادر و پدر و اصل و نسب و نسب من عیش
 آن سید واران را در زمان ارتحال میزد کردانی و بعنایت از
 و لطف لم نری ما دوران را از کرداب بچران بسال وصال سکران
 بفضل عیش بر سائبت کریمه فضلت دستگیر ما شدی تو ای
 بر ما زانکه رسوایی بدی که لطف تو ام بنده نوازی نمکند با خود کم
 تو کار سازی نمکند شک نیست که آب جمله دریا با یک طایفه معصیت
 نازی نمکند نه پین و رب العالین نفست که چون حضرت با با سگت
 بیخ شریف برده اند پادشاه بلخ که گیتن قراسلطان نام
 داشته ایشان مذور فرستاده آنرا اقبال کرده سالها بعد
 تو کل و بلخ ارشاد و خلاقی نموده همانجا از عالم حلیت نموده اند و در
 درون بلخ مدفون اند بیزار و تبرک و حضرت عزیزان ما در سبدا
 مرید ایشان بوده اند چنانچه خواهد شد انشاء الله مذکور شد مولانا قیام
 قدس سره ایشان نیز از کبار خلفای حضرت عزیزان شیخ اعرفان شیخ خداید

قدس سرور و از قدمای اصحاب کبیرا نشاند و در زمان حیات حضرت
عزیزان قدس و وفات یافتند قدس الشهدا هزارها و مولانا
عابد عجدوانی قدس سر عالم معلوم رسمی بوده و از جمله خلفای
حضرت شیخ خدایداست قدس سرور کوی شیخ قدس سرور
ایشان نیز از خلفای حضرت قطب العارفین شیخ خدایداوند
قدس سرور و از فرزندان مصطفی عارف اند که در مناقب جد بزرگوار
این مخلص مذکور شده اند تا ضلوع بوده اند و گویند که در هر روز
یک بار فطار می کرده و ساکن علیا باد بوده اند در سپردن علیا باد
فاری بوده که پشتر آنجا معترف بوده اند یکا نه رز بوده و
بسی خدایداظ می کرده اند نقلست که حضرت عزیزان شیخ خدایدا
روزی لباس خود را کشید بخدمت کوی پوستانه خدمت کل
داوده اند و خدمت شیخ لباس آنحضرت را پوشید علیا باد
می آمده اند که حضرت جد بزرگوار را قدس سرور از علیا باد ببارست
حضرت عزیزان قدس سرور در راه ملافی شده اند خدمت شیخ
بخدمت جد بزرگوار از غایت محبت و میلی که داشتند بسیار

حضرت عزیزان قدس سره را بر آورده در پیشان پویند
 گفته اند این لبان این خیمت شمار الاق است در تحت شه
 نباشد حضرت شاه و شاهزاده و بایشان همراه بلا ترست صحبت
 حضرت عزیزان قدس سره رفته اند چون نظر مبارک حضرت
 عزیزان قدس سره بر ایشان افتاده فرموده اند که ما حاتم صوفی
 ما از ما حاتم تر و خوشتر و فاضلتر شده اند و خدمت کوکی شیخ
 اباعن جد از مخلصان و مجتبان آبا و اجداد کرام حضرت جد
 بزرگوارند و ایشان را خدمت کوکی شیخ و فلی شیخ پسر عم کوکی
 شیخ اند بر کتف خود برداشته کلان ساخته اند و فنی در علیا باد
 و باشد است خدمت کوکی شیخ جمیع فقرا را سر نموده و من
 سیکرده و پیش جد بزرگوار آمده فرموده اند که ما خود را فدای شما کرده ایم
 شما باید که از علیا باد کوچ کرده بر اسد و حضرت اقبال کرده چون از بخا
 بر آمده اند خدمت کوکی شیخ وفات کرده اند و با بر طرف شده
 بعد از آن حضرت جد بزرگوار قدس سره علیا بادت شریف آورده اند
 احمد صوفی قدس سره ایشان نیز از خلفای حضرت غوث الاولیاء

عزیزان شیخ خدایداوند قدس و از قدمای اصحاب ایشانند
 مرکب آنحضرت و سایر صوفیہ ایشان نگاہ می داشتند و حضرت
 عزیزان قدس را ایشان را ایشک جی صوفی می گفته اند و ایشان
 همانند که حضرت عزیزان از درون آنجا نه فریاد کرده اند که
 ایشک صوفی کا رحمت چنانچه در مناقب حضرت عزیزان
 مذکور شد بابا خادم قدس نام ایشان محمد حسین است و این
 مختص ایشانرا دیده بود پیری بود باشکوه آثار توجہ و عدم التفات
 بغیر از حسین ایشان ظم و هویدا بوده و ایشانرا نیز از جمله خلفای
 حضرت قطب است لکن عزیزان شیخ خدایداوند قدس اند و خادم
 ایشانند و در خانقاه عالم پناه آنحضرت سالها چهار حج می
 گفتند چون بابا خادم بجا رحمت حق پوستند ایشانرا در گزار
 فایض الا لوار آنحضرت و من نمودند بعد از آن حضرت قطب الا و طب
 عزیزان قائم شیخ قدس خدمت میر صنع الله که با میر سپهر
 مشهورند در حضرت کردند که ایشان در آن منزل شریف
 ذکر گویند چنانچه پیش ازین در بیان مناقب آنحضرت مذکور شد

ابو الحسن شیخ قدسکون ایشان نیز از خلفای حضرت زبده علیهما
 عنینان شیخ ضایدا و قدسکون اند و از فرزندان حضرت
 شیخ جمال الدین قدسکون اند نقلت که شیخ ابو الحسن روزی در خلوت
 خود گفته اند که بر خیزید و از اینجا برویم که و بای عظیم در رسید
 بایران و صوفیان قبایل آن ناکرده و خلوت بوده اند اما آن
 و بایان فو زظم شده مقدار چهار صد صوفی بهر اشی شیخ ابو الحسن
 در آن خلوت انتقال نموده اند و ایشان در صفت سبزه که حضرت
 عزیزان شیخ ضایدا و قدسکون در جوار ایشان مدفونند و ایشان
 همانند که در مناقب حضرت عزیزان قدسکون مذکور شده است
 عارف صوفی قدسکون از جمله قدما، اصحاب حضرت عزیزان شیخ
 ضایدا و قدسکون اند خدمت امیر صنع الله المشهور بامیر نیره
 میسر بودند که بعد از شهادت خاقان شهید شاه میکاف
 او زبکبیه تمام از ماورا و انهر سرودن شده بدشت قباچاق فتنه
 و سیر زابا بر که از اولاد پادشاه صاحب قران امیر تیمور
 کاب است پادشاه ماورا و انهر شده است بعد از چند گاه حضرت

عزیزان قدس شریف خطاب بعارف صوفی کرده بزبان ترکی
 فرموده اند که عارف سکا اوزبکین کبراک موعارف صوفی
 تواضع نموده و آنحضرت فرموده اند که ضطراب کمن که اوزبک
 پادشاه خواهد شد بعد از ان عبداللہ خان ازوشت قجاق
 لشکر کشید متوجہ ماوراءالنہر شدہست چون خبر عبید اللہ خان
 بسمع بابر میرزا رسید یک ہر ای خود را بلا زمت حضرت عزیرا
 قدس سرہ فرستادہ کہ ایشان فاتحہ خوانند حضرت عزیزان قدس سرہ
 فاتحہ خواندہ فرمودہ اند کہ ہر کہ مسلمان تر باشد وی پادشاہ شد
 چون این سخن بسمع میرزا بابر رسید میرزا بابر کفہ کہ مسلمان عبید اللہ خان
 از ما پشترست طمئند کہ رأی حضرت عزیزان قدس سرہ نسبت کہ وی
 پادشاہ باشد بعد از ان عبید اللہ خان غالب مدہ پادشاہ ما
 ورا انہر شدہست حضرت عزیزان مولانا ولید قدس سرہ ہو الجامع ہن
 علمی نظامہ والباہن قدوہ اعارفاہن ہوتہ است الکن سلطان العلماء
 بران اعتراف کبر اخوت اعرفنا السعی السعی المولی الولی قدس سرہ
 یگانہ زمان و مقبول خوم و خواص حمان بودہ اند و تفرید و تجرید

بی نظیر و اتقای متقیان اندر تبار بن سلسله شریفه بایشان
 و این بود باعث تاخیر ذکر مناقب ایشان از سایر خلفای حضرت
 عزیزان قدس سره و از جمله کبار خلفا و قدامی حضرت سلطان لاجاری
 شیخ ضایدا قدس سره اند خدمت مولانا صوفی برکنی که از اصحاب
 حضرت مولانا ولی عزیزیان قدس سره بود و در غایت حیرت بود
 چنانچه در آخر عمر شریفش خواست را چندان نمی دانست میفرمود
 که حضرت عزیزیان مولانا قدس سره میفرمودند که ما در زمان جوانی
 وقتیکه شبیه میخواندیم بحضرت قطب عالم حضرت عزیزیان
 شیخ قدس سره مرید شدیم بعد از آن تحصیل علوم شتغال نموده
 فارغ شدیم بعد از آن بلا زست خدمت شیخ محمد صادق عشقی
 قدس سره که در علوم ظهرو باطن بی نظیر روزگار بوده چنانچه حضرت
 عزیزان شیخ ضایدا و قدس سره ویرا گاه عارف و گاه عاشق گفته بود
 بیکدیگر اندر رسیدیم در سن شیخ محمد صادق قدس سره آن بود که
 در درس ایشان سخن نیک میگردد بان التفات می نمودند چند
 روز در ملازمت ایشان بودیم صلا التفات با نمودند روزی

در درس ایشان سخنان کفایت بعد از آن از برای ما مجلس عالی خسته

با التفات بسیار نمودند و در آن مجلس از ایشان سخنان بتعالی

این طایفه علیه شنیدیم و بزرگی ایشان معلوم ما شد و لیکن

زوشن ایشان با ندرافتاد و از آنجا متوجه ولایت بدشان شدیم

و در بدشان مدتی در صحبت عزیز می ارشاد کبر و تیه بودیم و

از ایشان امداد و اعانت در طریقت با ما میر رسید می آن عزیز

نمودند که با ارادت بکن من بعضی ایشان رسانیدم که عزیز می

من بایشان ارادت کرده ام در عالم حیوانه اند فرمودند که شما

بمان طریق خود بپسید بعد از چند گاه آن عزیز فرمودند که ما

دیدیم که تک شنبی در میان شما بسته ایم و فوراً در طریق خود رجعت

نمودند و از آنجا رجوع نموده بلا زمت حضرت عزیزان رسیدیم چون

قادم عرض کردیم که ملا ولی است بخدمت آمده فرمودند که ملا ولی با خود

آنکه سالها از زمان ارادت ما گذشته بود بعد از آن خواستیم که

تجدید ارادت بکنم فرمودند که در ما خطائی نرفته است مگر ضعیفی از

شما واقع شده که تجدید ارادت میکند بعد از آن فرمودند که ارادت

و نوع است یکی ارادت جزئی و یکی ارادت کلی ارادت اولی
 جزئی بود و این ارادت کلی است بعد از آن مرید شدم فرمودند
 که ارادت کل را حضرت مکرر لازم است هم در آن مجلس را حضرت
 کل دادند لجه ای عزیز من ارادت جزئی پزار می از عصیان
 و ارادت کلی پزار می از اسوی است می فرموده اند که و او اولی که
 دست درویشی بعفت با میر رسید کران می آمد بعد از چند روز
 اگر با پی بر سر میزدند آن پپی درویشی بوس می کردیم معیت
 که نعلین ره روان برپت به شرف تکریم کلاه همه ای آلمی من آله
 نقامت که روزی حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سره از کوهی
 می گذرشته اند و در آن کوه فارسی بوده چون چشم ایشان
 بدان غار افتاده و صبح کشیدند بعد از آن فرموده اند ما چندگاه
 درین غار می بودیم ریاضت می کشیدیم و از خلا بق گوشه گرفته
 بودیم و ما را درین غار جوال عجیبه و غریبه رو رسید او از آنجمله که
 بدرویشی و خلی نثار روزی از درون این غار نفین کوبان
 بر آمدیم رنه کوسفندی بود از استماع نفین ما وی نیز در نفین شد

و همچنین این کوه و صحرا در ذکر شدند مع کوه پیدایم هوا جمله پند
 از خدا شراف جامی قدس گشته و نرسید که به نام تو که خاموشی می
 شاید از زود بر سینه در فتوح بکشاید از تو فراید می کنم با و از بلند
 تا همچو زبان گوشنایا پیدازد حضرت استادی و استادی
 اعلیٰ مولانا صادق قدس گشته میفرمودند که در رسم قند و ریحی
 در ملازمت صحبت حضرت عزیزان مولانا ولی قدس گشته بودیم و در
 ایشان این بود که بعد از خواندن قرآن از اهل علم می پرسیدند
 این جمله از قرآن بچگونه است بعد از آن خود سخن میزدند
 و هم در آن مجلس بعد از خواندن قرآن پرسیدند که این جمله بچگونه
 چیست شخصی گفت فلان کلمه ازین جمله مبتدات و دیگر گفت که
 مبتدای خبر باشد و ازین سخن می حال حضرت عزیزان مولانا ولی
 قدس گشته و اگر کون گشته فرمودند که مبتدای خبر می باشد مبتدی به
 خبر است می گفته بذاکرازه مشغول نشدند بعد از آن در آن حلقه ذکر
 چنانکه حضرت سرخ شده و بر هر که چشم ایشان می افتاد از جای
 میرفت و آن مسجد از اهل علم و صوفیه و غیر ایشان پر بودند مکی

مستغرق شده سر از پانمی دانستند و مجلسی عظیم در گرفت
 بہت پری کہ چشم بہت است و مست شوئی آن بہ کہ زیر پائی او بہت
 شوئی و حضرت عزیزان قدس سرہ در غایت تقوی و پرہیز کاری
 بودہ اند روزی عبدالشہ خان کہ دوران زمان ویرا عجلہ و سلطان
 میگفتہ اند بلا زمت ایشان آہومی را جلالت کو بیان آورد
 و آنحضرت فرمودہ اند کہ سخن در آہو نیست سخن در آنست کہ جانور
 کہ این آہوراکر فتنہ ووشینہ یا گوشت کد ام قصاب خوردہ باشد
 و آہومی کہ میر شکار بر بالای آن سوار شدہ این جانور را انداختہ
 این آہوراکر فتنہ کد ام جو فقیری خوردہ باشد چون عند کردیم کہ
 امثالین جنہ باراکبریم معذوریم و آن آہوراکر و کند و حضرت
 مرحومی عبدالشہ خان این واقعہ را در او خرم سبار یاد میکردہ اند
 خواجہ طاہر نام پری بود از ملازمان و مخلصان حضرت عزیزان
 مولانا ولی قدس سرہ میگفت کہ این فقیر را حضرت مولانا ولی از برای
 پدیدن کنجنگ و رزراعت خود گذارشتہ بودند بگاہ روزی
 چون از ان خدمت فارغ شدہ بخدمت ایشان رسیدیم صوفیہ

زکیہ فرمودند کہ ہر روز عبداللہ خان کہ مذکور شد بلا زمت حضرت
 ایشان آمد و آنحضرت فرمودند کہ عبداللہ سلطان تو پادشاہ
 عالی خواہی شد باید کہ تری خود را بشناسی و آن مرد کہ در گوشہ
 خانقاہ نشسته بہت قائم شیخ نام دارد و بر اطوف بہن عبداللہ
 سلطان بام آنحضرت طوف ایشان کرد و گویند چون حضرت علی
 مولانا اولی قدس سرہ ذکر مشغول میشدہ اند بسیار بودہ کہ ذکر را
 فرزا آورده میفرمودہ اند کہ قائم شیخ ما اللہ میگویم و شاہ عبداللہ
 میگویند و این واقعہ بعد از این در مناقب حضرت عزیران
 قائم شیخ بتفصیل خواہد مذکور شد نشاء اللہ تعالیٰ ہم خدمت مولانا
 صوفی قدس سرہ می گفت کہ حضرت عزیران مولانا اولی قدس سرہ چون
 در ولایت کرینہ در منزل حضرت عزیران قائم شیخ قدس سرہ تشریف
 آوردند از اطراف و اکناف آن ولایت ہزارہست آنحضرت مردم
 می آمدند و ہر کہ ملازمت ایشان کردہ می نشست میفرمودند کہ بروید
 و در خاطر شریف حضرت عزیران قائم شیخ قدس سرہ بنیادہ کہ این فقیر را
 گذارید کہ ہر کہ خواہد در مجلس ایشان نشیند و ہر کہ خواہد برود و آنحضرت

برین خاطر المؤمن نظر بنور القدر شرف یافته فرزند که تمام
 شیخ ولی فقیست اینها را شمار مناسبست و متقی که شما در مقام ^{شاد}
 بمشید پادشاهان و خواص و عوام بلازمت شما خواهد آمد و شما
 همه را خواهد جمع کرد و چنان شد که ایشان فرموده اند روزی
 بحضرت مخلص خان که ذکر ایشان خواهد آمد فرموده اند که مخلص
 خان شما چند بالین برداشت بردارید و شما وز و جبه شما پیاده از
 ملازمت ناکه دوران وقت در قریه میان کمال بوده اند بفلان قریه
 بخاری روید که آنجا مریدان پدران شما ساکن اند و دوران قریه
 خلوت نشینند و از آنجا بهمان وضع که مذکور شد رجوع کرده شما
 حاضر شوید بعد حضرت مخلص خان بمقتضای امر حضرت بهمان
 وضع آن قریه رفت خلوت نشسته بهمان طور رجوع کرده بکلا
 ایشان می آمدند که ابو محمد شیخ نام شیخ زاوّه جانوران گرفته
 و یکسانا می سوار جمع کثیر از همراهمان پیدا شده است چون
 حضرت مخلص خان آن شیخ زاوّه را دیده اند بزوجه خود گفته اند که
 درین جرمی فروز آمده پنهان شویم که او ما را نه پیشد و نشناسد بعد ^{از آن}

بلازمت آنحضرت روان شده اند چون بلازمت و صحبت آنحضرت
 مشرف شده اند مشرفه اند که همه را گردیدند اما از ابوالمختار شیخ شریف
 یحیی بن یحیی که شریف است آنچه نهانی کند مردم را و عیان
 کرد و بنزد پروردگار و حضرت استادی و مخدومی و سندی
 و سید مولانا عصمت الله در حقه الله میفرمودند که روزی پیش خدمت
 سلطان المفسرین برهان الخدین استادی و مخدومی مولانا مصطفی
 الرومی قدس سره رسیدیم ایشان فرمودند که پیش در پیش عبداللطیف
 خان پادشاه هم رفتند بودیم خان باکفت که حضرت مولانا ولی
 عزیزان و حضرت درویش شیخ عزیزان قدس سره این همه درویش
 مرید حضرت عزیزان شیخ خدا یاد قدس سره اند چون است که مولانا
 عزیزان اوز بکار آمدیم یکیرند و نیازان نیاز دارند میکنند و
 درویش شیخ عزیزان اوز یک مرید گرفت نیازان نیازان
 می کنند من گفتم که جواب این سخن خود با می دانند و ما نمی دانیم
 و بعد از آن خان پرسید در شهر بیج کمانه بن دو عزیز باشند
 شخصی ابله که حضرت مولانا ولی عزیزان تشریف دارند خان

بشخصی امر کرد که این مذکور را برایشان عرض کنن پس گفتیم که از
ایشان پرسیدن بی ادبی است قاسم شیخ نام مریدی دارند
از ایشان پرسیم که ایشان جواب میگویند چون آن شخص نزد حضرت
قاسم شیخ علیه الرحمه آمد سخن خانزاد ایشان عرض کرده قاسم شیخ چند
جواب گفته اند بعد از آن فرموده اند که این جوابها را خان تو فهم
نمیکنند جوابی گویم که خان تو فهم کند فرموده اند که خان تو شخصی را
اتالیق ساخته دیگری را محرم خاص خود کرد پس بدو اتالیق خواص را
می پرسد و محرم جزا خواص را نمی پرسد همچنین حضرت عزیزان شیخ
خدا یاد قدس عزیران درویش شیخ را اتالیق خود ساخته که
او زبک و غیره را مریدی گیرند و عزیزان مولانا اولی قدس را
محرم ساخته اند که خواص را مرید میگیرند و بس خدمت مولانا محمد
سین نوقایی که از درویشان و مریدان قدیم حضرت جد بزرگوار
قدس سرگه بود میگفت که حضرت عزیزان قاسم شیخ قدس سرگه فرمودند که
جواب بگیر ما آن بود که مثلاً از سمرقند تا علیا با دو راه است یکی پر
کل و یکی بی کل درویش شیخ عزیزان قدس سرگه از راه پر کل می روند که

در کل فتاوه خواه است خواه مرکب کل مجا بر رنج بچنگم هر چه افتد
 می توانم و حضرت عزیزان مولانا ولی قدس شرا از راه بکل
 می روند و خدمت مولانا صاحب الدروس که از درویشان قدیم
 حضرت عزیزان مولانا ولی قدس بود و بعد از ایشان سالها
 در خدمت حضرت عزیزان فاسم شیخ علیه الرحمه بود میگفت که
 تقوای حضرت مولانا ولی قدس بغایبی بود که حضرت سید
 امیر خلیل سید قدس که از جمله پیغمبر کاران زمان بودند و
 در تقوی سعی بسیار نمودند روزی از برای حضرت عزیزان مولانا
 ولی قدس فرمودند که یاران بغیر اینند چون بغیرا حاضر شدند
 حضرت عزیزان مولانا ولی قدس از آن بغیرا تناول نمودند
 و حضرت سید از ایشان سبب پرسید ایشان فرمودند که
 در ولایت هنوز خراج باغ را قطع نکرده اند و درین بغیرا غوره ^{خسته}
 اند حضرت سید فرمودند که شما از ما پرسید کار تر بوده اید بعد
 فرمودند که با خراج باغ این قریه را بجهت غوره قطع کنانده ایم ^{از}
 ان حضرت مولانا ولی قدس از آن بغیرا تناول فرمودند و این

مخلص استماع دارو کہ چون حضرت مولانا ولی عزیزان قدس سرہ
 در ولایت کوفین دختر بانی متمولی راز و جھو و ساختہ اند
 خود از کوہا بوڑ غنچ و پستہ و مثال آن چیدہ فروختہ نققہ
 می ساختہ اند و آن بامی ازین معنی بغایت مثال م بودہ کہ
 ما را چندین ہوال است کہ داماد و غیرہ را کفایت میکند بمقصد
 ایشان از انقباض بالآخر حضرت در غضب فرمودہ اند کہ ہوال
 این بامی بود کہ در عنقوب باغی آمدہ جمیع ہوال آن بامی برودہ
 و آن بامی از جہد فورا و مجتہان بحثہ می کفایت کہ مقصد ایشان
 این بودہ و از ایشان رضی بودہ و حضرت بوی التفات بسیار
 می نمودہ اند و ہم مولانا عبدالموسن می گفتند حضرت مولانا ولی
 عزیزان را حضرت امیر خلیل اللہ قدس سرہ ارتباط تام بود چون حجرت
 عزیزان شیخ خدا پیدا و قدس سرہ فرمودہ اند کہ مولانا ولی صحبت
 حضرت کشید کہ ایشان شمار از مرتبتہ خواہند نمود بدین
 سبب صحبت حضرت کشید بسیار می مدند و منزل حضرت مولانا
 ولی عزیزان قریب منزل حضرت کشید بودہ و حضرت مولانا

عزیزان قدسکی همیشه برودہ اند کہ حضرت کشید گاہ ماراچ
 کوئی بازی میکنند و چون وہاں پہنچتے حضرت کشید گاہ
 میفرمودہ اند کہ اگر سبیل ماہجر واری پیش پا بنوں کر ریاضت و
 درگسنگی مکی مشیوع لانا اولی رو و حضرت مولانا ولی عزیزان
 قدسکے صوفیہ رار ریاضات شاقہ میفرمودہ اند کہ کسی کی زبان
 ازہ کشی ہمراہ بودہ اکثر شب تا روز ازہ می کشانند و اگر روز
 اوز کی بلا زمت ایشان میرسید بزرگ ازہ متوجہ فرمادہ اند
 چند ان صوفیہ ازہ میکند اند کہ ان اوز یک با آخر مجلس
 می فرستہ بعد از ان ذکر افروزی آورده اند و ہر کہ صوفیہ
 ذکر ازہ را تجد تمام میکند خود مقابل ان شدہ ازہ میکند
 و در تغلیل طعام بہ تمام تمام می نمودہ اند اگر شخصی مہما میگروہ
 بر ان ماہجر می آورده اند و بزودی دست از ان کرشیدند
 و بہ بعیت آنحضرت جمیع صوفیہ ہا دست میکنند انکا
 طریقت فرمایند فَلْيَكُمُ تَقْلِيلُ الطَّعَامِ وَتَقْلِيلُ الْمَنَامِ وَتَقْوَى اللَّهِ
فِي الشَّرِّ وَالْحِلَالِيَّةِ بسیار بودہ کہ زرد آلود رسید ان ایشان

پنجه می فتاده و صوفیه از آنجا مرور میکرد و بنجد مست مشغول بودند
 یک زرد آلورانی امر ایشان گرفته در وہان نمی کرده اند دوران
 زمان حضرت عزیران قاسم شیخ در خدمت بوده اند و اگر حد
 ایشان بنفس خود چون کشید آرد و همیزم و غیره ایشان بجای
 آورده اند روزی حضرت عزیران مولانا ولی قدس سره بست مبارک
 خود سب چند ب حضرت عزیران قاسم شیخ قدس سره می داده اند و حضرت
 عزیران قاسم شیخ دامن خود را داشته اند از دامن ایشان بدان
 سبب پاره پاره بوده فتاده و چون طاق خود را داشته اند که
 طاقی ایشان شکاف بوده از آنجا ریخته و آن زمان حضرت ^{مولانا}
 ولی قدس سره تحسین فقرا ایشان کرده اند و مولانا محمد که از درویش
 حضرت عزیران قاسم شیخ قدس سره بود و میگفت که در زمان حد
 ب حضرت عزیران قاسم شیخ قدس سره علام حضرت عزیران مولانا ولی
 قدس سره فرموده اند که بچاکس تر شک بخور و دوران خلوت شخصی ^{بلاز}
 عزیران قاسم شیخ تر شک آورده ایشان از آن تر شک اول نموده اند
 آن غلام بوپستهای آن تر شک در راه حضرت عزیران مولانا ولی

انداخته و با ایشان واقعه را بیان کرده و حضرت عزیزان
 قائم شیخ و غضب فرموده اند غلامک بمیرد آن غلام مرده و بعد
 ازان حضرت عزیزان فرموده اند که شیخ غلام را کشید و در بر
 حضرت قائم شیخ عزیزان قدس سره از برای مطبخ و آب طهارت حضرت
 عزیزان مولانا ولی قدس سره همزم می کشیده روزی چوبی خشک شده
 یکی از مرارات را بریده از برای مطبخ و آب طهارت می آورده
 طالب علمی است از این منع کرده بسیار با او بی کرده بالاخر ایشان
 فرموده ما آن همزم را از برای آب طهارت صوفی می برویم چون
 شما منع می کنید طهارت شما نیست همان زمان آن طالب علم
 سلسله ببول شده تا آخر عمر ضعف از آن طالب علم زایل نشده است
 اعاذ بالله عن ذلك هم مولانا عابد المؤمن بیگفت که روزی حضرت
 عزیزان مولانا ولی در صحبت حضرت کشید فرمودند که مولانا ولی
 جمیع طوار و اوضاع شما موافق است اما حج شما را نمی دانم حضرت
 مولانا ولی عزیزان قدس سره عرض نمودند که چون ما این طریق
 از اکار این سلسله شریفه با هم رویم این طریق را رعایت میکنیم هم

۲۹۴

سید اگر متصدی این اثره میشوند ما ترک کنیم حضرت سید کفایت
 بیات کی تو ایم که متصدی ایشان شویم و در مجلس و کثیر از حضرت
 سید این سخن صادر شد حضرت عزیران این کرت فرمودند که این
 چون غسل است عادت می شناسی بخدا تا پیشی بعد از آن حضرت
 سید ساکت شدند و حضرت سید در قرینه میدان که قریب
 بوفین بسیار نکال است وفات یافته اند و در اینجا مدفونند و حضرت
 عزیران مولانا ولی قدس صفت بر مرقد شریف ایشان بنا کرده اند
 و خود در آن صفت در جوار حضرت سید مدفونند قدس الله سرها
 و از کوه جوی آبی آورده چند درخت بر سر هزار ایشان کشته اند
 و حضرت عزیران قاسم شیخ قدس در زمان کنان جوی بسین
 در دست داشتند سنگ آن جوی با آن بسین می کنند و سنگها
 بر چاره شریف ایشان رسید خونین می ساخته و در آن جوی
 این است مولوی جابر قدس را اگر کرده بسین می زود اند که
 است از خار خارشق تو بر سینه دارم خارها به هر دم شکفته بر رخ
 زان خارها گلزار با بعضی از منافق حضرت عزیران قام شیخ قدس

افتد سزاوار مذکور خواهد شد نشاء اللہ تعالیٰ و حضرت جدی
 و مخدومی استاد می و استاد و علما حضرت فقط التا شکندی
 قدس سره میفرموده اند بزرگی پیر از بزرگی مرید است چون حضرت
 عزیزان قائم شیخ قدس سره که بزرگی ایشان دلیل واضح و لایح است
 بزرگی حضرت مولانا ولی عزیزیان و بزرگی شاکر دوال است
 بزرگی استاد حضرت عزیزان قائم شیخ قدس سره سلطان العرفا
 برهان الکبیر قطب الالباق و لیا غوث الاصفیا، و سید زمانه فرید بکانه
 مرجع اعموم و الخواص منبع الولايت و الاساس لمجاہ العلماء و ملاذ
 الفقرا صاحب العلم اللدنی و بین الغلام شاعر هو الذی بین معالم
 الشریعہ بلا کتاب و نظر قواعد الطرفیہ بلا ارتبات و شد شاید
 بالحقیقہ لعسہ بلا اعیاب سوة المتقدمین قدوة المتأخرین خلاصتہ
 العارین سلالۃ الکتبین معالم الاموز شجرا الکاشف لکنوز الراء
 ملتجا الالادیا، فرغصہ مشکلی الفقرا فی دہرہ استغنی عن البوصیف
 المعنی عن التعریف و حضرت اول مرید حضرت خواجہ مولانا میرزا
 قدس سره بودند اند پانزده سال خدمت ایشان را بجای آوردند

و بعد از شغال ایشان چند روزی بامر ایشان کجا می ایشان
 نشسته در مقام ارشاد و خلاصی بوده اند بعد از آن بخاطر ایشان
 رسید که هنوز جوینم خدمت پیران کنیم بعد از آن بجانب بخارا
 رفته صحبت خدمت شیخ عبداللطیف که از مقتدایان و مشوایان
 سلسله کبروئی بوده رسیدند و خدمت شیخ عبداللطیف در آن
 زمان معترف بوده و حضرت عنبریان قدس سره بخاوم ایشان
 گفته اند که بجز خدمت شیخ کومی که فاهم نام فقیر است که میجواید که
 ایشان را ملازمت کند چون خادم بجز خدمت شیخ نام ایشان را برده شیخ
 فرموده که فاهم شیخ انداز معترف برآمده بایشان ملاقات کرده
 گفته اند که ما را در طریق اشکالات بود و از خوارزم آمده بودیم که
 بجز خدمت عنبریان شیخ خدا یاد قدس سره رسید عرض اشکالات
 کنیم شاید که از شفا خانه ایشان در و ما و او ایام چون به بخارا رسیدیم
 آنحضرت از رجال نمودند و خواستیم که اشکالات خود را بجز خدمت خلیفه
 ایشان حضرت خواجہ ملائی عنبریان کنیم معلوم شد که ایشان
 داشتند بوده اند و بخاطر افتاد که سبب او بخاطر قدس ایشان حضور

کند که مقصد امتحان ایشان باشد بدان سبب سوالات ما در مجال
 افتاد بعد فرموده اند که پیشتر شما حضرت عزیزان خواہ ملا و کنگہ
 پیشتر چہ میفرمودند حضرت عزیزان فرموده اند کہ پیشتر میفرمودند کہ
 مقبول کمال مقبول ہمہ ولہا است مردود و یک دل مردود ہمہ دل بہا
 و نیز میفرمودند کہ صید بودن بہتر از ضیاء می است و خدمت
 شیخ عبد اللطیف در سماع شدہ مجلس عظیم در گرفتہ بعد از ان فرمود
 اند کہ جمیع اشکالات ما مرفع کشت بس ان زان گفتہ کہ آنچه ما رسیدہ
 از رخصتہا درین سلسلہ شریفہ کبرویہ بحضرت شما تعلق دارو
 از انجا بیرون آمدہ در نومہ ما و را بہنہر سیر کردہ بعلیبا با دہنہر لطف
 حضرت جد بزرگوار این مخلص آمدہ ستہ ماہ کما پیش انجا بودہ اند و
 حضرت جد بزرگوار قدس سرہ پیش ان آمدن حضرت عزیزان قدس سرہ
 واقعہ دیدہ اند کہ شیر ماوہ بخانقاہ ایشان چون از ان واقعہ
 باز آمدہ اند بسیار ان فرمودند کہ ان شیر مردی خواہد بود کہ فلانی
 را بر روی رجمی شود و انما ازہی باقی ماند و ہمان روز حضرت عزیزان
 در ان خانقاہ شریف آوردہ اند و حضرت ایشان فرمودہ اند کہ

ہین کسبت کہ با اشارت رسید بود بعد از ان از ان نگاه
 اقبال نموده صحبت حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سرہ رسید
 مرید ایشان شدہ سالہا در خدمت ایشان بودہ اند و حضرت
 عزیزان مولانا ولی چند کتبت حضرت را حضرت کل داوہ اند
 و حضرت عزیزان میفرمودہ اند کہ ما در ہر چہا رسد مہریم
 و حضرت مخدومی و استادی و سیدی و سندی مولانا عصمتہ
 اللہ رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ روزی حضرت خواجہ کلان خواجہ
 وہ سیدی قدس سرہ کہ از مقصد ایان و پیشوایان سلسلہ شریفیم
 خواجگان قدس سرہ ہم بودند از بخارا آمدہ ہمہ تن شریف
 آورده فرمودند کہ درین آمدن از بخارا بخانقاہ شریف حضرت
 عزیزان قدس سرہ رسیدیم و آنحضرت فرمودند کہ وقت آن شد
 در وہ بیدار قامت نمودہ بہ تربیت ضلایق مشغول باشید و ما
 باین تغافل کردہ گفتیم کہ ما مہر ختمیم حضرت عزیزان قدس سرہ
 فرمودند کہ ما از حضرت والد عظامی شما نیز حضرتیم آن حضرت بشما
 دار و حضرت مخدومی رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ بشما اتفاق میکنیم

حضرت خواجہ قدس گنجین گفتند من گفتم کہ در خاطر ما بود کہ درین آیین
نگذاریم کہ بیجا زار وید و عنایت کرده در وہ پیدا قامت نموده بہریت
خلایق شتعالی ناید چنانچہ حضرت عزیزان فرمودہ اند و مورخین
کہ فرود اچکاہ در مسجد کبوتر و سمرقند مجلس دارند و ما فرود اوران مجلس حاضر شویم
و این قول صحبت حضرت خواجہ قدس گنجین بود و ہم حضرت مخدوم فرمود
کہ ما را بچہرت عزیزان از قدیم در زمان ملوک ایشان صحبت
تمام بود و از ایشان خوارق عادات و حکایات نقل سیکرہ اند
از ان جملہ سنت کہ سمیع فرمودند کہ روزی در ملازمت ایشان
سوار بودیم و مردم از نوہ بیدین این کامی آمدند و نیاز با می دروند
از جملہ نیاز آنچه تنگ بود و کسب خود می انداختند و فوطہ چند آمدند
در میان بستہ بعد از ان شمرده بصورت از صوفیان دادند و از ان
حال تعجب آمدہ در خاطر گذرانیدم کہ این کسب چراست ہمہ کاوم
ندہند کہ صبح و ضبط نمایند بالفور باین خاطر اشرف یافته و فرمودند
مولانا عصرۃ اللہ چہ شائبہ کویڈ کردیم لیکن خادمان ہراف کردند
و ما مورخ کہ بصرف نیاز را رسا نیم بنا برین این کسب را کردیم و این

ضبط نمودیم و حضرت مخدومی میفرمودند که عهد کردیم که در مدار
 ایشان حتی الامکان ضبط خاطر نمایم که بشارت اقلوب بند و حجم
 مخدومی میفرمودند که از حضرت عزیزان قدس سره پرسیدم که در
 مجمع صوفیہ از اہل تشدکہ باشد فرمودند کہ جوانی است کہ شاہ طالب
 و چون این سخن از زبان ایشان جاہی شد از ان مجمع عظیمی آنکہ این
 کلام ایشان بسمع وی برسد از دور جوانی برخواست بر سبیل
 تعقیق برایش نظارہ کنان ایستادہ و من بر ایشان عرض
 کردم کہ ہمین جوان باشد فرمودند کہ آری ہمین است بخاطر آنکہ
 باین جوان آشنائی بودیم چون از ملازمت ایشان فارغ شدہ
 بیک از حجرہ ہا کہ ما را آنجا تعیین کردہ بودند درآمدیم ہم آن جوان از دور
 آن حجرہ پیشانی تمام سلام کردہ درآمد بعد از ان بان جوان
 صحبت الفت پیدا کردیم و حضرت مخدوم قدس سرہ شاہ طالب
 بسیار تعریف تو صیف فرمودند و ہم حضرت مخدوم قدس سرہ میفرمودند
 حضرت عزیزان قدس سرہ در ولایت بہار سمرقند خلوت نشستن
 در ان خلوت در صحبت ایشان بودیم بعد از ان در توہم علیا ہا

عتکاف نشسته و در آن عتکاف و بر جمعیت سپید و خلوت
 مذکوره تفرقه و جاهل شده و این حال را بحضرت عزیزان عرض کرده گفتیم که
 هر دو مجلس شام است سبب چیست که یکی موجب جمعیت و دیگری مورد
 تفرقه شد حضرت عزیزان فرمودند که این سبب مکان است
 انبار در دردی مردم تفرقه و سگاسل مختلفه جمع شده اند این
 تفرقه و عدم جمعیت خواطر بدان سبب بخلاف ولایت علیا باد
 و اشتیخ و سیال نکال بخارا همگی کو یک تن است و چون سگاسل
 همگی یکبار الله سبب کنید و این جمعیت بدان سبب الحمد و حمد
 کثیراً و هم حضرت مخدومی فرمودند که در آن عتکاف حضرت عزیزان
 فرمودند که ابوالخیر سلطان پادشاه دیار بوده میخواست هر یک با شود
 من آنرا زود کردم که وی بخواهد صوفی شده و من بعضی ایشان را ندیدم
 اگر توبه کنند بضمون التائب من الذنب کمن لا ذنب له کنایه آن
 گذشت و می مغفور شده سگیار شور و بعد الیوم مهید است که من
 سبب بعضی از مظلومان فرموده حضرت ایشان غلامی یا بند و صاحب
 قبایل را دست می کردند و دست آن سلطان گرفته بدست ایشان

سپروم و ہم حضرت مخدومی قدس سرہ را میفرمودند و روز نماز وصیت
 حضرت عزیزان قدس سرہ در خانقاہ آنحضرت کہ در کریمینہ است بودیم
 زبده الا قائل مولانا نوروز علیا بادی کہ از شاگردان حضرت مخدومی
 بود با ہمراہ بود شبی در حجرہ کہ با متعین بود و ما در آنجا بودیم مولانا
 نوروز با گفت کہ از حضرت عزیزان قدس سرہ تعذیل کان در نماز بوقت
 نمی آید و من بمولانا نوروز گفتم کہ جواب ایشان خود خواہند گفت
 بعد از آن فرمودند کہ چون مولانا نوروز بعد از آنکہ غایت شب
 گذشتہ از پیش ما برآمدہ خانقاہ عالم پناہ در آمدہ در کنارہ در آن
 خانقاہ بگذارون نماز تہجد مشغول شدہ و حضرت عزیزان قدس سرہ در آن
 خانقاہ تکبیرہ بودہ اند و در روی ایشان از خادمی میگردد و بیکبار خود
 برداشتہ فرمودہ اند کہ تو تعذیل کان میدی چند کت بچنین فرمودند
 و مولانا نوروز جواب دادہ بدان سبب کہ در آن خانقاہ مقدار دو سہ
 ہزار صوفی می بود و اکثر نماز تہجد مشغول بودہ اند بخاطر وی مد کہ شاید کہ
 بدگیری میگفتہ باشند بعد از آن صوفی کہ ہنیا از خادمی میگردد خطا
 بومی کردہ و مرتعین نمودہ فرما کرد کہ ترا میگویند و وی فریادگان و ^{غلان}

در پیش ایشان فتاده خواسته که مرید ایشان شود از آن صورتی
 اند که مرا خواب بپزود باشد وی جواب داد که خواب بپزود و طهارت
 شما باقی است بعد از آن ویرامید گرفتند و منموده اند که بعد از
 همچنین اعتراضات کن و خدمت مولانا نوز و نوزم قدس سره است
 این واقعه می گفت و وی می گفت که چون پیش حضرت مخدومی در
 آمد فرمودند که الحمد لله که عنایت نموده اند و ترا از مملکت خلاصی داد
 اند و می بر تو اگر اطهارنا کرده درین شبه می نماندی و این مولانا نوز
 مقبول حضرت عزیزان قدس سره بود و این مخلص زمانه که حضرت عیسی
 قدس سره بعلیا باد شریف می آوروند و یک دست پشت مولانا
 نوز و شب چند کت فرمودند مولانا نوز و ما و مولانا نوز و سبباً
 م تا من از جمله صلحی در رویش این بود و بعد از آن حال آنحضرت
 بحضرت عزیزان با قدس سره م بر شده بود و بعد از وفات وی این
 مخلص در واقعه دید که در پنجاه مجلسی که اکابر در آن مجلس بود اند مولانا
 نوز و مقدم بر پیشنه بقیه خطاب کرده میگوید که سبب حضرت
 عزیزان قدس سره و بحضرت عزیزان پریم شیخ م بر شده بقیه منال حاضران

نحو آید مانند و این حاجی مذاق درویش که یرو بود و بعد از فوت
 مولانا نوروز میگفت که مولانا نوروز تقصیر من بشمارد و این فقیر
 اجتماع دارد که حضرت عزیزان قدس سره در زمانی که در ملازمت حضرت
 مولانا ولی عزیزان قدس سره بوده اند گاه چنان می شده که
 از غایت استغراق مشران امام کبیر تحریریه می بسته اند و حضرت
 مولانا ولی قدس سره میفهمیدند که همی شیخ مستغرق شد مشران امام
 تحریریه بسند و خدمت مولانا عبدالمؤمن که از جمله درویشان قدیم
 آنحضرت و مقبولان ایشان و آثار توبه در روی نظر بود میفرمود که
 حضرت عزیزان قدس سره در وقت مراجعت از هر قند بجانب
 چون بصرای رسیدند در آن صحرارمه که سفندی بود یازده کو
 از آن ره جدا شده بجانب حضرت عزیزان قدس سره در تاخت با وجود
 آنکه آنحضرت جمع کثیر بودند ابانگرد و پیشتر چنان بود که ایشان در راه
 بس همراه می بود چون نزدیک ایشان رسیدند حضرت نظاره
 کنان با نسبتا و بعد از آن کشته بدان رفته سخن شد و این فقیر
 بیزا بارون که از جمله مخلصان قدیم حضرت عزیزان قدس سره بود رسید

میرزا با رون در کریم بود من سبب کرده را از وی پرسیدم گفت
 ما مقدار این کو سفندان نشناختم حضرت ایشان را گفته که با من
 چون حضرت عزیزان قدس در یک از نماز اولی نمودند و این
 فقیر ایشان را خاوی سب کردم فرمودند که میرزا با رون بتوجه میگفت
 و من کلام ویرای ایشان عرض کردم آن جوق را خانان ندید
 و فحش آن بود که جوق ز غروران روز بروز بر سر مبارک آنحضرت
 توره کشیدند و یک آمد و بود که سفید بعد از آن پرواز کرده بر رفتند
 و فرمودند که آن را خانان خواستند که در زیر قدم است افتاد
 طوف کنند ما زاری کردیم بدرگاه حضرت حق سبحان که چند روز
 میخوابیم که درین عالم باشیم و زود اتفاق کنیم بدان سبب پرواز
 کرده بر رفتند فرمودند که چون از قطب امثالین کار باطل شود زود
 خواهد از عالم رحلت نمود و هم فرمودند که مثلین از حضرت خواجه
 ابرار قدس گره بگشاده بعد از آن بزودی اتفاق نموده اند فرمودند
 روزی حضرت خواججه ابرار قدس گره از جانب قریشیک از نورجی
 سفر قدسیت مرآمده اند آهوی از صحرای آمده سر بر سر ایشان نهاده

بزبان حال گفته که درین کوه بچه دارم که آنرا شیر میبندیم در ویسی
 از برای من در راه من کازه ساخته که مرا گیرد و من چند روز است که
 بدان سبب بچه خود را شیر نمی توانم داد و بعد از آن حضرت خواجہ
 قدس سرہ دوا و دستم طلبید و در کاغذی نوشته اند که ای درویش
 اگر چه صید جلال است اما رحم از دین است آن کاغذ را بشناخ آن
 آہو بسته اند و آن آہو پیش آن درویش رفت آن خطر را داشته
 چون آن درویش مضمون آن خط مطلع شدہ از خط آنحضرت نہ برآمد
 کازہ را ویران ساختہ رفت پس چون آن طہنار از آنحضرت واقع
 شد بزودی از عالم ارجحال منوہ اندوہم مولانا عبدالمومن میفرمودہ
 اند کہ روزی خدمت قاضی خان عبدالستد خان کہ نام وی نور الدین
 بود بلا زمت حضرت عزیزان آمدہ پیغام عبد اللہ خان را بر آنحضرت
 رسانید کہ عبد اللہ خان مسکوبید کہ حضرت عزیزان قدس سرہ تا آنکہ
 عضو نامہ بنام من ننویسد بلا زمت آنحضرت نمی توانیم رسید
 حضرت عزیزان قدس سرہ ابرام نمودند کہ از عبد اللہ خان چه صادر
 شدہ باشد قاضی خان مسکوب کہ من اطلاع نیستم بعد از آن فرمودند کہ

عفو بیست و یک سجا نیست و قلمی گرفته این است را نوشته
 ارسال نمودند که بیت غافل منشین که مرکب مروان مروارید سنگ
 لاج باوید بهیا بریده اند نو میدیم سبائل رندان باوید نوس با که
 یک خروش کای رسیداند چون این کتابت شریفه بحضرت عبداللہ
 خان سید بالفور بہ بندگی آنحضرت آمد و وقوع آن بود کہ عبداللہ
 خان یک سالہ بنام باوید شامیڈ بودہ آنحضرت بنور ولایت طہنار
 ن نمودہ اند و ہم مولانا عبداللہ موسیٰ سبکدست شہید آنحضرت را در حاقہ
 عالم پناہ خاوی سپردم شخصی از دور مرا اشارت کرد و حضرت
 عزیزان قدس شہراہترانی شدہ فرمودند کہ بروید کہ شمارا عبداللہ
 خان می طلبند چون شنیدم آن شخص آمدم گفت شمارا عبداللہ خان می
 طلبند عبداللہ خان آن شب یک از حجہ ہای حضرت عزیزان و سکہ کہ
 در جوار خانقاہ است بودہ و چون شنیدم عبداللہ خان آمدم گفت کہ
 درین آمدن از بخارا و وقاضی ہمراہ ما بودند کمی قاضی خان مذکور
 و دیگر قاضی میرنا تکندی کہ وی از جملہ معتبران عبداللہ خان بود
 با یکدیگر در نزاع شدہ بدین سبب کہ من پرسیدم کہ حضرت عزیزان

قدس سره بیکه حضرت داود اند قاضی خان گفت که بیک حضرت
 داود اند و آن عزیزان پیریم شیخ اند قدس سره و قاضی میر گفت که
 بعد از حضرت داود اند و هر دو در سخن شدند و من گفتم که چون
 بلا زنت آنحضرت میرویم از مولانا عبدالمومن خواهم پرسید بعد از آن
 خدمت مولانا عبدالمومن فرمودند که من در جواب عبدالمومن
 گفتم که هر دو قاضی است گفته اند قاضی میر چون در سلسله کبر و تبه اند
 در آن طریق اگر پیر طاقچه برید خود مسدود است بعد از آن حضرت میگویند
 حضرت عزیزان زبانه از صد کسی که حضرت چهار شیخ داود اند قاضی
 میر همه را از حضرت میداند و قاضی خان درین سلسله است و میر
 حضرت عزیزان است مراد وی حضرت گل است و آن حضرت کل
 بحضرت پیریم شیخ واقع شده است و چون ارشاد خان بجایگاه
 آمد حضرت عزیزان قدس سره فرمودند که بعد از آن حضرت چه جواب گفتند
 و آنچه مذکور شد همه را عرض نمودم فرمودند که همان نور است که شما
 گفته اید و هم مولانا عبدالمومن میگویند که بعد از آنکه حضرت سلطان
 به عم عبدالمومن خان بود کشته شد عبدالمومن خان چهار ماه در بخارا

پیدا آید و درین مدت ویرا حضرت عزیزان قدس سره

پرسیده اند پیشتر ما چای عبد اللہ خان بد اسب بود که چون

حضرت عزیزان قدس سره مذکور برای طوف مزار فایض اللانوار حضرت

سلطان الظرفیہ خواجہ محمد لہوی قدس سره ترکستان شریف

نموده اند بیا سلطان کہ پادشاه ترکستان بوده یک مہنتہ

وران ولایت مرکبان صوفیانرا بنفس خود نگاه با کرده بعد

از ان حضرت عزیزان قدس سره گاہ میفرمودند کہ بیا سلطان

ہم قابل تربیت است و این سخن آنحضرت بسمع عبد اللہ خان رسید

و این بیا سلطان فاضل حسرت و سلطان است بدان ضعیف

وی قوی گشتہ و بعد از صحبت عبد اللہ خان ارادہ طار است

صحیح

آنحضرت کردہ از بخارا بیرون آمدہ و ان شیخ کہ برادر عروس

خادم و مقبول آنحضرت بود با آنحضرت توجہ نمودہ بپیرام بکانب

کرمینہ آنحضرت استواز برست چون از کرمینہ گذشتہ اند و در

از جانب چیل ملک پیدا شدہ اند سر کی برہنہ ریشا در کردن

و دیگر کسی اسیر ریشا ترا گرفته چون این دو کس نزدیک رسیدند

سرزبینه علی بن عبد اللہ خان بودہ و دیگری جان کبیدی بی برہم نخت
 عرض کردہ کہ مذکور کردہ ہم کہ از خام رباط تا خانقاہ ایشان باین حال
 بروم و آنحضرت فرمودہ اند کہ مقصود از خانقاہ ماہم مقصود
 تو منی کعبتہ تچانہ بہمانہ بعد از ان عرض کردہ خسر و سلطان برو
 من کشتہ شدہ است و از دست من معارضہ پادشاہان سم قند
 و پادشاہان تا شکند ممکن نیست مرا رضت بدہید کہ درویش شدہ
 بجانب کعبہ شریفہ بروم از ان سخنان می آنحضرت در عزت آمدہ
 فرمود و دستار خود را بعد از آن پوشا شدہ و بایست خودست
 مبارک خود سوار ساختہ فرمودہ اند کہ بعد ازین منم کہ کہ این ترا
 از این سبب و زین فروزی آر و بعد از ان خان در زیر قدم ایشان
 افتادہ کہ مرید ایشان شود حضرت عزیزان فرمودند کہ ما دعا کو می
 تویم و ما میخواہیم کہ دیگران نیز دعا کو می باشند و دعا کو بان دیگر
 از ارادت تو با بد حال مسکروند بدان سبب برام دیدہ گرفتہ اند
 وہاں سال عبد اللہ خان ہم نفس آنحضرت پادشاہان سم قند را
 زیر کردہ سم قند را گرفته بعد از ہوم سچکس بروی مقابل معارض نشد

و ہم مولانا عبدالمومن می گفتند کہ بعد از ان عبد اللہ خان عرضہ
 داشت باحضرت نوشت کہ ما چون ناقابل بودیم کہ ما را مرید
 و ابوالخیر سلطان چون قابل بود کہ ویرا مرید گرفتند حضرت غیر آن
 فرمودند کہ ابوالخیر نیست ابوالشیرت اگر ویرا مرید کریم عالمی
 ویرا نکند و ترا احتیاج بارادت نیست و خائزات سکین داوند
 و ہم مولانا عبدالمومن میگفت کہ در زمان انتقال حضرت با
 عظیم بود کہ در خانقاه حضرت چند ہزار صوفی وفات یافت
 و در خاطر ما افتاد کہ در ملازمت حضرت انتقال خواہم نمود چون
 این خاطر پیدا شد حضرت توبہ بفقیر کردہ فرمودند کہ شمارا از برا
 خدمتی خواہم گذاشت و آن خدمت آنست کہ چون مولانا عبد
 المومن پسر علم العلماء مولانا درویش محمد آخون باشکندی کہ در
 ملازمت ہفت سال نمود و کلبہ ہای محرومات خود را با دادہ ہست کہ
 ما آن محرومات ہر اکہ در باشکندی ہست بفرزند ما رسیدہ می سانم
 شما آن کلبہ ہا را گرفتہ آن محرومات را بان ما رسیدہ رسانید
 اذات و با مولانا عبدالمومن خلاصی یافتہ ہماں سال باشکندی

ان مخزنات را بان نارسید رسانید و این مخلص شماع دار
 که حضرت غزنیان قدس سره پیش از آنکه و با شود میفرموده اند که
 بپوش من آوازی آید که و با و با و نیز میفرموده اند که بر عبد خدا
 و شکایان می و با شود شده بود ما این و با بر خود قبایل دیم
 چون در وجود عبد الله خان خیر بسیار است و نیز سموع است که
 خدمت شیخ سلیمان که از شاخ سلسله کرده و بحضرت ایشان
 اخلاص نام داشت بلازمست بحضرت رفته و آنچه را عرض کرده
 حضرت ایشان فرموده اند که تعبیر آنچه شما و فوج و باست شما
 اگر در خرابی بپند بپوشش ما هر روز سناومی می کنند و با و با و
 هم مولانا عبد موسی می گفت که بگزارت حضرت مولانا ولی عریض
 می گفتند که فاقم شیخ ما اند میگویم شما عبد الله می گوید می خواهد
 پادشاه کلان شد و شما ولی آن وقت خواهید بود و حضرت عریض
 میفرموده اند که چون اوزر بکیه تا شکند و لایت میان کمال را ناخسته
 خراب ساختند ما را غیره شد توجیه نمودیم از عبد الله بدست ناسخ
 بدان سبب این توجیحات از ما واقع شده اند دست میر کشید که

از درویشان قدیم و اژدگان مجاز بودند میگفتند که در
 زمان زیستان بخت پیکران حضرت عزیزان قدس سره
 بطوف نماز حضرت سلطان الطریقه قدس سره ترکستان رفتند
 بخاطر افتاد که سبب التزام این همه بخت مشقت چه باشد حضرت
 فرمودند که سبب آنست که خواستیم که رأی حضرت سلطان ^{الطایفه}
 قدس سره معلوم مائیم که ما و شاه است که این سلطان تزار می
 باید درین ملازمت رأی حضرت سلطان الطریقه قدس سره بران
 فرار گرفت که عبده شد خان پادشاه باشد این مفری خطر بدان سبب
 بود و هم مولانا عبیدین می گفتند که حضرت عزیزان قدس سره
 بحضرت عزیزان مولانا ولی قدس سره عرض کرده اند که واقعه پریم که
 حضرت شیخ عبدالحق قدس سره پستین علی خود را برین پوشانیدند
 و حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سره فرمودند که بی شیخ خواب کن
 خواب بین بعد از آن بجای خود رفت در خواب شب سه مرتبه آنچه
 دیده اند بالاخر زوجه خود را سپید ساخته فرموده اند که شیخ
 سختی گفتیم شیخ در غیرت شده ما را نمی ماند که خواب کنیم بعد از آن

بخانقاه رفتند و دیده اند که حضرت عزیزان قدس سره پشت
 بستون خانقاه نهاد و بجانب قبله توجّه تام دارند و
 بحضرت عزیزان معذرت گفته حضرت کل داده اند باز حضرت عزیزان
 مرید شده اند باز حضرت مولانا ولی قدس سره حضرت داده اند باز
 ایشان تجدید ارادت کرده اند ماسته کرت چنان شده است
 و آن سینه و رفته یکی آن بوده که حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سره
 دیده اند که در بای عظیمی بل پارکیر زیر آن کشیده اند و جمع
 عظیم جمع شده میخواستند که ازین دریا بگذرند و سیکه ازین بل
 سر کرده گذرانند می یابند همگی این جمع اول بحضرت عزیزان
 مولانا ولی قدس سره توجّه نمودند ایشان از آن باز ایستادند بلاخر
 حضرت عزیزان فاطم شیخ قدس سره همه سر کرده از آن دریا بگذرند
 و آنوقت دوم آنکه حضرت عزیزان مولانا ولی قدس سره دیده اند که
 حضرت عزیزان فاطم شیخ کوشت بسیار باره با کرده بجمع تقسیم میکنند
 و وقت ششم آنکه دیده اند که شخصی آمده بحضرت عزیزان مولانا ولی
 قدس سره مرگفته که در بیرون پادشاهی بلشکر عظیم همراه آمده ^{مطلبید} شمارا

و چون آنحضرت در بر آمدین توقف نموده اند آن شخص گفته که اگر می برآید
 آن پادشاه خود نیز دشمنی آید بعد از آن با ضروریه بیرون آمده
 و دیده اند که شکر میگرداند و پادشاه حضرت عزیزان قاسم شیخ مدینه
 و هم مولانا عبدالمومن میگفت که چون حضرت عزیزان مولانا ولی
 قدس از عالم انتقال نموده اند حضرت عزیزان قاسم شیخ قدس مولانا
 باقی را که حضرت عزیزان مولانا ولی قدس اند فرمودند که شما چهار
 شب که میاید چون سه روز گذشت آنحضرت چهار شب کفنه فرمودند
 امشب حضرت مولانا ولی قدس را در روفعه دیدم که فرمودند که ما شما را
 بجای خود نصب کردیم نه مولانا باقی را بعد از آن مکی اصحاب حضرت مولانا
 ولی و مولانا باقی در همان مجلس حضرت ایشام رسیدند و این مجلس
 استماع دارد که حضرت عزیزان قدس در منزل مولانا یوسف بنبره که
 از علمای سمرقند بوده شریف داشته اند و همگی علمای سمرقند در طراز
 ایشان بوده اند و آنحضرت سخنان عالی میگرداند که سخن ایشان
 بقضا و قدر افتاده از آن سخن میگرداند بخاطر مولانا نور که لازم بدین
 حضرت مولانا ولی عزیزان بوده و بحضرت عزیزان ارادت نکرده

بوده رسید که ایشان نخوانده اند بساوا که خطابی بر زبان ایشان
 رود و آنحضرت بالفور مشرف آن خاطر شده فرموده اند که ہی مولانا نور
 خدای که مرا آفریده پسید وارم که زبان مرا نگاه دارد و مولانا نور
 بعد از دیدن این کرامت در آن مجلس در قدم ایشان فتاده مرید ایشان
 شده و این مولانا عبدالمؤمن صاحب حال منظور نظر حضرت عزیزان
 قدس سره بود شبی این مخلص کجائگاه عالم سپاه آنحضرت رفته بود معلوم شد
 خدمت مولانا عبدالمؤمن در سلطان رباط که از صحبت مولانا محروم
 گشتم چون نماز با دعا داشت خدمت مولانا عبدالمؤمن در خانقاه آنحضرت
 حاضر شدند فرمودند که شب و احوال حضرت عزیزان قدس سره را دیدیم که فر
 مووند که خانقاه را رو بید که خانقاه همان آمده است بدان سبب
 نموده شب گنبر کرده حاضر شدیم و ازین وقعه کمال ابطه مولانا آنحضرت
 عزیزان قدس سره واضح گشت و خواجہ بابای کمالی که از جمله بنده کان قدیم
 آنحضرت بود نقلها از آن حضرت میگردد و بعد از سالها آنچیزی نقل
 کردیم و اقع شد از آنجمله آن بود که سبقت حضرت عزیزان قدس سره
 روزی در لاجب می تکیه کرده بودند و نظر ایشان در آنجا جوی بود و فرمودند

ششصد و بیست و یک سال پیش مثل این آب صحافی معلوم شود بعد از آن گفتند که
 بی حسرتی این خواهی شد یعنی رسوا خواهی گشت و این جن اینوقت
 ابوالخیر سلطان بود بعد از آن این جن اتالیق باعث فتنه های عظام
 شد که با دشمنان هم رفتند و خود و جمع کثیر بقتل رسیدند و از آن جمله آن
 بود که میگفت که چون عیسی بنده خان شامم فورجی که از جمله ارکان دولت
 وی بود فرمود که ابوالخیر سلطان را بکشید و شام فورجی فرموده و می
 سلطان مذکور را بقتل رسانید و بعد از آن بلازمت حضرت میرزا
 آمده آنحضرت فرمودند که ای شام فورجی تو از برای عیسی بنده خان ابوالخیر
 سلطان کشته دردی ترا همین عبد الله خان سپاه کرده هزار
 زار خواهد گشت و این واقعه را خواجه بابای کمالی بسیار میگفت و این
 واقعه بعد از بیست سال کما پیش بود آمد و از آن جمله آن بود که خواجه
 بابا میگفت که در ملازمت آنحضرت مذکور شد که پسر طفل ابوالخیر سلطان
 را سر بریده اند حضرت غریزان فرموده اند ای عبد الله خان اگر در آن
 پسر ترا چه خوار می خواهی کشند هرگز ز سر این طفل مکن راه را می بریدی
 و این واقعه بعد از بیست سال کما پیش بود وقوع پیوست و هم خواجه بابای

کمالی سیکف شبی در خانقاہ آنحضرت خدمت عزیزان و خدمت طایب
 شیخ گفته اند کہ از برای ما درین شب قمیز میسوزد پس آید کردن و من این
 نیم شب در در حوالی آنحضرت متوجه آنحضرت شدہ ششم بعد از نماز
 آنحضرت آمد کہ بابا چرا خریداشد و در حوالی کشاوه شد آواز
 آنحضرت آمد کہ بابای دیوانہ من سووند کہ این قمیز و این نان را
 از برای شیخان بیرون فریاد کردم کہ در ولایت شما ہرگز شبہ
 بعد از آن قمیز و نان بر پیش منیخ مذکورین بروم و این مخلص
 استماع دارد کہ مولانا عبدقدیر شیخ لہر کہ ویرا دیوانہ کہ گفتند
 و او از مجذوبان حق بود روزی بلازمست حضرت عزیزان و سرگ
 رسید آنحضرت فرمودہ اند کہ دیوانہ از برای ما نیازنا آوردی مولانا
 عبدقدیر عرض کردہ چیزی ندانم کہ نیاز آرم آنحضرت فرمودہ اند کہ
 در میان مویر و سرغہ داری چرا آنرا نیاز نکردی و حال آنکہ در میان
 وی آن مویر بودہ و از رویت این کرامت دیوانہ وارد پیش و
 سماع شدہ فریاد با کردہ و این مخلص روزی در مجلس شریف آنحضرت
 بود و عم فقیر خدمت طایب شیخ در پہلوی آنحضرت نشسته بودند فقیر

عنایت بنوده منبر بودند که چه سخنانی خدمت طاهرین عرض کرد
 ند که نمیدانند و فرآن یاد گرفته است بر زبان آنحضرت سکر
 جاری شد که او علوم بلا بولوسان بعد از آن در خاطر آن که
 آشی که تناول نمایند از این عنایت نمایند بجز این خاطر چهره
 از دست مبارک خود نهاده بخادم منبر بودند که این سخن را این خود
 بدو و از آن سخن خودم همان که این عنایت آنحضرت است بجز
 این محبت این طایفه علیکشت هر روز محبت این مخلص آنحضرت ایشان
 و محبتان ایشان زیادت میگردید و امیدوارم که در محبت این طایفه
 میرم و از جمله محبتان ایشان محسوس گردم و کلمه با سبط ذریعته بود
 ع گوشه چشمی که گشتنایم از بنای حسنین سک شده منظور بحم الدین
 سکا ز سرور است: اللهم خير عبد من اهل الجنة و اهل الجنة و در آن
 وقت این مخلص سیزده ساله بود و در مقام یاد گرفتن قرآن شده بود
 و لیکن بجهت ضعف از زمان بست یک سالگی تا خیر یافت و اثر نفس نریف
 آنحضرت بود که بشیر عنایت اهل از خزان نامتناهی و در این سینه
 اشارت دید که حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم شسته اند و در جلو

چپ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم حضرت امیر المؤمنین عمر رضی اللہ عنہ
 ششہ اندو حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ دست این
 مخلص را گرفته با آنحضرت سپردند و آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
 بجزرت امیر المؤمنین عمر رضی اللہ عنہ خطاب کرده فرمودند کہ
 این فرزند ابو بکر است بعد از آن فرمودند کہ قرآن خوان و بفرو
 آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چند آیت قراءت کردم و چون از آن
 واقعه باز آمدم بعنایت و ایفای حضرت مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم
 قرآن عظیم در مدت ہر روز یاد شد گھر از شفاعت قرآن این
 بندہ عامی غرق در بجا رخصبار نمودم کردانی و جرم مارا باشت
 وورمی مانگردانی بت تو بجا ازل مرا دیدی تعب من دیدی
 تو بخردی تو بجا آن من بعب جان شردن کن چونکہ دیدہ بگردی
 ای غمخیز من بدانکہ از زمان این واقعه شدت چهل سال گذشتہ
 بود کہ این مخلص از زمان جمع مجموعہ شریفہ کہ در بیان مشایخ صبیہ است
 اشارہ دید کہ بعنایت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مصافی کرده ام ^{لا}
 غسل و این مخلص ملازمت حضرت عزیزان قدسین در خانه عارف

آق بیوگا که از جمله مخلصان آنحضرت است بود و دوران مجلس عظیم
 طالب علم از سم قند بیرون آمده بلازمت آنحضرت رسید آن
 صحن عبدلله خان سم قند را محاضر کرده بود و حضرت عزیزان
 قدس سره بجهت آشتی دادن عبدلله خان جوان مرد علی خان که
 پادشاه سم قند بود و دوران سم قند متحصن بود آمده بودند و از آن
 طالب علم آنحضرت پرسید که شجره حال اردان طالب علم گفت که
 دروازه فیروزه که یک دروازه های سم قند است عبدلله خان
 از بیرون بضر بنک که دروازه یکسان شد و جوان مرد علی خان
 قمارهای بخت مسلمانان را گرفته آورده آن دروازه را محکم ساخت
 خاک نیز کرد و آنحضرت فرمودند که فردا بزنند که بختهای جوان مرد
 بفلک برود و آنچه فرمودند بالاخر همان نور شد و دوران مجلس
 از خادم جد بزرگوار این مخلص که مولانا جان بابا نام داشت
 و آنحضرت را بوی آفتاب بود پرسید که حضرت درویش شیخ
 عزیزان قدس سره براق خان را به چه جهت خان که کف آشتی
 دادند و مولانا جان بابا عرض کرد که حضرت ایشان بخارا

تشریف برده جلاً و براق خان را بعنف گرفته از سر مسلمانان رفع کردند
 بعد از آن بخارا و اخل شدند و پسر محمد خان بخارا را با ایشان نیاز کرد
 و ایشان بخارا را پسر محمد خان دادند بعد از آن بخاطر آنحضرت مصمم
 شد که جوان مرد علی خان هم قند را با ایشان نیاز کند بعد از آن عبد
 خان را ایشان گرفته از سر هم قند برند چنانچه حضرت جد بزرگوار
 کرده اند و این بتفصیل در منقبت ایشان مذکور شده است بعد از آن
 این مجلس از آنحضرت جازنت گرفته بعلیا باد آمد بعد از آن حضرت عزرا
 از آن منزل انتقال نموده بقریه میر عمر که فریب سیر قند است نزول نمود
 حضرت عزرا با و طاہر شیخ و افتخار شیخ و امیر نیر و امیر ماه شیخ برآ
 جوان مرد علی خان فرستاده اند که وی هم قند را با نیاز کند سا
 عبد اللہ خان را از سر وی دور کنیم و آن بی دولت قبایل نگردد
 بعد از آن حضرت عزرا بر زوس شہاد فرموده اند که پنجاه روز
 را شماره کنید عبد اللہ خان بعد از گذشتن پنجاه دور و زوس قند
 بگیرد و با مراد عبد اللہ خان که در آن مجلس حاضر بود فرمودند که رفتہ
 عبد اللہ خان گویند که چون هم قند را گیر و دوس را تو اضع نماید کی با

استناد اهل حضرت مولانا حضرت اکتاد و بکری قاضی شاه و سمرقند
 تاج کند و چنان شد که بعد از چاه دو روز عتبات خان سمرقند را
 گرفته و بکنه های جوان مرد علی خان بزرگ رفت چنانچه بزرگان
 آنحضرت جاری شده بود نقلت که چون حضرت عزیزان خواجہ
 لانا قدس شریکستان از برای زیارت هزار بارکات حضرت
 سلطان بطریقہ خواجہ صمد الیوی قدس سرہ شریف می برده اند در راه
 آنحضرت ثقلی عارض شده بدان سبب بچھفت شسته اند و در
 این بچھه را می کشید چون یک ازین سببها پارسند حضرت عزیزان
 قدس سرہ بجای آن یک جالبه بچھه شریفه را خود کشید تا در
 راه برده اند و چون در بایگی رسیدند و زمان آنحضرت
 دریا بوده کشتی در آنجا ناپدید بود و دو سبب گرفته دریا در آمده
 و چون پاره از دریا را قطع کردند یک سبب پلاک شد و آن سبب خود
 مرده را بر نموده اند که بیرون دریا اندازند تا آنکه پوست می چای
 صوفیہ پاره بشود بدان سبب به پایان دریا افتاده اند چند
 از نظر مردم در کشتی نموده اند و جرم کرده اند که آنحضرت آب بر

و حضرت عزیزان خواجہ مولانا قدس سرہ را اضطراب شبہ روی بجانب کعبہ
 شریفہ آورده فرمودہ اند کہ بیت در نو میدی لیبی سیدیت نمایان
 شب سید سیدیت بمعدان صوفیان ایدہ اند کہ خیر کسب
 بہ پروں دریا افتادہ و آن سیاہ آن بود کہ آن بہ خود مرده را
 کنار دریا رسانیدہ بہ پروں دریا کہ مقدار قامت بلند از دریا بلند بود
 زور کردہ پرتافتہ اند فلست کہ بحضرت عزیزان در راهی چهار گرتی پیندوز
 پش آمدہ رئیس ایشان میرزا خرم نام داشتہ و بحضرت را نا
 یک از آن جماعت آمدہ گفتہ کہ نکہای خود را باوہ بحضرت گفتہ اند کہ
 در مانگہ نمی باشد اگر کمان آن داری آمدہ مارا بجا و چون پش ایشان
 رسید آن شخص را چنان بر زمین زودہ اند کہ ویرا مجال جنبیدن
 نماندہ یک پای خود را بروی منادہ کمان ویرا کشیدند بعد ازین
 دو کس دیگر از ایشانان با ایشان ممتوجہ شدہ اند ہر دو را برابر بالای
 شخص اول زودہ بدستار ہا ایشان بستہ اند بعد از آن میرزا خرم آمدہ
 تفسیر گفتہ ایشانرا داشتہ عرض کردہ کہ ہر یک ازین مردم شکر یاریم
 میزدند این زور ولایت است و ہمہ بروست بحضرت انابت کرده اند

ولین مجلس کسب جماع دارو که در وقتی که آنحضرت از ملازمت حضرت
 مولانا ولی عزیزیان بکرسیه می فرستادند ایشان چهارده کرچی پیش
 آمد پیشتر ایشانرا بسته نامد و پیش ایشان میرزا با راون نام داشت
 یکی از ایشان شده اند و آنچه اول مذکور شد در مناقب ایشان
 مسطور است نقلت که چون حضرت عزیزیان کشنیده اند که حضرت
 رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم کشنیدین گرفته گاه ایشان نیز کشنیدین
 مسی گرفته اند و در آن زمان دو کشتین کبیر مشهور بود یکی در بخارا
 و یکی در تاشکند پهلوان بخاری از برای کشتین قدر گرفتن پیشکند
 میرفته که بکرسیه رسید از کشتین گرفتن آنحضرت اطلاع یافته بخانه
 آنحضرت آمده همان شده بعد از نماز آنحضرت چهارمین کشندم را که از برای
 برون آسپا و رجا الکرده بوده اند خواسته اند که از برای پهلوان
 بغرا پرتو نفس خود تنها آن کشندم را بزم کسی بار کرده اند چون بدیوارگی
 رسید آنرا آن مرکب بروی کشته بهماهی این بار از آن دیوار گذارند
 اند چون پهلوان این حال را مشاهده کرده که زمان شده بدر رفتن است
 و ما بر نمایان گذار و در وقت ایشان بود میگفت که روزی کشنیدین کبیری

بلازمت حضرت عزیزان از بخارا آمد و وی بسیار مشهور شد
 بود حضرت عزیزان قدس سره بفقیر خطاب کرده فرمودند که شاه محمد
 زود تو باین کشتن گیر و همان شب آن کشتن گیر غایب شد
 و گفته که چون حضرت عزیزان فرمودند که بوی کشتن گیر درین سبزه
 و هر کتی نماند و چون فرود آمد حضرت عزیزان فرمودند که کشتن گیر کجا
 شد عرض کرد که شب بجانب سمرقند رفته است فرمودند که اگر احتیاجی
 بود نهایتش آن بود که از شاه مجیدی فتاد و حالا معلوم نیست که
 سمرقند رسد بعد از آن معلوم شد که سمرقند نرسید در راه فوت
 شده است نقلت که روزی حضرت عزیزان قدس سره بلازمت مولانا
 خراسا که عم آنحضرت بوده اند و در سلسله خواجگان بوده اند از حضرت
 خواجہ ہر ارد برہ تکمیل رسید بود و چون نماز گذار و اند مولانا خراسا
 مرقد شد اند و حضرت عزیزان نیز مرقد گشته اند و در آن مرقد حضرت
 عزیزان قدس سره حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وسلم را دیده اند و
 نموده اند کہ چشم خود را نیک کشا و جمال جهان آرای آنحضرت را
 مشاهده نمایند تا گاہ مولانا شمس نام از جلد تلامذہ مولانا خراسا دست

برانوی حضرت عزیزان قدسکرم زود گفتا که شیخا تا چند خوات
 و حضرت عزیزان ازین سخن غریب وحشت شده اند ہم در آن حال
 مولانا سر از مراقبه برداشته فرموده اند که شیخا نصیب شما همین مقدار
 بود بعد از آن حضرت عزیزان پرسیدند که شب کجا بودید حضرت عزیزان
 گفته اند که در خانه شیخ ترکستان بعد از آن گفته اند که از کدام راه
 آمدید حضرت عزیزان فرموده اند از راه زین باو کران ایگاہ مولانا فرما
 گفته اند که در راه باو کران در زیر فلان باغ چرا توقف نمودید حضرت
 عزیزان فرموده اند کجیت جمیل دین صوفی که از یاران عقیب مانده بود
 و مولانا فرما فرموده اند که شب واقعه دیدیم که جمع از راه پاوه آرا
 بترومامی آید و بر بالای ایشان علم سبزی برداشته اند که آن علم
 آبا و اجداد ما بود و در زیر دیوار آن باغ زمانی توقف نمودند و بعد از آن
 روان شدند و چهرت تامل نمودیم بخاطر ما افتاد که سبک در طبقه ما غیر
 این کسی باشد نیست الحمد لله ما غلط نکرده بوده ایم و این مولانا
 خراسا در گزار فاضل الانوار حضرت قریب بدر و از جنوب مذکورند
 نقلت که حضرت عزیزان واقعه دیده اند که دو پیکار کاب کبندران

پدر عبدلشده خان می آیند هر چند از آن یک سخن پرسیدند
 ایشان را جواب ندادند بالاخر حضرت عزیزان فرموده اند که نه
 کار آن باشد که شما این قطب بشید ما نیز یک از فقیر ایم انگاه
 آن دو یک کفهای پامی خود را با ایشان نموده اند که البته کرده و اما
 بوده فرموده اند ما این حال این خان را از ولایت بلخ می آریم شما
 بر حال رحم منجوید همانا که این همین وقعه و مثال آن باعث است
 حضرت عزیزان قدس سره عابد شد خان را شده و این مجلس استماع
 دارد که حضرت عزیزان قدس سره صرف هوای ما اما افسام سبده خوانند
 بوده اند ولیکن بر آن حضرت عزیزان از سبده انبیا صلوات الله علیهم فیضان
 می شد و علمای زمان در آن جبران می مانند روزی این مجلس در قرینه
 علیا باد و در ملازمت آن حضرت در خانه عم فقیر بود و از آن حضرت معارف
 الهی صادر میشد که انار معالمانند بود و موبدان معارف چند سبده
 از مشنوی حضرت مولوی و غیر آن بر زبان آن حضرت جاری شد که عقل
 در آن متخیر بود با وجود آنکه آن حضرت میفرموده اند که حضرت خواجہ مولانا
 عزیزان قدس سره لو اکر بسبیل تبرک من داده بودند در آن لوح

چون این بیت در نظر من در آمد که بیت دفتر تصویر که صوت صوف
 میت خردلی اسپد همچون برف نیست آن لواج را بدیگری اوم
 و میفرموده اند مدت چهل سال است که بعد از آن سیح کتابی در نظر ما
 نمانده و بیان معارف ایشان چون پیشنو یا عارف روضه قدس
 بود از سخن سخن مناسب شغال کرده باز بر سر سخن می آمدند می عزیز
 من بعضی از واردات ایشان مذکور است که در گوشه گوشه ایشان دار
 تا ترا کار آید بیت و او هم ترا کنج مقصود است اگر ما نرسیدیم تو
 شاید بری از جمله واردات حضرت آنکه بحضرت علم العلام حضرت
 مولانا عصمت الله رحمه الله بیت را که بیت دل پر کفان میبرد
 بدن که کفناش نوع در عدن به چسبیدن معنی گفته اند که در این
 اشارت بطریق مذکور باطل است چون معتزله که هر چند در قرآن
 و حدیث تدفیق بسیاری کنند و معنی خفیفه غیر ظاهر میگردند
 می میرد و نشانها شده در بطلان من و میرود و اعادنا الله عز و ملک
 و از جمله است که برادر طریقت مولانا خواجه یار که از جمله درویش
 قدیم حضرت عزیزان قدس بود می گفت که حضرت عزیزان قدس

در زمان عثمان بن عفان بحضرت علم العلام مولانا محمود و کتبا خطاب کرده فرمود
 مذکور بیان مولانا مبتنی کتابت و اگر ایشانرا اشتباهی شود رجوع
 کتاب میکنند سب کتاب شما پیدا را درین است که الا ان اولیاء
 اللہ لا خوف علیهم ولا ینم یحزنون سخنان بخاطر می افتد معنی فرمودند
 و حضرت مولانا محمود مقوی آن آیات و احادیث و منقولات
 از اکابر شریف بودند بعد از آن حضرت معنی دیگر فرمودند و همچنین
 خدمت مولانا محمود نیز سخنان مؤید آن میگفتند تا آنکه چنین
 واقع شد بعد از آن از بعد از فیاض معنی دیگر بر صمیمی حضرت وارد
 شد چون بیان آن معنی فرمود مولانا محمود و تخریر شده برخواستند
 عرض کردند که دیگر فهم ما رسد معنی دیگر نیز فرمودند در هر مرتبه سخن
 مولانا محمود همین بود بعد از آن نظر شریف با حجاب انداخته فرمودند
 شما یازادگار ساجد ختم اللہ اللہ کو بیان تلقین فرمودند چنانچه طریقی
 ایشانست و از آن جمله است که رسم خان ترک با دشاهی کرده
 در سلک ایلیائی تحت قبا فی لایعرفم غیر می داخل شده کوشش
 عزت اختیار کرده از غیر وارسند بوده این بیت را که است

غیبتی شمرای شمع وصل پرانہ ہے کہ این معاملہ تا صبح دم نخواهد ماند
 حضرت مولانا ولی عزیزیان قدس سرہ ارسال نمودہ عرض داشت
 کرده کہ ازین پست مفہوم میگردود کہ شمع را کہ عبارت از محبت
 محبتی است کہ محبت عاشق است گفته باشد و حال آنکہ عکس آن است
 و حضرت جواب آنرا جواب حضرت عزیزیان قدس سرہ کرده اند و حضرت
 عزیزیان قدس سرہ فرمودند کہ مراد از شمع روح انسان است و مراد از
 پروانہ جوارح و می جوارح مانند پروانہ است نسبت بروح و ترقیات
 روح ایشان بحبت وصل این جوارح است یعنی میگوید کہ غیبت
 ای روح وصل پروانہ را کہ ترقیات تو بحبت این قالب جوارح است
 و این رسم خان را حضرت عزیزیان مصاحبیت نام بوده و حضرت
 عزیزیان قدس سرہ ویرا ولی میگفتہ اند و از آنجمله آنست کہ حضرت عزیزیان
 قدس سرہ نمیفرمودہ اند کہ آنکہ مشہور شدہ کہ لحنیہ اولی من الجبر
 مراد آنست کہ ہر ولی را جہر خفیہ آنست یعنی خفیہ ہر شخص اولی از جہر
 خفیہ تو بجانب حق است و جہر تو بجانب خلق است کہ از برای
 تکمیل ایشان و غلام عالمان است چنانچہ این سخن کہ الاولیای

اولی سن لہنۃ برین معنی محبوبت کہ ولایت ہر نبی اولی از
 ثبوت ہمان نبی است و حضرت عزیزان قدس سرہ فرمودہ اند کہ
 چون حضرت خواجہ بزرگ خواجہ بہاء الدین قدس سرہ از حضرت قثم آقا
 از کبار مشائخ این سلسلہ اند نقلہا کردہ اوہ صاف جمید ایشان را
 بیان می کردہ اند جمعی را کمان آن شدہ کہ ایشان در سلسلہ جہر داخل
 شدہ ہستند از ایشان پرسیدند کہ سلسلہ شما کجا میرسد حضرت
 فرمودہ اند کہ اگر کسی بجائی نمی رسد العاقل کیفیہ لا یشارت و ازین
 جملہ است کہ حضرت عزیزان قدس سرہ این دو بیت را میخواندہ اند کہ
 بہت ہست شبانکسی در کوی دل ترا کہ در خوانند در پہلوی دل
 چون ترا این پہتا شد صفت عشق زود آید ترا ہم معرفت تو
 این بہت ترا کہ بہت بجد و جہد س عاشق نگردد و کہ عشق ایمان بود ایمان
 عطائی بہت تو ہمین فرمودہ اند کہ میان بہات سابقہ و این لاحق
 بیناید اول ولالت بر شہ طر جہد و سر کرد و بہت تا ذولالت بر
 عدم آن کردہ چنانچہ طر بہت بعد از ان میفرمودہ اند کہ عشق کہ عیار
 از ایمان بہت وجود وی شہ و طر شہ طر بہت لیکن چہ نذرہ بصفت

از بسیار و خاکساری چشم نظر بر این راه وارد و گوشت و دل را که منظر
 الهی است منظر فضا آن نام است نمای ساز و بنای است لم یزل بفضل
 سبحان و بویست رحمت از رخسار حیات باوی برسد و از نقش
 خلاصی با فیه سیرت بر حمت کرد و واقف است حضرت عزیزان و کسره
 بخدایت طالب شیخ که جامع مقامات آنحضرت است خطاب نمود
 فرموده اند که چرا خدمت عم خود شیخ را و دومی کنی که مردی است
 و در این صحن بخاطر شیخ طالب رسید که جلالت از عنایت شیخ
 داده و بهتر است و آنحضرت بران خاطر شرافت یافته فرموده اند که
 می سکوید که جلالت شما بهتر از عنایت شیخ را و دست و فرمودند که
 جدا کرد و در آن مصراع با خوانند که هر کجا دل سیکند ناچار سباید
 و هم طالب شیخ میگوید که مرا جوانی علاقه بود و من میگویم که با
 جوان میان بندی بگویم سو غایت بدیم و از صوفی شرم مییدیم
 و درین صحن معلوم شد که فوطه آنحضرت را آن جوان بسنه لیکن
 آن فوطه که گفته شد آن جوان گفت که چه شود درین تکرار این
 در آن صحن فوطه غایت را بر بندید و در زبان این تکلم آنحضرت است

از خانہ خود برآمدہ برسبیل عتف فرمودند کہ این فوطہ ابر بندہ
 فوطہ تبرک را بمن دہ نقلت کہ در زمان خلوت روزی یکی از صوفیہ
 سبکفت کہ نوختن تی صحبت را کرم میپازد بالفور آنحضرت ذکر را
 فرود آوردہ و ہی طلب نمودہ فرمودہ اند کہ مقصود از خلوت نسبت کہ
 نفس امارہ کو آمیزد روز محبوب شدہ در مشقت ریاضت باشد و
 درین وقت نوازی سخن بسکنی و حال آنکہ از حضرت سید نقیاسید
 خلیل سیدنی قدس سرہ بسیار شنیدہ کہ ایشان میگفتند کہ در خانہ عزیز
 مہمان شدیم و آن عمریز در آن مہمانی فی حاضر ساخت سن گفتن
 صفت آن عزیز فرمود کہ این باعث زیادۃ ذوق مشوق می شود و
 سن بان عزیز گفتیم کہ خرابست کہ بدخلہ راہ رود تو درانی و نامی و ہنای
 آن مہمان عزیز را پر تاملت از خانہ ہی رفتم و چون صومیان خلوت
 این سکر است از ایشان دیدہ از عزیزان ہنای و ایشان برآمدہ
 نقلت کہ روزی یکی از مخلصان حضرت عزیزان قدس سرہ در کاتبان
 آنحضرت ہنجز چند عدد کاسہ بطریق نیاز آوردہ و آنحضرت این کاسہ
 بصوفیہ سپردہ اند کہ بجانہ آنحضرت رسانند و یکی ازین کاسہ ہمارا

خواجہ محمد طاہر لہلاکی کہ از مخلصانِ آنحضرت بوده از یک از صوفیانِ کوفتہ
 در بغل خود انداختہ و آن کاسہ شکستہ کشنہ و چون این حال معلوم آنحضرت
 شدہ فرمودہ اند کہ ما استپا و ان این کاسہ را سیکہ ہم و چون خواجہ
 محمد طاہر از ملازمت آنحضرت بجانب بخارا کہ وطن دار لوف ایشانست
 متوجہ شدہ اند بہ شہر نزار و زو برودہ و خواجہ محمد طاہر بعد از چند گاہ
 بلازمت ایشان کاسہ نیاز آورودہ اند و آنحضرت فرمودہ اند کہ
 ای خواجہ چون کاسہ ما را شامتا و ان آور وید ما نیز بہ شہر نزار این
 بدہیم و در ان مجلس شخصی برخواستہ بہ آنحضرت عرض کرد کہ ان کاسہ
 در ولایت سمرقند در فلان قریہ در دست فلان و آنحضرت ہما
 شخص را فرستادہ ان سبب را حاضر ساختہ بخدمت خواجہ محمد طاہر
 سپردہ اند نفقت کہ حضرت عزیزان قدر شکر و در زمان رسالت
 ہوا بغایت سرد بودہ بجانب ترکستان از برای ربار چمن
 سلطان اطریقہ قدر شکر سفر فرمودہ اند در راہ شخصی از صوفیہ است
 نیک و ہشتاد و ہفتاد فرمودہ گفتہ کہ اگر کسی درین سفر میر و گناہی
 برکہ خواہد بود چون حضرت عزیزان این سخن ہم شنیدہ اند فرمودہ
 اند

مقصود ما درین سفر آن بود که روی نیاز بر استان عالی شان آنحضرت
 بالیم و عرض کنیم که حوالی مخلصان این ولایت بحمت تفرقه سلاطین
 زمان بغایت خرابست شاید که بابت او آنحضرت این فتنه تسکین
 شود و بران شخص غضب فرمودند که هر که میخواهد رود و هر که میخواهد
 نرود و آن شخص اعطاء بستعداد خود کرده در آن سفر فرقه پامی می
 یابند و در ترکستان اسپ می راز و برده و از هم می آید
 در آن سفر در آن ولایت مانده چون مردم آن ولایت دانستند که
 وی مقهور آنحضرت است می راز از آن ولایت خارج نموده اند
 پس هر آن که میسر که بهتر است نیز در چنان فتنه که هرگز بر تخیس
 نقلت که یکایک برای عبداللہ خان پیش حضرت عزیزان قدس سره
 آمد و برضای ایشان رسانیده که عبداللہ خان کس فرستاد که تم
 خان که صاحب بلخ بوده و پس عم عبداللہ خان بوده است
 کشید بنسب حاضر شود و بانفاق بجانب سمرقند روان خواهد شد
 حضرت عزیزان قدس سره خطی بشیخ فرموده اند که لکنیم خان آید نام
 خود را که در انیم بالاخر چنان شده که آنحضرت فرموده اند نقیست که او را

بلا محنت ایشان را آورده که گفتند که عاقلان میخوانند بخوانند که خود رفتیم خان
 را بسیار و بعد از آن بر سر همه قلعه ها و شهرها و حضرت عزیزان قدس
 فرموده اند که لکن هر دو گان مردمان به شمشیر که بعد از شش ماه علیه
 خان هم رفتند را خواهر گرفت و همچنان شده که آنحضرت فرموده اند و ابو
 شیخ نام از درویشان ایشان که از اولاد حضرت شیخ کمال الدین
 قدس سره بود میگفت که چون لشکر بایا سلطان بر سر لایت کر مینه
 رسید صوفیان آنحضرت را تاراج کردند حضرت عزیزان قدس
 در غضب فرموده اند که پیشتر آورده شانه را که بایا سلطان است
 خود بر پیشانی ایشان نیاز کرده بود آنرا در پیش شکسته سوختند و
 فرمودند که بایا سلطان را سگان خورد و بالاخر چنان شد که آنحضرت
 فرموده بودند در وقت که چون علیه خان ولایت هم قدر گرفته
 خدمت مولانا پانسیده میاگانگی از جمله علمای بخارا و متبحر روزگار بودند
 و از مخالفان او در میان قدیمی حضرت عزیزان قدس بوده اند هرگز
 عزیزان را در حق آنحضرت لایق اند که بر سر قلعه دست علیه تقدیرا
 میگردانند که در آنحضرت این در آنحضرت در آنحضرت در آنحضرت

متمنع نمانده از ایشان سعی تمام رخصت گرفته چون بتاکنند رسیدند
 آثارش که بعد از خان پیدا شده که سمرقند را پرتافتند می آید و بعد از آن
 خان را نادیده گشته اند و از اینجا تقصیری بحضرت عزیزان نکرده
 گفته ارسال نموده اند که ناخجید ایمان به بزرگی آنحضرت آوریم بشکل
 بعد از تمام شدن خلوت شیخ کلان که از اولاد شیخ عابد کخلفا
 حضرت قطب الکبر شیخ خدایداد عزیزان قدس سره اند در مقابل آنحضرت
 نشسته بوده در خاطر شیخ کلان گذشته که آنکس قابل از نیست
 حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم فیض و فتوح می رسیده باشد
 زمان حضرت عزیزان را اشرافی شده و منموده اند فیض بر قابل از در
 دیوار می آید از روح آنحضرت صلی الله علیه و سلم بطریق اولی نقل است که
 هم شیخ کلان مذکور در یکی از عتکانات حضرت عزیزان قدس سره
 بولانا خواه محمد کل کار که از بندگان قدیم آنحضرت بوده میگفته اند که
 عتکانات بهم رسید جمعیت زیاده بر دو بیت کس نشد و مولانا
 محمد نیز گفته من هم درین فکرم که در سایر عتکانات ما عظیم میشد
 آنحضرت را بالفور بشرا و بر خاطر ایشان شده فکر را فرود آورده

شیخ کلان را طلبیدند و سر برودند آنکه مادر بخار بودیم که حضرت صاحب
 عزت بزرگان که ذکر ایشان گذشت معتمد بودند و در آن هنگام
 زیاده از ده دوازده کس نبود با آنکه بخار اتم عظیم است و درین
 شورستان کریمه زیاده از دویست کس در کار است بعد خدمت
 شیخ کلان مولانا خواجہ محمد بغایت محراب دیدن آن کراست گشتند
 نقل کلمه مولانا قربان دیوانہ از صوفیہ آنحضرت بوده در هر روز کستان
 که قبل ازین مذکور شد بجهت برودت هوا از آنحضرت جدا شد
 مانده و بعد آمدن وی آنحضرت گشت که گوش می کران شده است
 از وی سبب گوش برآید و می گفت که در حلقه ذکر شیخ مستانه
 حضرت سلطان الطریقہ قدر کن بودم که هوا در گوش من تاثیر کرد و
 کراخ پیدا شد و آنحضرت فرمودند که در روغ مسکوی نو در حلقه ذکر
 دیوانہ شمس بوده بدان سبب گوش تو کران شده است آقہ چنان بود که
 آنحضرت فرموده اند و لیکن مولانا قربان از ایشان پرسید
 خلوت واقع گفته چون دیوانہ شمس حضرت ایشان شیخی می کرده
 مردمان ایشان بوده چنانچه در مناقب آنحضرت عزت بزرگان مانده است مذکور خواهد

شد انشاء الله تعالی نقلت که مولانا زینتی که از شعرا و فصیحان روز
 کار بوده قصیده در مدح آنحضرت کفنه تنظر آنحضرت رسانیده آنحضرت
 جابه مبارک خود را با او داده اند چون ویرا از آنحضرت طبع بسیار
 بوده از مجلس آنحضرت برآمده آنجانه را از بر خود کشید کفنه که ایشان
 بمن کفن دادند چون این سخن بسمع آنحضرت رسید فرموده اند که
 آن جابه کفن و می باشد چون مولانا زینتی بخارا امته شده در راه
 ویرا نقلی عارض شده چون بخارا رسید وفات یافته است
 و آن جابه کفن می شده و این واقعه معروف و مشهور است و حکم
 قدس سرگرم در رعایت تقوی بوده اند با وجود مباشرت و مصائب
 جمیع اهل عالم چنانچه نقل است یکانه خانیان زبان که در کمال
 و درع بوده از برای حضرت عزیزان قدس سرگرم جافها نیازرستانه
 و آنحضرت آن جافها را بطلب علم داده خود پوشید بعد از آن
 یکانه رعایا جابه از برای ایشان آورده جانه می پوشیده
 فرموده اند که هست بخشنده جان جمال روز می گذشت همچو
 وصال روز می گذشت از ترس خدا اگر کسی شکر خیر از روز می بگوید

روزگار گذشت مولانا محمد یوسف سمرقندی نام طالب علمی بود
 سبقت که بلازم حضرت عزیزان محبتی از طلبه علم فرستیم و در کتابت
 آنحضرت بودیم که یکی از آن بگوشتس همراه ایشان آمدند چند
 تنگه پشم ایشان نیاز کرد آنحضرت را بگوشتس وی همراه فرمودند که بظلام
 حوالی برود بعد از آن عاوم را گفتند که این نیاز وی را از برای وی
 کو سفند و آنچه لازم مهما دوست بگیر بعد از آن فرمودند که کار این
 نقابت که حجت در به نام از امرای زمانه حضرت عزیزان در گناه
 مزید و مخلص بوده و ترک سپاهی کری کرده در گوشه غفلت بزرگ
 مشغول بود پس از برای آنحضرت نیاز فرستاده و آنحضرت از آن
 رد کرده اند و پس در بعضی دست نموده این سبب از به جلال
 حضرت عزیزان در سخن فرموده اند که امیر تیمور کورگان حضرت ولایت
 بناه مغرب گاه به کمال قدرتی خلافت نام داشت چون بمن
 بهمت ایشان مالک مراسان در خیزش خودی در آمده حضرت
 امیر تیمور کورگان دست نموده که خود ترن صحبت ایشان در سطل
 صحبت کمالی تواند رسید به سبب آنحضرت با او دوست

یک از مخدوم زاده کاثر اعنایت نمایند عین عنایت خواهد بود
 و حضرت امیر قدس سره فرزند ارشد ارجمند امیر حمزه را فرستاده اند
 امیر تمیور نور مرقد بکستقبال آمده جمیع مالک خراسان را نیاز امیر
 حمزه کرده امیر حمزه قبول کرده اند ولایت بخارا را تذکر کرده قبول کرده
 بعد از آن امیر تمیور فرموده اند که وطن ما لوف ایشان سوخاری است
 اقبال کنند آنرا نیز قبول کرده اند بعد از آن حرم محترم امیر تمیور کن
 مانده از راهها پوست غوزه را جمع کرده اند از پس مانده آن را سیمان
 رشته و با فاسیده پیراهن دوخته پیش امیر حمزه فرستاده عین
 کرده که این پیراهن برین وجه است و امیر حمزه آنرا نیز اقبال کرده اند
 فرمودند که سخن در پیراهن نیست سخن در آنت که ما اگر در این پیراهن
 را اقبال کنیم بعد از ما درویشان هر نذر را اقبال کنند و سخن ما همان
 سخن امیر حمزه است و خدمت مقبول شیخ که از جمله یاران قدیم و پورو
 حضرت عزیزان قدس سره بودند میفرمودند که چون حضرت عزیزان
 قدس سره بولایت فرشی شریف بروند و عبد الله خان دوران
 آوان در فرس بود نشانی از برای آنحضرت نوشته که سلطان احمد

میرزا که پادشاه و ماوراالنہر بودہ از برای حضرت غوث اعرفا خواجہ

اجرار قدس سی و ہ ازین ولایت تشریف فرما کردہ آنحضرت قبائل نمود

اندما از برای آنحضرت سی و ہ نیاز کردیم آنحضرت اول دعائی فرمودند بعد

فرمودند کہ عبداللہ خان بامیگفت کہ میخواہیم کہ بخراسان رویم چل

ولایت بنو کریمی رسید بدان سبب ولایت بلخ را گرفتہ میخواہیم بنو کریمی

مناسبتی کہ ہی وودہ را بگیریم کہ سی و ہ کس را خواہد غلفہ شد بعدہ

آن نشان از کس عبداللہ خان بجان فرستادند و دعائی بسیار

کرده گفتند کہ از برای ما کوی این ہمہ در کار است بعد از آن فرمودند

ما گاہ باین خان کلام الحق میگفتیم میخواہد بہ تذویر ما را نوکر خود سازد ما نوکر

کس نشویم و آن نیاز را اقبال نکردند نقل است کہ عتبت بہت غلبہ بسیار

مردم پیدا شدہ است و عبداللہ خان عرضہ داشت نمودہ کہ ستمزار

غلہ از زراعت جاہل شدہ است نیاز آنحضرت است آنحضرت فرمودند

اندجالا آنچه بکندین زراعت کرده میشود بصوفیہ و غیر ہم کفایت میکند

اگر حضرت ازین پیشتر شود و بجایت ہمہ مخصوصہ بدان زبان منہم و

فرمودند و بعد از آنکہ منہا بفصل است کہ حضرت عزیزان قدس در زمانہ

ابوالخیر سلطان را عبدلله خان شسته بعضی از اقوامی ابوالخیر سلطان
 و برای سمرقند ملازمت حضرت عزیزان قدس سره که دارالامان بوده که
 و من و خلدگان اینها رفتند و چون عبدلله خان بکلیت
 آنحضرت آمد و بعد از آن اول جلالت بسیار کرده اند بعد
 این مضمون بر زبان آنحضرت جاری شده که بت چوب آب فرومی
 زبرد حکمت چیست شترش آمد ز فرو بردن برورده خوش شبع
 از آن فرموده اند که بهتر از تو سپید میشود و از برای خان فاتحه خوانند
 اند و عبدلله خان در آن ملازمت دو هزار تنگه نیاز کرده است آن
 حضرت فرموده اند که درین کت قبال کنیم که گناه کار بسیار در کنار
 ماست و دل خان بسیار ما روی شود و آن نیاز را بر دم تقسیم فرموده اند
 نقل است که آنحضرت در عهدا که در ملازمت در وی شان بوده اند
 و روی خود در راه طلب نموده اند از زراعت خود خراج میدادند
 و بعد از کمال تکمیل و ارزش و خلافت با پدرشان باین زمان خراج را گرفته
 و آنحضرت خراج را جدا ساخته در جاه انداخته اند و در زمان خراج
 روی بخرابی آورده بعد از آن با بیله این خراج نموده ازین بیله

فرموده اند در اول وقت سروده اند که اگر پادشاهان کبیر نزد شما خود متوجه
 باشند بجهت بیعت با شما بندگان بدو سزا و غیر هم من و مختار و بیعت
 نکنند که شخص بیعت دارد و تنگدست است پیش آنحضرت نیاز آورده آنحضرت
 فرموده اند که بطلبید و بیایان خانقاهی بیست و چون این سخن بشنید
 ایشانان کسبید اثر ذوق و شوق از ایشانان نظر شده و آنحضرت
 فرموده اند که این نیاز را بقریه کریمیند برده به پوه زمان و میان
 و بعد از آن فرموده اند که ای طالبان علمان شما یان را خلاص
 عاقلیم که بد آموز میشدید و منتظر نیاز نمی گشتید و وفات آنحضرت
 قریب بود که زمین است در آنجا دفونند نیز از دیگران به حضرت غیر آن
 بپوشیدند و در آنجا دفونند و بپوشیدند و بپوشیدند و بپوشیدند و بپوشیدند
 منظور نظر کسبید آنحضرت قطب الکبر اعزیران است خدا بیداد کند که اند
 میفرمودند که کسبید که بود که حضرت درویش شیخ عزیزان آمد سینه
 تنگ داشتند و در آنجا دفونند و بپوشیدند و بپوشیدند و بپوشیدند و بپوشیدند
 در آنجا دفونند و بپوشیدند و بپوشیدند و بپوشیدند و بپوشیدند و بپوشیدند
 شیخ عزیزان در آنجا دفونند و بپوشیدند و بپوشیدند و بپوشیدند و بپوشیدند

ایشان بودند شمارا آنحضرت منسوب بودند که وقتی نشود که پریم عاشق
شود و بعد از آن همه وقت ایشان را پریم عاشق میکشند و آنچه آن
بود که چون والد شریف ایشان در آن روز بیدار کی حضرت عزیران
قدس سرگه رسیدند حضرت عزیران در آن مجمع عظیم رسیدند که
پریم را نیاوردی والد ایشان گفته اند که سب نبود فرمودند چرا
نیاوردی سزده اند که موزه نداشت فرموده اند چرا پایی برهنه
نیاوردی نظم شد که ترا بونی لطافت نیست وقتی نشود که پریم عاشق
این عنایت باعث آن شده که طبع عاشق شده اند همانا که
از نفس شریف آنحضرت بوده که اثر ذوق شوق و عشق از ایشان
نظم و هویدا بود و تعشق ایشان بحضرت عزیران شیخ خدا بد او قدس سرگه
بر وجهی بود که چون بود که چون نام آنحضرت مذکور می شد اثر ذوق
و بجزوی در ایشان نظم میشد روزی در خلوت بودند که حضرت
ایشان را غلبه بر وجهی شد که کیفیت نماز و اعداد آنرا فراموش کردند
و این مخلص در پهلوی ایشان ایستاده گفت که یک کت شد و دو
شد بالا فر بعد از گذاردن نماز پیشین روز سیم آن خلوت شیخ

دیگر که در آن خلوت تشریف داشتند خلوت را تمام ساخته بخدمت
 بخانه بروند و ایشان فریاد میگردند که سوختم چون چنان مطلع شده
 اند که این خانیه است بعد از آن بخانه و سحر آمده تا زمان صبح برپا
 توجه تا بدان خانه کرده است و در غایت تحیر بود چون صبح
 شد با آن حال صلی آمدند چون کمال و هشتم تا دوازده است
 چاره کارم بهیچرا نیست و میفرمودند که در منزل حضرت جد بزرگوار
 شما و خدمت والد ما با تفاق خلوت نشسته بودند که در روز تالی
 آن خلوت فقیر نفس خود را میسپارد می شستم که والد ما از اید
 بخدمت جد بزرگوار شماعرض کرده اند که از سر و همچنین شکست
 نفس دیدیم و همان سماعت این دو عزیز را طلبید حضرت ذکر کردند
 و با ما ایشان ذکر گفتند باز بخدمت رفتم و در آن خلوت حضرت
 عزیزان فاسیح قدس سره تشریف داشتند و زمان طلب بخدمت بود
 و بعد از تالی آن خلوت بخدمت عزیزان فاسیح قدس سره بقیه نفسند که
 هر مصلحت نماند که درین خلوت در زیر پایی این دو عزیز انداخته اند
 از والد خود در خواست کرده اند از این بویید و آن نذر حضرت بر آن

از برای خود بسیار حقین جا به و غیر آن ساخته زیادتی آنرا جای نماز
 ساختند بعد از آن رفتند و میفرمودند که روزی که بحضرت
 عزیزان قاسم شیخ قدس سره ارادت میکردیم ایشان فرمودند که
 وقتی که ما در طلب بودیم شما از شیخ کبار حضرت یافته بودید و ما در آن
 مجلس بودیم و آن واقعه خلوت شد و یاد کردید بعد از آن این مثل ترکی را
 گفتند که آرزوی دولت کوز جبار مان مارا مرید گرفتند ذکر ارادت
 حضرت عزیزان ما قدس سره میفرمودند که در زمان هژده سالگی اولاد
 شریف ما بحضرت بابای زکریا روزی که ذکر ایشان گذشت ما را می
 ساختند چند روز ما که بایشان را تربیت می نمودیم و بعد از آن
 ایشان بحضرت متحاق حافظ قدس سره که ذکر ایشان نیز گذشت مرید
 شدیم و بعد از شغال ایشان بحضرت قطب العارفین غوث الکام^{لم}
 حضرت عزیزان قاسم شیخ قدس سره مرید شدیم و حضرت عزیزان قدس سره
 بحضرت راهفت کت حضرت کل داده اند میفرمودند که در عسک^ت
 و حلقه ذکر حضرت عزیزان قدس سره اشاره دیدیم که کاشه کلانی
 پراز شربت است یا شراب از غیب بین داشتند و من عرض کردم که

بحضرت عزیزان وارد و حضرت عزیزان قدس سرہ آن کا ساتھ کر کے
 نام خوردن چون آن ہمارت را بحضرت عزیزان قدس سرہ عرض نمودم
 آنحضرت سماع خواستند و بعد از ان این حکمت شریف اتارا کہ
 ہست ایچکان لا عشق نہراہین نفس ہوا دین او تار لارہ یوق
 یوق خطا ہست اول سینک جان ہتار سا جار لارہ تا آخر ان بطریق
 نقین گفتند بعد از ان فرمودند کہ پریم شیخ آن کا سہ پر اثر ریاضت
 شما بود کہ شما آورده اند شما تعظیماً اورا با عرض کریم اید و ما شمارا رخصت
 کل و ایم فرمودند کہ رخصت کریم کہ بروش و طریق سہ عزیز بکینید
 کی فقیر و دیگری الد شاما خدمت شہر شیخ و دیگری حضرت قطب الکبر
 حضرت عزیزان شیخ خدا پیدا و قدس سرہ و ہم حضرت عزیزان قدس سرہ
 سینقتہ مذکہ روزی حضرت عزیزان قاسم شیخ قدس سرہ میفرمودند کہ
 پریم شیخ این کہ ادعوی کرد کہ یک کلمہ با سبب ان بدید این عیش
 آن شد کہ جنت کا و دہشتہ وغیر ان پیدا کریم و شمارا رخصت کریم
 اگر تو اسد مثل ما کینید و اگر نہ مثل حضرت عزیزان شیخ خدا پیدا و
 کینید حضرت اگر نیاز می آید می دادہ اند والا نہ گاہ بودہ و نہ جو

اللہ بس و ما سواہ ہو سب سے ہیشاں این بودہ بعد ازین سخن حضرت
 عزیزان ما قد سرگہ التفات باین مخلص کردہ گفتند کہ شام ہم تو ایند مثل
 حضرت عزیزان فام شیخ قد سرگہ مکبند ذالامثل حضرت شیخ خدا یاد
 قد سرگہ مکبند اللهم وفقنی و سقیم بودند کہ حضرت عزیزان فام شیخ
 قد سرگہ ما را و الغ شیخ کہ برادر بر موسی و خادم ایشان بود بجهت خدمت
 پیش عبد اللہ خان فرستادند چون پیش خان مذکور رسیدیم
 خان بر و پاہی بخدمت الغ شیخ عنایت نمودند چون پیش آنحضرت
 آمدیم ایشان از ان حال مطلع نگردہ نختہ پوستی کہ در زیر پاہی خود انداختہ
 نشستہ بودند انرا از زیر پاہی خود گرفت کہ بارہ انداختہ و خطاب بالغ
 شیخ کردہ شد بودند کہ شیخ بر بالائی این نشین کہ بہر موئی این پوست
 نختہ عنایتی تو شود و آنچه خان بنود اوہ از ان تو وہم میفرمودند کہ
 حضرت عزیزان قد سرگہ روزی بلا از دست حضرت عزیزان قد سرگہ
 رسیدیم صوفیہ خانقاہیہ از آمدن ما خوش وقت شدہ گفتند کہ از
 بخارا حافل خوش خانی آمدہ است ہر وقت کہ پیش آنحضرت میخوابند کہ
 غزل خواند آنحضرت میفرمایند کہ جاقظ قرآن خواند معنی گذارند کہ جاقظ

خوانند چون شما آمدید رسیدت که شما غزل فرمائید و ایشان میخوانند
 مذک بعد از چند روز مرا شبی وقت ذکر کون شد و ذوق غلبه کرده در آن
 غلبه کفتمم حافظ کجاست قرآن حافظ حاضر شد و من کفتم که غزل خوانند
 و چون می غزل خوانده من از آن گشتیدم و یکی این خانقاه بر سرین جمعیت
 کرده در آن نیمه شب گشیده اند و غوغای غریب خانقاه شده و
 چون این غلبه خانقاه فریاد و فغان صوفیه را آنحضرت شنیدند
 فرموده اند که این غوغای پر سرخ است بعد از آن بخانقاه آمده بر
 من حاضر شده عصا زده و دستا بر پای ایستاده اندست هر که او در
 عشق صادق است فریادش معشوق عاشق است بعد از آن
 ازان حال باز آمده ذکر را فرود آورد و چون مطلع شدم که آنحضرت به
 سرین حاضرند تقصیر کویان بر زیر قدم آنحضرت قدسگش افتادم و چهارم
 فرمودند که اینها شیخ بنما مبارک است هم میفرمودند که من در یک از
 خلوتهای حضرت عزیزان قدسگش ضعیفی داشتم آنحضرت فرمودند که
 من در یک از حجرهای درون خانقاه بستم روزی بر اوقات خوش
 شده ازان حجره برآمده سماع کرده بالاخر در خانقاه عالم پناه افتاده ام و

چون آنحضرت بر سر آن رسیدہ از آن حال مطلع شدہ اند و نمودند کہ
 شیخ جان دین کبچ نامی ایشان تپا پس تو ہم سمیع فرمودند کہ چون حضرت
 عزیزان قدس در خانقاہ ما کہ در موضع شہید آہو بہ خلوت نشین
 از آن خلوت برآمدند بجانب ما شریف آوردند و سن آنچہ در آن خانہ
 بود بابت آن عرض کردم ہمگی بالفقرا و او ندو یک کلیم بود از آن فرمودند کہ
 بزیر همان خواہی اندخت و بعد از آن فرمودند کہ بخیرید و تفردید تو
 پنجہرید حضرت امیر المؤمنین ابابکر صدیق رضی اللہ عنہ مرماند
 آنحضرت رضی اللہ عنہ جمیع سوال از برای فوایش حضرت مصطفی
 صلی اللہ علیہ وسلم آوردند و حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وسلم
 سوال کردند کہ از برای عیال چہ کند شہید صدیق اکبر رضی اللہ عنہ
 فرمودند کہ خدا و رسول خدا را کہ آشتی و بعد از آن حضرت عزیر
 قدس سرہ بجانب لایت کر مینہ متوجہ گشتند و چون پروں موضع شہید
 آہو برآمدند فرمودند کہ شیخ شما بتاشکنند روید و آنجا خلوت نشینید
 و مردم را مدیہ کردید و اگر قائل حضرت باشد و بر آن حضرت مدیہ
 و از آنجا بترکمان روید و آنجا خلوت نیز نشیند و سوس یوانہ نام

مریدی داریم که آنجا بروی حضرت کاشی می کرده و براتنا و سب بکنند و ما
 بالفور مشوره تا سکنند شدیم و چون آنجا رسیدیم نام آنحضرت صلوات
 شنیدیم و از آنجا تبرکستان فرستیم و چون پگاه روز تبرکستان
 داخل شدیم پگاه روز مشایخ تبرکستان پیش ما حاضر شدند و سوس و یوانه
 تیر آمده گفت که من امشب خواب دیدم که حضرت عزیزان قدس سره بدینجا
 شریفاً آورده اند من گفتم که ما را بجهت تو فرستاده اند که ترا آواز
 کنیم و آن دیوانه با اتفاق ما بلا زمت آنحضرت رفت و چون ملازمت
 ایشان رسیدیم ویرا از مجلس دور کرده اند بعد از آن ما رفته و با
 صوفیه آنحضرت اتفاق نموده کردن ویرا بسته پیش آنحضرت آوریم
 اقبال نموده فرمودند که این دیوانه استقامت ندارد و چون وقت
 ذکر شد آن دیوانه در حلقه ذکر درآمده در مقابل آنحضرت ایستاد
 گفت آنحضرت ذکر را فرود آورده فرمودند که صوفی مفضول است و این
 می باید که شونده در ذکر باز ویرا بر گردند بعد از آن آن دیوانه را
 توفیق نشد که در ملازمت آنحضرت باشد و مولانا شایسته استین سیانکام
 که از مخلصان این سلسله شریفه بود میگفت که روزی از برای ازبانه

هزار بار برکات حضرت خواجہ ہر از قدس سرہ رقم و چون بمیزان شریف حضرت
 خواجہ ہاشم کہ از جملہ فرزندان آنحضرت و علم العالما، وقت بودند
 رسیدم و صحبت ایشان مشرف شدم مولانا یوسف نیرہ قاضی کجہ
 نام پیری دہشت کہ بغایت با ادب بود در آن مجلس سبیل تحقیر این
 سلسلہ شریف گفت کہ سلسلہ جہرہ و پوستین گول و من کہم کہ خدا
 در پوستین گول می توان یافت و آن بی ادب ندانستہ کہ لباس
 شریف حضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم در او اخر چون کلبان
 بہ تکلف بود چنانچہ در کتب اعلیٰ مطبوعہ است چون ازین واقعہ
 کما پیش گذشتہ بلا زمت حضرت غمخیزان پیرم شیخ قدس سرہ رسیدم
 و آنحضرت را طوف کردم نہ ہوں نہ کہ مولانا شاہ حسین خدارا در پوستین
 گول می توان یافت و این مخلص شبی در ہم قند در زمان تابستان
 بمطالعہ مشغول بود چون صبح شد پای دراز کرد و بالفور خواب بر بودہ و
 بافتاب آمدن شدہ و فوہ دیدم کہ حضرت عزیزان قدس سرہ بر این مخلص
 بہت خود از کتف من گرفتہ می جنبانیدن کہ وقت نماز گذشت چون
 بیدار شدم اثر جنبانیدن آنحضرت در کتف این مخلص بود و همچنین این

و آنوقت بعضی از مخلصان الدفین که ذکر ایشان گذشت نسبت به این مخلص
 واقع شد الهی این و ذرا فاصله و در خواب غفلت در مانده را بنیست
 این است بزبان از خواب غفلت بیدار کرده اند از جمله نزدیکان گردان
 آمین یا رب العالمین و این مخلص روزی وقت صبح از علیا یاد موضع
 شدید بود که منزل شریف حضرت ایشان نجاست بکار است
 میرفت چون قریب بان موضع رسید مؤذن تکبیر فرود آورد و بانما
 رسیدیم و در خاطر گذشت که آمدن این مخلص معلوم آنحضرت است
 اگر مؤذن را میسر بود مذکور تاخیر میکرد و اما از جمعیت بیدر باجم
 چون آنحضرت از نماز شراق فارغ شدند پیغمبر خطاب کرده فرمودند که ما
 مؤذن شہادت کردیم تاخیر کند و مؤذن تاخیر فرمود و تکبیر فرود آورد
 و آنحضرت را اگر ضعفی می بود چون خلوت با ایشان در شناسان کن
 ضعف زایل می شد و تمام صحبت یافته در آن خلوت و ایشان در روز
 می شدند و در رمضان آنحضرت را ضعف بود که هفت روز روز را از افطار
 نمودن چون وقت نماز شد باران و مجسمان و مخلصان آنحضرت از خواب
 و از آن ایشان در پیش ایشان جمع شدند و حضرت ایشان مخلص را

خطاب کرده گفتند که ما در ضعیفیم و بپنده روز و نظر کرده ایم چون تویم که
 عتکاف نشینیم و این مخلص ستانی کرده بعرض قدس رسانید که
 سفر این مخلصان است که در شب اواخر رمضان در بندگی حضرت
 باشند خواه عتکاف نشینند و خواه نه نشینند بعد از آن فرمود
 مذکور است روزی که در شب نشینیم باشد که حق سبحان و تعالی عطا کند
 و چون فردا شد عتکاف کرده نماز را شسته گذاروند و روز
 دیگر حضرت را ذوق غلبه کرد و برخاسته در سماع شدند و چند آن
 خانقاه را کشن جوانان مانده شدند بعد از آن صحبت تمام شد
 تا آخر آن عتکاف در ذوق و شوق بودند روزی حضرت عزیزان را
 بحضرت علم العلام استادی مخدومی مولانا صادق قدس سره
 گفتند که ما روزی در خانقاه در ذکر بودیم چون چشم کشا و دیدیم که
 خانقاه از مردم پر شد و این مردم را هرگز ندیده بودیم و حضرت مخدومی
 فرمودند که ملائکه که هر شبند که در صورت آدمی ظاهر شده باشند
 چون در حدیث است که ملائکه در زمان ذکر مجلس فرج حاضر میشوند و حضرت
 عزیزان قدس سره عین سوز و ذوق بودند روزی فقیر را فرمودند که

پیارید بعلیا باورفت نامی بیماری یافت هر کس سوار خسته
 بلازمست آنحضرت برویم و در آن حین آنحضرت در ذکر بودند چون
 نامی را بر لب آنحضرت برخواستند در سماع شدند و در آن آن
 هشتاد و چهار ساله که پیش بودند روز تا بنام بود و در سماع
 روز در سماع و ذکر بودند و صحبت عظیم گرفت همه را وقت دیگر کون شد
 هست پیری که بیدار روی از دست شوی آن به که زیر پای می بست
 شوی پیری که بود با ده فرود شوی کاش زره جویم خلد خوش آنارش
 که در هر شب بار نبای باری خود را بر کتاسایه دیوارش و آنحضرت
 پشتر در ذوق و شوق بودند شبی این مخلص در سماع افتاد و بید
 حضرت رسالت پیامی صلی الله علیه و آله بهمراهی اصحاب رضی الله عنهم
 نشسته اند و این مخلص خادم شده در دامن خود مان انداخته
 مجلس عظیم تقسیم می کرده ام و حضرت عزیزان گاه در موضع آنحضرت صلی الله
 علیه و آله مظهر شده اند چون ازین واقعه باز آمدیم در آن شب کلاز
 حضرت عزیزان رفتند این واقعه را عرض نمودم آنحضرت فرمودند که آیا
 پیدار بودیم و بعد شب این است بچو اندیم که پست شد روی دوست

ما کو امام شمس را در نماز خویش با افتد کند بعد از آن فرمودند که
 آن در فعه را در کتاب مجموعہ ایشان نوشته شد و آن روز از ابرا
 آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کو سفندی کشید ختم کردند و مولانا عبدالمؤمن کہ
 در مناقب حضرت عزیزان قائم شیخ قدس سرہ ذکر وی گذشت میبگفت کہ
 حضرت عزیزان قدس سرہ در حق حضرت ایشان فرمودند کہ ہر شیخ ہر چہ
 دارد کہ فایز برہمت و در وی بجز از محبت خدا و رسول خدا چیزی
 نیست و مدار بر محبت است و این محبت باعث است کہ ما در بر محبت
 کل دادہ بجای خود و لقب کرده ایم و حضرت سلسلہ شریفہ در اہل حضرت برای
 قدس سرہ میفرمودند کہ ہر شیخ مقابل ایشان و ہمچنین حضرت ایشان
 خاص عنایت کردہ میفرمودند کہ تو نیز مقابل ایشان بہت بدین امید ہا
 شاخ بر شاخ نبرد گاہ تو ما شہم گستاخ و عمر شریف آنحضرت بہ شناد
 بہت رسید بود و آنحضرت در زمان وفات این بیت خواندند کہ گفتہ
 جان کسپر اندیت بندہ ہمان بہ کہ ز فقیر خویش نغذہ بدر گاہ خدا او
 ورنہ سزاوار خداوندش کس نماند کہ بجا آورد و مرقد شریف آنحضرت
 در موضع سیدہ ہو قریب بعلیا با و سمرقند است ہزار و تیرک ذکر حضرت

مخلص خان قدس سرایشان نیز از خلفای حضرت عزیران قاسم
 شیخ قدس سره اند و سالها در خدمت حضرت مولانا ولی عزیران قدس سره
 بوده اند چنانچه در مناقب ایشان گذشت و بعد از شهادت حضرت عزیران
 مولانا ولی قدس سره در منزل حضرت خان قدس سره همان شده اند و در آن
 زمان خدمت مخلص خان بممول بوده اند و آن شب خدمت ما را شایسته
 آنحضرت بجای آورد و اند چون وقت انتقال آنحضرت از منزل حضرت خان
 شده حضرت مولانا ولی عزیران قدس سره دعا کرده اند که بیت دنیا یک روز پس
 آخر تنگ نور پسوند و بعضی از اکابر طریقت چنین فرموده اند که تو نیز
 زود بیوز و پسوند و حضرت محمد رسول الله تنگ زو کی تو ز و پسوند
 آنگاه که چون حضرت عزیران مولانا ولی قدس سره این دعا کرده اند
 بزودی در همان چند روز وینوی ایشان آنچه از جمله حیوانات بوده
 بلاک شده و دیگران بجهت حوادث نابود گشته بعد از آن حضرت
 مخلص خان پیاده چند بالینی در پشت خود برداشته و بهم همراه خود
 نوحه ایشان نیز پیاده بوده بلازمست حضرت مولانا ولی عزیران قدس سره
 رفتند سالها در خدمت حضرت بجهت سبیل توفیق و بجزایع نام بوده اند

و تا آخر عمر طریق ایشان تفرید و تبحر می بود و در ملازمت آنحضرت
 ریاضات شاقه کشیده اند و آنحضرت ایشانرا اجازه داده اند
 و بعد از وفات آنحضرت مدت ده سال حیات سیه راتنها می گفته اند
 و مجلس صحبت ایشان نمی شسته بعد از آن بلازمت حضرت قائم
 شیخ قدس سره رسید با ایشان مرید شده اند و حضرت عزیران ^{قدس سره}
 میفرمودند که چون حضرت مخلص خان نورم فده بجزرت عزیران ^{قدس سره}
 مرید شدند حضرت عزیران قدس سره فرمودند که هر من مخلص خان بام
 پره بود و کلان سال شده اند بام مرید شدند با ایشان حضرت ایدم که
 آنچه خیریت سلسله است چنان کنند ای عزیز من بدانکه حضرت ایدم
 درین طریق این عبارت از سر کامل صادر شود که فلان را حضرت ایدم که
 آنچه بدان عمل کند و حضرت مخلص خان نورم فده تا آخر عمر ریاضات شاقه
 می کشیدند و شبهای جمعه خصوصاً صوفیه را تا روز ذکر آره می ^{کشاند}
 و در وقت خود یکانه زمان بودند و فوات ایشان در قریه سوفا ^{مکنی}
 از قرای سعفا فریگیت سمرقند است و مدفن ایشان نیز مابجاس
 یرار و یتیرگ به حضرت فتحار شیخ قدس سره ایشان نیز از جمله خلفای

حضرت عزیزان قاسم شیخ اند قدس سره و حضرت شیخ ہفت سال مکہ
 شریفیہ بودہ اند با ولایای کرامی صحبت داشته اند و حضرت شیخ
 محمد بکری قدس سره کہ عالم بعلم ظہر و باطن بودہ اند برید شدہ شد تا در حد
 ایشان بودہ اند حضرت شیخ میفرمودند کہ حضرت شیخ محمد بکری قدس سره
 چون شخصی تربیت میکرد میفرمودند کہ اشک ایامی نمی جاک
 یعنی صحبت حال بعد از آن شخص از نظر ایشان چند گاہ دور
 چنان ضبط حال خود میکرد کہ ویرا مینمیت حضرت شیخ قدس سره
 اطمینان حاصل میشد بعد از آن بلا زمت ایشان جاری شد و در
 طریق مکہ بجانب پندی رقم کہ حضرت شیخ محمد بکری قدس سره بفقیر التفات
 و خطاب نموده فرمودند کہ اشک و فقیر در آن کوہها و صحرا است
 روز بسر بروم بعد از آن بلا زمت و صحبت حضرت شیخ محمد بکری قدس سره
 رسیدیم و حضرت شیخ از حضرت شیخ محمد بکری قدس سره در حضور بودہ اند و حضرت
 استادی و محدومی علم العلام مولانا صادق قدس سره نیز در علم حدیث از
 حضرت شیخ محمد بکری در حضور بودند میفرمودند کہ حضرت شیخ محمد بکری قدس سره در جمع
 علوم مجتہد بودند و علم ایشان بی تعلیم و تعلیم بودہ والد شریف ایشان

شیخ حسن بکری قدس سره چون او اخر عمر بگذشت شریفه رسید اندر
 کرده اند که یارسول الله محمد عامی است و چری کاخوانده و عمر حسن با خبر رسیده
 محمد را بشما هم سپارم آوازی از روضه شریفه برآمده که محمد را اما قبایل نمودم
 چون شیخ حسن به صبر که موطن ایشان است تشریف نموده اند از عالم احوال
 نموده اند و همان شب ایشان انتقال نموده اند چون فرود آمده شیخ محمد
 قدس سره دیشم در روز کار ظاهر شده اند و حضرت مخدومی قدس سره میفرمودند که
 حضرت شیخ محمد قدس سره این حدیث با نقل کردند که حضرت امیر مومنین علی
 رضی الله عنه از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم روایت فرمودند که آنحضرت صلی
 علیه و آله فرمودند که جمیع معارف آن در فاتیماست و جمیع معارف آن در سید
 و جمیع معارف آن در بابی است و جمیع معارف آن در نقطه است
 چون سخن شیخ محمد قدس سره بدینچاست حضرت شیخ محمد قدس سره فرمایند
 فرمودند که محمد بکری است سه سال است که سر فرود برده است و علم نقطه یک
 لعه بهر در تواند کرد و حضرت مخدوم قدس سره چون سخن حضرت شیخ
 محمد را نقل کردند ایشان نیز فرمایند شده نیز فرمودند ندانیم که علم نقطه
 چیست و هم حضرت افتخار شیخ قدس سره میفرمودند که ما در مکه بعزیزی رسیدیم

از بلا و بند بودند شتاب بودیم و آن سید مجتهد تمام دستهای
 می بست و یک نام برهنه بود چون شکید وقت ارتحال سید که شریفی
 خطاب آن لشکری بود کرده فرمود که تو هم ما نگران لشکری پرتافت
 و جان بجان تسلیم نمود و هم حضرت شیخ می گفتند سید جمال ام درویش
 از بخارا بود و آن سید می بود و سید جمال چون دختر یک ساله
 عینه را خواستگاری کرد و آن سید دختر خود را بوی ندا و در
 سیادت می کرد و سید جمال گفت که بروضه آنحضرت صلی الله علیه و
 سلم حاضر شویم و بان حضرت صلی الله علیه و سلم عرض کنیم بعد از آن بجای
 اهل مدینه شریفه در روضه آنحضرت صلی الله علیه و سلم حاضر آمدند و سید
 جمال عرض کرد که یا رسول الله من فرزند شما هستم یانی آوازی از
 روضه شریفه آنحضرت صلی الله علیه و سلم برآمد که سید جمال پسر است
 و آن دختر را سید جمال عقد بستند و حضرت فخر شیخ بعد از
 انتقال از حرم مکّه شریفه حضرت عزیزان فاطمه شیخ قدس سره مریدین سالها
 در ظل تربیت آنحضرت بودند و از ایشان مجازانند و در شریف حضرت
 شیخ در ولایت چهارم رفتند و فرزند فاطمه است یزار و تیرگ به ما

آله حکومت و لیا که امرا این دور مانده بهجور راجه و مکر و نفاق و فضل

عظا و عنایت نامت سناهی از جمله محبت مجتبان خویش عنای از

خاک باران و مشتاقان پسر همین یار شب العالمین نام شد خرد

این مجموع که مشات بلجاست در بیان حصال حمید فعال پسندیده او لیا

است که مجتبان بل محبوب با حق اند سببانه در شهر جمادی است و در هزار

و دو صد پنجاه یک نام یافت توقع از ناظران این رساله شریف

آنکه اگر سه روز یا غلط رفتی باشد در صبح آن گوشید کاتب راعی

خیر باد آور باشند اللهم اغفر له والوالدین وطمیع المؤمنین وکفو
منان و مسلمین و اهل بیت

بر جنتک یا ارحم الراحمین

نقطه بروزی و هر یک از صد سال
بو پذیرای کریم کرده ما
در آن روز هر چه برده ما
بکلمه میزنند که بر خاک رود

فہرست ہا

فہرست آیات

- حدیث ہا
- اقوال مشایخ و...
- اشعار فارسی و عربی و ترکی
- نام کسان
- نام کتاب ہا
- نام جای ہا
- مآخذ و منابع و اختصارات

فہرست آیات

	اتستبدلون الذی ہوا دینی بالذی
۲۷۷-	ہو خیراً. (البقرہ: ۶۱).
	اتقوا اللہ وقولوا قولاً سدیداً
۱۲۲	یصلح لکم اعمالکم. (الاحزاب: ۷۰-۷۱).
۱۲۲	اتقوا ربکم. (النساء: ۱).
	ادخلوها بسلام امنین.
۶۰	(الحجر: ۴۶).
۲۹۶	ادخلی جنتی. (البلد: ۳).
	ادع الی سبیل ربک بالحکمة و
۶۷	الموعظۃ الحسنیۃ (النحل: ۱۲۵).
	ادعوا ربکم تضرعاً وخفیۃً.
۳۷-۳۶، ۲۲، ۱۲	(الاعراف: ۵۵).
	اذاقیل ام لا الہ الا اللہ یتکبرون.
۱۵	(الصافات: ۳۵۰).
	۴۶۷

اذ القيتم فئة فاثبتوا واذكروا
الله كثيراً لعلكم تفلحون.

٣٣

(الانفال: ٤٥).

ارجع الى ربك راضية مرضية
: يا ايها النفس ...

٤١

افغير الله تتقون. (النحل: ٥٢).
الا ان اولياء الله لا خوف عليهم و

٤٣٠ ، ٢٢٩

لا هم يحزنون. (يونس: ٦٢).
الا تخافوا ولا تحزنوا وابتشروا
بالجنة التي كنتم توعدون.

٤٨

(حم السجدة: ٣٠).

الا من اتى الله بقلب سليم.

٧٤

(الشعراء: ٨٩).

١٥

الا من ظلم. (النمل: ١١).

الذي خلقني فهو يهدين. والذي

هو يطعني ويسقين.

١١٣٠ ، ٧٩

(الشعراء: ٧٨-٧٩).

٣٢

الذين يذكرون الله. (ال عمران: ١٩١).

٢٤٤

الله الصمد (الاخلاص: ٢).

اليوم اكملت لكم دينكم واتممت عليكم
نعمتي. (المائدة: ٣).

٢٦٣

انا ارسلناك بالحق بشيراً ونذيراً.
(البقرة: ١١٩).

٢

ان ابراهيم لاولاً حليماً.

٣٧

(التوبة: ١١٤).

انا عرضنا الامانة على السموات و
الارض والجبال فابدين ان يحملنها و
اشفقن منها وحملها الانسان.

٥٤

(الاحزاب: ٧٢).

ان اكرمكم عند الله اتقكم.

١٢٢

(المحجرات: ١٣).

ان الذين اتقوا اذا مسهم طائف
من الشيطان تذكروا فاذا هم

١٢٢

مبصرون. (الاعراف: ٢٠١).

ان الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا.

٧٧-٧٦

(حُمّ السجدة: ٣٠).

ان الذين يبايعونك انما يبايعون

٢٧٢

الله. (الفتح: ١٠).

٤٧.

ان في ذلك لآياتٍ لقومٍ يعقلون.

(النحل: ١٢).

انما اموالكم و اولادكم فتنة.

(الانفال: ٢٨).

انما يتقبل الله من المتقين.

(المائدة: ٢٧).

انما يعمر مساجد الله من امن بالله

واليوم الآخر و اقام الصلوة و

اتى الزكوة و لم يخشى الا الله

فعدى اولئك ان يكونوا من

المهتدين. (التوبة: ١٨).

ان الله مع الذين اتقوا. (النحل: ٣).

ان الله يامر بالعدل و الاحسان.

(النحل: ٩٠).

ان الله يحب التوابين و يحب

المتطهرين. (البقرة: ٢٢٢).

ان المتقين في جناتٍ و نهرٍ في

مقعدٍ صدقٍ عند ملكٍ مقتدرٍ

(القر: ٥٤).

ان المتقين في مقام امين.

(الدخان: ٥١).

١٢٣

ان ناشئة الليل هي اشتد وطأؤ

اقوا قليلاً. (المزمل: ٦).

٨٠

اننى انا الله لا اله الا انا. (طه: ١٤).

٣٠٥

اواب. (ص: ١٧ و ١٩ و ٣٠ و ٤٤).

٩٠

اولئك الذين هدى الله فبهدؤم

اقتده. (الانعام: ٩٠).

١١٣

اولئك كالانعام بل هم اضل.

(الاعراف: ١٧٩).

٢٧٩

او من كان ميتاً فاحييناه.

(الانعام: ١٢٢).

٣٤

بسم الله الرحمن الرحيم.

(النمل: ٢٧).

٣٤٢، ١٤٠

بل الله يمين عليكم ان هدؤكم للايمان

ان كنتم صادقين. (الحجرات: ١٧).

٤٨

التائبون العابدون. (التوبة: ١١٢).

٩٢

ثم نجي الذين اتقوا وندس

الظالمين. (مريم: ٧٢).

١٢٣

٦٤-٦٤

جزاءً بما كانوا يعملون.

(السجدة: ١٧ والاحقاف:

٧٥

١٤ و الواقعة: ٢٤).

جعلنا بينك وبين الذين لا يؤمنون
بالآخرة حجاباً مستوراً.

٥١

(الاسراء: ٤٥).

دون الجهر: واذكر ربك...

ردوها على فطفت مسحا بالسوق ،

٢٧٣

والاعناق (ص: ٣٣).

٣٦

سبح اسم ربك الاعلى. (الاعلى: ١).

٥

سبقتم لهم منا المحسنى (الانبياء: ١٠١).

سلام قف قولاً من رب رحيم.

٤٠

(يس: ٥٨).

سنريهم آياتنا في الآفاق وفي

٢٤٤

انفسهم (فصلت: ٥٣).

شهد الله انه لا اله الا هو والملائكة.

(آل عمران: ١٨).

٩٢

عسى ربكم ان يرحمكم. (الاسراء: ٨).

٩٣-٩٢

عسى ربكم ان يكفركم سيئاتكم (التحريم: ٨).

۴۷۳

عباد الرحمن الذين يمشون على الارض هوناً
وَ اِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا

۳۲۶، ۱۶

سَلَامًا. (الفرقان: ۶۳).

فَاتَّبَعُوا مِلَّةَ اِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا.

۸۵

(آل عمران: ۹۵).

فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَادْكُرُوا اللّٰهَ
قِيَامًا وَقَعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ.

۲۱

(النساء: ۱۰۳).

فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَمَا ذَكَرْتُمْ اٰبَاءَكُمْ اَوْ اسْتَدَّ
ذِكْرًا. (البقرة: ۲۰۰).

۱۳

۳۲، ۳۳، ۴۷، ۴۸

فَاذْكُرُونِيْٓ اِذْ كُنتُمْ كٰفِرًا. (البقرة: ۱۵۲).

فَاَسْتَوِيْٓ ؕ وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰى ؕ ثُمَّ
رَدٰى فِتْنٰىٓ ؕ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ
اَوْ اَدْنٰىٓ ؕ فَاَوْحٰى اِلٰى عَبْدِهٖٓ مَا
اَوْحٰى ؕ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاىٓ ؕ

۲

(النجم: ۵ تا ۱۱).

۳۰۵

فَاعْبُدْنِيْ. (ط: ۱۴).

۵۳

فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ. (محمد: ۱۹).

۳۴

فَذَكَرْتُمْ اِنَّمَا اَنْتُمْ مَّذْكُورٌ (الغاشية: ۲۱).

٤١

فَاتَّ خَيْرُ الزَّادِ التَّقْوَى. (البقرة: ١٩٧).

فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي

٢٩٨

الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا. (الروم: ٥٠).

فَاوَلَّكَ يَبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ

٩٣-٩٢

(الفرقان: ٧).

٣٠٤

فَايُنْمَا تَوْلَوْا فَنُمَّ وَجْهَ اللَّهِ. (البقرة: ١١٥).

فَضَلْنَا هُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا.

٢٧١

(الاسراء: ٧٠).

فَطَرَةَ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا

١١٨

لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ. (الروم: ٣٠).

٣٠١

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ. (الكهف: ١١٠).

فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجِبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَ

٢٩٨ - ٢٩٧ - ١٨٦

خَرًّا مُّوسَىٰ صَعْقًا. (الاعراف: ١٤٣).

فَلِيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلِيَبْكُوا كَثِيرًا.

٢٤٣

(التوبة: ٨٢).

٣٠١

فَلِيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا. (الكهف: ١١٠).

فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبِهِمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ.

١٤٥

(الزمر: ٢٢).

فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ: مِثْلُ

الذین ینفقون ...

قال رب اشرح لی صدری و لیسر لی

امری و احل عقدة من لسانی

یفقہوا قولی و اجعل لی وزیرا من

اهلی ہرورن اخی اشددیہ ازری

و اشركہ فی امری ہ کی نستحل کثیرا

و مذکور کثیرا (طہ: ۲۵ تا ۳۴).

قال رب انی دعوت قومی لیلاً و نهاراً

فلم یزدہم دعائی الا فراراً و انی

کلما دعوتہم لتغفر لہم جعلوا اصابعہم

فی آذانہم و استغشوا ثیابہم و اصبروا

و استکبروا استکباراً ثم انی دعوتہم

جہاراً ثم انی اعلنت لہم و اسررت

لہم اسراراً فقلت استغفروا ربکم

انہ کان غفاراً (نوح: ۵ تا ۱۰).

قل اللہ ثم ذرہم.

(الانعام: ۹۱).

۲۶۱

۱۰۵

۲۰

قل اللهم مالك الملك. (ال عمران: ۲۶).

قل انی شیء اکبر شہادۃ (الانعام: ۱۹).

- ۲۹۹ قل كل يعمل على شاكلته. (الاسراء: ۸۴).
- قل للمؤمنات يغضضن من ابصارهن.
 (النور: ۳۱).
- ۲۴۵ قل للمؤمنين يغضوا من ابصارهم.
 (النور: ۳۰).
- ۲۴۵، ۵۲ قل من ينحيم من ظلمات البر والبحر
 تدعونه تضرباً وخفية.
 (الانعام: ۶۳).
- ۱۱ قلنا يا ناركوني برداً وسلاماً على
 ابراهيم. (الانبياء: ۶۹).
- ۲۴۹، ۱۸۵ قل هو الله احد. (الاخلاص: ۱).
- ۲۴۶ كما بداكم تعودون فريقاً هدى و
 فريقاً حق عليهم الضلالة.
 (الاعراف: ۲۹-۳۰).
- ۱۱۹ كمثل حية امنت سبع سنابل:
 مثل الذين ينفقون...
- ۳۰۰ لا اله الا انا فاعبدني. (طه: ۱۴).
- ۹۹-۹۸ لا تشرب عليكم اليوم. (يوسف: ۹۲).
- ۷.۴ لا تقنطوا من رحمة الله. (الزمر: ۵۳).

لا يحب الله الجهر بالسوء من القول

١٤

الا من ظلم. (النساء: ١٤٨).

للذين احسنوا الحسنى وزيادة.

٤٨

(يونس: ٢٦).

للمتقين. (البقرة: ٢ و آل عمران: ١٣٣ و

١٣٨ والمائدة ٤٦ و الشعراء:

١٢٢

٩٠....)

٢٤٦

لم يلد ولم يولد. (الاخلاص: ٣).

لذمعقات من بين يديه ومن

خلفه يحفظونه من امر الله.

١١٧

(الرعدة: ١١).

٢٧٨

لهم قلوب لا يفقهون بها. (الاعراف: ١٧٩).

٥٩

ليس كمثل شئ وهو السميع البصير. (الشورى: ٤٢).

٥٩

ما ينطق عن الهوى ان هو الا وحى

٢

يوحى. (النجم: ٤ و ٣).

متكئين على سرر مصقوفة.

٢٧٤

(الطور: ٢٠).

مثل الذين يتفقون اموالهم في سبيل الله

كمثل حبة اقينت سبع سنابل في

كُلُّ سَنبَلَةٍ مِّمَّا تَبَتُّهُ ط وَاللَّهُ يَصْنَعُ
لِمَن يَشَاءُ ط وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ.

٣٠.٣ - ٣٠.٤، ٣٠.٦

(البقرة: ٢٦١).

مثل الجنة التي وعد المتقون فيها انها

١٠٨

من ماءٍ غير آسن. (محمد: ١٥).

مذذب بين بين ذلك ط لا الى هولاء

١٢٠

ولا الى هولاء ط. (النساء: ١٤٣).

من جاء بالحسنة فله عشر امثالها.

٣٠.٢

(الانعام: ١٦٠).

من خشى الرحمن بالغيب و جاء

٩٠

بقلب منيب. (ق: ٣٣).

من عمل صالحاً فلا نفسهم يهدون.

١١٤

(البروم: ٤٤).

نعم العبد انه اواب.

٩٠

(ص: ٤٤).

نودث من عبادنا من كان تقياً.

١٢٣

(مريم: ٦٣).

واتقوا الله لعلكم تفلحون.

٤١

(البقرة: ١٨٩).

وإذا ذكر الله وحده اشمزت قلوب
الذين لا يؤمنون بالآخرة

(الزمر: ٤٥).

١٩

٥١

وإذا قرأت القرآن . (الاسراء: ٤٥).

وإذا مرضت فهو يشفين.

٧٩

(الشعراء: ٨٠).

وإذا قلتم يا موسى لن نصبر على طعامٍ
واحدٍ فادع لنا ربك يخرج لنا
مما تنبت الأرض من بقلها و
قثائها وفومها وعدسها و
بصلها. (البقرة: ٦١).

٢٧٧

وذكور ربك في نفسك تضرعاً وخفيةً
وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ
وَالْأَصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ.

١٤٥ ، ٣٧ ، ١٧ ، ١٤

(الاعراف: ٢٥).

٥٨

واركعوا مع الراكعين. (البقرة: ٤٣).

وازلفت الجنة للمتقين.

١٢٣

(الشعراء: ٩).

٢٩٨

وأفوض أمري إلى الله. (تآفر: ٤٤).

٣٠٥

واقم الصلوة لذكري. (طه : ١٤).
والذاكرين الله كثيراً والذاكرات
اعد الله لهم مغفرةً و اجراً عظيماً

٣٢

(الاحزاب : ٣٥).

والسابقون السابقون

١١٩

(الواقعة : ١٠).

والذين اتبعوهم باحسان.

١٢٠

(التوبة : ١٠٠).

والذين اوتوا العلم درجات

٧٠

(المجادلة : ١١).

والذين جاهدوا فينا لنهدينهم

٨٩

سبلناط (العنكبوت : ٦٩).

والزمهم كلمة التقوى.

٤١٠٥

(الفتح : ٢٤).

١٢٣

والعاقبة للمتقين (الاعراف : ١٢٨).

والله عليمٌ. مثل الذين ينفقون...

والله المشرق والمغرب.

٣٠٤

(البقرة : ١١٥).

والله واسعٌ عليمٌ. مثل الذين ينفقون...

۱۲۲

واللّٰهُ يَحِبُّ الْمُتَّقِينَ. (آل عمران: ۷۶).
واللّٰهُ يَصْنَعُ لِمَن يَشَاءُ: مِثْلَ الَّذِينَ
يَنْفِقُونَ ...

وَان تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعْمًا هِيَ.

۱۵

(البقرة: ۲۷۱).

وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْمَنِّ وَالسَّلْوٰى.

۲۷۷

(البقرة: ۵۷).

وَالْفُقُوَامِنَ مَا رَرَقْتُمْ.

۲۷۵

(المنافقون: ۱۰).

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ. (القلم: ۴).

۵۳

وَإِن مِّنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا. (مريم: ۷۱).

۱۸۶

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ. (طه: ۸۲).

۹۱

وَإُولُوا الْعِلْمَ قَائِمًا بِالْقِسْطِ.

۳۰۰

(آل عمران: ۱۸).

وَآيَاتٍ قَالِقُونَ. (البقرة: ۴۱).

۴۱

وَإِيُوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ. (الانبياء: ۸۳).

۷

وَتَبَتَّلَ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا. (الزمل: ۸).

۷۵

وَتَوَلَّوْا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ

۹۲، ۹۰، ۷۴

لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ. (النور: ۳۱).

وتكلمون الحق وانتم تعلمون.

٨

(البقرة: ٤٢).

وجاهدوا في الله حق جهادة.

٣٠٠، ١٨٥، ٨٠

(الحج: ١٧٨).

وجوه يومئذ ناضرة الى ربها ماظرة

٣٠٢، ٧٥

(القيامة: ٢٢).

٢٧١

وحملناهم في البر والبحر. (الاسراء: ٧٠).

وخر موسى معقاً: فلما تجلى ربه.

وذكر فان الذكرى تنفع المؤمنين.

٣٤

(الذاريات: ٥٥).

وذا النون اذهب مغاضباً فظن ان

لن نقدر عليه فنادى في الظلمات.

٧

(الانبيا: ٨٧).

ورزقناهم من الطيبات.

٢٧١

(الاسراء: ٧٠).

وزكرياً اذ نادى ربه رب لا تدركني

٧

فرداً. (الانبيا: ٨٩).

وسراجاً منيراً.

٢

(الاحزاب: ١٤٦).

وسيق الذين اتقوا ربهم الى الجنة
زمرًا. (الزمر: ٧٣).

١٢٣، ١١٧

وضربت عليهم الذلة والمسكنة و
بأدوا بغضبٍ من الله.

٢٧٧

(البقرة: ٦١).

٢٧٧

وظللنا عليكم الغمام. (البقرة: ٥٧).

وعباد الرحمن: عباد الرحمن.

١٢٣

وعند المتقون. (الفرقان: ١٥).

١٠٥

وفوق كل ذي علمٍ عليم. (يوسف: ٧٦).

١٢٣

وكذلك نجزي المتقين. (يوسف: ٢٢).

وكُلًّا نقص عليك من انباء الرسل

٩٥

ما نثبت به فؤادك. (هود: ١٢٠).

وكلبهم باسط ذراعيه بالوصيد.

٤١٩، ١٩٤، ٣

(الكهف: ١٨).

٢٤٩

وكونوا مع الصادقين. (التوبة: ١١٩).

ولا تجهر بصلاتك ولا تخافت بها و

١٧

ابتغ بين ذلك سبيلًا. (الاسراء: ١١٠).

ولا تكتموا الشهادة، ومن يكتمها فانه

٢٩، ٢٠

اثم قلبه. (البقرة: ٢٨٣).

- ١٧ ولا تكن من الغافلين. (الاعراف: ٢٥).
- ٢٤٣ ولا يخافون لومة لائم. (المائدة: ٥٤).
- ٤ ولا يزالون مختلفين إلا من رحم ربك. (هود: ١١٨).
- ولا يشرك بعبادة ربّك أحداً.
- ٣٠١ (الكهف: ١١٠).
- ولقد ذرانا لجهنم كثيراً من الجنّ
- ٢٧٨ والانس. (الاعراف: ١٧٩).
- ٢٧١ ولقد كرّمنا بنى آدم. (الاسراء: ٧٠).
- ولكلّ وجهاً هو مولياً.
- ١٧٤ (البقرة: ١٤٨).
- ولم يكن لذكفوا أحداً.
- ٢٤٤ (الاخلاص: ٤).
- ولو انّ اهل الكتاب امنوا واتقوا.
- ٤١ (المائدة: ٤٥).
- ولهم اذانٌ لا يسمعون بها.
- ٢٧٩ (الاعراف: ١٧٩).
- ولهم اعينٌ لا يبصرون بها.
- ٢٧٩ (الاعراف: ١٧٩).

- ٨٦ وليبكو كثيراً. (التوبة: ٨٢).
- وما ارسلناك الا مبشراً و نذيراً.
- ٢٧٤ (الفرقان: ٥٤).
- وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون. (الذاريات: ٥٦).
- ٢٩١٠٧٤ وما على الرسول الا البلاغ المبين.
- ٢٤٤ (النور: ٥٤).
- ومن اظلم ممن كتم شهادته عندة من الله (البقرة: ١٤٠).
- ١٩ ومن اظلم ممن منع مساجد الله ان يذكروها اسماء وسعى في خرابها.
- ٩ (البقرة: ١١٤).
- ٤٤٤ ومن دخلها كان امناً. (ال عمران: ٩٧).
- ومن كان في هذة اعشى فهو في الآخرة اعشى. (الاسراء: ٧٢).
- ومن لم يتب فاولئك.
- ١٢٠ (الحجرات: ١١).
- ومن يتق الله يجعل له مخرجاً.
- ١٢٢ (الطلاق: ٢).

۴۸۶

ومن يتق الله يكفر عنه سيئاته.

۱۲۲

(الطلاق : ۱۵).

ومن يتوكل على الله فهو حسبه.

۲۴۵

(الطلاق : ۲۳).

ومن يرد ثواب الدنيا نوته منها

ومن يرد ثواب الآخرة نوته

۱۹۳-۱۹۲

منها. (آل عمران : ۱۴۵).

۱۲۳

وموعظة للمتقين. (البقرة : ۶۶).

۷

ونادى نوح ربه، (صود : ۴۵).

ونحن اقرب اليه من حبل الوريد.

۳۰۷، ۲۷۶

(ق : ۱۶).

ونحن اقرب اليه منكم ولكن لا تبصرون

۳۰۸

(الواقعة : ۸۵).

ونحن نسبح بحمدك ونقدس لك

۳۷-۳۴، ۱۸

(البقرة : ۳۰).

وواعدنا موسى ثلاثين ليلة و

اتمناها بعشر فتم ميقات ربه

اربعين ليلة

۸۱

(الاعراف : ۱۴۲).

وهو الذي مَدَّ الارض وجعل فيها رواسي
وانهاراً ومن كل الثمرات.

٧٨

(الرعد: ٢٣).

وهو الذي يقبل التوبة عن عباده
وليغفوا عن السيئات.

٩٢-٩٣

(الشورى: ٢٥).

٤٥

وهو يطعم ولا يعظم. (الانعام: ١٤).
ويرزقه من حيث لا يحتسب.

١٢٢

(الطلاق: ٣).

١٢٢

ويعظم له اجراً. (الطلاق: ٥).
وينهى عن الفحشاء والمنكر.

٣٠

(النحل: ٩٠).

١٢٣

هدى للمتقين. (البقرة: ٢).

هل جزاء الاحسان الا الاحسان.

٢٤١

(الرحمن: ٦٠).

هو الذي خلق لكم ما في الارض جميعاً.

٣٣٤

(البقرة: ٢٩).

هو اهل التقوى و اهل المغفرة.

١٢٣

(المدثر: ٥٦).

٢٧٥

هو العليم الحكيم. (يوسف: ٨٣).
يا أيُّها الذين آمنوا آمنوا بالله.

١٠

(النساء: ١٣٤).

يا أيُّها الرّسل كلوا من الطيّبات.

٧٢

(المؤمنون: ٥١).

يا أيُّها الناس اعبدوا ربكم الذي.

٨

(البقرة: ٢١).

يا أيُّها النّبى حسبك الله ومن ،

١١٨

اتبعك من المؤمنين. (الانفال: ٧٤):

يا أيُّتها النفس المطمئنة ارجعي

الى ربك راضية مرضية.

٢٨٢، ٢٧٩، ٢٣٩

(البلد: ٢٧-٢٨).

يا نادر كوني برداً : قلنا...

يبعثك ربك مقاماً محموداً.

٣

(الاسراء: ٧٩).

يثبت الله الذين آمنوا بالقول
الثابت في الحياة الدنيا وفي الآخرة.

٤٨

(ابراهيم: ٢٧).

٢٨١

يحبّهم ويحبّونهم. (المائدة: ٥٤).
يعرف المجرمون بسيماهم فيؤخذ
بالتواصي والاقدام.

١١٨

(الرحمن: ٤١).

ينبت لكم به الزرع والزيتون.

٨٢، ٧٨

(النحل: ١١).

يوم نحشر المتقين الى الرحمن وقداء.

١٢٣

(مریم: ٨٥).

***

قال يا ليت قومي يعلمون ! بنا عفرلى
رقي وجعلنى من المكرمين.

٤٧

(يس: ٢٧-٢٤).

***

ولو بسط الله الرزق لعباده لبغوا
فى الارض ولكن ينزل بقدر ما يشاء.

٢٧٥

(الشورى: ٢٧).

فہرست حدیث ما

ارحموا من فی الارض یرحمکم
من فی السماء.

۱۳۸

المعجم المفہر سن: برج ۲، ص ۲۲۶ (بہ نقل از ترمذی۔
بر ۱۶، بخاری۔ تفسیر سورۃ ۵۹، ۶۰۔ ادب ۹،
ابن ماجہ۔ زہد ۱۳، دارمی۔ فرائض ۶، موطا۔ جہا
۳۶، احمد بن حنبل۔ ۴، ۴۸، ۵۰۰)۔

اعدی عدوک نفسک الّتی
بین جنیبک۔

۳۳

احادیث مثنوی۔ ص ۹ (بہ نقل از کنوز الحقائق،
ص ۱۴)۔

۲۵۵-۲۵۴، ۱۸۵

افضل الاعمال احسنها۔

۷۷

افضل الاعمال التفکر۔

عبارت بالا مشابہ حدیثی است باین مضمون:

۴۹۰

”التفكر من اعمال القلب وهو افضل من اعمال

الجوارح؛ (سنة البحار، ج ۲، ص ۳۸۲).

اکرموا الشيخ (الشیوخ) و

ان كان كافراً.

۵۶

امثال وحکم، ج ۱، ص ۱۹۰۔ بجای ”الشیخ“ ”الضعیف“

آمده است.

(الا) طال شوق الابرار الى لقاء

وانى لاشد شوقاً اليهم.

۹۶

عبارت بالا مشابہ حدیثی است بہ این مضمون:

”من احب لقاء الله احب الله لقاءة“ (الرسالة

القشيرية، ص ۱۵۷).

اللهم اغفر لقومي فانهم لا

يعلمون.

۴۷

احادیث متنوی، ص ۶۰ (با کمی تفاوت: رب

اغفر لقومي... واللهم اهد قومي...)، (به نقل از

مسلم، ج ۵، ص ۱۷۶، مسند احمد، ج ۱، ص ۳۸۰،

۴۲۷، ۴۳۲، ۴۵۶، احیاء العلوم، ج ۱، ص ۲۱۹ و

ج ۳، ص ۲۰۱، شرح تعرف، ج ۳، ص ۱۲۶).

اللهم امتی مسکیناً و احمینی

مسكيناً.

عبارت بالا مشابہ حدیثی است باین مضمون :
 "اللهم احبني مسكيناً و امتني مسكيناً و احشرنى
 فى زمرة المساكين" (ابن ماجه، ٧٥٧-كشفت-
 المحجوب، ٢٢، ٤٨، سفينة البحار، ج ٢، ص ٣٧٨).

اللهم انى اسألك حبك وحب
 من يحبك و العمل الذى تقربى
 حبك.

٢٧٣، ٤

اصرت ان اقاتل الناس حتى
 يقولوا لا اله الا الله.

٣٥

المعجم المفهرس، ج ١، ص ٩٩ (به نقل از مسلم - ايمان ٣٢ -
 ٣٦، بخارى - ايمان ١٧، ٢٨، صلاة ٢٨، زكاة ١،
 اعتصام ٢، ٢٨، اباد اوود - جهاد ٩٥، ترمذى - تفسير
 سورة ٨٨، نسائى - زكاة ٣، ابن ماجه - فتن ١ - ٣،
 دارمى - سير ١٠، احمد بن حنبل - ٤، ٢٨).

ان اشد البلاء على الانبياء
 ثم على الاولياء ثم الامثل
 فالامثل.

كشفت المحجوب، ص ٥٠٤.

نیز عبارت بالا مشابہ حدیثی است بہ این مضمون :
 ”نحن معاشر الانبياء اكثر بلاء ثم الامثل فالامثل“
 (آداب المریدین ، ۱۷۱ ، ۳۶۲ - وہمان جا آمدہ :
 در سنن ترمذی ، ج ۴ ، ص ۲۸ بہ صورت زیر آمدہ :
 ”عن مصعب بن سعد عن ابيه قال قلت يا رسول
 الله اي الناس اشد بلاء ؟ قال : الانبياء و ثم
 الصالحون ثم الامثل فالامثل من الناس ينتلي
 الرجل على حسب دينه فان كان في دينه صلابه
 زيد في بلائه وان كان في دينه رقة خفف
 عنه وما يزال البلاء بالعبد حتى يمشى على
 ظهر الارض ليس عليه خطيئته“ نیز احادیث
 مشنوی ، ۱۰۷ ، خلاصہ شرح تعرف (۵۰۲) .

ان الله تعالى خلق ادم على

صورته .

بخاری شریف ، ج ۲ ، ص ۹۱۹ و احادیث مشنوی

ص ۱۴ (بہ نقل از مسلم ، ج ۸ ، ص ۳۲) .

ان الله تعالى مائة رحمة

منها رحمة بين عباد لا فيها

یوحی الخلائق بعضهم
بعضاً واذخر تسعتر وتسعين
الى يوم القيمة .

۱۰۵، ۶۳

المعجم المفهرس، ج ۲، ص ۲۳۹: "... يوم خلقها
مائة رحمة" و ص ۲۴۰: "جعل الله الرحمة
مائة جزء" (به نقل از بخاری - رقاق ۱۹، مسلم - توبه ۱۸ -
۲۱، ترمذی - دعوات ۹۹، ابن ماجه - زهد ۳۵، دارمی -
رقاق ۶۹، احمد بن حنبل - ۲، ۳۳۳، ۴، ۵۱۴، ۳،
۵۵-۵۶، ۵، ۴۳۹، بخاری - ادب ۱۹، مسلم - توبه
۱۷، ۱۹).

ان الله تعالى ملك ينادي
كل ليكتر من اكل حراما
لا يقبل منه صرف ولا
عدل. فستر الصترف بالنوا^{فل}
والعدل ما بفريضة .

۸۳

المعجم المفهرس، ج ۵، ص ۲۴۲ (به نقل از بخاری -
فضائل المدينة ۱، فرائض ۲۱، جزية ۱۷، مسلم - ج
۴۶۷-۴۷۰، عتق ۱۸، ابا داؤد - مناسك ۹۵،
ادب ۱۱، ترمذی - ولاد ۳، نسائی - قامة ۳۱،

ابن ماجہ۔ وصایا ۶، ویات ۸، دارمی۔ فرائض ۲، سیر
 ۸۳، احمد بن حنبل۔ ۱، ۱۱۹، ۱۲۶، ۱۵۱، ۳۱۸، ۴
 ۱۸۶-۱۸۷، ۲۳۸، ۳۹۶، اجیاء علوم الدین، ج ۲،
 ص ۸۹، بہ این صورت: ان لله ملكاً على بيت
 المقدس ينادى كل ليلة: من اكل ... لم
 يقبل ... عدل. فقيل: الصوف الناقل، و
 العدل الفريضة.

ان لكل شئ طريقاً و ان

طريق الجنة العلم.

انا غيورٌ والله اغير مني.

۴۹

۵۱

عبارت بالا مشابہ حدیثی است بہ این مضمون:
 ”تعبون من غیرة سعد والله لا انا اغیر منه
 والله اغیر منی“

المعجم المفهرس، ج ۵، ص ۳۵ (بہ نقل از بخاری۔

نکاح ۱۰۷، حدود ۴۰، توحید ۲، مسلم۔ لعان ۱۶۔

۱۷، دارمی۔ نکاح ۳۷، احمد بن حنبل۔ ۴، ۲۴۸،

مصباح الہدایۃ، ۱۶۔

۸۹

انا مدینۃ العلم و علی بابہا.

احادیث مشہور، ص ۳۷ (بہ نقل از جامع الصغیر،

ج ١، ص ١٠٧، كنوز الحقائق، ص ٣٨.

٢٥٣

انا و اصحابي براء من التكليف.

تعلیقات "مناقب"، ص ١٢٤:

(به نقل از مصباح الهدیة، ص ٢٤١: "انا و اتقیاء
 امتی براء من التكليف؛ و كنوز الحقائق (عاشیه
 جامع الصغیر، ج ١، ص ١١٣): "انی براء من التكليف
 و صالحوا امتی" (به نقل از التصفیة فی احوال المتصوفه

ص ٣٣٩).

١٨٢

انما الاعمال بالتیبات.

مشکوٰة، ص ١١.

ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم،
 قال: یا علی لفتیان امتی
 عشر علامات. قال رسول
 اللہ ولامتك فتیان. قال
 الفتوة الاولى من فتوة امتی
 و ماتلك العلامات یا رسول
 اللہ. قال: صدق الحدیث
 والوفاء بالعهد و اداء الامانة
 و ترک الكذب والترحم

للتييم و اعطاء السائل ويذل
التائل (واكثر الصنائع) وقوى
الضعيف و رأسهن الحياء .

٩٨

شرح احوال ميرسيد علي همداني (باب سوم)، ص ٢٧٥.

ان النبي صلى الله عليه وسلم
كان يجهر مع اصحابه رضوان
الله تعالى عليهم اجبعين
بالاذكار والتسبيح والترهيل
بعد الصلوة.

٣٤

اني لاشدكم خشية من
الله تعالى.

١٢١

اوحى الله تعالى الى داود عليه
السلام: يا داود تخلق باخلاقى
تفوز مع الفائزين. قال يارب
كيف التخلق باخلاقك؟ قال
انا عفو احب العفو، انا كريم
احب الكرم. وانا جواد احب
الجود. وانا محب احب العون
وانا ودود احب الودود وانا

عاطف احب العطف فمن
يخلق باخلاقى فقد وصل

۶۵

الى.

۷۸

اول التفكير آخر العمل.

امثال وحكم، ج ۱، ص ۳۱۴ - آنجا از اقوال حکماء دانسته

شد.

۱۱۴

افلا اكون عبداً بشكوراً.

المعجم المفهرس، ج ۳، ص ۱۶۷ (به نقل از بخاری - تجرد

۶ - تفسیر سوره ۴۸، مسلم - منافقین ۷۹ - ۸۱، ترمذی -

صلاة ۱۸۷، نسائی - قیام اللیل ۱۷، ابن ماجه - اقامت

۲۰، احمد بن حنبل - ۴، ۲۵۱، ۲۵۵، ۶، ۱۱۵،

۴۵، مصباح المدنیة، ص ۳۳۳، التصفیة فی احوال

المتصوفة، ۲۰۶.

۱۹۰

اولادنا اکبادنا.

امثال وحكم، ج ۱، ص ۳۱۳.

اولیاء الله لا یموتون ولكن

۲۳۹

ینقلبون من دار الی دار.

احادیث مشنوی، ص ۱۰۴ (به نقل از لطائف معنوی)

صورت :

”الا ان اولياء الله لا يموتون بل ينقلون من دار
الى دار“

اولیائی تحت قبائی لا یعرفهم

غیری. ۱۲۷، ۳۴۰، ۳۳۰ ع

احادیث مشنوی، ص ۵۲ (بہ نقل از احیاء العلوم،
ج ۴، ص ۲۵۶)، کشف المحجوب، ص ۷۰.

بی مبصر. ۱۷۶، ۳۰۵

عبارت بالا اقتباس از حدیثی است بہ این مضمون:
وما يزال العبد يتقرب الى بالنوافل حتى احبته
فاذا احببته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره
الذي يبصر به ويده التي يبطش بها ورجله
التي يمشي بها. (مشکوٰۃ، ص ۱۹۷) واحادیث
مشنوی، ص ۱۹، (بہ نقل از جامع صغیر، ج ۱، ص ۷۰).

بی لسمع: بی مبصر...

التائب من الذنب کمن لا ذنب له.

ابن ماجہ، ص ۳۱۳ واحادیث مشنوی، ص ۱۶۷ (بہ نقل
از احیاء العلوم، ج ۴، ص ۴، حلیۃ الاولیاء، ج ۴،
ص ۲۱۰ و جامع صغیر، ج ۱، ص ۱۳۳ و کنوز الحقائق،
ص ۵۳).

تَخَلَّقُوا بِاخْلَاقِ اللَّهِ.

تعلیقات "العروة" ص ۵۴۹:

«صوقیه از آن بعنوان حدیث یاد می کنند. آقای
فروزانفر نوشته است که چون خبر مزبور در احیاء علوم
الدین، ج ۴، ص ۲۱۸ مصدر به لفظ قیل است، دلیل
است بر این که خبر مزبور حدیث نیست. رک:
فیه ما فیه ۳/۳. در مرصاد العباد، ۱۷۵ به صورت:
"تَخَلَّقُوا بِاخْلَاقِ اللَّهِ وَ اتَّصِفُوا بِصِفَاتِ اللَّهِ

آمده است»

تَفَكَّرَ سَاعَةً خَيْرَ مِنْ عِبَادَةٍ

الثقلین.

عبارت بالا مشابه حدیثی است به این مضمون:
"تَفَكَّرَ سَاعَةً خَيْرَ مِنْ عِبَادَةٍ سِتِّينَ سَنَةً."
کشف المحجوب، ص ۱۳۵.

تَفَكَّرَ سَاعَةً خَيْرَ مِنْ عِبَادَةٍ

سِتِّينَ سَنَةً.

تعلیقات "مناسیح"، ص ۱۰۸ (به نقل از کشف المحجوب)
ص ۱۳۵ و شرح غرر، ۶۵۳. بر روایت حضرت
علیؑ: فَكَّرَ سَاعَةً قَصِيرَةً خَيْرَ مِنْ عِبَادَةٍ

طويلتاً). ونيز بك: سفينة البحار ج ۲، ص ۳۸۲.

”ان تفكر ساعة خير من قيام ليلة“ و” تفكر ساعة

سبباً للتوبة عن المعاصي ولزوم الطاعة تمامه.“

تفكر ساعة في اختلاف الليل

والنهار خير من عبادة ثمانين

سنة.

۷۹

نبته بالتفكر قلبك وحاف عن الليل جنبك

واثق الله ربك. (سفينة البحار، ج ۲، ص ۳۸۲).

التكبر مع المتكبر صدقة

والتواضع مع المتواضع صدقة.

تموتون كما تعيشون.

۲۷۰

۳۷۳-۳۷۴

عبارة بالامثلة حديثي است به ابن مضمون:

”كما تعيشون تموتون وكما تموتون تحشرون.“

(مصاد العباد، ص ۳۴۳، ۳۵۴).

تنزل الرحمة عند ذكر

الصالحين.

۳

اجاء علوم الدين، ج ۲، ص ۲۳۱. به ابن صوت:

”عند ذكر الصالحين تنزل الرحمة“

و در ماخذ مذکور قول شيخان بن عبيد: ”وان شئتم شئتم“

است (بہ نقل از مقدمتہ صفوۃ الصفوۃ ابن جوزی).

حب الدنيا رأس كل خطيئة.

۲۵۱

مناقب الصوفیہ، ص ۳۸، ۱۱۱ آنجا آمده است:
در برخی از کتب حدیث وارد شدہ، ولی دلیلی در مسند
الفردوس آن را قول ابن عباس در سنتہ است
و بنا بقول محشی جامع صغیر (ج ۱، ص ۵۶۶) دلیلی حدیث
مزبور را ضعیف دانستہ است. در کشف الخفا (ج ۱
ص ۳۵۴) (کذا) آمده است: کلمہ عیسیٰ بن مریم
یقول: حب الدنيا رأس كل خطيئة والمال
فيه داء كثير.

۲۹۲

حمل المؤمن على الصلاح.
حتى لا يموت : لا اله ...
خطبنا رسول الله صلى الله عليه
وسلم في آخر شعبان فقال :
يا أيها الناس قد اظلمكم
شهر مبارك فيه ليلة القدر
خير من ألف شهر. الحديث.

۳۰-۲۹

(دور آخر حدیث بیگویند کہ) : استکثروا فيه من اربع

خصال خصلتان ترضون بهما ربكم وخصلتان
لا عنا بكم عنهما واما اللتان ترضون بهما ربكم
فشهادة ان لا اله الا الله ويستغفر عنه.

المعجم المفهرس، ج ۴، ص ۱۵۹ (به نقل از نسائی صیام)

۵، ابن ماجه، صیام، ۲، احمد بن حنبل، ۲، ۲۳۰، ۲

(۳۸۵، ۴۲۵).

۲۶۳

الدنيا جيفت و طال بها كلاً.

احادیث مشنوی، ص ۲۱۶ (به نقل از شرح بحر العلوم، ج ۶)

ص ۱۹۵ و المنهج القوی، ج ۴، ص ۴۷۸.

الدنيا حرامٌ على اهل الآخرة

والآخرة حرامٌ على اهل الدنيا

وهما حرامان على اهل الله.

۲۵۶

مصباح البداية، ص ۱۱۶، احادیث مشنوی، ج ۲، (به نقل

از جامع صغیر، ج ۲، ص ۱۶، با کمی تفاوت بجای: "و

هما حرامان على اهل الله" والدنيا والآخرة

حرام على اهل الله ^و آیه است.

الدنيا حلوة خضرة.

۲۵۴

المعجم المفهرس، ج ۲، ص ۳۹، ۱۵۴. (به نقل از ترمذی)

۳۳، فتن، ۲۶، زهد، ۴۱، ابن ماجه، فتن، ۱۹، دارمی، رفاق

۳۷، احمد بن حنبل - ۳، ۷، ۱۹، ۲۲، ۴۶، ۷۴، ۹۱، ۷۴ -

(۶۸، ۶)

۲۵۷

الدنيا سجن المؤمن.

المعجم المفهرس، ج ۲، ص ۱۵۱ (به نقل از مسلم - زهد،

ترمذی - زهد، ۱۶، ابن ماجه - زهد، ۳، احمد بن حنبل - ۲،

۱۹۷، ۳۲۳، ۳۸۹، ۴۸۵، به این صورت:

”الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر“

نیز احادیث منتهوی ص ۱۱۱ (به نقل از جامع صغیر، ج ۲،

۱۶، کنوز الحقائق، ص ۶۴).

۲۸۹

الدنيا عفاف وكفاف.

۲۸۴

الدنيا مزرعة الآخرة.

احادیث منتهوی، ص ۱۱۲ (به نقل از احیاء العلوم، ج ۴،

ص ۱۴ و کنوز الحقائق، ص ۶۴).

الدنيا ملعونة وملعون

۲۸۷

ما فيها الا ذكر الله.

المعجم المفهرس، ج ۲، ص ۱۵۱ (به نقل از ابن ماجه -

زهد، ۳، ترمذی - زهد، ۱۴).

ذاكر الله في العافلين كالصائم

۳۲

خلف الغازين.

ذکر اللسان لقلقتہ و ذکر القلب
وسوستہ و الذکر ذکر السر
الراحمون یرحمہم الرحمن
تبارک و تعالیٰ.

۲۶۴

۱۳۸

المعجم المفہرس، ج ۲، ص ۲۳۶ (بہ نقل از ابوداؤد۔ ادب
۵۸، ترمذی۔ بر ۱۶، احادیث مثنوی، ص ۷، بہ این
صورت :

انما یرحم اللہ من عبادہ الرحماء (بہ نقل از مسلم،
ج ۳، ص ۳۹، ص ۳۹، جامع صغیر، ج ۱، ص ۱۰۳،
کنوز الحقائق، ص ۳۶).

رجعنا من الجہاد الا صغری
الجہاد الا کبیر.

۲۹۳، ۳۳

احادیث مثنوی، ص ۷۱ (بہ تفصیل بیشتر بہ نقل از
کنوز الحقائق، ص ۹۰ و جامع صغیر، ج ۲، ص ۵۸ و غزالی
آن را جزو اقوال صحابہ شمرده ن. ک: احیاء العلوم،
ج ۲، ص ۱۶۵ و بارزور مورد و دیگر جزو احادیث می آورد.
ہمان کتاب، ج ۳، ص ۶ و مستدرک، ج ۲، ص ۲۷۰).
الزہد حرفتی: المعرفۃ
الزہد زہدان زہد عن

المحلال وزهد عن المحرام و
افضل من ذلك الزهد عن
المحلال.

۶۴

الزهد في الدنيا تريح القلب
والبدن والرغبة في الدنيا
فكثرة الهم والحزن.

۶۴

سيروا سبق المفردون قيل
وما المفردون يا رسول الله
قال الذاكرون الله كثيراً
والذاكرات.

۶۸

تعليقات "العروة"، ص ۵۷۷ (بـ نقل از مسلم، ج ۴،

ص ۲۰۶۲، به صورت :

كان رسول الله (ص) يسير في طريق مكة فمر

على جبل يقال له جمدان. فقال: سيروا.

هذا جمدان. سبق المفردون. قالوا،

وما المفردون يا رسول الله؟ قال: الذاكرون

كثيراً والذاكرات.

(نیز: کاشف الاسرار اسفراینی، ۳ و کشف المحجوب،

۴۷۲، ۴۷۵، همین مأخذ).

الشریعة اقوالی الطریقتہ

۳۰۳

افعالی المحقیقہ حالی.

۸۶

صاحب الورد ملعون.

طالب شوق الابلد: الا...

۷۶

طلب العلم فریضۃ علی کل

مسلم ومسلمة.

احادیث مشنوی، ص ۲۰۹ (بہ نقل از جامع صغیر ج ۲،

ص ۵۳).

طوبی لمن تواضع من غیر

متقصہ وذل فی نفسه من

۶۹

غیر مسکنیہ.

مصباح الہدیۃ، ص ۳۵، التصفیۃ فی احوال۔

المتصوف، ۲۲۹.

العبادۃ مخزنۃ (خزنۃ) و

مفتاحها الدعاء و استانہما

۸۳

لقمۃ من المحلال.

عبد اللہ بن سلام رضی عنہما تید

کہ سیری کریم بارسول اللہ (ص):

اذا سمع صوتاً من الوادی یقول

اشهد ان لا اله الا الله واشهد
ان محمداً رسول الله فقال
اشهد ان لا يشهد به احد
الا قد بوى من الشرك.

۲۸

علماءنا امنائنا اذا لم يميلوا الى
الدنيا و اذا مالوا الى الدنيا فهم
سرق سرق سرق.

۲۸۷

عبارة بالا مشابہ حدیثی ست بہ این مضمون :
العلماء أمناء الوسل ما لم يَدْخُلُوا فِي الدُّنْيَا فَاذَا دَخَلُوا فِي
الدُّنْيَا فَاحْذَرُوهُمْ عَلَى دِينِكُمْ
(قوت القلوب، ج ۱، ص ۱۷۴) . ونیز رک : امثال و

حکم، ج ۱، ص ۲۶۲ .

عن ابن عباس رضي الله عنهما عن
النبي صلى الله عليه وسلم
انه قال : خلق الله تعالى ملكاً
يوم خلق السموات والارض
فامر الله ان يقول لا اله الا
الله ما دأبها صوته لا يقطعها
ولا يتنفس فيها ولا يتمها حتى

اموا سرا فيل عليه السلام
ففتح في الصور فقامت القيامة
(عن ابن عباس).

۳۰

عن ابن عباس رضي الله عنهما
ان النبي صلى الله عليه وسلم
دخل قبراً فاشرح له يسراج
فاخذ من قبل القبلة وقال
رحمك الله ان كنت لاواهاً
تلاء للقوان.

۲۵

المعجم المفهرس، ج ۱، ص ۲۷۵ (به نقل از ترمذی به جواز)

۰۶۲

عن ربيعة ابن كعب الاسلمي رضي الله
عنه انه قال كنت ابيت عند
حجرة النبي صلى الله عليه وسلم
فكنت اسمع اذا قام من الليل
يقول سبحان رب العالمين الهوى
ثم يقول سبحان الله وبحمده
الهوى.

۲۴

عن عبد الرحمن ابن ابري رضي الله

عند كان يقول: اذا سلم عن
الصلوة سبحان الملك القدوس
ثلاثا ويرفع صوته بالثالثه.
(رواه النسائي).

۲۲

عن عبد الله ابن عباس رضي الله
عنهما: قال كنت اعرف الفقهاء
صلوة رسول الله صلى الله عليه
وسلم بالتكبير.

۲۶

المعجم المفهرس، ج ۵، ص ۱۷۱ (به نقل از بخاری -
اذان ۱۵۵، مسلم - مساجد ۱۲۰-۱۲۱، ابوداود - صلوة
۱۸۵، نسائي - سهو ۷۹، احمد بن حنبل ۲۲۲).

عن معقل ابن يسار (رض) قال
شهدت النبي (ع) مع ابني كمي
(رض) فقال النبي (ع): الشرك
اخفي فيكم من ذبيبة
التمل. ثم قال النبي عليه السلام:
الا ادلك على ما يذهب عنك
صغر ذنبك وكبيوتة. فقال: بلى
يا رسول الله. فقال النبي عليه

للسلام قل : اللهم انى اعوذ بك
من ان اشرك بك شيئاً وانا
اعلم واستغفرك مما لم اعلم.
به اين صورت :

قال عليه السلام : "الشرك في هذه الامّة
اخفى من ذبيب التمل على الصفا"
(مفردات، ۲۶۶).

عن النبي صلى الله عليه و
سلم، انه قال :

اذا اراد الله بعبد خيراً
جعل له العقوبة في الدنيا
واذا اراد الله بعبد شراً
حتى امسك عليه حتى يوافيه
يوم القيمة. (عن انس).

حدیث بالا مشابہ حدیثی ست بہ این مضمون :

"اذا اراد الله بعبد خيراً جعل له عقوبة

ذنبه في الدنيا" (احياء علوم الدين، ج ۴،

ص ۱۳۲).

فاذا بلغ سبعين سنة اجه

۵۶

اهل السماء .

باکمی تفاوت :

”فاذا بلغ سبعين سنة احبته الله واحبته اهل

السماء“ (المعجم المفهرس، ج ۱، ص ۶۰۶، به نقل از احمد بن

حنبل، ۳، ۲۱۸، ۲، ۸۹۰) .

۷۳

الفقر سواد الوجه في الدارين.

سفينة البحار، ج ۲، ص ۳۷۸ .

الفقير من (اذا) اراد ان يطبخ

لم يجد قدراً و اذا اراد ان يشرب

لم يجد اناءً .

۲۵۰

قال رسول الله صلى الله عليه

وسلم: اذا مورتم برياض

الجنة فارتعوا قالوا يا رسول الله

وما رياض الجنة قال حلق

الذكر .

۲۸

المعجم المفهرس، ج ۲، ص ۳۲۰ (به نقل از ترمذی - دعوات

۸۲، احمد بن حنبل، ۳، ۱۵۰) .

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

من اختار ربعاً على اربع اكومه

اللہ تعالیٰ باریع من اختار الصبر
 على الجوع والتواضع على التكبر
 والطاعة على المعصية والجماعة
 على الفرقة اعطاه الله تعالى
 عيش السعداء وصوت الشهداء
 وشفاعة الانبياء ويتيسر للحساب
 قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
 من حسن اسلام المرء ترك
 ما لا يعنيه .

۱۰۲

۲۶۱

المعجم المفهرس، ج ۱، ص ۲۷۱ (به نقل از ابن ماجہ - فتن
 ۱۳، مؤطا - حسن الخلق ۳، کلام ۱۷، ترمذی - زهد ۱۱)
 بدین صورت :

” من حسن اسلام المرء ترك ما لا يعنيه “ مصباح
 الهدية، ص ۷۶ و ۷۳، التصفیة فی احوال المتصوفة، ۱۰۹،

۱۳۱

قال صلى الله عليه وسلم:
 من اكل الحلال اربعين يوماً
 نور الله قلبه واجرى بينا بيع
 الحكمة من قلبه على لسانه

وفي رواية هداة الله تعالى
في الدنيا.

۸۴

قال عليه السلام : اعملوا الفرائض
تكن عابداً وارض بقسمة الله
تكن زاهداً و ازهد في الدنيا
يحبك الله و ازهد فيما في ايدي
الناس يحبوك .

۶۴

به این صورت :

عن سهل بن سعد الساعدي قال اتى النبي
صلى الله عليه وآله وسلم رجل . فقال يا رسول الله
ولني على امر اذا عملته احبني الله و احبني الناس
فقال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم :
ازهد في الدنيا يحبك الله و ازهد فيما في ايدي
الناس يحبوك ؛ (ابن ماجه ، ص ۷۵۲) .

و نیز المعجم المفهرس ، ج ۱ ، ص ۷۰۷ . (به نقل از همین مأخذ) .

قال عليه الصلوة والسلام
في مجلسه : السلام عليكم يا اصحابي
و اخواني في اخر الزمان فقال
عمر رضي الله عنه كيف يكون

هذا كنا من اصحابك فهم
 اخوانك فقال عليه الصلوة
 والسلام: انتم رايتموني وسمعتم
 وموات عليكم الوحي وجاهدت
 معكم حتى دخلتم في ديني فهم
 اخواني يعلون بخط امور في قرطاس
 ابيض ولهم اخزني من
 الانبياء والمرسلين .

١٢٠

قال النبي عليه السلام:
 اوحى الله تعالى الى بعض انبيائه
 احذر ان امتعك وتستقر من
 عيني فاصب عليك الدنيا
 صباً .

٢٥١

قال النبي صلى الله عليه وسلم:
 سأل جبرائيل عليه السلام
 محمداً عليه الصلوة والسلام
 فقال ان تؤمن بالله فهو
 واحد وملائكته فهذا باب
 ثانٍ وكتبه في هذا باب ثالث

۲۹۹

کلموا الناس على قدر عقولهم.

مرصاد العباد، ص ۱۵. برای آگاہی بیشتر «تعلیقات

آداب»، ص ۳۳۴ (به نقل از احیاء علوم الدین، ج ۱،

ص ۷۴، تمیذات عین القضاة، ص ۶، جواهر الاسرار،

ص ۳۳، فیه ما فیه، ۶، ۳۰).

۲۹۷

کلمیننی یا حمیرا.

احادیث مشنوی، ص ۲۰ (به نقل از احیاء علوم الدین، ج ۳،

ص ۷۴، اتحاف السادة المتقين طبع مصر، ج ۷، ص ۳۲۴،

طبقات الشافعية طبع مصر، ج ۴، ص ۱۶۳، کتاب اللؤلؤ.

المرصوع، ص ۱۰۳).

كنت سمعاً: بنی ببصر...

لا اله الا الله وحده لا شريك

له له الملك وله الحمد وهو

على كل شيء قدير اللهم لا مانع

لما اعطيت ولا معطي لما منعت

ولا ينفع ذالجد منك الجدد.

۲۷

باتفاوت بیشتر در «احیاء علوم الدین» ج ۲،

ص ۳۰۶.

لا اله الا الله وحده لا شريك

له له الملك وله الحمد وهو
 على كل شيء قدير لا حول و
 لا قوة الا بالله لا اله الا الله
 ولا نعبد الا اياه له النعمة
 وله الفضل وله الثناء الحسن
 لا اله الا الله مخلصين له الدين
 ولو كره المشركون (رواه مسلم
 عن عبد الله ابن زبير رضي

۲۱-۲۰

عنه
 لا اله الا الله وحده لا شريك
 له له الملك وله الحمد يحيي
 ويميت وهو حي لا يموت بيده
 الخیر وهو على كل شيء قدير
 بآکمی تفاوت :

۲۴۴/۳۱

احیاء علوم الدین، ج ۲، ص ۳۰۶.

۳۵

لا تجالسوا الموتی.

احادیث مشنوی، ص ۱۵۶ (به نقل از شرح تعرفت)

ج ۱، ص ۶۳.

لا یسعنی نبی مرسل ولا ملک

مقرب: لی مع الله وقت ...

لا ينظر الله الى صوركم ولكن
ينظر الى قلوبكم واعمالكم.

۱۸۶، ۸۷

المعجم المفهرس، ج ۶، ص ۷۷۶ (به نقل از مسلم - بر ۳۲)
ابن ماجه - زهد، ۹، احمد بن حنبل - ۲، ۲۸۵، ۵۳۹.
به این صورت :

ان الله لا ينظر الى اجسادكم، صورتكم...
ولكن ينظر الى قلوبكم؛

لحوم العلماء، سم من شتم مرض
ومن عصى مات.

۱۷۶-۱۷۵

۲۵۲

لعن الدنيا الا ما اى ما لا يد.
لقنوا موتاكم ان لا اله الا الله
فانها تهدم الذنوب قالوا
يا رسول الله قالها في جيوته
قال اهدم اهدم.

۳۴

المعجم المفهرس، ج ۶، ص ۳۰۰ (به نقل از مسلم - ج ۱، ۲،
ابوداؤد - ج ۱۴، ترمذی - ج ۷، نسائی - ج ۱،
ابن ماجه - ج ۳، ۳۵، احمد بن حنبل - ۳، ۳۰۰).

۹۴

لكل امری مانوی.

یا کی تفاوت: " [و اما] [له] [كل] - امری مانوی "

المعجم المفهرس، ج ۷، ص ۵۵ (بہ نقل از بخاری۔ بدو الوجہاً،
ایمان ای، نکاح ۵، طلاق ۱۱، ایمان ۲۳، حیل ۱، عتق
۶، مسلم۔ امارۃ ۱۵۵، ابوداؤد۔ طلاق ۱۱، ترمذی۔
فضائل الجہاد ۱۶، نسائی۔ طہارۃ ۵۹، طلاق ۲۴، ایمان
۱۹، ابن ماجہ۔ زہد ۲۶، احمد بن حنبل۔ ۱، ۲۵، ۴۳، ۴۴،

لکل شیءٍ صقالتهٌ وصقال القلب

ذکر اللہ .

۲۶۴

مرصاد العباد، ص (۲۰۴)، ۲۹۵، بابکی تفاوت :

”انّ لکل شیءٍ صقالتهٌ وصقال لقاہ القلوب ذکر اللہ“

لکل شیءٍ معدنٌ ومعدن التقوی

قلوب العارفين .

۸۶

لم یرض بقضائی : من لم ...

لم یقبل اللہ تعالیٰ صلواتہ

اربعین یوماً : من اکل لقمتہ ...

لی مع اللہ وقتاً .

۳۰۷، ۲۳۰

اشارہ است بحديث معروف : ”لی مع اللہ وقتاً“

لا یسعی فیہ ملکٌ مقربٌ ولا نبیٌ مرسلٌ .“

احادیث مشہور، ص ۳۹ (بہ نقل از اللؤلؤ والمرصوع ،

ص ۶۶، التصفیۃ فی احوال المتصوفۃ، ۱۹۵ .

ما من يوم الا وهو ينادى
يا ابن آدم انا خلق جديد
وانا فيها تعمل.

۳۵

المخلصون : الناس ...

۸۱

المروء مع من يحب .

مشکوٰۃ ، ص ۲۶۶ و احادیث مشنوی ، ص ۱۱۵ نقل

از مسند احمد ، ج ۱ ، ص ۳۹۹ ، با کمی تفاوت کلمه آریجا

جائی "یحب" "احب" آمده است .

المعرفة رأس مالى والعقل أصل

دینی والحب أساسی والشوق

مربی و ذکر الله انیسى و

التقى كنزى والحزن رفيقى

والعلم سلاحى والصبر زادى

والرضا غنيمتى والفقير فخرى و

الخوف ازارى والحياء رزاقى

والزهد حرقى .

۸۵،۴۴

من اشتري ثوباً بعشرة (درم)

وفى ثمنه درهم من حرام

لم يقبل الله صلوة مادام

عليه منه شيء.

باکمی تفاوت :

”من اشترى ثوباً بعشرة دراهم في ثمنه درهم
حرام لم يقبل الله صلاة و عليه منه شيء.“

(اجیاء علوم الدین، ج ۲، ص ۹۰).

و بجای ”دراهم فی ثمنه“ ”درهم حرام“ ”دراهم و فیہ

درهم حرام... (المعجم المفهرس، ج ۱، ص ۴۵۶ - به نقل

از احمد بن حنبل، ۲، ۹۸).

من اكل لقمةً من المحرام

لم ينظر الله تعالى اليه اربعين

صباحاً.

۸۲-۸۱

باکمی تفاوت :

”من اكل لقمةً من حرام لم يقبل له صلاة

اربعين ليلة...“ (اجیاء علوم الدین، ج ۲،

ص ۸۹).

من بنى مسجداً لله بنى الله

له بيتاً في الجنة.

۳۲۰

المعجم المفهرس، ج ۱، ص ۲۲۱ (به نقل از مسلم، مساجد

۲۵، ۲۴ - مسافرن، ۱۰۳ - زهد، ۴۳، ۴۴، بخاری -

صلاة ۶۵، ابوداؤد۔ تطوع ۱، ترمذی۔ صلاة ۱۲،
 ۱۸۹، ۱۰۴، نسائی۔ مساجد ۱، ۹۔ تجارات ۱۰، دارمی۔
 صلاة ۱۱۳، احمد بن حنبل۔ ۱، ۲، ۵۳، ۶۱، ۷۰،
 ۲۴۱، ۲، ۲۲۱، ۲۹۶، ۳۸۶، ۴۱۳، ۴۹۸، ۴، ۳۲۶،
 ۳۳۷، ۴۲۶، ۴۲۸، ۴۶۱)۔

۱۹

من تشبه بقوم فهو منهم۔

كشف المحجوب، ۵۱، ۲۲۹، ۵۴۱، التصفية في احوال
 المتصوفة، ۲۵، ۶۳، ۱۴۱۔

من تقرب الى شبرا تقربت
 اليه ذراعاً من تقرب اليه
 ذراعاً تقربت اليه باعاً۔

۲۸۰

المعجم المفهرس، ج ۵، ص ۳۵۴ (ينقل از بخاری۔ توحيد
 ۱۵، ۵۰، مسلم۔ ذكر ۲۰-۲۲۔ توبة ۱، ترمذی۔ دعوات
 ۱۳۱، ۴۵، ابن ماجه۔ ادب ۵۸، احمد بن حنبل۔ ۲،
 ۴۱۳، ۴۳۵، ۴۸۰، ۴۸۲، ۵۰۹، ۵۲۴، ۵۳۴،
 ۳، ۴۰، ۱۲۲، ۱۲۷، ۱۳۰، ۳۷۳، ۵، ۱۵۳، ۱۵۵،
 ۱۶۹، ۳۵۱)۔

وتيزمر صا والعباد، ص ۲۱۲، ۲۱۸، ۳۰۳، ۳۳۸،
 التصفية في احوال المتصوفة، ۲۲۔

من تواضع رفعه الله ومن
تكثر خذ له الله.

۱۵۴، ۱۰۴، ۶۹، ۶۷

(و با کمی تفاوت :

من تواضع لله رفعه الله).

التصفيّة في احوال المتصوفة، ۲۲۹، به صورت:
"من تواضع لله رفعه الله ومن تكبر وضعه الله"

من صلى الظهر بالجماعة كان

له خمس وعشرون صلوة و

سبعون درجة بين درجتين

مسرة مائة عام في الفردوس.

۵۹-۵۸

۲۸۶

من طلب شيئاً وجدّ وجد.

احاديث مشنوی، ص ۷۸ (به نقل از مجمع الامثال ميدانی)

كشف المحجوب، ص ۴۵، التصفيّة في احوال المتصوفة، ۴۹،

۱۲۸، ۱۸۰.

من طلبني وجدني ومن وجدني

عرفني ومن عرفني احبني ومن

احبني عشقني ومن عشقني

انا قتلتته ومن قتلتته انا قتلتته^{بتة}

۲۸۵

بدین صورت :

من احبني قتلته ومن قتلته فانا ديتته“
احاديث مثنوی، ص ۱۳۴ (به نقل از المنهج القوی ج ۴)
ص ۳۹۸۔

۱۵۰، ۴۶

من عادى لي ولياً اذنته۔

المعجم المفهرس، ج ۴، ص ۱۵۷ (به نقل از بخاری۔
رقاق، ۳۸)۔

احاديث مثنوی، ص ۱۸ (به نقل از جامع صغير ج ۱،
ص ۷۰)۔

من عرف نفسه فقد عرف

۳۳۴

ربه۔

احاديث مثنوی، ص ۱۶۷ (به نقل از شرح نهج البلاغه،
ج ۴، ص ۵۷۷ منسوب به حضرت علي كرم الله وجهه و
جزوا احاديث نبوی آمده است، كنوز الحقائق، ص ۹
و مؤلف اللؤلؤ المصوغ، ص ۸۶ به نقل از ابن تيمية آرا
از موضوعات في شمارد، كشف المحجوب، ۲۴۷، ۲۵۳،
التصفيّة في احوال المتصوفة، ۱۶۷، ۲۳۹)۔

من قال في سبيل الله الله اكبر
رافعاً بها صوته كتب الله تعالى
له رضوانه الاكبر ومن

يكتب له رضوانه الاكبر
 جمع الله بينه وبين ابراهيم
 وسائر الانبياء في دار الجلال
 وكان ممن ينظره ربه بكرة
 وعشياً (عن ابن عمر).

۳۶

من قال لا اله الا الله والله
 اكبر رافعاً بها صوته كتب
 الله له رضوانه الاكبر جمع
 الله بينه وبين محمد و ابراهيم
 وسائر الانبياء عليهم السلام و
 كان ممن ينظر الى ربه بكرة
 وعشياً.

۳۳ - ۳۲

من قال لا اله الا الله ومد
 بها صوته اسكنه الله تعالى
 دار الجلال ويرزقه النظر الى
 وجهه .

۲۷ - ۲۶

من لم يرض بقضائي فليطلب
 ربا سواي .

۳۰۰

اشاره به حديثي است :

من لم یرض بقضائی ولم یصبر علی بلائی فلیخرج من
تحت سمانی ولیطلب رباً سوائی . (احادیث مشنوی،
ص ۷۷ و ۷۸ باختصر تفاوت، بہ نقل از جامع صغیر، ج ۲،
ص ۸۰ و شرح تعرف، ج ۱، ص ۷۰ و کنوز الحقائق،
ص ۸۹ و جامع صغیر، ج ۲، ص ۱۸۰)، التصنیفہ فی
احوال المتصوفہ، ۹۰.

۳۸۶، ۱۳۳

المؤمن ینظر بنور اللہ.

المعجم المفہرس، ج ۶، ص ۷۶ (بہ نقل از ترمذی
تفسیر سورۃ، ۱۵، ۶)، احادیث مشنوی، ص ۱۴،
باکی تفاوت :

”اتقوا فراست المؤمن فانہ ینظر بنور اللہ“
(بہ نقل از جامع صغیر، ج ۱، ص ۸، احیاء علوم الدین،
ج ۳، ص ۱۸).

نادی موسیٰ علیہ السلام ربہ
وقال : یارب ای عبادک
اعلم : قال الذی یأخذ من
علم الناس انی علمہ .

الناس کلہم میتون الا
العالمون والعالمون کلہم

میّتون الا عاملون و
العاملون کلّهم میّتون
الا المخلصون والمخلصون
علیٰ خطیر عظیم .

۱۱۳، ۱۲۱، ۲۴۵

احادیثِ مثنوی، ص ۵۳۰ بہ نقل از شرح خواجہ
ابوب حدیث نبوی و در اتحاف السادة المتقين،
ج ۹، ص ۳۴۲ منسوب بہ سهل بن عبد اللہ تستری.

والمخلصون علیٰ خطیر عظیم :
الناس کلّهم میّتون ...
وفي الجماعة رحمت .

۵۸

به این صورت :

”والجماعة رحمتٌ والفرقة عذاب“
المعجم المفهرس، ج ۱، ص ۳۷۰ - بہ نقل از احمد بن
حنبل، ج ۴، ۲۷۸، ۳۷۵.

ومن لم يعرف قلبه فليس
بحیّ .

۵۱

يقول الله تعالى انا عند ظنّ عبدي
بی اذا ذكرني فان ذكرني في نفسه
ذكرته في نفسي وان ذكرني في

ملاء ذکرته فی ملاء خیر

متبر (عن ابی هریرةؓ)

۲۲

المعجم الفهرس، ج ۴، ۸۷ (به نقل از بخاری - توحید، ۱۵)

۳۵، مسلم - توبه ۱ - ذکر ۲، ۱۹، ترمذی - زهد ۵، دعوات

۱۳۱، ابن ماجه - ادب ۵۸، دارمی - رفاق ۲۲، احمد

بن حنبل ۲، ۲۵۱، ۳۱۵، ۳۹۱، ۴۱۳، ۴۴۵، ۴۸۰،

۴۸۲، ۵۱۴، ۵۱۷، ۵۲۴، ۵۳۴، ۵۳۹، ۳، ۴۱۰،

۲۷۷، ۴۹۱، ۴، ۱۰۶)۔

فہرست اقوال مشایخ و...

- الارادة ان تريد ما تريد
مرادك .
- ۹۴
- الارادة ان يعتقد الانسان الشيء
ثم يعزم عليه ثم يريد
والارادة بعد صدق النية .
الارادة الفراغ لأمر الله والثقة
بوعده الله و دوام قرع باب
الله .
- ۹۴ (قول جنيد)
- ۹۳ (قول ذوالنون مصري)
- الارادة مطالبة القلب غذاء
الروح من طيب النفس .
استكثروا من الاخوان فان
لكل مؤمن شفاعته عند الله
يوم القيمة .
- ۹۳ (قول حكيم)
- ۵۵ (قول ابن عباس رض)

اش حالک ای ای شیء حالک. (قول شیخ محمد بکری)
 ۴۶۱
 ۲۹۴ اعاذنا الله عن ذلك. (قول خدا داد)

مشابه این قول از علی سهل است :

”اعاذنا الله وایاکم من غرور حسن الاعمال مع فساد

بواطن الاسرار“ طبقات انصاری (ص ۲۸۳).

افضل الطاعات حفظ الاوقات

وهو ان لا یطلع العبد غیر حده

ولا یوافق غیر ربه ولا یقارن

غیر وقتہ.

۵۴-۵۵ (قول واسطی)

مشابه این قول از ابو عبد الله مغزنی است :

”افضل الاعمال عمارة الاوقات فی الموافقات“

طبقات انصاری (ص ۲۴۸).

الله حاضرى الله ناظرى الله

معى.

۳۰۲

اللهم احشرنى من اهل

المحبة وامتنى فى المحبة.

۴۱۹

الامور مرهونة باوقاتہا.

۳۵۰

امثال حکم ۲، ج ۱، ص ۲۳۵.

ان الله تعالى قال فى بعض

کتابه عبدي يريد و اما ما
نريد ولا يكون الا ما اريد .

۹۴

ظاهراً بايد به جای کتابه، کتبه و به جای ما نريد، انا نريد
باشد.

ان لا يذخر العبد ولا يعتذر
ان لا يكون بالاعطاء افرح
من الاخذ ويذكر النعمة و
ينسى المعصية .

۹۹

انه قال ثبات اذا صح العبد
مقام التوبة ثم نقل الى مقام
الخوف ثم نقل الى مقام الرجاء
ثم نقل الى مقام الصالحين
ثم نقل الى مقام المریدين ثم
نقل الى مقام المتقين ثم نقل
الى مقام المحبتين ثم نقل الى
مقام المشتاقين ثم نقل الى
مقام الاولياء ثم نقل الى مقام
المقربين .

(قول ابى عثمان)

۹۱

انه قال جميع المرؤة في قول الله

- عز وجل: إِنَّ اللَّهَ بِأَمْرِ الْعَدْلِ
وَالْإِحْسَانِ؛
- ۹۹ (قول محمد بن جهم)
- انه قال غذاء المريدين في
الطاعات و غذاء الزاهدين
في ذكر الثواب و غذاء
العارفين في المحبة و المناجاة.
- ۹۵ (قول ابن عطاء)
- انه قال كان يوسف عليه السلام
رأس الفتيان ثم قرأ قوله
تعالى "لَا تَشْرَبْ عَلَيْكُمْ الْيَوْمَ"
- ۹۸ (قول فضيل)
- انه يشير الى معرفته من
غض البصر عن الكل بعد
مشاهدة الحق و معرفته
والعين يشير الى معرفته
من احب عبادة حتى اوصل
الى طاعته.
- ۵۲ (قول عرفان)
- اول مقامات العباد مراعات
حق الله و اخر مقامات الفتوة
- ۵۵ (قول حسن بصرى)
- رعاية حق المؤمنين.
التصوف كله آداب.
- ۱۵۶۸۰

ابن قول از ابو حفص حداد است که صورت کامل آن
در کشف المحجوب، ص ۷۷ آمده است.

۷۷

التفكر اساس اصابة الراى .

۲۵۶

(قول جعفر صادق^{رض})

التقوى ان تتقى العبد سوى
الله .

۶۰

(قول جعفر صادق^{رض})

التقوى انه لا ترى فى قلبك
سوى الله تعالى .

۶۱

(قول ابو بكر وراق^{رض})

التقوى شطر ان شطر علم و
صبر العلم كالماء والصبر كاللؤلؤ
فيهما حياة القلب فى الارض
والماء حياة الخلق .

۶۰

التقوى فى اطاعة يرا دبه

الاخلاص وفى المعصية يرا د

به الترك والمحذر والخلاص

۶۰

(قول محققين^{رض})

التوبة صفة المؤمن .

التوبة على ثلاثة اقسام

اولها التوبة و اوسطها

الانابة و اخرها الاوبة

فجعل التوبة بداية والاوبة

نهایة والانابة اوسطهما
من تاب من خوف العقوبة
فهو صاحب توبة ومن تاب
طمعاً في الثواب فهو صاحب
الانابة ومن تاب مراعاةً
للامر لا للرغبة في الثواب
ولا للرهبية من العقاب

۸۹

(قول ابو علی دقاق)

فهو صاحب اوبة
التوبة قصار المذنبين وعضة
المسيئين ونشاط الصديقين
وسلوة المحبتين ورضاء رب
العالمين.

۹۱

(قول حضرت علیؑ)

جواهر البرست كتمان الفقر
حتى يظن الناس انه غني و
كتمان الصدقة حتى يظن
انه بخيل وكتمان الغضب
حتى يظن انه مريض وكتمان
الشدّة حتى يظنوا انه متنعّم
وكتمان المرض حتى يظنوا انه

صحيح وكتمان الاعمال الصالحة
حتى يظنوا انه لن يعمل عملاً
صالحاً.

۱۰۱

۴۶

الحق مُرّ.

امثال وحكم، ج ۱، ص ۲۴۲.

۴۳۱

(قول قائم شيخ)

الخفية اولى من الجهر.

الدنيا في نظرة كالعدم.

۳۰۸

ذنب لا يقاس به ذنبك.

ابن قول ضمن بيت زير آمده است :

”فقلت وما اذنت قالت مجيبة“

وجودك ذنب لا يقاس به ذنبك“

مصباح الهداية، ص ۳۷۰.

التوايشير الى ترك زينة الدنيا

۶۳

(قول ابو بكر وراق)

والتزين بزينة التقوى.

سئل جنيد رحمة الله عليه

ما للمريدين في مجاهدات

الحكايات قال الحكايات جند

من جتود الله تعالى يقوى بها

قلوب المريدين فليل له هل

فی ذلك شاهد قال نعم
قوله تعالى: وكلاً نقص عليك
من انباء الرسل نثبت به
فؤادك.

۹۵

سئل المجنيد قدس سره
عن المرید قال المرید يتولاه
سیاسة العلم والمراد يتولاه
رعاية الحق لان المرید
یسیروا المراد یطیر فمتی
یلحق السائر الطایر.

۹۶

سئل محمد ابن سلیمان رحمه
الله فقال المرید المستوفی
والمراد المستوفی.

۹۶

الصبر مفاتيح مفتاح البركات
صحبت الاشرار يورث سوء
الظن بالاخيار.

۵۴

۹۷

(قول بشرحاني)

الطاء يشير الى طوابع الحق
اذا طلعت على اسرار خوارق
اوليائه فيكيحها (فيحكيها) اي يتجاوز

عن فنون ساكنه الاغيار
ويجعلها خالصاً لله الواحد
القهار ولا يساكن ولا ينازل
بل يقهر كل من ساكنه و
يطمس كل من نازله.

۵۷ (قول حسن بصری)

الطريق الى الله تعالى بعد
انفاس الخلاق.

۲۹۱

امثال وحكم، ج ۱، ص ۲۵۶.

بجای "انفاس" "نفوس" آمده است.

۷۶

(قول احمد اليوسفي)

الطريقة هو العمل بالقلوب.
العاقل يكفيه الاشارة.

۴۳۲، ۴۷

امثال وحكم، ج ۱، ص ۵۹.

العبادة ترك العادة والتصو
ف ترك الرسم.

۲۱۹

علامة العازف ان لسانه
مشغول بالذكر والثناء
وبدنه متعب بالخدمة
والوفاء وصدرة مشروح
بالنور والضياء وقلبه

معمور بالشوق والرجاء و
ماله مبدول بالبتر والعطارة
واسمه مشهور في السماء و
نفسه متعلق بالآخرة والآخرة

۸۵-۸۶

۲۵۷

(قول اکابر)

العلماء غرباء.

۳۹۱

(قول اکابر)

عليكم بتقليل الطعام وتقليل المنام.

۲۸۶

غريم لا يقضى دينه.

الغيرة غيرتان (غيرة) من
الحق على عبدة وهو ان يستتر
عن اعين الخلق ويقع له المقابلة
في اعينهم وغيرة من

۴۹

العبد في الحق وهو ان يستتر
حاله عن ان يعلم احد معرفته
به ومحبتة له وشوقه اليه.

۵۳

(قول اهل الرياضة)

الغيرة من اخص صفات
الصدّيقين و اعمال المتقين.
الفتوة ان تكون خصماً لربك
على نفسك.

۹۷

الفتوة ان يعمل في السر ما لا

- يستحي منه في العلانية
الفتوة صدق عند الحفاء
والبذل عند المسكنة .
- ٩٧ (قول أبو الحسن نورى)
- الفتوة رجوع النفس عن
طلب حفظها .
- ٩٧ (قول سهل)
- فجزع يوماً مما حل اليه
فهتف به هاتف اذا
لم تصبر على ضربنا فارتحل
من قربنا فتأدب وعاذ من
الشكوى الى الشكر .
- ٤٩ (قول شيخ مولى)
- فقال سهيل رحمه الله :
المستقيم من كان لسانه
مشغولاً في ذكر الله وبنده
في خدمة الله وقلبه في
محبتته وروحه في شوق لقاء
الله (شرح آية : ... ثم
استقاموا) .
- ٧٧
- ٢٩٣
- ٢٨٠
- في السؤال ذل .
في الصحبة افة .

قبول الحق من الحق للحق.

بصورت ذیل:

”قبول الحق من الدين“ منسوب بحضرت علیؑ،

امثال و حکم، ج ۲، ص ۱۱۵۶.

قال نفس محمد عليه السلام في

خدمت الرب جل جلاله
وقلبه في محبة الرب جل جلاله

ولسانه في ذكر الرب جل

جلاله وفؤاده في رؤية الرب

جل جلاله ووجهه في سجدة

الرب جل جلاله ويده في عطية

الرب جل جلاله ورجله في

القيام بين يدي الرب جل

جلاله وبدنه في خدمة

الرب جل جلاله ودعوته

وهدايته الى الرب جل جلاله

فكان من فوقه الى قدمه

مشغولاً بالرب جل جلاله ولم

يكن فيه حظ لغير الرب جل جلاله

کیف اصورة (آدم - قال)
دعه حتى اصورة انا لانه
نظارة المخلق فتصورة بالقد
لا بالترفاً مرجبرئيل عليه
السلا حتى يخرج من جوهر
سبعة جواهر فزين معهما وجهه
وتركب جوهرين في عينيه
يسمى بصراً وجوهرين في
اذنيه يسمى سمعاً وجوهر في
انفه يسمى شماً وجوهر في لسانه
يسمى كلاماً فزينه كما يستحق
بنظارة المخلق .
ما رأيت شيئاً قط إلا ورأيت
الله فيه .

۸۷ (منسوب به جعفر صادق ع)

۲۶۶

(قول شبلي ع)

كشف المحجوب ص ۴۲۸

۲۵۵ ، ۱۹۹

المتقى من يتقى من الحلال .

۲۴۷ ، ۲۴۴ ، ۲۰۶

المجاز قنطرة الحقيقة .

امثال وحكم ، ج ۱ ، ص ۲۷۰ .

المراعات يورث المراقبة خلوص .

- ۵۵ (قول ابراهيم الخواص) الستر العلانية .
المروءة ترك معصية الله
حياء من الله والمحافظة على
- ۹۹ (قول حكيم) طاعة الله لوجه الله .
المروءة شعبة من الفتوة
- ۹۸ (قول نصرآبادي) وهي الاعراض عن الكونين .
المريد الذي يحفظ مراد الله
- ۹۴ (قول ابو بكر سطلي) فيه .
المريد لا يسكن قلبه الا في
اربع مواضع خفي بيته او مسجدة
او مقبرة او مكان خلوة لا يراه
احداً .
- ۹۶-۹۵ (قول يحيى ابن معاذ) معدن المشايخ سبعة التوبة
والارادة والمقتدى والخليفة
والخواجى والشيخ والمشايخ .
- ۸۹ (قول احمد اليسوي) مقام الخوف النظر والمجاسبة
ومقام الترجاء المحرص والرغبة
ومقام حسن الظن الحياء و
المراقبة ومقام الثقة التكون

والطمأنينة ومقام الرهبة
الخشية ومقام الرضا ترك
الاختيار والشهوة ومقام
التوكل الحول والقوة ومقا
الفقر التذلل والمسكنة و

١٠٤

(قول احمد اليسوي)

مقام المحبة الروية .

٢٨٨

من تعلم حرفاً تأبّد رُفاهاً .

نزدك است به كلام حضرت علي (كريم)

"من علمني حرفاً قد صيوني عبداً ."

"من تعلمت منه حرفاً صرت له عبداً ."

من شعب الايمان رفع الأذى

٢٨٠

من الطريق .

١٤٠

الممتحن ملعوناً .

واجب المرید فی ید الشیخ ^{لمت} كما

٣٠٩

فی ید الغسال .

واعلم ان العباد متفاوتة

فی المعرفة قوم عرفوه بالقدرة

فاعتقدوا خوفه قوم عرفوه

بالفضل فاعتقدوا رجاءه

قوم عرفوة بالكرم فاعتقدوا
 حسن الظن به قوم عرفوة بالوفاء
 فاعتقدوا بصدقته وقوم
 عرفوة بالرحمة فاعتقدوا
 الثقة به وقوم عرفوة بالعظمة
 فاعتقدوا بالرهبة وقوم عرفوة
 بالعدل فاعتقدوا بالرضاء
 وقوم عرفوة بالعناء فاعتقدوا
 الفقر عليه وقوم عرفوة
 بالرحمة فاعتقدوا محبة
 ... الوجد وهو مذهبك يا حج

۱۰۳

(قول اليسوي)

۲۹۴

(قول خدا داد)

من شهود عارف مقلوب.
 وحكى عن الشبلي رحمه الله
 انه قرأ بين يدي السري
 قدس سره واذا قرأت القرآن
 جعلنا بينك وبين الذين
 لا يؤمنون بالآخرة حجاباً مستوراً
 قال لاصحابه اتدرون ما هذا
 الحجاب هذا حجاب الغيرة و

٥١

لا احد اغير من الله .

ورحيم فلعباد من الرحمة
في الدنيا رثمها وفي الآخرة
حقيقتها.

٤٣

ولا سلام سواه واكرم
اوليائه و بان سماهم
مسلمين وانزلهم دار السلا
واكرمهم بسلام الملائكة
قال الله تعالى ادخلوها
بسلام امنين وسلم عليهم
بلا واسطة .

٤٠

والاواب كثير الذكرو
الدعاء جهراً .

٩٠

٤٣١-٤٣٢ ح

الولاية اولى من النبوة .
الولاية خير من النبوة
اي ولاية النبي خير
من نبوته .

٣٢٤

وهذه امثال بالسور الاولى
اقرار للعبد بفناؤه وبقاء

سَيِّدَةَ وَالثَّانِي شَهَادَةَ أَنْ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بِوَحْدَانِيَّةِ
سَيِّدَةَ وَالثَّلَاثِ قَوْلَ لَا إِلَهَ
إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالرَّابِعِ
الْأَيْمَانَ وَالْخَامِسَ الْإِسْلَامَ
وَالسَّادِسَ التَّوْحِيدَ وَالسَّابِعَ
الْيَقِينَ.

۱۰۶

يَا رَبِّ انْعَمْتَ عَلَيَّ كَثِيرًا
فَدَلَّنِي عَلَى شُكْرِكَ فَأَوْحَى اللَّهُ
لِقَلْبِي الْيَسْرَ يَا مَوْسَى إِذْ كَرِنِي
كَثِيرًا فَأَنْتَ إِذَا ذَكَرْتَنِي
شَكَرْتَنِي وَإِذَا نَسَيْتَنِي
كَفَرْتَنِي.

۳۳۳

يَشِيرُ إِلَى بَيَانِ عِلْمِ الْخَلْقِ وَ
هِيَ عَلَى أَقْسَامٍ فَحَقِيقَتُهَا الْعُلُومُ
لِلْخَلْقِ عُلُومُ الشَّرِيعَةِ وَذَلِكَ
إِذَا تَحَقَّقَ الْعَبْدُ أَوْرَثَهُ الْعِلْمَ
بِالْحَقَائِقِ وَعِلْمَ الْعَرْشِ مَعْدَنَهُ
الْمَلَائِكَةُ وَعِلْمَ اللَّوْحِ مَعْدَنَهُ

الخواص والملائكة وعلم المعرفة
 معدنه الاولياء وعلم الذات
 معدنه الانبياء وحقيقته
 العلم بالله معدنه قلب
 محمد عليه السلام لاغير
 لذلك قال الله تعالى : و
 انك لعلى خلق عظيم حيث
 احتملت من حقايق العلوم
 ما لم يحتمل غيره وخوطب
 بقوله فاعلم انه لا اله الا الله

(قول عرفا)

فہرست اشعار فارسی و عربی و ترکی

- چون منور بود او ظاہر و باطن بیچو شمع
 مجلس عشاق را بودی ز سوز او ضیاء (مولانا سید)
 ۳۱۲
- کی نمودی پیش او عالم مثال ذرہ
 از عنایتش خدا داد آمد و کان سخن (مولانا سید)
 ۳۱۲
- کوچ و باہم و صوا جملہ پند از خدا (مصرع)
 ۳۸۳
- یافت جان طالبان از روی چہانت جاودان
 زینت اہل محبت بود آن پیر ہمدی (مولانا سید)
 ۳۱۲ - ۳۱۳
- نمودہ بیعت در کوی تو مشتاقان شیراز
 خم زلفت بطلالت محبت می گشود ما را
 ۲۴۳
- وقت آن شد کہ کی گلاب دہی مستاندا
 خاک تو چون من شوریدہ شیدا یان را
 ۲۳۹

- رفت او زین عالم و گرتو بمعنی عاشقی
 ۳۱۳ من بگویم نکتهء تاریخ زینت عاشقا (مولانا سید).
- از جمال حق چنان نور تجلی یافت او
 ۳۱۲ ظاهرش ہشیار بود و باطنش مست لقا (مولانا سید).
- ای تو افلاطون و جالینوس ما
 ۳۴۷ ای دوائی حزن و ہم ما نوس ما
- ای طیب درد و علتهای ما
 ۳۴۷ وی دوائی ہجر و محتہای ما
- آنکہ بود او خود بعالم منظر لطف خدا
 ۳۱۲ در دوداغ عاشقانرا بود وصل او دوا (مولانا سید).
- از خار خار عشق تو بر سینہ دارم خارها
 ۳۹۴ ہر دم شگفتہ بر رخم زان خارها گلزارها (جامی).
- ہین کہ اسرافیل وقتند اولیا
 ۱۶۹ مردہ را ز ایشان ہی باشد جیا
- ہر کہ خواہد ہم نشینی با خدا
 ۲۷۲ گو نشیند در حضور اولیا (مثنوی، ج ۲، ۱۵۸۶)
- چشمی کہ خطا ندید جز عین صواب
 ۳۲۷ دل کرد سوال و دیدہ این گفت جواب

- ۳۳۷ تا بر رخ اغیار نیفتد چشم
از برگ گل سفید پوشیده نقاب
نه بینی شتر بر نوای عسرب
۳۷۴ که چو نش برقص اندر آرد طسرب
در دل مؤمن بگنجم ای عجب
۳۹۷ گر مرا جوئی تو در دلها طلب (مثنوی ج ۱ ص ۷۰)
چند روزی که پیش از روز و شب
۳۰۸ فارغ از اندوه و آزاد از طلب
نگ و لویح و خفته شکل و بی ادب
۳۸۲ سوی اومی بختر و او را می طلب (مثنوی ج ۳ ص ۲۲۶)
گر بجایی رسیده ای دل
۳۰۴ سخن از ماه گوچه جای شهب
تفکر چراغ دل است ای جیب
۷۷ چنین گفت با تو حکیم طیب
از اثر صحبت است آنچه درین عالم است
۳۵۹ در نه کجا یافتی بید بهای نبات
سوزشی در جان من از عشق اوست
۳۵۰ هر چه جز حق است باقی جمله سوخت

- آنکه اندر صف نزدیکان نشست
 ۲۹۶ راز می گویم بگوشش پست پست
 گفت پیغمبر که حق فرموده است
 ۲۹۷ من بگنجم هیچ در یالا و پست (مثنوی، ج ۱، ص ۷۰۱)
 جوز را در پوستها آوازهاست
 ۲۹۵ مغز و روغن را خود آوازی کجاست (مثنوی، ج ۵، ص ۴۷۵)
 پیش صاحب نظران ملک سلیمان باد است
 ۲۷۰ بلکه آنست سلیمان که ز ملک آزاد است
 عشق اصرطلاب ویدار خداست
 ۲۴۲ علت عاشق ز علتها جداست
 زنگ روی که لایق مردوست
 ۲۷۸ اشک گلگون و چهره زرد است
 ار مقلد تا محقق فرقههاست
 ۲۹۶ کین چو داؤد است و آن دیگر همدست (مثنوی، ج ۲، ص ۱۱۸)
 رقص چرخ و انجم از ساز من است
 ۲۹۶ قدسیان را صیحو ز آواز من است
 هر که او در عشق صادق آمد است
 ۲۵۱/۱۹۳ بر سرش معشوق عاشق آمد است

- ۴۲۴ (نظامی بخوی) در تو میدی بسی امید است
پایان شب سیه سفید است
سماخ آسان بود بر صوفی گرم
- ۴۹۶ چو آتش هست جوشیدن چکار است
بخشده جان جمال روزی کندت
مبور شوی وصال روزی کندت
- ۴۴۰ از تو س خدا اگر کنی ترک حرام
روزی ده تو حلال روزی کندت
گر ترا سنگی زند معشوق مست
- ۴۶۲، ۴۶۱، ۴۶۸ به که آری از و گو گوهر بدست
در طلب زن و انما تو هر دو دست
کین طلب در راه تیکو رهبر است
- ۴۸۲-۴۸۱ (مثنوی، ج ۳، ص ۲۲۶) نالاکم کن ای خدا داد تو ز فقر و نیستی
۲۵۰ نالان که بوی دل از زهر رهنمان خوشتر است
شتر را چو شور و طرب در سر است
- ۴۷۴ اگر آدمی را نباشد خراسان
تا گوشتن دم نوجیه حرام
بستر آن بیدل کردن دم است
- ۴۵۵

- گر کربلی برآه تقوی رو
 ۲۵۵ ز آنکه تقوی سر همه کرم است
- ۲۴۴-۲۴۳ ما با وجود سنگ ملامت سلا متیم
 زیرا که سنگهای ملامت حصار ما است
- ۴۱۹۹۲۸ گوشه چشمی که مستثنا شوم ز ابنای جنس
 سگ که شد منظور نجم الدین سگان را سر راست
- ۲۳۰ این تکلفهای من در شعر من
 کلمینی یا جبرای منست
- ۴۹ تواضع ز گردن فرازان نکوست
 گداگر تواضع کند خوی دوست
- ۲۸۹ آنچه نگذارد ترا جز سوی دوست
 اصل دانش این بود بگذار پوست
- ۴۳۲ چون ترا این پاسبانی شد صفت
 عشق زود در آید ترا هم معرفت
- ۲۴۴ هست شہوت بازی حیوان صفت
 (عطار) عشق صورت نیست عشق معرفت
- ۷۶-۷۵ یک قدح بی رنج مخموری کی است
 هر گلی را زخم خاری در پی است

- جوشش نطق از دل نشان دوستی است
 ۲۹۹ (مشنوی، ج ۴، ص ۵۹۵) - بستگی نطق از بی الفتی است
- یک جذب ز حق آمد و دل برد بغارت
 ۳۱۱ مجنون چه کند کین کشتش از جانب بیلی است
- عقل میگوید که این آسودگی است
 ۳۵۶ عشق می شوید که این آلودگی است
- چون کمال دانشم نادانی است
 ۴۴۷، ۱۸۱ چاره کارم همه حیرانی است
- عاشق که شد که یار بحالش نظر کرد
 ۲۴۸ ای خواجه درد نیست و گرنه طیب است
- نالہ بادرد از دل برده گی ست
 ۲۴۳ نالہ بی درد از اندر دگی ست
- گرد نعلین ره روان رخت (مصرع)
 ۳۸۲ اسیر لذت تن مانده و گرنه ترا
- چه عیشهاست که در ملک جان تہی نیست
 ۳۰۸ گر عمل با علم تو ہمرنگ نیست
- جیتہ و دستار دانشمند نیست
 خ. ب.:

۲۸۸، ۱۰۴ (امیر حسینی) گر عمل با علم تو پیوند نیست

- مرد را در دیده اینجا غیر نیست
 ۲۵۵ ز آنکه اینجا کعبه فی و دید نیست
 حرف تصوف ادبی بیش نیست
 ۱۵۴، ۱۷۹ بی ادبی شیوه درویش نیست
 دفتر صوفی که صوت و حرف نیست
 ۴۲۹ (با کمی تفاوت،
 مشنوی، ج ۲، ص ۱۱۰). جز دلی اسپید، چون برف نیست
 گدلت با ذکر تو همزنگ نیست
 ۲۰۸ ذکر تو بر قلب تو جز زنگ نیست (مؤلف)
 هر که آید گویند هر چه خواهد گویند خواه
 ۳۹۳ های و هوی حاجب دربان برین درگاه نیست
 دانش در عین نادانی است این
 ۲۹۵ منطق الطیر سلیمان نیست این
 بجهت و جهد کس عاشق نگردد
 ۴۳۲ که عشق ایمان بود ایمان عطائی است
 سخن بلند شد اکنون بلند می گویم
 ۳۰۲ که خاطر مبهوای بلند بالائی است
 هر لحظه از او بگوشه تنهایی
 ۱۹۸ صد راحت هست هرگز آزاری نیست (جلالی)

- بجز نزد کاتب در جهان یاری نیست
 ۱۹۸ در غمگانه زمانه عجز آدمی نیست (جانی)
- علم دین فقه است و تفسیر و حدیث
 ۲۹۰ هر که خواند غیر ازین گردد خبیث
 برنج اندر است ای برادر چو گنج
 ۱۴۸ نیابد کسی گنج نابوده رنج
 هین شکم بی هنر پیچ پیچ
 ۲۷۵ میزندند که بسازد پیچ (مطار)
- مرفان چمن بهر صیاحی
 ۱۵۰ خوانند ترا به "الغلامی"
 بدین امید های شاخ در شاخ
 بدنگاه تو ما گشتیم گستاخ
 ن: خ:
- کره های تو ما را کرد گستاخ
 ۴۵۸، ۱۰۱، ۱۰۲ هر که ملار خوار دارد شاد و پر خور دار باد
 ۳۲۵ هر که ملار دنج دارد بر آفتش بسیار باد
 آتش عشقت کاندلانی فتاد
 ۳۵۰ چو پیشش عشق است کاندلانی فتاد (مثنوی ج ۱، ص ۱)

- آتش است این بانگ تابی نیست باد
 هر که این آتش ندارد نیست باد (مثنوی ج ۱، ص ۱)
 ۳۵۰
- هر کسی در راه ما خارا کند از دشمنی
 برنگلی از باغ عمرش بشکند بنجار باد
 ۳۲۵
- بس تجربه کردیم درین دیر مکافات
 باد در دستان هر که در افتاد بر افتاد
 ۲۹۴-۲۹۳
- من بی تو دی قسار نتوانم کرد (مصرع)
 قطب جهان سید احمد
 ۲۰۰
- یا حضرت شیخ مسد (۹)
 گلیم بخت کسی را که بافتند سیاه
 ۱۵۷
- ببین سمت مردان سفید نتوان کرد
 وصل اعدام اگر توانی کرد
 ۲۱۰
- کار مردان مرد توانی کرد
 در نه سزاوار خداوندیش
 ۱۴۸
- کس نتواند که بجای آورد
 بنده همان به که ز تقصیر خویش
 ۴۵۸
- عذر بدرگاه خدای آورد
 بر کرا دیو از گرمیان و ابرد
 ۴۵۸
- بی کسش یابد او را خورد (مثنوی ج ۴، ص ۱۵۸)
 ۲۶۰

- ۴۳۶ ہر آن کمتر کہ با ہمت سستیزد
چنان افتد کہ ہرگز بر نخیزد
از مدرسہ شور و تباهی خیزد
- ۲۶۷ و از لقمہ وقف دل سیاہی خیزد
در کج خرابہ گداوار نشین
- ۲۶۷ واللہ کہ ازین مرتبہ شاہی خیزد
۲۷۶ و ان خود بجز از خدا نباشد (مصرع)
بیزارم از آن دل کہ درد درد نباشد
- ۲۴۴ ہر کس کہ برسد ز بلا مرد نباشد
خدمت ترا بگکرہ کبریا کشد
خ.ل:

۳۰۱۱۷۰۰۱۵۲

ہمت ترا...

- ۳۵۷ عشق آمد علم تو مجبول شد
(المؤلف) عشق آمد عقل تو معقول شد
از منطق حکیم و اشارات بوعلی
۲۰۰ بنمود رخ نیتوہ دل را شفا نشد
کز لطف تو پیچ بندہ نو مید نشد
۲۸۱ مقبول تو جز مقبل جاوید نشد

۲۹۳

صوفی با صوفی در جنگ شد
قاصی از اصلاح ایشان تگ شد

۱۸۷، ۱۴۴

ہیچکس از خوشتن چیزی نشد
ہیچ آہن خنجر تیری نشد

۲۸۱

لطفت بکدام ذرہ پیوست وحی
کآن ذرہ بہ از ہزار خورشید نشد

۲۲۶

عاشقانی کہ صرف معشوق اند
بہ ز عثمان^{رض} و بہ فاروق^{رض} اند

۴۳۱

غنیمتی شہرای شمع وصل پروانہ
کہ این معاملہ تا ضحیم نخواہد ماند

۱۹۵

کلام ہر خستہ دران حقہ نہان ساختہ اند (جامی)

ہر لطافت کہ نہان بود پس پردہ غیب

۱۹۵

بہمہ در صورت خوب تو عیان ساختہ اند (جامی)

آن نہ بالاست نہالی ست کہ از روضہ قدس

۱۹۵

بتماشاکہ عشاق روان ساختہ اند (جامی)

غافل مرو کہ مرکب مردان مرد را

در سنگ لایخ بادیہ پیا بریدہ اند

۴۰۷، ۲۸۰

(خ. ل. : غافل منشین...)

۲۵۸

زهر فراق یار بهردم کشیده اند
 زبان زهر زهرهای شیاطین دریده اند (لمؤلفه)
 نو میدهم مباشش که رندان درد نوشش
 ناگه بیک خروشش بمنزل رسیدند
 خ. ل.:

۴۰۷، ۲۸۰

نو میدهم مباشش که رندان باده نوشش
 ناگه بیک خروشش بجایی رسیده اند
 وانی که عاشقان چه بلاها کشیده اند

۲۵۸

خون در پیاله کرده و دم در کشیده اند
 طوطی شیرین مقالی تا بچند

۲۷۱

باشی اندر حبس مرغان پای بند
 من کیم لیلی و لیلی کیست من
 بر زبانم نام لیلی تا بچند
 آسمان بار امانت نتوانست کشید

۳۵۹

۵۴

(دیوان حافظ: ۷۸)

قرعه فال بنام من دیوانه زدند
 عاشقان بر چند مشتاق جمال دلبرند
 دلبران بر عاشقان از عاشقان عاشقان ترند

۲۴۸

غلام همت آن عارفان با کرم
 اگر یک صواب نبینند و صد خطا بخشد

۲۵۴

۴۳۰-۴۳۱-۴۵۷-۴۵۸

۳۶۵

۳۷۴

۳۷۴

۳۴۴

۳۹۶

۳۰۴

۳۳۱

۱۷۹-۱۶۰

دشمنوی حج (ص ۳۶۸)

شد روی دوست قبله ما کو امام شهر
 تا در نماز خویش بما اقتدا کند
 تو در میان صبح زده هر چه هست از دست
 هم نذر است گوید و هم خود بی کند
 گو لطف تو ام بنده نوازی نکند
 با خود کرم تو کار سازی نکند
 شک نیست که آب جمله دریاها
 یک جامه معصیت نمازی نکند
 حسنی است بی نهایت و لطیفست بی دریغ
 هنگام فرصت است که قاسم گوی کند
 هر که دور افتاد بالخت توند
 می کنم آگاش از بانگ بلند
 خیال روی تو هر پارسا که قبله ساخت
 بمر عبادت وی را گناه می خوانند
 آسمان سجده بردیش زمینی که در او
 یک دو کس یک دو نفس هر قدر بنشینند
 کمالان از دور نامت بشنوند
 تا بقعر تار و بلادت در روند
 (غزل : اولیا از دور...)

- دیگر آنرا و عسره قسردا بود
- ۳۰۲ عاشقانرا تقدیم اینجا بود (عطار)
- ۳۰۰ گزگ حق در آنزمان گیرا بود
- ۳۰۹ کز رمد گوشیشک تنها بود
- ۳۰۸ پیر داند آنچه در حساب بود
- ۳۰۹ چونکه بر اسرار حق حاضر بود
- ۳۰۸ توند پنداری که این آسان بود
- ۳۰۸ کمترین کاریش ترک جان بود
- ۳۰۸ متحد بودیم با شاه وجود
- ۳۰۸ حکم غیرتیت بکلی محو بود
- ۳۰۴ عشق را با کافسری خویشی بود
- ۳۰۴ کافسری خود عین درویشی بود
- ۱۷۳ عاقبت شیرزاده شیر شود (مصرع)
- ۲۴۷ گای دردن پوره عزت نهان شود
- ۲۵۸ گبری هزار پرده بدرد عیان شود
- ۲۵۸ از محبت تلها شیرین شود (مصرع)
- علم باید تا عمل گنجی شود
- ۴۹ دردی دانش عمل رنجی شود

- علم اگر بر دل زند یاری شود
 ۲۸۸ علم اگر بر تن زند ماری شود
 روزی که چشم انداختم بر چستی و چالاکیش
 ۲۵۰ گفتم که این قلاشش و شش سرخیل زندان می شود
 ای خیالت در دلم شور آورد
 ۳۰۱ در ریاضت هر زمان زور آورد
 ۲۸۲ باشد که ز صد ناله یکی کارگر آید (مصرع)
 سه نشان بود ولی را، ز نخست آن یعنی
 ۳۲۸ که چو روی او ببینی دل تو باد گزاید
 دویم آنکه در مجالس چو سخن کند ز معنی
 ۳۲۸ همه را ز هستی خود بحدیث می رباید
 سیم آن بود یعنی ولی اخص عالم
 ۳۲۸ که ز هیچ عضو او را حرکات بدنیاید
 آنچه پنهانی کند مرد مرید
 ۳۸۷ او عیان گردد به نزد پیر دید
 و رثما ابن جامه را اهل آمدید
 ۲۹۲ در خصومت از سر جمل آمدید
 خدائی که بالا و پست آفرید
 ۲۰۴ زبردست هر دست دست آفرید

- ۳۶۱ طفل هفت روزه ره هفتاد ساله بود
 زان روی که آئینه بود قلب مرید
 و تقوی الله خیر الزاد زخرا
 و عند الله للاتقی مزید
- ۴۲ و لیست اری السعادة جمع مال
 و لكن اتقی هو السعید
- ۲۶۳ گر شما اسرار دان به شوید
 آنگهان بر حرف من آگه شوید
 بنده را خود باختیار چکار
 چشم در اختیار پیر بدار
- ۳۱۰ بدو نان ده تو این مردار غدار
 که هم سگ را بشاید داد مردار
 هم ازو بشنو سخنها آشکار
 هم بدو ماند وجودت پایدار
- ۲۵۱ انبیا بودند سرغوغای کار (مصرع)
 برگ درختان بسز در نظر هوشیار
 هر ورقی دفترست معرفت کردگار
- ۳۰۶ نفس پیلان جنبی باز ایثار لار (مصرع)
 ۲۹۱
 ۱۴۵

۴۴۹

ایچکان لار عشق شرا بین نفس و هوا دین او تار لار
یوق یوق خطا امیش اول مینک جان ایشار سا جار لار

۳۳۰

چیست ازین خوبتر در همه آفاق کار
دوست رسد پیش دوست یار بنزدیک یار

۳۳۴

او بما از ما بسی نزدیک تر
داند آن کس کونذ خود دارد خبر

۱۸۷

تا نافتد بر تو مردی را نظر
از وجود خویش کی یابی خبر

۲۸۳

زاهدان از مرگ همت خواستند
عاشقان گفتند فی زود تر

۲۰۷

چو منصب تعلق بود ای پسر
تعلق حجابت بود سر بر (لمؤلفه)

عارف عشقی جان موکیندا علم تارتسپا
او نسائیز مینیک قوق عالم خلخل بولور (احمد الیسوی)

خ.ل:

عارف عشقینک ...

۲۵۲، ۱۸۶

او سنکیز ...

۱۵۹

ایران لار نینک نظری کل کاناوشس سا کل بولور
اقانک کل کل بولای بولغالی منظور

- یونانی یاد اولدی یا اول ترک دور جاودان
 ۲۳۹-۲۴۰ جاتی اول جانان ساری بیدر کی جاتی جان اثر
- ۳۶۰ قرشس ہر لطف گشت و لطفش ہر قمر (مصرع)
- ۲۶۱ واجب آمد ترک لایعنی آذ
 آنکہ لایعنی بود آنرا گداز (المحرزہ)
- ۲۶۲ قاضی ایشان را بکنی بود باز
 گفت صوفی خوش نباشد چگ و ساز
 شیخ گفتش عهد دارم من کہ نیز
- ۲۵۵ غیر حق نسائم الا پین چیز
 و زمین و آسمان و عرش نیز
 من بکنم تو یقین دان ای عزیز (مثنوی ج ۱ ص ۷۰)
- ۴۵۲ جان دین کیج مای ایش بتاس
 مقصود دل خود از تو جوید ہمہ کس (مصرع)
- ۲۸۳ جاتی از تو ہمین ترا جوید و بس
 و عند الدرس والقاضی (جاتی)
- ۳۱۸ کذلک والذکر کالدرس
 از ندگیم بندگی تو مست ہو کس
- ۲۸۳ برزقہ دلائل بی تو حرام است نفس (جاتی)

- بر روی حلوا کم نشین ای جان من، پیچو مگس
 ۳۲۷ بر روی آتش چرخ زن پزانه و شش ای پیچ کس
- حاصل آن آمد که یاری جمع باشش
 ۳۱۲ (مثنوی ج ۲، ص ۱۵۸) پیچوبت گراز حجر یاری تراشش
- چون که آن یک قطره برب آبیدش
 ۲۴۴ تشنگی بر تشنگی افزایدش
- پیری که بود باده فروشی کارشش
 ۴۵۷، ۲۹۱ ره جو بحریم خلد خوش آثارش
- گر در حرمش باز نیابی باری
 ۴۵۷، ۲۹۱ خود را برسان بسایه دیوارش
- دل که دلبر دید می ماند ترشش
 ۲۹۹ (مثنوی ج ۵، ص ۵۹۵) بلبل گل دیده کی ماند خمش
- چون سخن رفتی حقیقت بر زبانش
 ۲۹۹ ز آتش قلبش خبر دادی بیانش
- سرمزن سرمیزن ای مرد خموشش
 ۲۶۵ ترک کن این کاروین در کار کوشش
- ز خامی میزند این قلتبان جوشش
 ۲۶۵ که خام آواز دارد پخته خاموشش

- رو نمی بر جانب مقصود خویش
- ۲۷۲ جاگنی در کعبهٔ مطلوب خویش (جانی)
- ۳۲۷، ۲۸۱ مادر تور خود کنیم و تو در تور خویش (مهرخ)
- چوب را آب فرو می زبرد حکمت چیست
- ۴۴۴ شمش آید ز فرو بردن پردهٔ خویش
- تا نگردی از خودی خود خلاص
- ۳۱۵ کی شوی در راه حق تو مرد خاق
- پروانه وارگشتن صوفی ز بهر چیست
- تا جان فدای دوست کند حالت سماع
- ۲۹۷ دیده گر آید ز تماشای باغ
- ۲۷۵ بی گل نسرين بسر آرد دماغ (عطار)
- بقدر شغل خود باید زدن لاف
- ۱۸۵ که کنجشکی نتاندرقت بر قاف
- خوش نباشد دامن یوسف بکف
- ۲۴۴ زار نالیدن چو یعقوب از اسف
- تو ندانی خاطر و اسرار حق
- ۳۰۹ دامن او گیر تا دانی سبتی
- بی بنایات حق و خاصان حق
- ۱۵۹، ۱۰۱ گر ملک باشد سیاهش ورق (مثنوی ج ۱، ص ۵۰)

۱۹۸

عشقتش ز دفتر حکیم بود نیک هم سبق
دل در خیال یار بود چشم در ورق

۳۱۱

ای خیالت تنور آرد در دلم غوغای عشق
دمبدم دیوانه گرداندم را سودای عشق

۳۱۸

سلام المرء فی الحتام جمل
وفی الاسواق فی وقت اشتغالک

۳۴۴ ۱۰۹

معشوق زد از میکرده ام بانگ تعال
داد از می عشقم قدحی مالا مال

۳۴۴ ۱۰۹

از درد سر خرد شدم فارغ بال
برداشتم افغان بتقاضای وصال

۴۴۴

خوش نباشد گنج قارون در بغل
خویش را در مفلسی کردن مثل

۴۸۸

(امیر حسینی)

خنده دیواست بی دانش عمل
سخره شیطان بود مرد جدل

۳۵۹

در منیرم هر لیلی تابکی
هر چه جز لیلی برون کردم ز دل

۴۳۳

پاسبانی کن بسی در کوی دل
زانکه وز دانش در پس لوی دل

- ز منطق مکن نطق کاغذ دو گیتی
- ۳۰۱ (جائی) نشد حل از اشکال او هیچ مشکل
- ۳۱۵ (مصرع) خاک شو خاک تا بودید گل
- ۱۲۹ کیم فی کورسانک خضر پیل
- ۳۵۶ ہر تون فی کورسانک قد پیل
- عقل میگوید کہ این تنگ است نام
- عشق میسوزد کہ این جام است خام
- گویندند حال پختہ هیچ حسام
- ۱۵۸-۱۵۷ پس سخن کوتاه باید و التسلام
- در بقای او شوی فانی تمام
- ۲۷۲ باقی و جاوید مانی و التسلام (جائی)
- آہ ازان روزیکہ دیدم بس گرفتار تو ام
- ۲۴۷ نالہ و افغان کنان بر حال خود زار تو ام
- ای خدا کترین غلام تو ام
- ۳۳۰ بندہ بندگان نام تو ام
- بالا شد حسری وجود بودم یکچند
- ۳۴۳ گوگ آمد و خردید و از غم رستم
- پای کویان بسرکوی تو مجنون رفتم
- ۳۵۸، ۳۴۸، ۳۳۴ خیرم نیست کہ چون آمدم و چون رفتم

- نیست در لوح دلم جز الف قامت یار
 ۳۷۳ (دیوان حافظ: ۱۱) چه کنم؟ حرف دگر یاد نداد استادم
 کیست فی آنکس که گوید دمنبدم
 ۳۵۰ من نیم جز موج دریای قدم
 نادیده رخت عمری سودای تو ورزیدم
 ۳۰۵ فارغ ز تو چون باشم اکنون که رخت دیدم
 ۲۴۷ ز بجرانش بدیدم آنچه دیدم (مصرع)
 بروای عقل نامحرم که این دم با خیال دوست
 ۳۰۷ چنان خوش خلوتی دارم که من هم نیستم محرم
 توجه کرد روح مرشد دین
 ۳۱۳ بسوی عرش در ماه محرم (قاسم شیخ)
 بهشت عدن که آدم بگنجد می بفرودخت
 ۲۷۳ اگر وصال تو نبود به نیم جو نخرم (کمال خجندی)
 ۳۸۹ بچنگم هر چه افتد می نوازم (مصرع)
 اگر پرسند تاریخ و فاش
 ۳۱۳ بگو ای دل برفته قطب عالم (قاسم شیخ)
 حجاب چهره جان می شود غبار تم
 ۲۹۳ خوش آن زمانکه ازین چهره پرده برکنم (دیوان حافظ: ۱۷۳)

- ۲۸۶ ای خداید صبر کن خاش نشین در کنج فقر
باشد آن کان ماه دو گوید که همانست شوم
- ۳۲۲ کار از دستم برفت و از پای هم
گر کنی مطفی شوم بر پای هم
- ۲۴۸ سترسیت درین سینه که لب محرم آن نیست
گر سر برود ستر تو با کس بنگشایم
- ۲۵۷ نمی پرستی ز احوالم که چونی
پریشان روزگارم با که گویم
- ۲۵۷ ز احوال غریب خود پرستی
اسیر بند و زندان با که گویم (المؤلفه)
- ۲۹۲ شبها گذرد که دیده بر هم نزنیم
تا پای برون زهر دو عالم ننهیم
- ۱۳۳ زنجیر در سرای شاهی ما نمیم
ضدوق جواهر الی ما نمیم
- ۱۳۳ از ماه گرفته تا بساهی ما نمیم
با این همه نور در سیاهی ما نمیم
- ۷۷ دل محبت خدا روح روان
صاحب شوق و ذوق در همه آن

- آن یار که در زمان هجران
 هم بر سرست آن حسدوان (ملفوظ)
- ۲۷۴
- غیرم با تو چنان است اگر دست دهد
 نگذارم که در آئی بنیال دگران
 مستقیم آن بود بدان که زبان
 ۲۷۵-۲۷۶
- ۷۷
- ذاکرت بود درین دوران
 مردم از گفتن نه بیند جز زبان
 دانش اندر دل بودنی در زبان (امیر حسینی)
- ۲۸۹
- گر کسی گستاخی دیوانگان
 خویش را سوزند چون پروانگان
 اگر خواهی که گردی از مجتبان
 بزودی گیر پیری را تو دامان
 ۲۷۴
- ۳۲۱
- غریب و ناتوان در کوی هجران
 همه وصل تو ما غرق حیرمان (ملفوظ)
- ۲۵۷
- بر چه یخشی پویمان
 بر چه بغدای پوسمان
 هر چه او گوید چنان کرده چنان (مصرع)
- ۱۲۹
- چون گوش مرغان آید صدق ارجی
 این قفس شکستن و سوی تو بردن توان
 ۲۹۶

- ۳۳۷ گنج در دیوانه خود کردی نشان
این همه غوغا نکلندی در جهان
مرد را فرق مفتح داشتند
- ۲۹۲ به بود زینسان مرقع داشتند
هر کجا دل نیکشد تا چار میباشند بدن (مصرع)
- ۴۳۳ در بحر محیا غوط خواهم خوردن
یا غرق شدن یا گری آوردن
دل ز پر گفتن بمیسرد در بدن
- ۲۸۵ گوی گفتمارش بود در عین
خیز جامی بال بهمت باز کن
سوی و کراهیت پرواز کن (جائی)
- ۴۲۹ نیست در من جنبشی از ذات من
اوست در من و میدم جنبش نکلن
بی تکلف چون در آید رد مکن
- ۲۷۱ حال مستان را بجل خود مکن
یک نظر سوی من غمخواره کن
چاره کار من بیچاره کن
- ۳۰۵ یار پیلان چول لاله ابولسام چول دیام
یار سیز بوستان و ابولسام چول دامن
- ۲۹۵
۳۲۲
۳۱۴

- من کیم لیلی و لیلی کیست من
(مصرع)
(مثنوی، ج ۵، ص ۴۷۲) ۲۴۷، ۱۲۶
- رفت پیش بو علی آن پیره زن
کاغذ نزد برد کین بستان ز من
۲۵۵
- ز اقلیم عدم نهاد می هرگز قدم بیرون
(مصرع) ۳۰۷
دنیا نیک بوز لسون
آخر تینک قور لسون
۴۵۹
- می بسوزم گر نمی گویم سخن
این سخن چون آب در آتش کهن
۲۹۹
روز و شب چون اسیر بند و حزین
۳۳۰
میدوم در رکاب یار و تیرین
گر شما هستید اهل جنگ و کین
۲۹۲
این لباس از سر بپندازید همین
توزنی بشنو حکایت های او
وز فراق و ز شکایت های او
۸
خوب رویان آئینه خوبی او
(مثنوی، ج ۶، ص ۶۰۸) ۲۴۵-۲۴۴
هر شت پرتو مطلوبی او
کار آسان نیست در درگاه او
۴۲
خاک می باید شدن در راه او

- ۳۵۷ (مؤلفہ) جہل عشقش بہ بود از علم تو
 حسرت آرد عقل تو ہم علم تو
- ۳۵۶ مہا چون کوه راسخ بودہ تو
 ہمہ اہل زمین خود سووہ تو
 از من بگوی عالم تفسیر گوی را
- ۱۲۱ تادر عمل نکوشی نادان مفسری
 پیر باید را تنہا مرو
 از سر عمیا درین دریا مرو
- ۳۰۱ ترا گویند "ز راتی و سالوس"
 بگو "ہستم دو صد چندان" و می رو
- ۳۲۶، ۱۴ (کلیات شمس (۵): ۱۷) نام تو کہ خاموشی نہی شاید از تو
 برسینہ در فتوح بگشاید از تو
- ۳۸۳ (جامی) فریاد ہی کنم باواز بلند
 تا ہمچو زبان گویش بیاساید از تو
- ۳۸۳ (جامی) وگر از خشم دشنامت دہندت
 روان شو خوشش دل و خندان و می شو
- ۳۲۶، ۱۴ (مولانا ی روم) (دخ. ل: اگر از..)
- ۳۵۷ عقل گوید جبہ و دستار کو
 عشق گوید خانہ خمار کو

- اولیایا هست قدرت از آله
 ۱۷۱ (مثنوی ج ۱، ص ۴۵) تیر جسته باز گردانند ز راه
 چون روانی دارد آنجا اشک و آه
 ۲۴۳ (عطار) بنده دارم این متاع اینجا بگناه
 جان بر کف دست است مرا پیش تو ای شاه
 ۱۶۹ العبد و مانی یدہ کان لمولاه
 ای خدا داد فکر کن ہم در سر غوغای عشق
 ۲۷۰ (خدا داد) در میان خلق فکرش خوش بجان انداخته
 ای خدایا د صبر کن در عشق او مردانوار
 ۲۶۵ (خدا داد) ستر مردانزانیابی جز زبان انداخته
 چیرم از حد گذشت و چیرم بسیار شد
 ۲۹۷ چون کنم حسرت مرا هر دم فرزون تر ساخته
 غیرتش چون غیر را بگداخته
 ۵۱ دوست را با وصل خود بنواخته
 زارناله ای دل که از کوشش جدا افتاده
 ۳۰۰، ۲۷۱ پیچ میدانی کجا بودی کجا افتاده
 منزلی اصلی فراموشت شده
 ۲۷۲ (جامی) گوشت غربت ہم آغوشت شده

۲۹۸

از دیده بسی فرق بود تا بشنیده
بشنید که بشنیده بود نادیده

۲۴۴

تشنه را اگر زدیا قطره
بر دل آید بلکه بر لب قطره
اولیا را هست قدرت از آنکه
آب را جاری کنند ز امر آنکه

(مصرع اول: مثنوی، ج ۱، ص ۴۵) ۳۱۷-۳۱۸

۳۲۹

جلیه بنشست و صوفی ره نیافت
چل چلی بهتر بود زان جلجله
گوید نگار من چو زبیران کنم گل

۲۸۱

ان تانت ما ایشاء انا اتیک هروله
شرف نیکم کلاه همه

۳۸۲

ای راکه من و راکه همه

۴۱۰

(مصرع) مقصود توئی کعبه و بتخانه بهانه

۲۵۵

تو درین ره مرد عقد و حل نه
چند بینی غیر اگر احوال نه
تا نگوئی از تکلف دست و پای

۲۹۵

ز آنکه این فشق است در راه خدای

- ۲۵۳، ۴۵ می عشقتش دہد گری و مستی
دگر افسردگی و خود پرستی
- ۳۴۳ گر از چشم دوری بدل حاضری
ایک حضوری علیک مرادی
- ۳۴۳ مرید توام زآنکہ جان را مرادی
ایک استادی علیک اعتمادی
- ۳۷۴ گرنہ فضلت دستگیر ماشدی
دای برما زانکہ رسوایی بدی
- ۲۵۳ اگر مجنون نہ می زین جام خوردی
کہ او را در دو عالم نام بردی
- ۳۷۲، ۲۲۸ ای وقت تو خوش کہ وقت ماتوش کردی
(مصرع) چون تو مقبول سلیمان آمدی
- ۲۷۸ ہرچہ گویم بیشتر زان آمدی
تو بعلم ازل مرا دیدی
- ۴۲۰، ۲۳ عیب من دیدی و تو بخردی
تو بعلم آن و من بعیب همان
- ۱۷۵ رد مکن چونکہ دیدہ بخردی
(مصرع) خود می کشی قاسم را خود تعزیرہ داری

۲۴۸

چه خوش باشد که بعد از انتظاری

بامیدی رسد امیدواری

۲۸۵

از آن خوشتر چه باشد در دو عالم

که ناگاہی رسد یاری بیاری

وقت شد کز دوستان یاد آوری

۲۷۲

رحمت سوی منزل اصلی بری (جانی)

چسبست دانش آنکپی بیرون بری

۲۸۸

تا بدانی کز همه نادان تری (امیر حسینی)

کعبه و دیر توئی دیر کجا کعبه کجا

نیست غیر از تو کسی غیر کرامی شمی

۲۵۶

این در کمال صورت آرایش جهانی

وان در کمال معنی آسائش ضمیری

۲۰۶

زنده گشته مرده از لطف بسی

چشم بر لطف نهاد هر کسی

۳۲۲

دادیم تراز گنج مقصود نشان

گر ما نرسیدیم تو شاید برسی

۴۲۹

یک چشم زدن غافل از آن ماه نباشی

ترسم که بنگاہی کند آگاه نباشی

۱۰۵

لذت می نشناسی بخدا تا بخشی (مصرع)

۳۹۴

- ۱۵۵ ای رسولی که هزاران چو بلال حبشی
فی عبودتیکم کل غزات و ولی و تقی و عشی
- ۳۵۹ لیس فی قلبی سوی لیسای شئی (مصرع)
- ۲۰۷ تعلق حجابست و بجاصلی
چو پیوندها بگسلی و اصلی (ملولف)
- ۲۵۵ پیره زن فی الحال گفت ای بوی
از کجا آورده این احولی
دیگران از خم می مستند و من
مست بیلی ام نه خم دیدم نه می
- ۳۵۹ من که بیوده شدم بسیار گوی
و از شما یک تن نشد اسرارجوی
باوی از خود یک دل و یک و شوی
- ۲۶۳ بلکه خود را محوسازی او شوی
پیر باید تا درین دریا روی
ورنه بی ملاح غرقش می شوی
- ۲۷۲ مرد قاضی ام نه مرد معنوی
زین مرقع شرم میدارم قوی
قل و قالت ره نداند هیچ سوی
- ۳۰۱ معرفت حاصل کن ای بسیار گوی (امیر حسینی)
- ۲۹۲
- ۲۸۸

۳۵۸

سخن بسیار دانی اندکی گوی
یکی را صد مگو صد را یکی گوی
دو دهان داریم گویا، میجوی

۳۰۷

یک دهان پنهان بالبهای وی
پیری که ز چشم مست او مست شوی

۳۸۴

آن به که بزیر پای او پست شوی
پیری که بیدار وی از دست شوی

۴۵۷، ۳۸۴

آن به که بزیر پای وی پست شوی
یاری که بیدار وی از دست شوی

۳۲۵، ۳۲۱

آن به که بزیر پای او پست شوی
جز در جمال ایشان یارب امان نیابم

۲۰۶

یارت تو بخش ما را از ما ز ما امانی
خوش آنکه وارساند ما را ز ما جوانی

۲۰۶

روشن ضمیر پیری یا خوب رو جوانی
مرا در عشق تو جسی و جانی

۲۷۸

کشیده پوستی بر استخوانی
عاشقینک کزک جپانی

۲۴۸

اینک ایچر ایور مینک جهانی

- عشق آمدنی بود نه آموختنی
 ۲۴۹ زینهار که بی یاد خدا دم نرنی
 گوشش تواند که همه جسم نوی
 ۲۷۵-۲۷۴ نشنود آواز دوت و چنگ و نی (عطار)
 رو بر در دلبز نشین کان دلبز خراگای
 ۲۸۶، ۱۰۵ یانیم شبی آید یا وقت سحر گاهی
 سر رشته دولت آئی
 ۷۶ شوق است ترا اگر بخوایی
 شبها گذرد که دیده پر هم نرنی
 ۲۳۸، ۶۲ تا پای برون زهر دو عالم تنهی

فہرست نام کسان

ابراہیمؑ شیخ بن محمود شیخؑ ۳۹	آخون، ترکستانی
ابراہیم صدرؑ، مولانا ۲۳۴	آخون کلان، تاشکندی
ابلیس : شیطان	آدم (ع) ۷۱، ۸۶-۸۷، ۲۷۳
ابن عطاءؑ ۹۵	آشوبی، مولانا، ۲۱۰-۲۱۱
ابن عمر (رض) ۳۶	آق سولاقی، عارف شیخ ۴۲۱
ابن مسعود (رض) ۱۱۶	آنحضرت (ص) : محمدؐ (ص)
ابوبکر صدیق (رض) ، امیر المؤمنین ۱۸	ابابکر صدیق (رض) : ابوبکر (رض)
۳۵، ۴۲-۴۳، ۱۱۹، ۳۱۳، ۳۴۲	ابراہیم (ع) ۳۷، ۷۹، ۸۱، ۲۶۸
۴۲۰، ۴۵۲	۲۶۹
ابوبکرؑ : النجاجؑ ۴۴	ابراہیم (رض) (فرزند ارجند نبی اکرمؐ)
ابوبکرؑ : الواسطیؑ	۵
ابوبکرؑ : الوراقؑ	ابراہیم ادبیمؑ ۲۱۵
ابوالحسن شیخؑ (فرزند شیخ جمال الدین)	ابراہیمؑ، خواجہ (خال خواجہ احرارؑ) ۱۴۱
۳۷۸	ابراہیم شیخؑ (فرزند شیخ عبدالحقؑ) ۱۷۷
۵۸۵	

ابو الحسن النوری (۹) ۹۷	ابی بکر صدیق (رض): ابو بکر (رض)
ابو الخیر سلطان پادشاہ ... ۱۱۱، ۱۱۲	ابی عثمان ۹۰
۴۴۴، ۴۱۷	ابی اللیث، الفقیہ ۱۲، ۳۸
ابوداؤد، امام المحدثین ۲۵-۲۶	ابی ہریرہ (رض) ۲۲-۲۳
ابوذر (رض) ۲۹۲	اجاتی؟ مولانا درویش محمد ۲۰۱
ابوسعید خان ۱۹۹، ۲۲۳-۲۲۶	احرار؟ خواجہ عبید اللہ ۱۳۲، ۱۴۰-۱۴۱
۲۵۷-۲۵۸، ۳۶۱	۱۴۹، ۱۵۵-۱۵۶، ۱۶۱، ۱۶۵، ۱۷۰
ابوسلمان: دارابی	۱۸۰، ۱۸۲، ۱۸۵، ۳۳۲-۳۳۳
ابوطالب مکی، شیخ ۴۲	۳۵۷، ۳۶۶، ۳۶۷، ۴۰۵-۴۰۶
ابوالعباس ابن الخشاب البغدادی؟	۴۲۶، ۴۴۳، ۴۵۴
شیخ ۵۴	احمد؟ حضرت شیخ سید ۱۵۱-۱۵۲
ابوالفتح: بہادر خان	احمد؟ سلطان العلماء مولانا ۳۶۷
ابوالقاسم، امام ۱۹	احمد؟ سید انا.
ابوالقاسم گرگانی؟ ۴۱، ۴۳-۴۴	احمد، میرزا سلطان ۱۶۴، ۴۴۲
ابوالحسن شیخ ۲۱۷	احمد صوفی ۲۱۴، ۳۷۶-۳۷۷
ابوالمحسن (ابو محمد) شیخ ۴۳۷	احمدی؟ صوفی (از مریدان شیخ جمال اللہ)
ابوالمحمد شیخ؟ شیخ زادہ ۳۸۶-۳۸۷	۲۰۹
ابوالنجیب: السہروردی الصدیقی	احمدی؟ ملا (شیخ) ۱۷۵
ابویزید، بطانی ۴۲، ۸۳	احمد البیسوی، سلطان الطريقة خواجہ

آقانی: کمال الدین، شیخ	داہن ابراہیم شیخ (۳، ۳۸-۳۹، ۴۱-۴۲، ۴۴-۴۸، ۵۰، ۵۹، ۸۵-۸۶، ۱۲۳-۱۲۴، ۱۲۷-۱۲۸، ۱۳۲، ۱۴۹، ۱۷۰، ۱۸۶)
الخ شیخ، ۴۵	
المین بابا، حضرت ۱۴۵-۱۴۶-۱۴۷	۱۸۹-۱۹۰، ۲۴۲، ۲۶۴، ۲۸۳، ۲۹۰
امام قلی محمد: بہادر خان	۳۰۹، ۳۳۴، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹
امامی، مولانا (ملا) ۱۵۹-۱۶۱	۴۱۳، ۴۲۳، ۴۳۵، ۴۳۹
امان، مولانا ۱۷۴	ارسلان باب، حضرت ۴۰-۴۱، ۱۳۲
اندقی، خواجہ حسن ۱۷	اسحاق آقا، ۱۴۲-۱۴۳
انس بن مالک (رض) ۹۴	اسحاق باب، ۳۹
اوزبیک ۲۱۲	اسرافیل (ع) ۳۰
اوزبیک (از مخلصان درویش شیخ)	اسکندر خان (پد عبد اللہ خان) ۴۲۷
۳۲۲	اسماعیل، بابا ۲۱۴-۲۱۷
اوزبیک، سغناق ۳۵۰-۳۵۱	اسماعیل آقا، حضرت ۱۴۰-۱۴۲
اوزگندی، مولانا شمس ۱۵۴-۱۵۸	اسماعیل شیخ بن موسی شیخ ۳۹
اوزون حسن آقا: حسن...	اصفہانی، مولانا ی ۲۰۴-۲۰۸
ایشک جی صوفی؟ احمد صوفی	اصولوق حسن آقا: اصول... ۱۳۷
ایوب (ع) ۱۹۰، ۷	افتخار شیخ، حضرت ۴۲۲، ۴۶۰-۴۶۱
بابر، میرزا ۳۷۸-۳۷۹	۴۶۳
باغتانی، شیخ عمر ۳۴۱	افتخار شیخ بن عمر شیخ ۳۹
باقر، امام محمد ۴۲	افلاطون ۲۰۱

البغدادی: ابو العباس	باقی، امیر (حاکم بخارا) ۲۵۴
بغدادی: جنید	باقی بلخی، مولانا ۲۰۵
بغرا خان ۱۳۳	باقی حاجی (مولانا باقی) ۲۲۱، ۲۱۵
بکری، شیخ محمد حسن (ابن شیخ حسن)	باقی خان ۳۳۳
بکری مصری (۳۶۸، ۴۶۱-۴۶۲)	باقی: شیروانی
بلال حبشی ۱۵۵	بای (نام زن) ۳۹۰
بلخی: باقی	بخاری (امام) ۲۶
بلغاری، شیخ حسن (مرشد ابو بکر شاشی)	بخشایش شیخ ۳۶۲-۳۶۴
۳۴۱	بدر اتا، حضرت ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۴۴-
بنائی، مولانا ۲۲۲	۱۴۵
بوعلی، ۲۰۰، ۲۵۵	بدر الدجا (ص): محمد (ص)
بولدی صوفی، حضور (مرید درویش شیخ)	بدر الدین، مولانا: بدر اتا
۳۷۰-۳۷۱	براق خان ۳۲۳، ۴۲۱
بہادر خان، ابو الفتح امام قلی محمد ۶	برقی، خواجہ عبداللہ
بہاؤ الدین، امیر ۲۴۰	برکنی، مولانا صوفی ۱۹۴، ۳۸۰
بہاء الدین والحق: نقشبند	بسطامی: ابوینید
بنی (دہسر خواجہ خدایا) ۲۱۷-۲۱۹	بشر: الحافی
۲۹۷	بصری: حسن
بنی مخدومہ (دختر خدایا) ۲۳۰	بصیر: نور الدین

تاشکندی، قاضی میر ۴۰۷-۴۰۸	بیرم شیخ، حضرت ۴۴۵-۴۵۸، ۴۶۰
تبریزی، شمس الدین	بیرم عاشق: بیرم شیخ
ترخان، امیر علی ۱۸۸	بیضاوی، قاضی ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۷
ترک: رستم	بیک خان، شاہ ۲۷۰
ترکستانی، شیخ ۴۲۷	بگی، مولانا ۱۹۱
ترکستانی، مولانا درویش محمد آخون ۱۷۶	پارسا، خواجہ محمد ۴۳، ۴۴، ۴۳، ۴۴، ۳۲
۱۷۷	پهلوان آتا ۲۸۳
ترکش دوز، بابا ۳۷۱-۳۷۵، ۴۴۸	پیر محمد خان ۳۲۳-۳۲۵، ۴۲۱، ۴۲۲
ترمذی، حکیم	پیغمبر (ص): محمد (ص)
تولک شیخ ۳۷۳	تاج آتا: تاج خواجہ
تقیم خان ۴۳۶-۴۳۷	تاج خواجہ (پسر ارسلان بابا) ۱۳۲
تیمور گورگان، امیر ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۴	تاج الدین شیخ ۱۵۳، ۱۸۸
۴۴۲-۴۴۱	تاج الدین، شیخ ابن شیخ علاء الدین ۳۳
ثنائی، حکیم ۴۹	تاشکندی، آخون کلان مولانا محمد ۳۲۰
جابر ابن عبد اللہ (رض) ۱۱۷	۴۱۱، ۳۲۱
جامی، مولوی (نور الدین عبدالرحمن) ۱۹۵	التاشکندی، الحافظ سلطان محمد ۱۲
۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۱، ۲۷۴، ۲۸۳	۲۱۳، ۳۴۴، ۳۶۰، ۳۶۶، ۳۶۷
۳۸۳، ۳۹۴	۳۹۵
جان بابا، مولانا ۴۲۱	تاشکندی، خواجہ بابای (متم موقوف) ۱۵۳

الحادفی۔ رک: الحافی	جان بیگ خان، سلطان ۱۵۳، ۲۶
حافظ: تاشکندی...	جان خواجہ، خواجہ (پسر خواجہ محمد یاسر)
الحافی، بشر ۹۷	۳۲۴
جیب عجیب ۴۳	جان کیدی ۴۱۰
جتی خواجہ (پسر حکیم آقا) ۱۲۵-۱۲۶	جبرئیل (ع) ۷۲، ۸۷، ۱۰۶، ۲۶۸
الحراسن ۹ (الخوارص)، ابوالیم ۵۵	جعفر صادق، امام ۴۲، ۴۴، ۵۴، ۸۵-
حسن (اتالیق ابوالخیر سلطان) ۴۱۷	۲۵۵، ۹۷، ۸۶
حسن اوزون آقا ۱۳۵-۱۳۸، ۱۴۱	جمال سید (درویش بخارا) ۴۶۳
حسن بھری ۱۲، ۴۳، ۵۵، ۵۷	جمال الدین، شیخ ۴۴-۱۴۸، ۱۸۴-
حسن شیخ بن اسماعیل شیخ ۳۹	۱۹۷، ۱۹۷، ۲۰۰، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۲۲-
حسین، امام ۴۲	۲۲۳، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۲، ۲۶۰
حسین سلطان میرزا ۱۹۲-۱۹۳	۳۱۰، ۳۶۵، ۳۷۱
حسینی، امیر ۲۸۸	جنید بغدادی، سید الطائفہ شیخ ۳۴،
حضرت (ص): محمد (ص)	۶۸، ۹۳، ۹۶، ۲۷۴
حضرت رسالت (ص): محمد (ص)	جوہری، ۷، ۱۳
حکیم ۹۹، ۹۳، ۶۶	جویباری، خواجہ ۳۲۴
حکیم آقا، حضرت ۴۵، ۱۲۴-۱۲۹، ۱۳۲-	چرخ، قطب الکبر، مولانا یعقوب ۳۱
۱۴۸، ۱۳۴	چنگیز ۱۳۱
حکیم ترمذی، خواجہ علی ۱۴۲	حاجی کہ (؟) بیگ ۳۷۳

خراسانی؟ مولانا ۴۲۶-۴۲۷

خرقانی؟ شیخ ابوالحسن ۴۲

خرم، میرزا ۴۲۴

خسر و سلطان ۴۰۸-۴۱۰

خضر (ع) ۳۸-۳۹، ۴۱، ۴۲، ۴۳

۳۳۲

خلجانی ۱۲

خلدی، جعفر ۵

خلیل؟ میدانی

خوارج؟ حضرت ۱۷۱-۱۷۲، ۱۷۷

خوارج؟ (خوارج؟) یار صوفی، مولانا ۳۴۹

۴۲۹، ۳۵۱

خواجہ بزرگ: نقشبند

خواجہ جهان: عبدالخالق

خواجہ غزیرہ: عبداللطیف

خواجہ کلان؟ ۳۳۷

خواجہ کلان؟: دہ بیدی

خواجہ ملا؟ ۳۴۸-۳۵۱

خواجگی؟ حضرت مولانا ۲۳۳-۲۳۵

حزہ؟ امیر (پرسید امیر کلال) ۴۴۲

حیدالدین صوفی ۴۲۷

حنفیہ؟، الامام محمد؟ ۳۹

حیدری ۴۴

خادم؟ حضرت ۱۴۷-۱۴۸، ۱۵۸-۱۷۱

۱۷۴، ۱۷۶-۱۷۹، ۱۸۳

خادم؟ بابا (محمد حسین) ۳۷۷

خاقان شمید: شاہ بیگ خان

خاوند شاہ؟، شیخ (والد درویش شیخ؟)

۳۳۳-۳۳۱

خجندی؟ شیخ عبداللہ ۱۴۲

خجندی؟ شیخ کمال ۲۷۲

خجندی؟ شیخ مصلحت ۱۳۲

خدا یاد؟ حضرت ۱۰۰-۱۰۱، ۱۵۳

۱۵۴، ۱۷۴، ۱۸۵، ۱۸۹، ۱۹۳

۱۹۵، ۱۹۷، ۳۱۳، ۳۲۳، ۳۲۴

۳۲۸، ۳۴۲، ۳۴۷، ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۶۱

۳۶۳، ۳۶۵، ۳۶۸، ۳۷۲، ۳۷۴

۳۷۵، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۸۷

۳۸۸، ۳۹۶، ۴۳۸، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۹، ۴۵۰

دقاق، شیخ ابوعلی ۸۹	خوارزمی، شیخ حسین ۱۵۴، ۲۳۵
دقیانوس ۱۱۹	۳۵۴-۳۵۳، ۳۷۱
دولت حاجی، جان ۳۷۰-۳۷۱	خوافی، شیخ زین الدین ۱۵۳، ۱۸۰، ۱۸۸
ده بیدی، خواجہ گلان ۳۹۸	۲۳۴، ۲۰۲
ذوالنون، شیخ (خلیفہ درویش شیخ)	خوش محمد، مولانا ۳۲۸-۳۳۰، ۳۵۵
۳۲۱	۳۵۷
ذوالنون مصری، ۹۳، ۹۷	خوشی، بابا ۳۱۶-۳۱۷
رازی، امام فخرالدین ۱۲، ۷	داد رک، مولانا (از اصحاب خواجہ بزرگ)
ربیعہ ابن کعب الاسلمی (رض) ۲۴	۲۸۴
رزبر، امیر ۱۷۹	دارابی (دارانی ۹) ابو سلمان ۴۳
رسالت پناہی (ص): محمد (ص)	داماد: لطف اللہ
رستم خان ترک ۴۳-۴۳۱	داود (ع) ۸۱
رسول (ص): محمد (ص)	داود، شیخ ۳۳، ۴۰
رسول اللہ (ص): محمد (ص)	داؤد طائی، شیخ ۴۳
رضا: علی	درویش، شیخ، حضرت ۱۸۳-۱۸۴
رنگ ریزی، صوفی ۲۰۹	۱۹۷، ۲۳۸، ۲۸۶، ۳۱۳-۳۳۱
رودباری، شیخ ابوعلی ۴۳	۳۴۲، ۳۵۸، ۳۶۲، ۳۷۱، ۳۷۲
روزہ دار، امیر ۳۲۴-۳۲۵	۴۴۵، ۳۸۸-۳۸۷
رومی (مولانا جلال الدین محمد) عارف	درویش محمد شیخ (پیر فطمتاج) ۳۵۲

سلطانیہ؟ حضرت: احمد الیسوی
 سلمان فارسی (رض) ۲۹، ۳۰
 سلیمان (ع) ۲۷، ۲۷۳، ۲۷۸، ۲۸۵
 سلیمان، شیخ ۱۲

سمرقندی، مولانا محمد یوسف؟ ۱۴۱
 سرودی صدیقی، ابو حفص شیخ شہاب الدین
 ۲۴، ۴۰، ۴۴، ۷۶، ۸۰، ۱۸۶
 ۲۴۲، ۳۱۷، ۳۳۴، ۳۴۲
 سرور دی صدیقی، ابو البجیب شیخ
 عبدالقادر ۱۷، ۴۴

سہل؟ ۹۷
 سہیل ابن عبد اللہ؟ ۶۲، ۷۷
 سید (مرید و خلیفہ خدایداد)، مولانا
 ۲۴۱، ۳۱۲
 سید (از درویشان ولی)، حضرت
 ۳۸۹ - ۳۹۱، ۳۹۳ - ۳۹۴
 سید انا (سید احمد) ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۸
 ۱۴۰، ۱۴۴
 سید الطائفہ؟ جنید؟

۱۱۴، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۶۸، ۱۷۸
 ۱۸۶، ۱۹۱، ۲۶۷، ۲۷۳، ۲۷۷
 ۲۸۱، ۲۸۷، ۲۹۸، ۳۲۶، ۴۲۸ -
 ۴۲۹

الردی، مولانا مصطفیٰ؟ ۳۸۷
 ریوگری (ریوگری)، خواجہ عارف ۱۷۹
 زکریا (ع) ۷
 زنگی انا، حضرت ۱۲۵ - ۱۲۶، ۱۳۲ -
 ۱۳۶، ۱۴۹، ۱۴۴ - ۱۴۵
 زینتی؟ مولانا ۴۴

زین الدین، شیخ (ابن شہاب الدین
 سرور دی) ۳۲۲، ۳۳۴، ۳۴۲
 زین العابدین، امام ۴۲
 سرمست ذبح اللہ شیخ؟
 سری سقطی، شیخ ۳۴
 سعدی، امام علی ۱۴۷
 سغنائی، امام ۴۰

سلطان، بابا ۴۰، ۴۳۷
 سلطان الطریقہ؟ احمد الیسوی

شیخ کلان ۴۳۸-۴۳۹	سیف اللہ ۱۵۰
شیرانی؟ مولانا ابراہیم ۱۸۷	شاشی؟: العقال
شیرانی؟، مولانا باقی ۲۲۸	شاشی؟، مولانا احمد ۱۴۶
شیطان ۳۳، ۵۵، ۷۵، ۱۱۶	شاہ، امیر ۲۳۷-۲۳۸
۱۱۹-۱۲۰، ۲۸۸	شاہ بیگ خان شہید ۸۷، ۱۸۸، ۱۹۰
صادق؟ جعفر، امام ...	۳۷۸
صالح؟، خواجہ (پسر خدایداد) ۲۳۵	شاہی نوقانی؟ حاجی ۲۲۸
صالح؟، مولانا (از خلفای خدایداد) ۳۳۲	شبلی؟ ۵۱، ۶۴، ۸۴، ۲۶۶، ۲۷۴
صالحہ بی بی؟ ۲۳۶	شداد ۲۷۰
صدر اتا (مولانا صد الدین) ۱۳۵، ۱۳۷	شرف اتا ۴۴۹
۱۴۳-۱۴۴، ۱۴۶	شریفت؟، سید ۱۴۱
صد الدین؟ صد اتا	شمس؟: اوزکندی
صدیق اکبر (رض): ابو بکر (رض)	شمس الدین تبریزی ۱۱۷
صدیقی؟: نہروردی	شمس دیوانہ؟ ۴۳۹، ۴۵۲، ۴۵۳
صنع اللہ؟، امیر نبیرہ ۲۱۲، ۲۴۰	شمس الضحی (ص): محمد (ص)
۳۷۷-۳۷۸، ۴۲۲	شمس؟، مولانا ۴۲۶
صوفی؟، شیخ ۱۹۵	شہاب الملک والدین؟: نہروردی
صوفی؟، میر محمد ۱۷۲-۱۷۳	شہرقی؟، مولانا ۳۶۶
صوفی دانشمند؟ حضرت ۳۸، ۴۸، ۱۲۹-	شیخ الشیوخ؟: نہروردی

عثمان شیخ بن حسن شیخ ۳۹

عجی: حبیب

عرآن، علی ۳۵۷

عراقی، فخرالدین ۲۴۵-۲۴۶

عزیز آنا، حضرت ۴۲۲

عشقی، شیخ محمد صادق ۳۸۰

عصام الدین، مولانا استاد العلماء ۲۰۲-

۳۶۷-۳۶۶، ۳۶۱، ۲۰۳

عصمتہ اللہ، استاد العلماء مولانا ۳۱، ۱۵۹،

۱۷۹-۱۸۴، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۴، ۳۱۴،

۳۱۸، ۳۸۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۲۳

۴۲۹

عطار، شیخ فرید الدین ۲۴۶، ۲۴۳،

۲۷۴، ۳۰۲

علی موسی رضا، امام ۴۴

عمر (رض) امیر المؤمنین ۱۸، ۳۱، ۳۳، ۱۲۰،

۱۴۸، ۳۲۶، ۴۲۰

عمر شیخ، بن عثمان شیخ ۳۹

عزیز آنا (نام زن) ۱۲۵-۱۲۶، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵،

عبد الشہید: عبد الرشید (پسر مولف لخت)

عبد العلی، امیر ۱۸۸

عبد العفور، مولانا شیخ ۱۹۰-۱۹۱، ۱۹۴

عبد الفتاح بن الامام محمد حنفیہ ۳۹

عبد الفتاح بن عبد الجبار ۳۹

عبد القاسم، شیخ ۱۵

عبد القاسم: سہروردی صدیقی

عبد اللطیف، شیخ ۳۹۶-۳۹۷

عبد اللطیف، المعروف نوحا جہ عزیزہ (بن

نوحا جہ عبد الباسط) ۲۳۶

عبد اللطیف خان ۳۶۴، ۳۸۷-۳۸۸

عبد المؤمن، مولانا ۳۸۹-۳۹۰، ۳۹۳،

۴۰۴، ۴۰۶، ۴۰۸، ۴۱۱، ۴۱۳،

۴۱۵-۴۱۶، ۴۵۸

عبد الواحد، مولانا ۳۲۶

عبدی، نوحا جہ ۳۷۰

عبید اللہ، نوحا جہ ۴۷

عبید اللہ خان (اوزبیک) ۳۷۹

عثمان (رض) ۴۳، ۳۲۶

فخر مدنی، شیخ ابو علی ۱۱۵
 فاضل شیخ (برادر مؤلف لمحات) ۳۷۴
 فتح اللہ، خواجہ (ابن خواجہ عبدالباسط) ۲۳۷
 فتح اللہ شیخ ابن تاج الدین شیخ ۳۳۴
 فتح اللہ شیخ خاندن شاہ الملقب بسمت ۳۳۳-۳۳۴
 ابن حبیب اللہ شیخ ۳۳۳-۳۳۴
 فخر الدین، رازی ۲۰۷
 فرعون ۱۱۹
 الفضیل ۹۸
 قارون ۲۴۴
 قاسم ابن محمد ابن امیر المؤمنین صدیق اکبر ۴۲
 قاسم شیخ، حضرت ۱۵۵، ۱۶۱، ۱۸۱
 ۱۸۳، ۱۹۱، ۱۹۳-۱۹۴، ۲۱۲، ۲۱۴
 ۲۱۷، ۲۲۱، ۲۲۴، ۲۴۰، ۳۱۳
 ۳۱۸، ۳۴۲، ۳۴۳-۳۴۵، ۳۴۸
 ۳۵۰، ۳۵۵، ۳۶۲، ۳۷۳
 ۳۷۷، ۳۸۵-۳۸۶، ۳۸۸-۳۸۹

۱۳۴، ۱۳۸، ۱۴۴، ۱۴۵
 علی بن ابی طالب (ع) ۷۱
 علاؤ الدین، شیخ (ابن زین الدین) ۳۳۴
 العلوی، محمد العالم الصدیقی (مؤلف لمحات) ۳
 العلوی البیہقی: احمد
 علی (کرم)، امیر المؤمنین ۳۹، ۴۲-۴۳، ۵۰-۷۰
 ۷۱، ۷۴، ۸۹، ۹۱، ۹۸، ۱۳۲، ۱۳۸
 ۱۴۳، ۱۴۸، ۲۵۵، ۴۲۲
 علی، شیخ ۱۴۶-۱۴۷، ۱۷۰-۱۷۱
 علی خان ۲۴۳، ۴۲۱-۴۲۲
 علی مجذوب، مولانا ۳۶۹-۳۷۰
 علیاباوی، مولانا توروز ۴۰۲-۴۰۴
 نجدوانی، مولانا غائب ۳۷۵
 نجدوانی، خواجہ عبدالخالق ۳۸، ۴۱
 ۴۵
 غزالی، شیخ احمد ۴۴
 غزالی، خواجہ ابوالحسن ۱۱۵
 ۱۱۴
 فاروق (رضی)، عمر (رضی)

۳۶۲-۳۵۷
 قورغانی، مولانا عبداللہ خان ۳۵۶،
 ۳۵۸
 قیام، مولانا ۳۷۷-۳۷۵
 کاتب، شیخ ابوعلی ۴۳
 کاتب، شیخ زادہ ۱۶۷-۱۶۸، ۱۵۸
 اکاشغری، مولانا سعد الدین ۱۹۶
 کاظم رضا موسیٰ
 کبری: نجم الدین
 کچھ، قاضی ۴۵۴
 کوخی: معروف
 انکرلانی، سید طلال الدین ۲۳، ۲۵
 کومانی، شیخ اوحید الدین ۲۴۵-۲۴۶
 کلابادی، خواجہ شاہ ۳۴۴
 کلال، سید امیر ۲۳۷، ۴۴۱-۴۴۲
 کلان، مولانا امیر ۲۶۹
 کمال الدین، شیخ ۱۴۸، ۱۵۱، ۱۵۳، ۴۳۷
 کمانی، خواجہ بابا (ازمردان جٹو)
 ۲۱۱

۳۹۲، ۳۹۵، ۴۴۵-۴۴۷، ۴۵۰، ۴۵۸
 ۴۶۱، ۴۶۳
 قاسم، مولانا ۳۵۷
 قاضی: محمود
 قاضی، حضرت مولانا محمد ۲۳۱-۲۳۲
 قاضی خان، نور الدین ۲۲۹، ۴۰۶-
 ۴۰۸
 قاضی شاہ ۴۲۳
 قثم اتا، حضرت ۴۳۲
 قراکوی، مولانا خلیل ۲۵۳
 قربان دیوانہ، مولانا ۴۳۹
 قشیری، امام ۱۴، ۵۶
 القفال، مولانا ابو بکر شاشی ۳۴۳
 قلی شیخ، (پیر علم کوکی شیخ) ۳۷۶
 قنبر بابا (غلام خدا یاد) ۲۱۴-۲۱۵
 قنبر شیخ (پدر خدا یاد) ۲۲۵، ۲۳۰
 ۲۳۵، ۲۵۹، ۳۵۱، ۳۶۰، ۴۴۹
 قنبر شیخ (از خلفای خدا یاد) ۲۱۲-
 ۲۱۳، ۲۲۳، ۳۲۸-۳۲۹

محبت علیؑ، مولانا ۳۷۳-۳۷۲
 حضرت محمد (ص) ۲، ۶، ۱۱، ۱۸، ۲۰-
 ۳۱، ۳۳، ۳۵، ۳۷، ۴۰، ۴۳، ۴۴
 ۵۰، ۵۲، ۵۶، ۶۰، ۶۱، ۶۳-۶۴
 ۶۷، ۷۰، ۷۲، ۷۵، ۷۷
 ۸۱-۸۲، ۸۵، ۸۹، ۹۴-۹۸
 ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۱۴، ۱۲۲، ۱۵۵
 ۱۶۴، ۱۷۵، ۱۸۲، ۲۰۱، ۲۳۰، ۲۴۳
 ۲۴۵-۲۴۶، ۲۵۰، ۲۵۲-۲۵۴
 ۲۶۱، ۲۶۴، ۲۷۲، ۲۷۴، ۲۷۸
 ۲۷۹، ۲۸۷، ۲۸۹، ۲۹۲، ۳۰۲، ۳۰۸
 ۳۱۱، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۵-۳۲۶
 ۳۳۸، ۳۵۲، ۳۵۴، ۳۵۷، ۳۵۸
 ۳۹۲، ۴۵۹، ۴۶۲-۴۶۳

محمدؑ، مولانا (از درویشان قاسم شیخ)

۳۹۲

محمدؑ، مولانا خواجہ ۴۳۹

محمدؑ، ملا ۱۵۵

محمدؑ، شاہ ۴۲۶

کمانیؑ، خواجہ بابائی ۴۱۶-۴۱۸

کوشانیؑ، مولانا محمود ۳۶۴-۳۶۵

کوفتیؑ، مولانا محمد ۲۰۲-۲۰۳

کوکی شیخ ۳۷۵-۳۷۶

کیستن قراسلطان (بادشاہ بیخ) ۳۷۴

گرگانیؑ: ابو القاسم

گل کارؑ، مولانا خواجہ محمد ۴۳۸

گورگان: تیمور

گورگانی: گرگانی

گیلانی، شیخ عبدالقادر ۲۴۷

گیلانیؑ، مولانا محمود ۴۳۰

لطف اللہ داماد، ملا ۱۷۰، ۱۷۷-

۱۷۹

لرد، شیخ ۴۱۸

لیلاکیؑ، خواجہ محمد طاہر ۴۳۵

ماجینؑ، بابا ۴۷-۴۸، ۱۳۰-۱۳۲

میشر (ص): محمد (ص)

متجاق حافظؑ، حضرت ۳۵۱-۳۵۵

۳۷۱، ۴۱۸

مخلص خان، حضرت ۱۴۵، ۳۸۶،

۴۵۹-۴۶۰

مراعی، امام ۱۲۹-۱۳۰

مرجان، شیخ ۱۸۰

مسعود، مولانا ۳۶۷

مسلم (امام) ۲۱، ۲۶

مصری: ذواتون

حضرت مصطفیٰ (ص): محمد (ص)

مصطفیٰ، مولانا ۱۸۰

مصطفیٰ عارف (ابن جنید بغدادی)

۳۳۴-۳۳۵، ۳۷۵

منظر (شرح مشکوٰۃ) ۲۶

معروف کرخی، شیخ ۴۳-۴۴

معقل ابن یار (رض) ۳۵

مغربی، شیخ عثمان ۴۳

مفتی، ملا عبد الرحمن ۱۷۵

مقبول شیخ ۴۲

مقبول شیخ ابن منصور شیخ ابن محمد شیخ ۱۵۲

محمد ابن حنفیہ: حنفیہ

محمد بن امیر المؤمنین صدیق اکبر ۴۲

محمد ابن جہیم ۹۹

محمد ابن سلیمان ۹۶

محمد التاج، حجة الحق ۹۷

محمد حسین: خادم

محمد صادق، شیخ ۳۵۴

محمد صادق، استاد العلماء و جید العصر

فرید الدھر مولانا ۳۶۷-۳۷۰

۳۸۳، ۴۵۶، ۴۶۱

محمد طاہر، خواجہ (انرا کابرو علماء و بخارا) ۳۲۷

محمد مؤمن شیخ ۳۴۵-۳۷۶

محمود، المعروف قاضی ۳۶۵-۳۶۷

۴۳۹

محمود سرخ، مولانا ۲۰۴

محمود شیخ ابن افتخار شیخ ۳۹

مخدوم زادہ ۱۶۹

مخدوم شیخ ۱۵۲

مخدومہ، بی بی ۲۳۷-۲۴۰

میر سید آقا ۳۷۳
 میرک شاہ، سید (مجدد و بدیع) ۳۳۱
 میرماہ شیخ ۴۱۲، ۴۲۲
 میریم صوفی ۲۲۸
 ناصر الدین ۱۵۱
 ثانی، بابا صوفی ۲۱۹-۲۲۰
 نبی (ص): محمد (ص)
 نبیرہ: صنع اللہ
 نبیرہ: یوسف
 نجم الدین کبریٰ ۱۳۴
 نداف، حاجی ۴۰۳-۴۰۴
 النساج، حجۃ الحق محمد ۲۶۳
 نسفی، شیخ الامام الہمام نجم الملہ والدین
 عمر ۱۲
 النصر آبادی ۹۸
 نقشبند، خواجہ بہاؤ الدین ۱۳۹
 ۱۴۲-۱۴۴، ۲۰۲، ۲۰۷، ۲۸۳
 ۲۸۵، ۴۳۲
 نرود ۲۷۰، ۲۷۸، ۲۰۷، ۱۱۹
 انواروی (نوروی) امام ۱، ۳۶، ۳۸

مکی: ابوطالب
 ملا، خواجہ (داماد خواجہ اصرار) ۱۸۰
 ملای عزیزان: مولانا عزیزان
 منصور شیخ ابن خردوم شیخ ۱۵۲-۱۵۳
 ۱۸۸-۱۸۹
 مودود، شیخ ۱۴۶-۱۴۸، ۱۵۸
 حضرت موسیٰ (ع) ۹، ۳۳، ۷۱، ۸۱
 ۲۷۷-۲۷۷، ۲۸۳
 موسیٰ (ابن جعفر) کاظم، امام ۴
 موسیٰ شیخ بن یونس شیخ ۳۹
 موصل، شیخ ۴۹-۵۰
 مولانا عزیزان، خواجہ ۲۱۶، ۳۷۷
 ۳۴۹، ۳۶۲، ۳۹۵-۳۹۷
 ۴۲۳-۴۲۴، ۴۲۸
 میانکالی، مولانا پابندہ ۴۳۷
 میانکالی، مولانا شاہ حسین ۴۵۳-۴۵۴
 میدانی، سید الاتقیہ سید امیر خلیل
 ۲۰۴-۲۰۴، ۳۱۸، ۳۲۷، ۳۹۰
 ۴۳۴
 ۴۳۴

۴۷، ۴۵۴	حضرت نوح (ع) ۱۱۰۷
حضرت ہارون (ع) ۱۰	النور (النوری)؛ ابوالحسن
ہارون، میرزا ۴۰۴-۴۰۵، ۴۲۵	نور، مولانا ۴۱۵-۴۱۶
ہارون شیخ ابن اسحاق باب ۳۹	نور الدین: عبداللہ خان
ہدیہ، بی بی ۲۳۶	نور الدین بصیر، شیخ ۳۳۶-۳۴۰
ہمدانی، خواجہ یوسف ۳۹، ۴۱	نور الہدی (ص): محمد (ص)
ہبتہ اللہ شیخ ابن فتح اللہ شیخ ۳۳۴	نوروز: علیا بادی
یحییٰ ابن معاذ ۷۴، ۹۵-۹۶	نوقانی، مولانا محمد حسین ۳۸۸
الیسوی: احمد	نودی: نوادی
حضرت یعقوب (ع) ۵۰، ۲۴۴	الواسطی، ابوبکر ۵۵-۵۶، ۹۴
یعقوب: چرخ	واشی، امیر ۲۳۷
حضرت یوسف (ع) ۵۰، ۹۸-۹۹	واعظ، مولانا شیخ ۲۴۲
۲۴۴	الوراق، ابوبکر ۶۱، ۶۳
یوسف: عاشق	ولی، حضرت مولانا ۱۰۰، ۱۶۱-۱۶۲
یوسف، مولانا ۳۳۱-۳۳۲	۱۷۴-۱۷۶، ۱۸۲، ۱۹۴، ۳۲۶
یوسف ہمدانی	۳۴۴-۳۴۵، ۳۵۱-۳۵۲، ۳۶۲
یوسف نبیرہ، مولانا ۴۱۵، ۴۵۴	۳۷۹-۳۹۵، ۳۹۸، ۴۰۴، ۴۱۲-
حضرت یونس (ع) ۷	۴۱۵، ۴۲۵، ۴۳۱، ۴۵۹
یونس شیخ بن ہارون شیخ ۳۹	یاشم، خواجہ (از فرزند ان خواجہ اعراب)

فہرست نام کتاب ہا

حواشی موافقت از مولانا ابراہیمؒ ۱۸۷

الدرر: تفسیر...

رسالہ ذکر جبر از صاحب "تحقیق" ۲۶

رشحات ۱۶۵

روضۃ العلماء ۳۶

شرح آداب (شارح مولانا باقی بلخی) ۲۰۵

شرح مشکوٰۃ ۳۸

شرح مشکوٰۃ از طبیبی ۲۳

شرح مشکوٰۃ از سید جلال الدین کرانی

۲۵، ۲۳

شرح مشکوٰۃ از منظر قدس سرہ ۲۶

شرح مصابیح از خلیلی ۱۲

شرح موافقت ۲۰۱

شمسیہ ۳۸۰

آداب: شرح...

احقاف از امام ابو القاسم ۱۹۰۷

بستان از امام النووی ۳۶

البستی: تفسیر...

تمتہ از امام نووی ۱۴

تحقیق از صاحب "رسالہ ذکر جبر" ۲۶

تفسیر البستی ۳۶

تفسیر بیضاوی ۱۴۰۸

تفسیر الدرر ۳۷

تفسیر کبیر فخر الدین رازی ۱۲۰۷

تفسیر کواشی ۱۲

تفسیر المدارک: المدارک

تلویح ۱۰

تنبیہ الغافلین ابی اللیث ۳۷-۳۸

صحاح از جوهری ۱۳، ۷

صحیح مسلم ۲۱

صرف ہوائی ۴۲۸

عوارف از سروردی ۲۴۲

فتاویٰ تاتارخانیہ ۲۵، ۳۶

فتاویٰ الحجۃ ۳۷

قریبہ (رسالہ) از خواجہ محمد پارسی ۳۳۴

قرآن ۱۸، ۲۵، ۳۷، ۵۱، ۷۳

۲۸۱، ۲۹۰، ۳۰۵، ۳۷۳، ۳۸۳

۴۱۹-۴۲۰، ۴۲۹، ۴۵۰، ۴۶۲

قصیدہ از مولانا زینتی ۴۴

قوت القلوب از شیخ ابوطالب مکی ۴۲

کتاب مجموعہ ایشان (بیرم شیخ) ۵۸

کشاف ۱۳

مختصر الخزانہ ۳۶

المدارک: تفسیر...

مشکوٰۃ ۲۳، ۲۶

مصابیح ۱۲

مطلع ۱۹، ۷

مناقب حضرت شیخ نورالدین بصیر

۳۳۵-۳۳۶، ۳۳۸

مثنوی معنوی از مولانا رومی ۱۸۶، ۱۹۸

۲۶۷، ۲۸۱، ۲۸۷، ۴۲۸-۴۲۹

لطائف القشیری ۳۶

لمحات من نفحات القدس (از محمد عالم

صدیقی علوی) ۷، ۶۴

نفحات الانس (از جامی) ۳۸

نہایہ از امام سعیدی ۴

فہرست نام جای ہا

۲۳۱-۲۳۲، ۲۴۲، ۲۵۴، ۲۵۸-

۲۵۹، ۲۶۲، ۲۸۲، ۲۸۵، ۳۱۰،

۳۲۳-۳۲۴، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۳۳

۳۵۵، ۳۶۴، ۳۶۷، ۳۹۴، ۳۹۸-

۳۹۹، ۴۰۱، ۴۰۷، ۴۰۹، ۴۲۲-۴۲۱،

۴۲۵-۴۲۶، ۴۳۵، ۴۳۷، ۴۳۹-

۴۴۰، ۴۴۲، ۴۵۰، ۴۶۳

بدخشان ۳۸۱

بغداد ۵۲، ۳۳۴

بلخ ۳۳۱، ۳۷۴، ۴۲۸، ۴۳۶،

۴۴۳

بچاد کران ۴۲۷

مل علی سلطان ۲۰۷

۱۲۶، ۱۳۲، ۱۳۵، ۱۳۷

آفرینکنت (= تومان آفرین کنت

(قدیم: آفرینکنت) سمرقند: ۱۳۸۰)

۴۶۰

اترار ۱۳۰

اتراک ۱۹۸

اخصی ۲۳۳

اسپیجاپ ۱۴۲-۱۴۳

اشتیخن ۱۸۲

اقان ۱۴۸

انہار سمرقند ۱۸۲، ۴۰۰، ۴۶۳

اورتہ سرا ۱۴۴

اوزکینت ۱۵۷

بخارا ۱۳۵-۱۳۶، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۵۳،

۱۸۲-۱۸۳، ۱۸۸-۱۸۹، ۱۹۳، ۲۰۹

۴۰۵

خانقاہ... تاسم شیخ " ۳۹۸، ۴۰۲	۱۳۶، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۵، ۲۲۵
خانہ کعبہ : کعبہ	۳۱۶، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۳۲، ۳۳۳
خجند ۱۴۲-۱۴۳	۳۳۵، ۳۴۱، ۳۴۲، ۴۱۰، ۴۱۲
خزین ۳۶۰	۴۲۵، ۴۵۳
خراسان ۱۲۹، ۱۹۲، ۲۶۸	تا مکنہ ۴۳۸
۴۴۱-۴۴۲	ترکستان ۴۱، ۴۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۵
خرزبان ۱۴۰-۱۴۱، ۱۴۳	۱۳۷، ۱۴۸، ۱۵۷، ۱۸۹، ۳۳۰
خوارزم ۱۲۷-۱۲۹، ۱۳۳، ۳۶۰	۳۳۴، ۳۴۸، ۴۰۹، ۴۱۳، ۴۳۵
۳۹۶	۴۳۶، ۴۳۹، ۴۵۲، ۴۵۳
دروازہ شیخ زادہ (سمرقند) ۱۵۶	ترکمان ۱۲۶
دروازہ فیروزہ (سمرقند) ۴۲۱	ثمرقند : سمرقند
دہ بیدا ۳۹۸	چول درق ۳۱۶
سبز ۱۶۲، ۱۶۳	حجاز ۴۶
سرپل ۲۵۹، ۳۵۳	حرم شریف : کعبہ
سغد آفرینکنت ۴۶۰	حصار ۱۷۱
سغد ثمرقند : سغد سمرقند	خانقاہ... حافظ متجاق " ۳۵۴
سغد سمرقند ۱۴۶، ۲۰۹، ۲۲۳	خانقاہ.... درویش شیخ " ۳۷۲
۳۶۰، ۲۳۶	خانقاہ... خلیفہ ۲۲۲-۲۲۲، ۲۲۲، ۲۴۲
سغد کلان و ایرمو ۲۳۱	۳۴۳، ۳۵۴، ۳۵۸

شام ۳۷	سلطان رباط ۱۶
بشیراز (از قرای سمرقند) ۳۳۴	سمرقند ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۳، ۱۵۴
عراق ۱۲۹، ۳۱۷	۱۵۶، ۱۵۹، ۱۴۵، ۱۴۹، ۱۷۵، ۱۷۶
علیا باد ۱۵۰، ۱۸۲، ۲۸۶	۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۸، ۲۰۰
۲۸۷، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۳۱، ۳۳۵	۲۰۵، ۲۰۹، ۲۱۵، ۲۲۱، ۲۲۳، ۲۲۴
۳۸۸، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۱، ۳۶۱	۲۳۱، ۲۳۳، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۵۷
۳۹۷، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۳، ۴۲۲	۲۸۷، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۲۵
۴۲۸، ۴۵۵، ۴۵۷، ۴۵۸	۳۲۴، ۳۲۸، ۳۳۴، ۳۳۹، ۳۴۰
غار حرا ۸۱	۳۵۴، ۳۵۸، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۴
غار ما ۱۶۹	۳۶۶، ۳۷۰، ۳۸۳، ۳۸۷، ۳۸۸
غزیرہ ۲۰۹، ۲۱۸، ۲۲۴، ۲۳۱، ۲۳۳	۳۹۳، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۵، ۴۱۰
۲۳۴، ۲۵۳، ۲۵۸، ۲۸۶، ۳۱۲	۴۱۵، ۴۲۱، ۴۲۳، ۴۲۶، ۴۳۵
۳۵۳، ۴۴۵	۴۳۸، ۴۴۴، ۴۵۳، ۴۵۷، ۴۵۸
نجدوان ۲۰۹، ۲۵۰	۴۶۰، ۴۶۳
نیشیتی ۳۵۵	سیکون، دریای ... ۱۳۷، ۴۲۳
فانوق ۳۷۱	سید آہو ۳۴۶، ۴۵۲، ۴۵۵، ۴۵۸
فرکت ۱۳۲	سیرام ۱۴۰، ۱۴۲
قذل رباط ۲۸۳	سوخاری ۴۴۲
فیز ظاغی ۲۲۷	سونانجی ۴۶۰

کوشاب ۳۶۵	قچاق، دشت ۳۷۹، ۳۷۸
کوفین ۳۹۴، ۳۹۰، ۲۸۴، ۱۷۵	قراکول ۳۶۵
کوه فرق ۲۳	قرشی ۴۴۳-۴۴۲، ۲۶۸، ۱۸۳
کوشن کینت ۳۵۵، ۱۴۶	قرشیک ۴۰۵
کوئک، دریای ... ۳۶۲، ۳۱۴، ۱۷۵	قزاقستان ۲۱۳-۲۱۲
کوی بوستان خان ۱۹۹	قزاقیہ ۲۲۷
کوئیک ۱۴۵	قلعہ ۳۵۴
کوی محمد جب ۱۶۳	قومی ۴۶۳
کاوردالنہر ۱۳۱، ۱۵۹، ۱۹۳-۱۹۵	قیرطاعی ۲۶۶
۳۷۸، ۳۷۱، ۲۵۲، ۲۶۸، ۲۱۲	کرمینہ (کرمینہ - ن. ک. تارتخ بخارا:
۴۴۳، ۳۹۷، ۳۷۹	۴۳۳، ۱۹۸، ۱۸۳، ۱۵۳، ۲۰۴
محلہ دروازہ کینتی (تاشکند) ۳۲۰	۳۱۶، ۲۳۰، ۲۸۷، ۲۹۰، ۳۰۹
محلہ خواجه کفیر (سمرقند - منزل خواجه	۳۱۳، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۴۹، ۳۵۵
احرار) ۳۶۶	۳۶۲، ۳۶۵، ۳۸۵، ۴۰۲، ۴۰۹
مدرسہ چانیمہ (سمرقند) ۱۹۸	۴۲۵، ۴۳۷، ۴۳۹، ۴۴۵، ۴۵۲
مدرسہ شاہ بیگ خان (سمرقند) ۳۶۶	کعبہ شریفہ ۴۵-۴۶، ۲۵۵-۲۵۶
مدرسہ میرزا (سمرقند) ۱۷۶، ۲۰۰	۳۴۳، ۳۶۹، ۳۷۱، ۴۱۰، ۴۲۴
برینہ (منوره) ۳۷، ۱۱۷، ۱۲۰، ۴۶۱	۴۶۳
۴۶۲	کنجشک خانہ ۱۶۲

منزل... خواجه ہاشمؒ ۷۵۴	مزارات بخارا ۲۵۹
منقستان ۳۶۴-۳۶۳، ۳۵۲	مزار... خواجه احرارؒ ۳۶۷
منقشلاق ۳۵۱	مزار... خواجه احمد الیسویؒ ۴۰۹، ۴۱۳
میانکال ۱۸۲، ۱۹۸، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۳۴	۴۲۳
۲۵۹، ۲۸۳، ۳۴۴، ۳۵۳، ۳۵۴	مزار خواجه ہاشمؒ (پسر خواجه احرارؒ) ۳۳۳
۳۸۶، ۳۹۴، ۴۰۱، ۴۱۲	مسجد جامع امیر تیمور گورگان (سمرقند)
میر عمر ۴۲۲	۱۵۴
نسف ۴۳۶	مسجد جامع تاشکند ۳۲۰
نور ۳۴۹	مسجد جامع ہرآہ ۱۵۶
نوقا کہ ۳۴۴	مسجد کبود (سمرقند) ۳۴۰، ۳۹۹
ہرآہ (ہرات) ۱۵۶، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۴	مسجد مقطع سمرقند ۱۶۰، ۱۷۸
۱۹۷، ۲۰۹، ۲۲۲، ۲۳۴	مصر ۴۶۲
ہری: ہرآہ	مکہ (مکہ) ۳۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۱
ہند: ہندوستان	۴۶۱-۴۶۳
ہندوستان ۳۳، ۳۰۷، ۴۶۳	منزل... خواجه احرارؒ ۳۶۶

ماخذ منابع و اختصارات

منابع و اختصاراتی که در پیشگفتار و فهارس کتاب از آن ها بهره گرفته شده است .

آداب المریدین

تصنیف : ضیاء الدین ابو النجیب السهروردی (م ۵۴۳ هـ ق).
ترجمان : عمر بن محمد بن احمد شیرکان با تصحیحات و استدراکات:
نجیب مایل هروی .

انتشارات مولی، تهران، ۴۰۴۰۴ ق / ۱۳۶۳ هـ ش .

احادیث مشنوی

از بدیع الزمان فروزانفر (م ۱۳۴۹ هـ ش).
مؤسسه چاپ و انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۴۷ هـ ش .

احوال و آثار میر سید علی همدانی

تألیف دکتر محمد ریاض .

چاپ مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان۔ اسلام آباد، ۵۰۵۔۶۱۵۔ق

احیاء علوم الدین (جلد دوم)

تصنیف الامام ابی حامد محمد بن محمد الغزالی (م ۵۰۵۔ق) و بذیلہ
کتاب المغنی عن حمل الاسفار فی الاسفار۔ فی تخریج ما فی الاحیاء من الاخبار:
للعلماء زین الدین ابی الفضل عبد الرحیم بن الحسین العراقی المتوفی ۸۰۶۔ق
چاپ المکتبۃ التجاریۃ الکبریٰ، مصر۔

ادبیات فارسی

تالیف: چارلز امبروز استوری (۱۸۸۸-۱۹۶۷ م)
چاپ لندن، ۱۹۲۷ م۔

استوری جلد دوم: ادبیات فارسی

امثال و حکم (جلد یکم)

از علی اکبر دهنخدا (۱۲۹۷-۱۳۷۵۔ق)۔
چاپ مؤسسہ چاپ و انتشار امیرکبیر، تہران، ۱۳۳۹ ش۔

ایضاح الملکنون فی الذیل علی کشف الظنون عن سامی الکلب

والفنون. (جلد ثانی).

تألیف اسماعیل پاشا بن محمد امین بن میر سلیم البابی اصلًا والبغدادی
مولدًا و مکنا.

طبع بعناية وكالة المعارف الجلیله، ۱۹۴۷م / ۱۳۶۶ھ. ق.

بخاری شریف: الصحیح البخاری

تاریخ بخارا

تألیف: ابوبکر محمد بن جعفر النر شحنی (۲۸۶-۳۴۸ھ. ق).

ترجمہ: ابونصر احمد بن محمد بن نصر القباوی.

تلخیص: محمد بن زفر بن عمر.

تصحیح و تحشیہ: مدرس رضوی.

انتشارات بنیاد فرہنگ ایران، تهران، ۱۳۵۱ھ. ش.

تاریخ مشایخ چشت

تألیف خلیف احمد نظامی.

چاپ دارالمؤلفین، اسلام آباد، (افست از چاپ ۱۹۵۲ م).

تاریخ نظم و نثر در ایران و در زبان فارسی (جلد یکم)

از سعید نفیسی (م ۱۳۴۵ ه. ش).

کتابفروشی فروغی، تهران، ۱۳۴۴ ه. ش.

ترجمہ رسالہ نقشیریہ

از ابی القاسم عبدالکریم بن ہوازن القشیری (م ۴۶۵ ه. ق).
با تصحیحات و استدرکات: بدیع الزمان فروزانفر (م ۱۳۴۹ ه. ش).
چاپ بنگاہ ترجمہ و نشر کتاب، تهران، ۱۳۴۵ ه. ش.

التصنیفۃ فی احوال المتصوفۃ (صوفی نامہ)

تألیف قطب الدین ابوالمظفر منصور بن اردشیر العبادی (م ۵۴۷ ه. ق).

بہ تصحیح دکتر غلام حسین یوسفی.

انتشارات بنیاد فرہنگ ایران، تهران، ۱۳۴۷ ه. ش.

تعلیقات "غرۃ": العرۃ ...

دیوان حافظ

بالتصحیح و سه مقدمه و حواشی و تامله و کشف الابیات باہتمام سید ابوالقاسم
انجوی "شیرازی" انتشارات جاویدان علمی، تهران، ۱۳۴۵ھ. ش.

سفینۃ البحار و مدینۃ الحکم والآثار (ج ۲)
تألیف: شیخ عباس قمی.

چاپ دارالمترقی، بیروت، چاپ افست مروی (از چاپ دارالمترقی،
بیروت، ۱۳۵۵ھ. ق.)

سمریہ

تألیف: ابو طاهر سمرقندی (زندہ ۱۲۵۱ھ. ق.)

بکوشش: ایریح افشار.

انتشارات فرہنگ ایران زمین، تهران، ۱۳۴۳ھ. ش.

سنن ابن ماجہ

تألیف: امام ابو عبد اللہ محمد بن یزید ابن ماجہ الربعی القزوی

(م ۲۷۳ھ. ق.)

چاپ مطبعہ عمدۃ المطابع... مولوی محمد حسین، دہلی، ۱۲۷۳ھ. ق و

چاپ نور محمد، کراچی.

الصیح البخاری

از امام ابو عبد اللہ محمد بن اسمعیل بخاری (م ۲۵۶ ھ. ق).
چاپ نور محمد، کراچی.

طبقات انصاری: طبقات الصوفیہ

طبقات الصوفیہ

تقریرات: خواجہ عبد اللہ ہروی (ربیع چہارم قرن پنجم).
مقابلہ و تصحیح: دکتر محمد سرور مولائی.
انتشارات طوس، تہران، ۶۲ ۱۳۷۱ ھ. ش.

العروة لاهل الخلوۃ والجلوۃ

تصنیف: احمد بن محمد بن احمد بیابانکی معروف بہ علاء الدولہ سمنانی
(م ۵۷۳۶ ق.)

بہ تصحیح و توضیح: نجیب مایل ہروی.
انتشارات مولیٰ تہران، ۴۰ ۱۴۰۰ ق. / ۶۲ ۱۳۷۱ ھ. ش.

القرآن الحکیم مع ترجمہ و تفسیر جلدی (جلد اول و دوم).
 ترجمہ و تفسیر مولانا عبد الماجد دریا بادی (م ۱۳۹۷ھ. ق).
 تاج کمپنی لمیٹڈ، کراچی، ۱۳۶۹ھ. ق. / ۱۹۵۰م.

قندیہ
 انتخاب کنندہ (در سال ۱۹۰۹م): ملا عبد الحکیم سمرقندی.
 بکوشش ایرج افشار.
 ناشر کتابخانہ طہوری نهران، نج ۱۳۱۱ھ. ش.

قوت القلوب فی معاملۃ المحبوب و صف طریق المرید الی

مقام التوجید. (جلد یکم)
 للشیخ ابی طالب المکی (م ۷۶۳ یا ۳۸۶ھ. ق).
 چاپ دار صادر، مصر از روی چاپ ۱۳۱۰ھ. ق.

کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون (جلد ثانی)
 تألیف مصطفی بن عبد اللہ الشہیر بحاجی خلیفہ و بکاتب چلبی
 (۱۰۱۷-۱۰۶۷ھ. ق)

بتصیحہ و تعلیق حواشیہ ... محمد شرف الدین ...
 طبع بعنایت وكالة المعارف الجلیله ... ۱۹۴۳ م / ۱۳۶۲ هـ . ق.

کشف المحجوب

از ابو الحسن علی بن ابی علی بن عثمان الجلابی البجوری الغزنوی اللاهوری

(م میان سالهای ۴۷۱ - ۵۰۵ هـ . ق.)

به تصیح والتبین ثرو کوفسکی .

لنین گراد، ۱۹۲۶ م - چاپ افست تهران، امیر کبیر یا مقدمه

محمد عباسی، ۱۳۳۶ هـ . ش .

کلیات شمس یا دیوان کبیر

از گفتار مولانا جلال الدین محمد مشهور بمولوی (م ۶۷۲ هـ . ق.)

(جزء پنجم)

با تصیحات و حواشی: بدیع الزمان فروزانفر (م ۱۳۴۹ هـ . ش).

انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۹ هـ . ش .

فهرست نسخه های خطی فارسی (جلد دوم)

نگارنده: احمد منزوی .

چاپ مؤسسه فرهنگی منطقه ۱ تهران، ۱۳۴۹ هـ.ش.

لمحات

چاپ تاشکند: (اطلاعاتی بر مبنای) نامه آقای محمد اقبال مجددی،

مورخه ۸/۸/۱۹۸۴ م.

لمحات چ ح: لمحات... چاپ حاضر

مثنوی (با کشف الایات)

از مولانا جلال الدین محمد بلخی رومی (م ۶۷۲ هـ.ق).

(به خط خوشنویس میر خانی).

چاپ اسلامیة تهران، ۱۳۷۴ هـ.ق.

مرصاد العباد

از نجم الدین ابوبکر محمد بن شاهادر بن انوشیروان رازی (م ۶۵۴ هـ.ق)

معروف به دایه.

به اهتمام: دکتر محمد امین ریاحی.

بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران، ۱۳۵۲ هـ.ش.

مشکوٰۃ المصابیح

از شیخ ولی الدین محمد بن عبداللہ خطیب تبریزی (تألیف ۷۳۷ھ ق).
چاپ ایچ۔ ایچ۔ سعید کبیری، کراچی۔

مصباح الہدایۃ و مفتاح الکفایۃ

تألیف: عز الدین محمود بن علی کاشانی (م ۷۳۵ھ ق)
باصحیح و مقدمہ و تعلیقات مرحوم استاد جلال الدین ہمامی.
انتشارات کتابخانہ سنائی، تہران، ۱۳۶۵ھ ق. (چاپ دوم).

معجم مفردات الفاظ القرآن

للعلمۃ الراحۃ الاصفہانی؟

تحقیق: ندیم مرعشیلی.

چاپ مطبوعۃ التقدم العربی، ۱۳۹۲ھ ق.

المعجم المفہر للآفاظ الحدیث النبوی

عن الکتب الستہ و عن مسند الدارمی و مؤطا ماکہ و مسند احمد بن

حنبل. رتبہ و نظمہ لقیف من المستشرقین و نشرہ: الدكتور ا. ی. و

نسک (الجزء الاول)

چاپ مکتبہ بریل فی مدینہ لیدن، سنہ ۱۹۳۶ م۔

الجزء الثاني، ۱۹۴۳ م۔

الجزء الثالث، ۱۹۵۵ م۔

الجزء الرابع، ۱۹۶۲ م۔

الجزء الخامس، ۱۹۶۵ م۔

الجزء السادس، ۱۹۶۷ م۔

المعجم المفهرس للألفاظ القرآن الكريم

وضعه محمد فؤاد الباقي.

دار مطابع الشعب (بيروت)، ۱۳۶۴ هـ / ق / ۱۹۴۵ م۔

مفردات: معجم مفردات ألفاظ القرآن

مناقب الصوفية

تصنيف: قطب الدين ابو المنظر منصور بن اردشير العبادي المرزوي

(م ۵۴۷ هـ).

بامقدمات، تصحيح وتعليق: نجيب مايل هروي.

انتشارات مولی، تهران، ۱۴۰۳ هـ / ق / ۱۳۶۲ هـ ش.

نامه آقای محمد اقبال مجددی - لاہور، مؤرخہ ۸، ۸، ۱۹۸۴ م.
 (اطلاعات لمحات چاپ تاشکند از ہمین نامہ اخذ شدہ است)

نسخہ ہلالِ فرست نسخہ ہای خطی فارسی

نفسی ج ۱: تاریخ نظم و نثر در ایران و در زبان فارسی (ج ۱)

